

Bækur.is

Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn

Titill

Landsyfirréttardómar og hæstaréttardómar í íslenskum málum 1802-1873

Bindi

11. b. 1871-1874

Ár

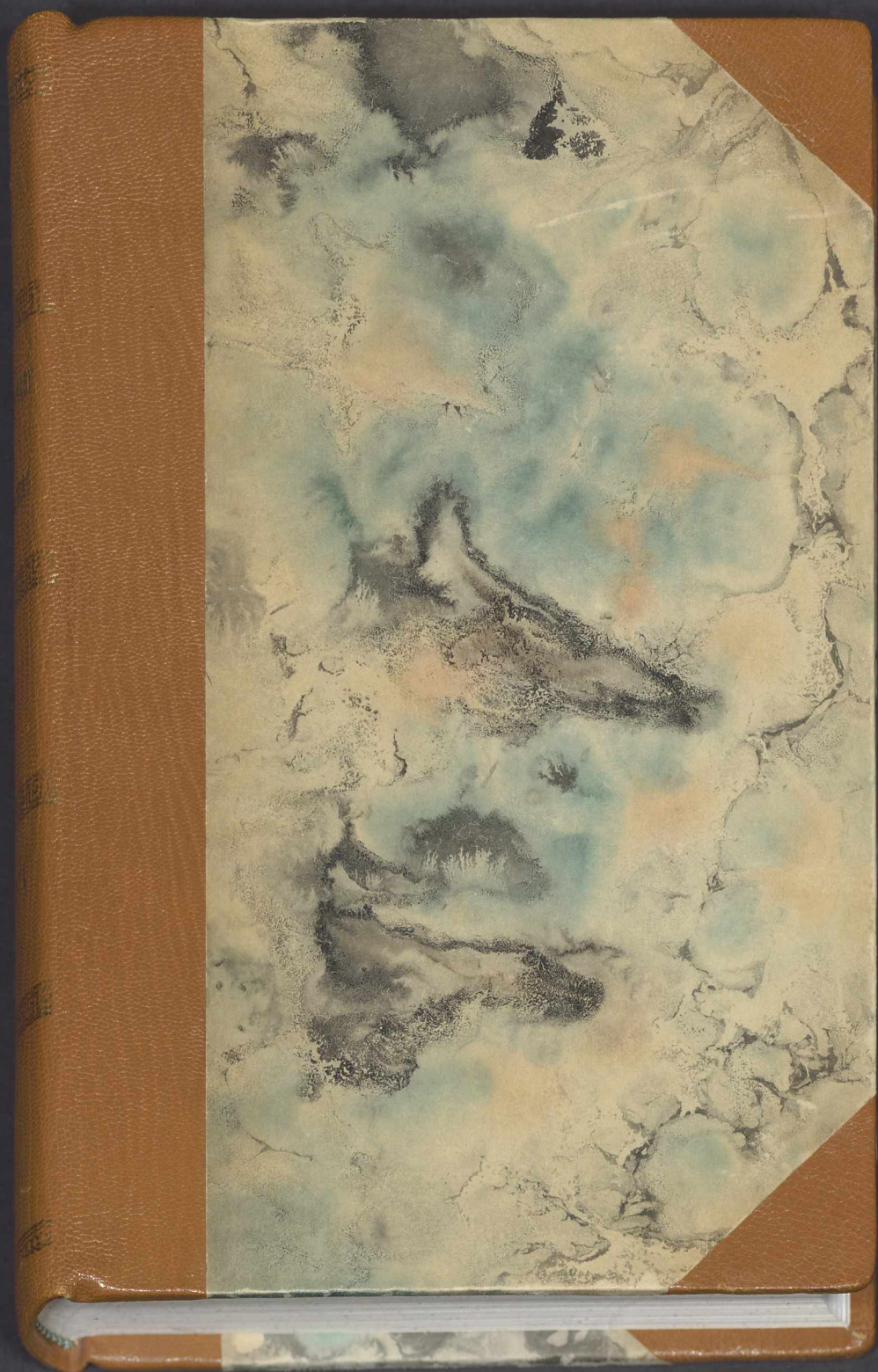
1916

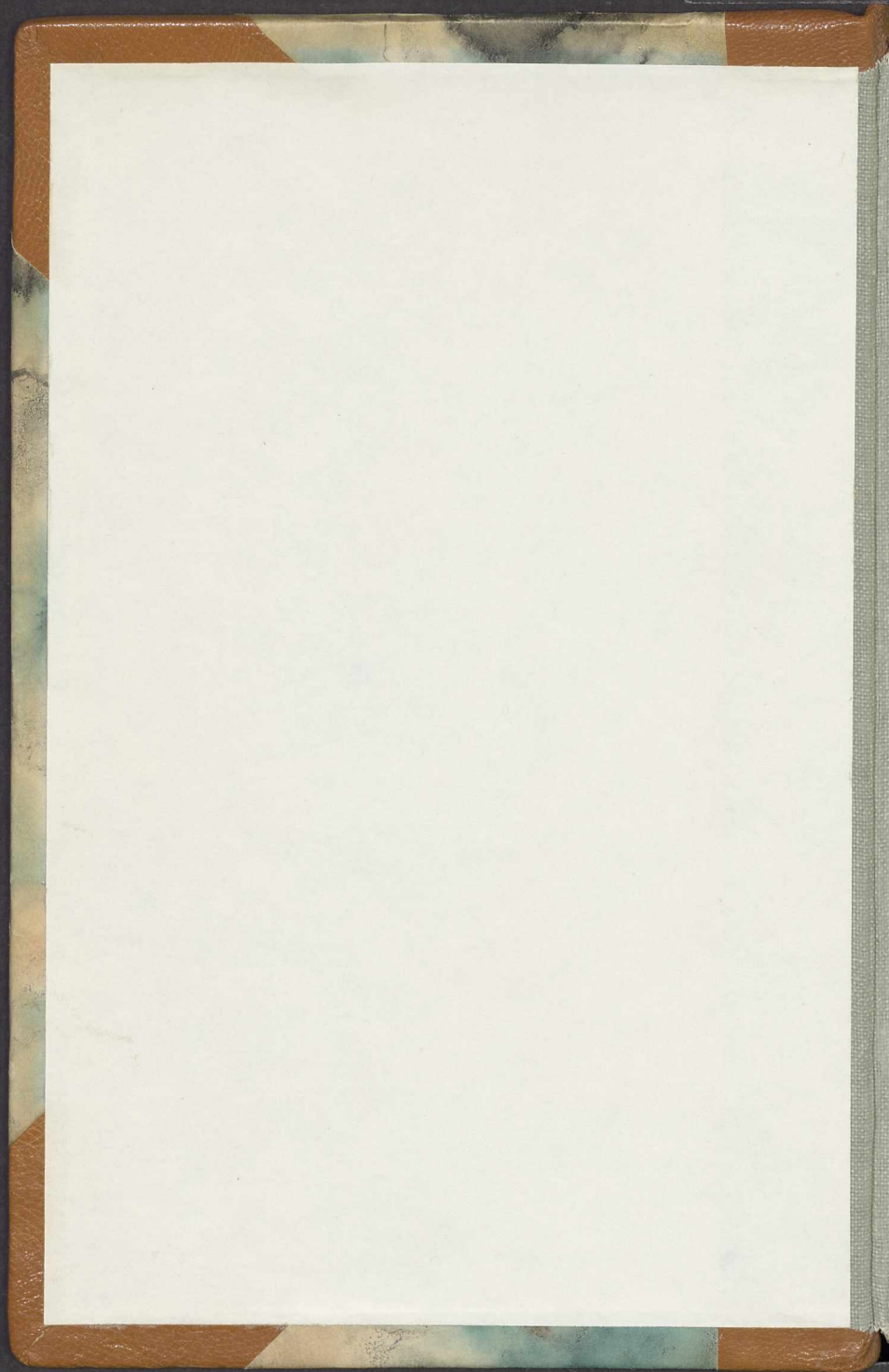
Höfundur

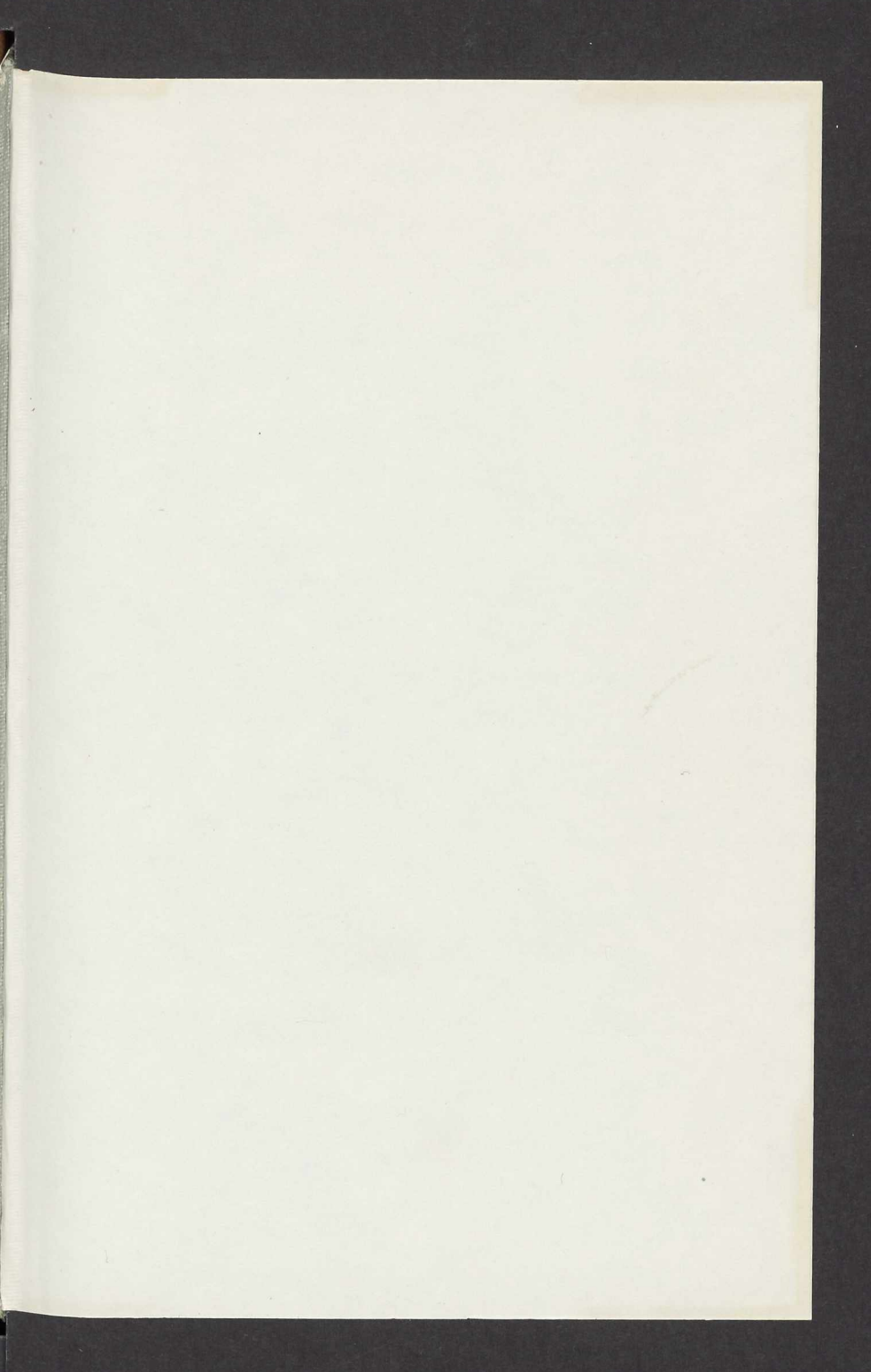
Klemens Jónsson 1862 - 1930

Einar Arnórsson 1880 - 1955

Ármann Snævarr 1919 - 2010

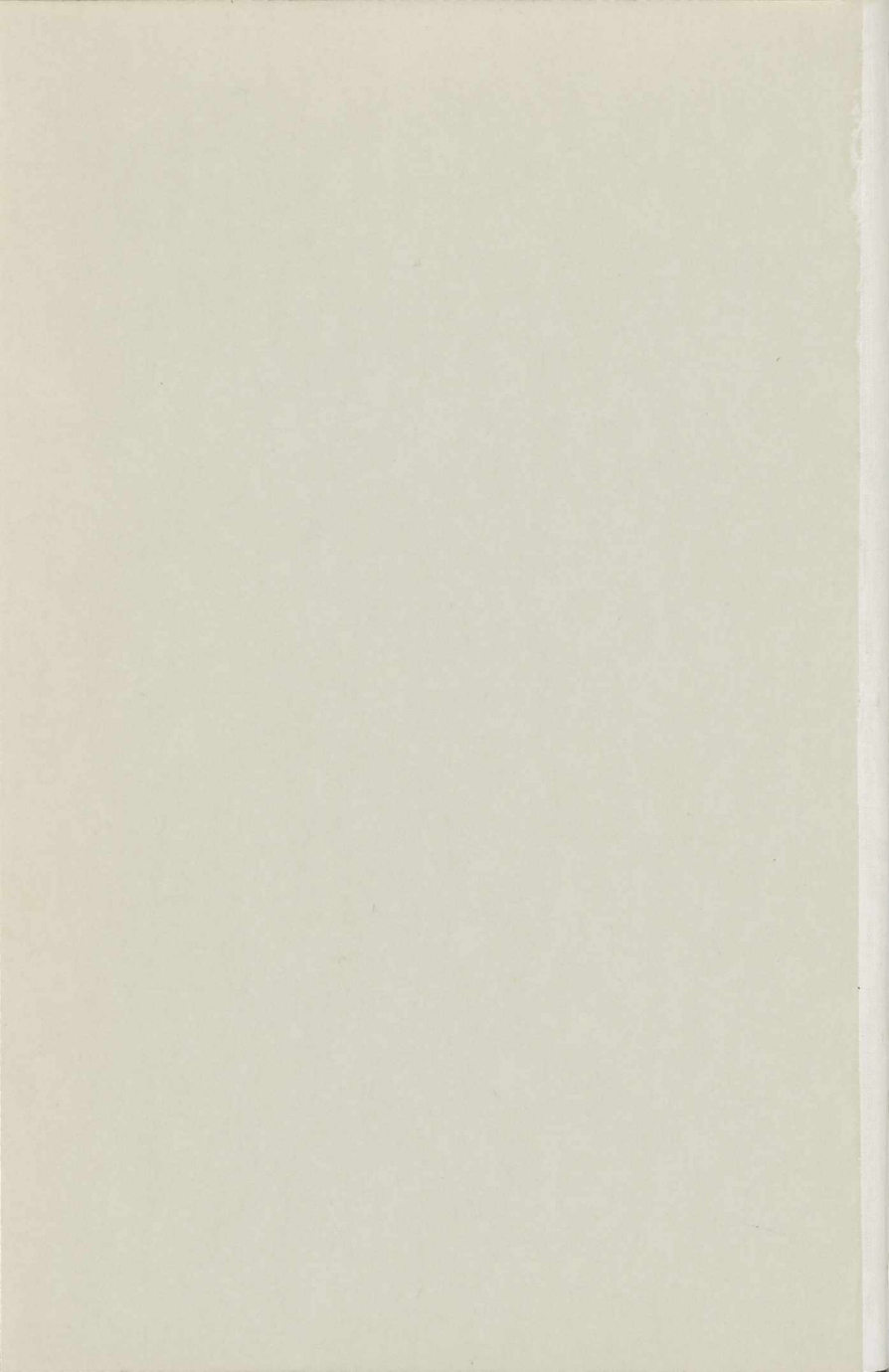

LANDSYFIRRÉTTARDÓMAR
OG
HÆSTARÉTTARDÓMAR
Í ÍSLENZKUM MÁLUM
1802–1874

XI
1871–1874

SÖGUFÉLAG GAF ÚT

REYKJAVÍK 1986
PRENTSMIÐJAN HÓLAR HF.

LANDSYFIRRÉTTARDÓMAR
OG
HÆSTARÉTTARDÓMAR
Í ÍSLENZKUM MÁLUM

1802–1874

XI
1871–1874

SÖGUFÉLAG GAF ÚT

REYKJAVÍK 1986
PRENTSMIÐJAN HÓLAR HF.

LANDSBÓKASAFN

383174

ÍSLANDS

FORMÁLI

Ég undirritaður hefi séð um útgáfu þessa bindis dómasafnsins, sem er lokabindi þessarar ritraðar. Tekur það yfir árin 1871–1874. Hæstaréttardómarnir sumir hverjir gengu þó eftir lok þessa tímabils, þar sem hér er fylgt eftir ferli landsyfirréttdóma, sem áfrýjað hefir verið. Er útgáfunni hagað með sama hætti og við síðustu bindin, sbr. formála að IX. og X. bindi.

Horfið var að því ráði að taka hér einnig með dómana frá 1874, með því að hin prentaða útgáfa er í fárra manna höndum og raunar naumast traust í öllum greinum. Fyrirsögn fyrri binda hæfir því ekki í mark að þessu leyti, þ. e. lokaárið verður 1874, en ekki 1873.

Útgáfa dómasafns Landsyfirdómsins frá 1802–1874 hefir tekið alls 70 ár, því að fyrsta hefti I. bindis kom út 1916. Er það bagalegt, hve útgáfan hefir gengið seint, því að hér hefir verið skarð í hinum prentuðu dómum Landsyfirdómsins, en dómarnir frá 1875–1920 komu út á árunum 1911–1920. Veldur fjárskortur Sögufélagsins þessu, því að handrit að meginefni dómasafnanna allt til 1874 var til hjá undirrituðum þegar árið 1959. Þrír menn hafa annazt útgáfuna: Klemenz Jónsson, landritari og ráðherra, fyrstu 3 bindin að mestu, Einar Arnórsson, prófessor og hæstaréttardómari, IV.–VII. bindi, og undirritaður VIII.–XI. bindi. Efnisregistrin eru talsvert mismunandi og eru til muna fyllri í síðustu bindunum en í hinum fyrri. Í stórum dráttum hafa útgefendur að öðru leyti fylgt sama skipulagi. Á það hefir áður verið bent, að undirrituðum þykir það miður, að héraðsdómarnir skuli ekki hafa verið birtir, en hér bætir það mjög úr skák, að í Landsyfirréttdómunum er jafnaðarlega lýst rækilega niðurstöðum héraðsdómanna. Tekið skal fram, að sums staðar eru textar dómabókanna torlæsilegir. Hjá villum verður ekki komizt, en vonazt er til, að þær séu ekki bagalegar.

IV

Í bindislok er skrá um dómara Landsyfirdómsins allt til 1920, svo og málflutningsmenn allt til 1874. Vel hefði farið á því að rök-ræða í ritgerð ýmis stefnumið, sem fram koma í dómunum, og þau miklu áhrif, sem yfirdómurinn hafði á réttarþróun hér á landi. Þessa hefir þó ekki verið kostur, en mikill fengur er að riti dr. Björns Þórðarsonar um sögu dómsins. Sögufélagið hefir notið styrks úr Þjóðhátíðarsjóði vegna útgáfu síðustu bindanna og ber að þakka hann.

Við starfslok vil ég þakka forseta Sögufélagsins, Einari Laxness menntaskólakennara, fyrir áhuga hans á verkinu og góðan stuðning hans. Starfsmönnum Ísafoldarprentsmiðju og prentsmiðjunnar Hóla þakka ég ágætt samstarf.

Reykjavík, 14. apríl 1986
Ármann Snævarr

I. MÁLASKRÁ

a. Landsyfirréttarmál

1871

1. Réttvísín gegn Sölva Helgasyni	1
2. Gísli Jónsson gegn Jóni Sæmundssyni og sýslumanni L. P. Blöndal	3
3. Jón Stefánsson verzlunarstjóri gegn Grími legationsráði Thomsen	5
4. Réttvísín gegn Magnúsi Jónssyni og Guðmundi Jóns- syni	7
5. Réttvísín gegn Jóni Oddgeirssyni	9
6. Réttvísín gegn Eiríki Hróbjartssyni	12
7. Eggert kaupmaður Waage gegn Henderson, Anderson & Co.	14
8. H. Th. A. Thomsen kaupmaður gegn Benedikt assessor Sveinssyni	21
9. H. Th. A. Thomsen kaupmaður gegn Benedikt assessor Sveinssyni	22
10. Ríkissjóðurinn gegn erfingjum Magnúsar Gíslasonar . .	24
11. Gísli Jónsson á Sauðafelli gegn Jóni Sæmundssyni og Lárusi sýslumanni Blöndal	25
12. Einar kaupmaður Bjarnason gegn Henderson, Anderson & Co.	30
13. Réttvísín gegn Bjarna Kristjánssyni	31
14. Þorkell Árnason gegn Eggerti kaupmanni Waage . .	34
15. Guðrún Sigurðardóttir gegn Sveini kaupmanni Guð- mundssyni	35
16. Réttvísín gegn Guðmundi Polleifssyni (svo)	36
17. Réttvísín gegn Eiríki Þorsteinssyni	38

VI

18. Guðrún Sigurðardóttir gegn Sveini kaupmanni Guðmundssyni	40
19. Einar kaupmaður Bjarnason gegn Henderson, Anderson & Co.	44
20. Sigurjón Magnússon gegn Eggerti umboðsmanni Gunnarssyni	48
21. Réttvísín gegn Jóni Símonarsyni	51
22. Réttvísín gegn Guðmundi Þorleifssyni	54
23. Réttvísín gegn Friðriki Þórðarsyni	56
24. Réttvísín gegn Jóni Björnssyni	58
25. Jóhannes Ólsen gegn Einari Þórðarsyni	60
26. Einar Einarsson gegn Einari Þórðarsyni	62
27. Jón Guðmundsson málaflm. gegn H. A. Sivertsen, Jóni Péturssyni og Ó. Finsen, bæjarfulltrúum	64
28. Tómas Jónsson og Nikulás Jónsson gegn Guðmundi Jónssyni	65
29. Jón málaflm. Guðmundsson gegn bæjarfulltrúunum H. A. Sivertsen, J. Péturssyni og Ó. Finsen	68
30. Benedikt assessor Sveinsson gegn H. Th. A. Thomsen kaupmanni	68
31. Réttvísín gegn Jónasi Ólafssyni	69
32. Oddgeir Stephensen etazráð gegn amtmanni Havstein	70
33. Sigurður Sivertsen prestur gegn hreppstjóranum í Hvalfjarðarstrandarhreppi	71
34. Bæjarfulltrúarnir H. A. Sivertsen, Jón Pétursson, Einar Þórðarson og Ó. Finsen gegn Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni	73
35. Réttvísín gegn Magnúsi Halldórssyni	74
36. Sigurður Bjarnason gegn I. C. Jacobsen verzlunarstjóra og Eggerti umboðsmanni Gunnarssyni	78
37. Oddgeir Stephensen etazráð gegn amtmanni Havstein	79
38. Réttvísín gegn Benidikt Andréssyni	80
39. Réttvísín gegn Jónasi Ólafssyni	83
40. Sigurður Sivertsen prestur gegn hreppstjóranum í Hvalfjarðarstrandarhreppi	86
41. Jón Guðmundsson málaflm. maður gegn H. A. Sivertsen,	

VII

Jóni Péturssyni, Einari Þórðarsyni og Ó. Finsen bæjarfulltrúum	90
42. Ríkissjóðurinn gegn skuldaheimtumönnunum í búi Magnúsar stúdents Gíslasonar	91
43. Benedikt Sveinsson gegn H. Th. A. Thomsen	97
44. Jón málaflutningsmaður Guðmundsson gegn H. A. Sivertsen, Jóni Péturssyni og Ó. Finsen	103
45. Réttvísinn gegn Oddi Halldórssyni, Kristínu Sigurðardóttur og Ólafi Ólafssyni	105
46. Síra Benidikt Kristjánsson gegn Halldóri prófasti Jónssyni m. fl.	110
47. Jón málafl.maður Guðmundsson gegn H. A. Sivertsen, Jóni Péturssyni og Ó. Finsen	111
48. Síra Jón Austmann og Jón Sigfússon gegn Stefáni sýslumanni Thorarensen,	115
49. Jón Þórðarson gegn H. A. Sivertsen, Jóni Péturssyni, Einari Þórðarsyni og Ó. Finsen bæjarfulltrúum	118
50. Guðmundur Ólafsson m. fl. gegn Ólafi Pálssyni m. fl. .	123
51. Þorkell Árnason gegn konsúl M. Smith	126
52. Jón Jónsson umboðsmaður gegn prestsekkju Guðriði Jónsdóttur	130

1872

1. Réttvísinn gegn Magnúsi Magnússyni m. fl.	134
2. P. Guðjohnsen organisti gegn Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni	135
3. Réttvísinn gegn Guðlögi Guðlögssyni	136
4. H. Kr. Friðriksson gegn hreppstjórunum í Mosfellssveit	138
5. H. Kr. Friðriksson gegn hreppstjórunum í Mosfellssveit	138
6. Hið opinbera gegn Bjarna Jónssyni og Jens Jónssyni .	141
7. Réttvísinn gegn Jóni Bergssyni	142
8. Hið opinbera gegn Guðbjörgu Melkjorsdóttur m. fl. .	145
9. Hið opinbera gegn Halldóri Magnússyni og Jóni Jónssyni	147

VIII

10. Réttvísín gegn Jóhannesi Jónssyni og Sigríði Þiðriksdóttur	148
11. Jón Benidiktsson gegn Sigurði Sveinssyni	154
12. Sveitarstjórnin í Borgarhreppi gegn Guðríði Árnadóttur og hreppstjóranum í Hraunhreppi	157
13. Hið opinbera gegn Magnúsi Gíslasyni	160
14. Prestarnir að Skinnastöðum og Múla gegn Halldóri próf-asti Jónssyni m. fl.	163
15. Oddg. Stephensen departementsdirektör gegn amtmanni Havstein	170
16. Réttvísín gegn Magnúsi Magnússyni m. fl.	178
17. Hið opinbera gegn Jóni Eggertssyni og Ingibjörgu Bjarnadóttur	184
18. Réttvísín gegn fyrrverandi assessor Benedikt Sveinssyni	185
19. Réttvísín gegn Stefáni Stefánssyni	188
20. Guðrún Guðmundsdóttir gegn Magnúsi Guðmundssyni	191
21. Hið opinbera gegn Jóni Ólafssyni	194
22. Réttvísín gegn Þorgrími Laxdahl	195
23. Organisti P. Guðjohnsen gegn Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni	198
24. Organisti P. Guðjohnsen gegn Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni	200

1873

1. Eyjólfur Oddsson gegn Valgerði Hjaltested	202
2. Hið opinbera gegn Gottsveini Jónssyni	207
3. Hið opinbera gegn Vigfúsi Hannessyni og Vilhjálmi Sigurðssyni	209
4. Stafafellskirkja gegn eigendum Uppsala og Smirla-bjarga	210
5. Eiríkur Ólafsson gegn Ragnheiði Jónsdóttur	211
6. Páll Eyjólfsson gullsmiður gegn konsúl M. Smith	214
7. Ásgeir kaupmaður Ásgeirsson gegn stjórnendum lækna-sjóðsins	218
8. Hallgrímur Tómasson gegn Sigfúsi Jónssyni	220
9. Réttvísín gegn Vigfúsi Guðrúnarsyni	222

IX

10. Eyjólfur og Guðmundur Eyjólfssynir gegn faktor P. Levinsen	224
11. Réttvísín gegn Benjamín Björnssyni m. fl.	226
12. P. C. Knudtzon & Sön gegn Beneficiarius að Görðum	229
13. Dómhildur Jónsdóttir gegn umboðsmanni Gullbringu- og Kjósarsýslu jarða	229
14. Réttvísín gegn Margrétu Gunnlaugsdóttur	234
15. Réttvísín gegn Nikulási Guðmundssyni	235
16. Réttvísín gegn Halldóri Jakobssyni og Eyjólfí Runólfs- syni m. fl.	238
17. P. C. Knudtzon & Sön gegn Beneficiarius að Görðum, síra Þórarni Böðvarssyni	242
18. Benedikt Sveinsson á Elliðavatni gegn yfirdómara Magnúsi Stephensen	247
19. Benedikt Sveinsson á Elliðavatni gegn yfirdómara Th. Jónassen	248
20. Réttvísín gegn Nikulási Guðmundssyni	249
21. Miklaholtskirkja gegn Arnarstapaumboði	250
22. Eyjólfur Oddsson gegn Valgerði Hjaltsted	251
23. Fyrrum yfirdómari B. Sveinsson á Elliðavatni gegn just- itíarfusi Þórði Jónassyni	254
24. Fyrrum yfirdómari Benedikt Sveinsson á Elliðavatni gegn yfirdómara Magnúsi Stephensen	259
25. Þorsteinn Jónsson og Árni Einarsson gegn sóknarprest- inum á Vestmannaeyjum	260
26. Skiptaráðandinn í dánarbúi kammerráðs S. Schulesens gegn Þorsteini kansellíráði Jónssyni	262
27. Bæjarstjórn Reykjavíkur kaupstaðar gegn Egli kaup- manni Egilsson	268

1874

1. Réttvísín gegn Nikulási Guðmundssyni	269
2. Bæjarstjórn Reykjavíkur kaupstaðar gegn Egli kaup- manni Egilsson	273
3. Réttvísín gegn Birni Illugasyni	273

X

4. Stafafellskirkja og Hallur Pálsson gegn eigendum Uppsala og Smirlabjarga	276
5. Hreppstjórnir í Helgastaðahrepp gegn sóknarprestinum að Grenjaðarstað	277
6. Hreppstjórnin í Hraunhrepp gegn hreppstjóranum í Borgarhrepp	284
7. Valgerður Ólafsdóttir gegn Sigurði Einarssyni	288
8. Stafafellskirkja og Hallur Pálsson gegn eigendum Uppsala og Smirlabjarga	291
9. Jón og Símon Þorkelssynir gegn Einari Jónssyni	292
10. Helgi Sigurðsson gegn Ragnheiði Eggertsdóttur	295
11. Réttvísinn gegn Jóni Gíslasyni	298
12. Réttvísinn gegn Jóni Jónssyni	302
13. N. Jørgensen gegn W. Askam	303
14. H. Th. A. Thomsen gegn Árna Jónssyni og Magnúsi Benediktssyni á Breiðholti	306
15. Sigurður sýslumaður Sverrisson sem umboðsmaður Strandasýslu jarða gegn Ásgeiri sjálfseignarbónda Einarssyni sem eiganda Þingeyra kirkju	307
16. Jóhann Frimann Sigvaldason m. fl. gegn hreppstjóranum í Bólstaðarhlíðahrepp, Sigurði Sigurðssyni á Æsustöðum	310
17. Bæjarstjórn Akureyrar kaupstaðar gegn fátækra stjórn Hrafnagils hrepps	314
18. Jón Jónsson vegna hinnar íslensku samlagsverzlunar í Bergen gegn Egli kaupmanni Egilsson	315
19. Réttvísinn gegn Jóni, Hermanni og Jósep Hermannssonum	316

b) Hæstaréttarmál

1872

1. Réttvísinn gegn Oddi Halldórssyni, Kristínu Sigurðardóttur, eiginkonu hans, og Ólafi Ólafssyni	319
2. Réttvísinn gegn Jónasi Ólafssyni	320

XI

1873

1. Réttvísín gegn Benedikt Sveinssyni 321
2. Hið opinbera gegn Jóni Ólafssyni 322

1874

1. Sóknarprestur S. B. Sívertsen gegn hreppstjóranum í Hvalfjarðarstrandarhreppi 323

1875

1. Umboðsmaður jarða Munkapverárklosturs Eggert O. Gunnarsson gegn Sigurjóni Magnússyni 325
2. Réttvísín gegn Vigfúsi Guðrúnarsyni eða Hanssyni 327
3. Fyrrum yfirdómari Benedikt Sveinsson gegn kaupmanni H. Th. A. Thomsen 328
4. Fjárhagsstjórnarráðið vegna ríkissjóðs gegn skiptaráðandanum í Dalasýslu, Lárusi Blöndal sýslumanni, vegna dánarbús fyrrum setts sýslumanns Magnúsar Gíslasonar o. fl. 331

1876

1. Þórður Jónasson, justitiarius í hinum konunglega íslenska landsyfirrétti gegn Benedikt Sveinssyni fyrrum yfirdómara 333
2. Dómari í hinum konunglega íslenska Landsyfirrétti Magnús Stephensen gegn fyrrum yfirdómara Benedikt Sveinssyni 335

1878

1. Magnús Jónsson sóknarprestur á Grenjaðarstað gegn hreppstjórunum í Helgastaðahreppi 336

XII

2. Þórarinn prófastur Böðvarsson gegn firmanu P. C.
Knudtson & Sön 338

1879

1. Halldór prófastur Jónsson gegn prestunum á Múla og
Skinnastöðum, Benedikt Kristjánssyni og Hjörleifi
Guttormssyni 340

II. NAFNASKRÁ

a. Einkamál

- Arnarstapaumboð 250.
Árni Jónsson, Breiðholti 306
Árni Einarsson, Vestmanna-
eyjum 260.
Ásgeir Ásgeirsson, kaup-
maður 218, 260.
Ásgeir Einarsson, Þingeyrum
307.
Benedikt Kristjánsson prófastur
Múla 110, 163, 340.
Benedikt Kristjánsson prestur
Skinnastöðum 110
Benedikt Sveinsson fv. yfir-
dómari 21, 22, 68, 97, 247,
248, 254, 259, 328, 333, 334
Benedikt Vigfússon prófastur,
Hólum, erfingjar hans 110,
163
Borgarhreppur, sveitarstjórnin,
157
Brynjólfur Jónsson prestur,
Vestmannaeyjum, 260
Bæjarstjórn Akureyrar 314
Bæjarstjórn Reykjavíkur 268,
273
Dómhildur Jónsdóttir, Vil-
borgarkoti 229
Eggert Gunnarsson umboðs-
maður 48, 78, 325
Eggert Waage kaupmaður 14,
34
Egill Egilsson kaupmaður 268,
273, 315
Eigendur Uppsala og Smirla-
bjarga 210, 276, 291
Eigendur Ytri-Sólheima 123
Einar Bjarnason kaupmaður
30, 44
Einar Einarsson skósmiður 62
Einar Jónsson borgari, Skúm-
stöðum 292
Einar Þórðarson prentari 60,
62, 73, 90, 118
Eiríkur Ólafsson, Brúnum 211
Eyjólfur Eyjólfsson, Grímslæk
224
Eyjólfur Jónsson, Kálfárdal 310
Eyjólfur Oddsson gullsmiður
202, 251
Garðakirkja, beneficiarius 229,
242, 338
Gísli Jónsson, Sauðafelli 3, 25
Grímur Thomsen legationsráð
5

XIV

- Guðmundur Eyjólfsson, Gríms-
læk 224
- Guðmundur Jónsson borgari,
Brúarhrauni 65
- Guðmundur Jónsson, Mörk 310
- Guðmundur Ólafsson, Péturs-
eyjarhólum 123
- Guðríður Árnadóttir 137
- Guðríður Jónsdóttir prests-
ekkja 130
- Guðrún Guðmundsdóttir,
Reykjavík 191
- Guðrún Sigurðardóttir, Hegg-
stöðum 35, 40
- Halldór Kr. Friðriksson skóla-
kennari 138
- Halldór Jónsson prófastur, Hofi
110, 163, 340
- Hallgrímur Tómasson hrepp-
stjóri, Grund 220
- Hallur Pálsson 210, 276, 292
- H. A. Sívertsen bæjarfulltrúi
64, 68, 73, 90, 103, 111, 118
- Helgastaðahreppur, hreppstjór-
ar 277, 336
- Helgi Sigurðsson prestur, Set-
bergi 295
- Henderson, Anderson & Co.
14, 30, 44
- Hjörleifur Guttormsson prestur,
Skindastöðum 163, 340
- Hrafnagilshreppur, fátækra-
stjórn 314
- Hreppstjórar í Helgastaða-
hreppi 277, 336
- Hreppstjórar í Mosfellssveit
138
- Hreppstjórinn í Borgarhreppi
284
- Hreppstjórinn í Hraunhreppi
157, 284
- Hreppstjórinn í Hvalfjarðar-
strandahreppi 71, 86, 323
- H. Th. A. Thomsen kaupmaður
21, 22, 68, 97, 306, 328
- I. C. Jacobsen verzlunarstjóri
78
- Íslenzk samlagsverzlun, Berg-
en 315
- Jóhann Frímann Sigvaldason,
Mjóadal 310
- Jóhannes Ólsen, Reykjavík 60
- Jón Austmann prestur, Hall-
dórsstöðum 115
- Jón Benediktsson, Syðrigerð-
um 154
- Jón Guðmundsson málaflutn-
ingsmaður 64, 68, 73, 90,
103, 111, 135, 198, 200
- Jón Jónsson umboðsmaður, Vík
123, 130
- Jón Jónsson vegna hinnar ísl.
samlagsverzlunar, Bergen
315
- Jón Pétursson yfirdómari 64,
68, 73, 90, 103, 111, 118
- Jón Sigfússon, Sörlastöðum
115
- Jón Stefánsson verzlunarstjóri
5
- Jón Sæmundsson, Fremra-
Skógskoti 3, 25
- Jón Þorkelsson, Gamlahrauni
292

- Jón Þórðarson, Hlíðarhúsum 118
- Jónas Jónsson, Hvammi 310
- J. P. Havstein amtmaður 70, 79, 170
- Lárus Þ. Blöndal sýslumaður 3, 25, 331
- Læknasjóðurinn, stjórnendur 218
- Magnús Benediktsson, Breiðholti 306
- Magnús Gíslason settur sýslumaður, erfingjar hans 24, 92, 331
- Magnús Guðmundsson hringjari, Reykjavík 191
- Magnús Jónsson prestur að Grenjaðarstað 277, 336
- Magnús Stephensen yfirdómari 247, 259, 335
- Miklaholtskirkja 250
- M. Smith konsúll 126, 214
- Nikulás Jónsson, Mörk, Vogum 65
- N. Jørgensen gestgjafi 303
- Oddgeir Stephensen etazráð 70, 79, 170
- Ólafur Pálsson, Höfðabrekku 123
- Óli Finsen póstmeistari 64, 68, 73, 90, 103, 111, 118
- Páll Eyjólfsson gullsmiður 214
- Pétur Guðjohnsen organisti 135, 198, 200
- P. C. Knudtson & Sön 229, 242, 338
- P. Levinsen faktor 224
- Ragnheiður Eggertsdóttir ekkja 295
- Ragnheiður Jónsdóttir, Hlíð 211
- Ríkissjóður 24, 92, 331
- Sigfús Jónsson, Syðrigerðum 220
- Sigfús Schulesen kammerráð, dánarbú 262
- Sigríður Pálsdóttir prestsekkja, Breiðabólstað, erfingjar hennar 123
- Sigurður Bjarnason 78
- Sigurður Einarsson, Bollagarðakoti 288
- Sigurður Sívertsen prestur, Útskálum 71, 86, 323
- Sigurður Sigurðsson hreppstjóri, Æsustöðum 310
- Sigurður Sveinsson hreppstjóri Öngulstaðahrepps 154
- Sigurður Sverrisson sýslumaður, umboðsmaður Stranda-sýslujarða 307
- Sigurjón Magnússon, Ærlæk 48, 325
- Símon Þorkelsson, Gamla-hrauni 292
- Sóknarpresturinn að Grenjaðarstað 277, 336
- Sóknarpresturinn á Vestmannaeyjum 260
- Stafafellskirkja 210, 276, 291
- Stefán Einarsson, Vatnshlíð 310
- Stefán Jónsson Vatnshlíð 310
- Stefán Thorarensen sýslumaður 115

Sveinn Guðmundsson kaup-
maður 35, 40
Th. Jónassen dómstjóri 248,
254, 333
Tómas Jónsson, Mörk, Vogum
65
Umboðsmaður Gullbringu og
Kjósarsýslu jarða 229
Umboðsmaður Strandasýslu
jarða 307
Valgerður Hjaltested ekkja 202,
251
Valgerður Ólafsdóttir, Ráða-
gerði 288
W. Askam kaupmaður 303
Porkell Árnason, Eyði 34, 126
Þorsteinn Jónsson hreppstjóri,
Vestmannaeyjum 260
Þorsteinn Jónsson kansellíráð,
sýslumaður 262
Þórarinn Böðvarsson prófastur,
Görðum 229, 242, 338

b. Opinber mál

Benedikt Andrésson, Efrihól-
um 80
Benedikt Sveinsson fv. yfir-
dómari 185, 321
Benjamín Björnsson 226
Bjarni Jónsson úr Snæfellsnes-
sýslu 141
Bjarni Kristjánsson, Heiðar-
múla 31
Björn Illugason úr Húnavatns-
sýslu 273
Egill Egilsson kaupmaður 145

Eiríkur Hróbjartsson úr Árnes-
sýslu 12
Eiríkur Þorsteinsson úr Suður-
múlasýslu 38
Eyjólfur Runólfsson, Reyni-
völlum, Skapt. 238
Friðrik Þórðarson, Undirtúni 56
Guðbjörg Melkjorsdóttir úr
Snæfellsnessýslu 145
Gott Sveinn Jónsson, Bakkakoti
207
Guðlögur Guðlögsson, Stór-
holti 136
Guðmundur Björnsson 226
Guðmundur Jónsson, Núpi 7
Guðmundur Þorleifsson, Torfa-
stöðum 36, 54
Halldór Jakobsson, Hestgerði
238
Halldór Magnússon úr Snæ-
fellsnessýslu 147
Hallgrímur Illugason, Jaðri 145
Helgi Sveinsson 226
Hermann Hermannsson, Reykj-
arfirði 316
Ingibjörg Bjarnadóttir 184
Jón Bergsson, Bakka, Akranes-
hreppi 142
Jón Björnsson úr Barðastrand-
arsýslu 58
Jón Eggertsson 184
Jón Gíslason, Fremra-Hunda-
dal 298, 335
Jón Hermannsson, Reykjarfirði
316
Jens Jónsson söðlasmiður 141,
145

Jóhannes Jónsson, Selhólum
148
Jón Jónsson úr Snæfellsnes-
sýslu 147
Jón Jónsson, Odda, N.-Múl.
302
Jón Oddgeirsson, Ytramúla 9
Jón Ólafsson ritstjóri 194, 322
Jón Símonarson, Holti, Álfta-
veri 51
Jón Valgeir Hermannsson,
Reykjarfirði 316
Jónas Jónasson, Bakkaseli 134,
178
Jónas Ólafsson, Butru, Fljóts-
hlíð 69, 83, 320
Jónas Sigurðsson, Bakkaseli
134, 178
Jósep Hermannsson, Reykjar-
firði 316
Kristín Sigurðardóttir úr
Reykjavík 105, 319
Magnús Gíslason bókbindari
160
Magnús Halldórsson hrepp-
stjóri 74

Magnús Jónsson úr Ísafjarðar-
sýslu 7
Magnús Magnússon, Gili 134,
178
Margrét Gunnlaugsdóttir 234
Nikulás Guðmundsson, Gunn-
steinsstöðum 235, 249, 269
Oddur Halldórsson úr Reykja-
vík 105, 319
Ólafur Ólafsson úr Reykjavík
105, 319
Sigríður Þiðriksdóttir, Selhól-
um 148
Stefán Stefánsson, Enniskoti
188
Sölvi Helgason 1
Vigfús Guðrúnarson eða Hans-
son, Steingrímsbúð 222, 327
Vigfús Hannesson úr Rosm-
hvalaneshreppi 209
Vilhjálmur Sigurðsson úr
Rosmhvalaneshreppi 209
Þorgrímur (eða Þórðgrímur)
Laxdahl 195

III. LAGASTAÐIR, SEM TIL ER VITNAÐ

1281. Jónsbók
Landsleigubálkur 56. kap. 328.
Rekabálkur I. kap. 169, 294; II. kap. 308.
1318. Máldagabók Auðuns biskups 165, 279–281, 240, 341.
1394. Máldagabók Péturs biskups 165, 279–281, 341.
- Um
1397. Wilkinsmáldagi 167, 168, 339, 341.
- 1461 og
1466. Máldagabók Ólafs biskups Rögnvaldssonar 165, 279–281.
- Upp úr
siðaskiptum.
- Sigurðarregistur 280, 281.
1683. Dönsku lög Kristjáns V., 15. apríl 3–17–24 205; 6–21 173.
1687. Norsku lög Kristjáns V. 15. apríl 1–2–9 173; 1–4–2 30; 1–4–4 134; 1–4–30 293, 307; 1–4–32 110; 1–6–10 34; 1–6–12 78; 1–6–18 34; 1–7–1 23, 250; 1–7–5 250; 1–8–6 134; 1–12–1 92; 1–12–2 92; 1–12–6 86; 1–13–22 60, 61, 63; 1–14–6 213; 1–15–1 150; 1–24–54 28; 1–25–8 134; 3–16–15 151; 5–6–3 28; 5–6–6 28; 5–14–32 159; 6–13–5 213; 6–17–10 og 11 13; 6–21–2 171, 173, 177; 6–21–7 171, 173, 177.
1545. 7. sept., dómur 261.
1555. 1. júlí Bessastaðasamþykkt 261.
1680. 30. júní Alþingisdómur 261.
1690. Tilskipun 4. marz 159.
1693. Tilskipun 19. des. 13. gr. 125.

XIX

1720. Kammerréttarskipan 18. marz I. kap. 17. gr. 331.
1735. Tilskipun 19. ágúst 14. og 15. gr. 269, 305.
1735. Tilskipun 23. des. 2. gr. 323.
1746. Erindisbréf til biskupa 1. júlí 165; 16. gr., 281, 337, 341.
1751. Tilskipun 21. maí 2. gr. 151; 5. gr. 13.
1754. Konungsbréf 20. sept. 312.
1755. Konungsbréf 3. janúar 292, 312.
1759. Konungsbréf 30. nóv. 213.
1768. Tilskipun 8. apríl 159.
1776. Tilskipun 15. apríl 230–233; 2. gr. 232.
1781. Konungsbréf 11. apríl 50, 325.
1782. Reglugerð 17. júlí 131; 4. gr. 132; 6. gr. 132, 133.
1787. Tilskipun 13. júní II, 17. og 18. gr. 128.
1793. Tilskipun 30. janúar; 34. gr. 331; 40. gr. 95, 331.
1795. Tilskipun 10. júlí 19. gr. b 285; 27. gr. 78.
1796. Tilskipun 3. júní 2. gr. 293, 307; 4. gr. 72; 5. gr. 23, 110, 247; 20. gr. 23, 30, 302; 35. gr. 57.
1797. Tilskipun 20. janúar 7. gr. 78; 10. gr. b 285; 15. gr. 173.
1799. Tilskipun 27. september 10. gr. 172; 15. og 16. gr. 194, 322.
1799. Kansellíumburðarbréf 24. desember 173.
1800. Tilskipun 11. júlí 6. gr. 64; 10. gr. 50, 325; 22. gr. 269, 305.
1817. Kansellíumburðarbréf 25. janúar 31, 303.
1819. Tilskipun 11. ágúst 1. og 2. gr., 43.
1821. Tilskipun 19. desember 95.
1825. Opið bréf 28. maí 213.
1827. Opið bréf 6. apríl 2. gr. 114.
1829. Kansellíubríf 2. maí 35.
1831. Tilskipun 21. desember I, 1 b, 205.
1832. Tilskipun 15. ágúst 8. gr. 42, 293, 308; 9. gr. 104; 10. gr. 42; 15. gr. 42, 104; 18. gr. 23, 42.
1833. Tilskipun 24. apríl 95; 2. gr. 331.
1833. Tilskipun 4. október 29. gr. 33.
1834. Reglugerð 8. janúar 8. gr. 324.
1836. Tilskipun 3. febrúar IV, 267.
1838. Tilskipun 24. janúar 3. gr. 322; 4. gr. 10, 13, 39, 55, 59,

- 82, 107, 137, 144, 197, 227, 234, 270, 272, 318, 319;
10. gr. 147, 184; 13. gr. 10.
1840. Tilskipun 11. apríl 1. gr. 10.
1841. Tilskipun 8. september 6. gr. 13.
1846. Rentukammerbréf 28. marz 133.
1846. Reglugerð 27. nóvember 19. gr. 121.
1847. Rentukammerbréf 19. júní 133.
1849. Tilskipun 20. júní 5. gr. 161, 162; 11.–17. gr. 161; 15.
gr. 161, 162; 16. gr. 162.
1850. Erfðatilskipun 25. september 296; 15. gr. 296, 297; 22.
gr. 295, 296.
1855. Opið bréf 22. marz 161, 162.
1858. Konungsúrskurður 19. maí 269, 305.
1861. Tilskipun 4. janúar 4. gr. 159.
1863. Tilskipun 26. maí 146; 1.–4. gr. 142; 8. gr. 142.
1868. Tilskipun 10. ágúst 219.
1869. Tilskipun 25. júní 173.
1869. Almenn hegningarlög 25. júní 12. kap. 258; 13. kap. 187;
21. kap. 322; 31. gr. 294; 47. gr. 39; 53. gr. 201, 336; 55.
gr. 108, 109, 319; 57. gr. 108; 58. gr. 13, 269, 272, 301;
61. gr. 53; 62. gr. 2, 13, 143, 223, 249, 269, 272; 63. gr.
269, 272; 65. gr. 319; 68. gr. 61, 63, 257, 258, 333; 99.
gr. 208; 101. gr. 208; 102. gr. 187, 322; 117. gr. 294;
147. gr. 336; 148. gr. 271, 301, 336; 200. gr. 33; 217. gr.
122, 177; 218. gr. 122, 177, 334; 219. gr. 122, 176; 225.
gr. 187, 322; 227. gr. 269, 271; 230. gr. 2, 10, 13, 39,
56, 82, 107, 108, 109, 137, 234, 269, 272, 274, 317,
319, 320, 321; 231. gr. 39, 53, 55, 59, 82, 84, 107–109,
223, 227, 269, 319, 327; 232. gr. 55, 107, 143, 227, 269,
319; 233. gr. 144, 222; 237. gr. 8, 321; 238. gr. 269, 272;
240. gr. 319, 320; 244. gr. 13; 249. gr. 152; 250. gr. 10,
275, 319; 253. gr. 196; 255. gr. 81; 259. gr. 240; 270. gr.
197; 273. gr. 197; 298. gr. 209; 299. gr. 182; 307. gr. 55,
107, 137, 197, 227, 234, 269, 272, 318, 321, 327; 308.
gr. 13; 309. gr. 143, 223, 227, 270; 310. gr. 61, 63.
1872. Erindisbréf landshöfðingja 29. júní 21. gr. 304.
1874. Tilskipun 28. febrúar 327.

IV. EFNISKRÁ

Atriðisorð

Aðfarargerðir	Frávísun máls frá dómi
Aðfinnslur	Frestir
Aðild	Fundið fé
Aðildareiður	Gertæki
Afgjald	Gjafsóknarmál
Arfur	Grundvallarreglur
Ábúðarsamningur	Gæzluvarðhald
Áfrýjun	Hilming
Áfrýjunarleyfi	Hjónavígsla
Ásetningur	Hlutdeild
Barnsfaðernismál	Hreppstjórar
Birting áfrýjunarstefnu	Hvalreki
Brot gegn valdstjórninni	Ill meðferð á barni
Dagsektir	Ill meðferð á skepnum
Dánargjöf	Ítrekun
Dómarar	Jafnrétti
Dómsgjörðir. Dómskjöl	Játning
Eiður	Kaupsamningur
Eignarréttur að landi	Kröfuggerð
Eignaspjöll	Landskuld
Erfðaskrá	Land, er enginn finnst
Fasteignakaup.	eigandi að
Fjárnám	Lausamennska
Fjársvik	Laxveiði
Framhaldspróf	Leiðbeiningarskylda dómara
Framsal embættisvalds.	Líkur
Valdþurrð	Lög. Lögskýring

Lögræði	Sjálfataka
Manndráp af gáleysi	Skaðabætur
Matsgerðir	Skattar og gjöld
Málasamlag	Skiptamál
Máldagar og fleiri forn skilríki	Skjalafals
Málflutningsmenn	Skuldir. Skuldamál
Málsókn	Stefnur
Málsýfing	Stjórnsýsla
Meiðyrði	Sveitastjórn. Hreppstjórar
Óhlýðni við opinberan starfsmann	Sættir
Óhlýðni við yfirboðara	Sönnun
Ólögmæt meðferð á fundnu fé	Talsmannslaun
Ólögmæt sjálfataka	Tíund
Ómagahald á prestakalli	Umboðsstörf
Ómerking máls	Uppboð
Ómerking ummæla	Útburðargerð
Prentlög	Útivist
Rangar sakargiftir	Veðréttur
Rangur framburður fyrir rétti	Veiðilöggjöf
Refsiákvörðun	Venjur
Rekaviður	Vextir
Réttarfar	Viðskiptavenja
Réttarfarsannmarkar	Vinnusamningur
Réttarvenja	Vitnaleiðsla
Ríkissjóðskröfur, forgengi	Þinglýsing
Sakhæfi. Saknæmi	Þingsókn
Sameign	Þjófnaður
Samningar	Ölvun

XXIII

Aðfarargerðir

Sjá fjárnám, útburðargerðir.

Aðfinnslur

Við dóma, sjá dómara.

Aðild

Sjá áfrýjun 135, málsókn 7, 185, 321, ómagahald 277, 336, sam-eign 220.

Aðildareiður

Viðskiptamanni kaupmanns heimilaður eiður vegna tiltekins reikningsliðar í kröfu kaupmanns, en hann var sýknaður í lyfd., sjá samninga 214.

Sjá og barnsfaðernismál 191, 211.

Afgjald

Sjá ábúðarsamning 154 og útburðargerð 48, 325.

Arfur

Sjá dánargjöf, skipti 295.

Ábúðarsamningur

A byggði J jörðina Y 1865 til fardaga 1868. J sat Y óátalið af A eftir lok þess tíma. A sagði J upp ábúðinni haustið 1870. Vorið 1871 samdist svo um, að J skyldi hverfa af jörðinni. J flutti þó ekki. Krafðist A þá útburðar á J og náði sú krafa fram að ganga. Í

lyfd. segir, að framlenging á ábúðinni hafi engu breytt um réttar-
ástandið, og hafi J verið skylt að flytja af Y í fardögum 1871 án
fyrirfarandi útbyggingar. Fógetagerð staðfest.
Sjá og útburðargerð 48, 325.

Áfrýjun

Sjá og birtingu áfrýjunarstefnu og dómara.

Áfrýjandi krafðist þess fyrir Lyfd., að veðkröfueigendur yrðu
dæmdir til að greiða tilteknar fjárhæðir, er dómur í héraði hafði
ekki gengið um. Var Lyfd. eigi bær um það. Frávísun frá Lyfd.
24.

Í áfrýjunarstefnu Þ var þess krafizt, að upphæð, sem Þ var dæmd í
hérð. í „kost og tæringu“, yrði hækkuð. Kostur og tæring var tal-
in ein grein af málskostnaði. Með því að máli verður ekki áfrýj-
að vegna málskostnaðarins eins, varð að frávísa málinu, sbr.
N.L. 1–16–10 og 18. 34.

Héraðsdómsgjörðir voru ekki staðfestar af hlutaðeigandi dómara í
málinu og þannig engin sönnun fyrir því, að hann hafi gefið þær
út. Málinu vísað frá Lyfd. 68.

Hinn reglulegi dómari vék sæti í máli, og dæmdi setudómari það.
Dómsgjörðirnar voru ekki gefnar út af hinum síðarnefnda heldur
hinum fyrrnefnda. Var það ekki lögmætt og máli vísað frá Lyfd.
68, 79.

Áfrýjandi óskaði frests til að afla nýrra dómsgjörða, með því að
hann kvaðst gruna, að þær væru ekki í lögmætum búningi. Því
var hafnað. 70

Í áfrýjunarstefnu var þess ógetið, að lögdagsleggingar sé ekki að
vænta, sbr. tilsk. 3. júní 1796, 4. gr. Krafðist stefndi frávísunar
máls. Dæmt, að stefndi hefði sýnt í meðferð málsins fyrir Lyfd.,
að hann tæki stefnuna gilda. Væri það andstætt tilgangi með
lagaboði þessu að vísa málinu frá. 71.

J, dómfelldi í meiðyrðamáli, áfrýjaði máli með óvenju löngum
stefnufresti. Dómhavar í héraði gagnáfrýjuðu til staðfestingar
með styttri fresti. J krafðist frávísun gagnsakar. Sagt, að það sé á
valdi dómhafa að áfrýja máli til staðfestingar, hvort sem hinn

dómfelldi hafi gert gangskör að því að áfrýja eða ekki. Var kröfu J hrundið. Þá krafðist J frests til að útvega gögn varðandi skipun stiftamtsins á manni til setudómarastarfs í Lyfd. í öðru máli. Hafnað. 73.

Áfrýjunarfrest ber að telja frá birtingu dóms. Dómsgjörðir báru ekki með sér, hvenær dómur hafði verið birtur. Máli varð ekki frávísað ex officio. 78

Réttargjörðir báru á sér áteiknun um, að útskrift væri „samkvæmt dómsmálabókinni“. Urðu þær ekki lagðar til grundvallar fyrir dómi, og máli vísað frá Lyfd. 79.

Máli var ekki áfrýjað löglega, en hins vegar var löglega gagnstefnt í málinu. Bar að staðfesta dóminn að kröfu gagnáfrýjanda. 90.

Uppreisn var veitt til áfrýjunar máls. Stefndu kröfðust frávísunar máls, þar eð uppreisn hafi ekki fylgt áfrýjunarstefnu. Þá var frávísun á því reist, að tilteknum úrskurði skiptaréttar hafi átt að áfrýja með aðalmálinu. Úrskurðurinn var áfrýjanda í hag og gat ekki verið umtalsmál fyrir hann að áfrýja úrskurðinum. Kröfunum hafnað. 92.

Hérd. gekk í máli E gegn W vegna H. P skaut málinu til Lyfd. „sín eigin vegna“, en ekki sem umboðsmaður E. Stefndi hann J málflutningsmanni persónulega en ekki f. h. W vegna H. Þá hafði P uppi kröfu fyrir tímaspilli o. fl., sem ekki var gerð í héraði. Málinu var frávísað í heild sinni og þess getið um síðara atriðið, að hérd. hefði ekki gengið um kröfuna. 135.

Skiptaráðandi greiddi þremur skuldheimtumönnum, er lýstu kröfum í dánarbú Ó, kröfur þeirra að fullu, en eftirstöðvar gengu upp í kröfu G. Forráðamenn B-hrepps áfrýjuðu skiptunum og kröfðust ómerkingar. Þeir stefndu aðeins G, en ekki hinum skuldheimtumönnum. Hér gat því aðeins komið til greina ómerking að því leyti sem G hafði fengið útlagt fé upp í kröfu sína, en að öðru leyti hlutu skiptin að standa óhöggud eins og málið var lagt fyrir Lyfd. 157.

Sjá barnsfaðernismál 191.

Nafni H var bætt við í áfrýjunarstefnu eftir að hún var gefin út af skrifstofu yfirdómsins. Stefndi krafðist af þessum sökum frávísunar stefnunnar frá yfirdóminum í heild sinni. Þessi breyting var

- ekki talin geta haft þessi áhrif á gildi stefnunnar, að því er snertir þann aðilja, sem stefnt var í upphafi. Sjá uppboð. 198.
- Í hérð. var málskostnaður látinn falla niður. Stefndi áfrýjaði ekki dóminum. Gat hann því ekki krafizt þess í lyfd., að sér yrði dæmdur málskostnaður í héraði. 211.
- Hérð. dæmdi B í 100 rd. sekt vegna meiðyrða um P. B áfrýjaði málinu til Landsyfirdóms. Hann var sýknaður þar. Þ áfrýjaði því til Hæstaréttar. Var B þar dæmdur til að greiða 200 rd. sekt, en ekki kom til greina að dæma hærri sekt með því að P hafði ekki gagnáfrýjað málinu fyrir Landsyfirrét. 254, 333.
- Samskonar úrlausn varðandi M. 259, 334.
- Áfrýjunarleyfis var getið í áfrýjunarstefnu, en leyfið fylgdi ekki stefnunni. Varðaði það ekki frávísun, enda sótti stefndi dómþing í Lyfd. Stefnan bar ekki á sér áritun um birtingu stefnuvotta eða notarii publici, en á hana var rituð yfirlýsing stefndu um, að stefnan væri birt þeim. Þeir létu sækja þing. Málinu var ekki vís- að frá. 276.
- Stefna til yfirdóms var gefin út af héraðsdómara eftir fyrirlagi amt- manns. Lyfd. segir, að amtmanni sé ekki heimilt að fela neinum öðrum þetta embættisverk. Stefnan var því ekki lögmæt. Á dómsgjörðir vantaði vottorð stefnuvotta um birtingu dóms, en hins vegar var þar vottorð dómara um, að dómurinn hefði verið birtur ákærða og hann unað við hann. Þessi birting var „langt frá því“ að vera lögmæt, sbr. tilsk. 3. júní 1796, 20. gr. og ráðu- neytisbréf 25. janúar 1817. 302.
- Áfrýjunarstefna bar ekki á sér vottorð stefnuvotta né notarii publici um, að stefnan hafi verið birt stefnda, en á hana var ritað „mér löglega birt“ og nafn stefnda þar undir. Stefndi sótti ekki þing í Lyfd. Þessi áritun fól ekki í sér lögmæltu sönnun um birtingu hennar. Máli var vísað frá yfirdómi ex officio. 314.

Áfrýjunarleyfi

Sjá áfrýjun 92, 276.

- Leyfi veitt vegna ágreinings út af landi kirkju. 291.
- Leyfi veitt til áfrýjunar máls til Hæstaréttar. 340.

Ásetningur

Sjá fjársvik 195, 238.

Sjá þjófnað 188.

Barnsfaðernismál

G lýsti M föður að óskilgetnu barni sínu, f. 11. apríl 1872. Í hérð. 29. maí 1872 var M heimilað að synja með eiði fyrir að hafa átt samræði við G eftir 2. júní 1871 á þeim tíma, að hann geti verið faðir barnsins. Ynni hann ekki eið átti hann að borga meðlag unz barn yrði komið af lögaldri ómaga. M tók út stefnu 3. júlí s. á. til G til að hlýða á eiðvinningu, en áður en til þess kom gerði M G sáttaboð, sem hún vildi ekki ganga að. Neitaði G því, að M fengi að vinna eiðinn, þar eð þessi boð fælu í sér viðurkenningu hans á faðerninu. Á þetta féllst dómariinn með úrskurði 11. s. m. Lét M við svo búið sitja, en G áfrýjaði héraðsdómi frá 29. maí til Lyfd. og krafðist þess, að sér yrði heimiluð eiðvinning. M krafðist þess, að úrskurður 11. júlí yrði felldur úr gildi og héraðsdómur staðfestur. Þar sem M hafði ekki áfrýjað úrskurðinum 11. júlí til breytingar varð ekki hjá því komizt að taka til greina kröfur G um eiðvinningu. 191.

R lýsti E föður að óskilgetnu barni sínu, og gerði hún það bæði fyrir presti og í rétti. E synjaði faðernisins og bar m. a. fyrir sig, að R hefði bæði fyrir fæðingu barns og eftir sagt annan mann föður barnsins. Þessi skýrsla E var ekki sönnuð. Lyfd. tekur fram, að skv. grundvallarreglunni í kon.br. 30. nóv. 1759 sé það skylda þess, sem lýstur er faðir barns, að synja fyrir faðernið með eiði, og sé það ekki bundið því skilyrði, að barnsmóðir sé hrein af öðrum karlmönnum. Þurfi faðernislýsing ekki að vera studd neinum sérstökum rökum eða líkum, sbr. N.L. 6–13–5 og 1–14–5, sbr. opið bréf 28. maí 1825. Var E dæmt skylt að greiða meðlag með barni R til 14 ára aldurs, nema hann synjaði þess með eiði að hafa átt samræði við R á þeim tíma, að hann geti verið faðir barnsins. 211.

Birting áfrýjunarstefnu

Í héraði dæmdi A mál ásamt 4 tilkvöddum meðdómsmönnum. Ekki varð ráðið af áritunum á áfrýjunarstefnu, hvort stefna hafi verið birt hinum síðargreindu. Stefnu var vísað frá yfirdómi og vitnað til grundvallarreglu tilsk. 3. júní 1796, 20. gr., sbr. N.L. 1–7–1. Þá var gagnstefnu og vísað frá yfirdómi, sbr. tilsk. 15. ágúst 1832, 18. gr., enda aðalstefna ekki löglega birt. Framhaldsstefnu var einnig vísað frá dóminum, þar sem gagnstefnandi sótti ekki þing með téða stefnu né lagði málið í dóm skv. henni. 22.

Stefnuvottar rituðu á áfrýjunarstefnu, að hún væri löglega birt stefnda, L, tiltekinn dag. Þeir tilgreindu ekki, hvar hún væri birt né hvort hún væri birt honum sjálfum, sbr. N.L. 1–4–2. Þá settu vottarnir ekki innsigli sitt undir vottorðið og staðfestu það ekki í krafti stefnuvottaeiðs síns. Sagt, að dómur dæmi um lögmæti stefnubirtingar, en ekki stefnuvottarnir. Skv. N.L. 1–4–2 og tilsk. 3. júní 1796, 20. gr. sbr. kansellíumburðarbréf 25. janúar 1817 bar að vísa stefnunni frá Lyfd. 30.

Í opinberu máli var mælt fyrir um það í lyfd., að gengið skyldi eftir skýrslu stefnuvotta um birtingu á dómi og áfrýjunarstefnu fyrir ákærða. 36.

Brot gegn valdstjórninni

G bannaði mönnum, sem settir voru til þess af hlutaðeigandi yfirvaldi að skoða fé í hreppnum, að framkvæma skoðun á fé hans án þess þó að hafa neitt ofbeldi eða hótanir í frammi. Atferli G þótti varða við 101. og 99. gr. alm. hgl. Refs.: 10 rd. sekt í land-sjóð. 207.

Dagsektir

E var dæmt skylt að afhenda J og S tvö tré að viðlögðum dagsektum, sjá rekavið. 292.

Dánargjöf

R og S giftust 1849 og gerðu þá helmingafélag með sér. Þau slitu sambúð 1857 og fór S þá til H sonar síns og dvaldist þar til dánardægurs síns 1870. Með bréfi í maí 1869 ráðstafaði S öllum eignum sínum til H og í des. s. á. ritaði hann á bréfið, að með því hefði hann gefið og afhent H til fullrar eignar og umráða allar eigur sínar og áskildi sér aðeins að njóta af öllum arði eignanna eða af eignum H þess, sem hann þyrfti með sér til framfæris. Við dánarbúskipti eftir S krafðist H allra eignanna, en R krafðist helmings búsins sem sinnar eignar og auk þess arfshluta sem ekkja. Lyfd. féllst ekki á, að gjafabréf S yrði skilið „sem fullkomnuð gjöf í lifanda lífi“ vegna áskilnaðar hans um að njóta arðs af eignum sínum meðan hann lifði. Var það því dánargjöf skv. 22. gr. tilsk. 25. sept. 1850 og gat það ekki svipt R rétti til helmings af búinu og til arfs eftir 15. gr. sama lagaboðs. 295.

Dómarar. Dómaraskilyrði. Setudómarar Aðfinnslur

Þ yfirdómari var mægður H málsaðilja með þeim hætti, að amma H var hálf systir konu Þ. Svo hafði sonur Þ borið vitni í málinu H til framdráttar, að því er hinn málsaðilinn, B, taldi. B krafðist þess, að Þ viki sæti í málinu, og vísaði einnig til ummæla Þ um málið. Dæmt, að mægðirnar væru ekki svo nánar, að Þ ætti að víkja sæti og aðrar ástæður slíkar, að þeim verði ekki gaumur gefinn. 21.

Fundið að því, að dómari hafði ekki samprófað foreldra barns, er lézt, en faðir þess var sakaður um að hafa valdið dauða þess. Sagt einnig, að „einhver áhugaleysisblær“ virðist vera á allri málsmeðferðinni. 31.

Sonur Þ yfirdómara hafði dæmt mál, sem áfrýjað var. Dæmt, að ekki væri tilefni fyrir Þ að víkja sæti, þar eð ekki gæti orðið umtalsmál um neina ábyrgð fyrir héraðsdómarann, er aðeins væri stefnt til að „forsvara dóm sinn“. Sbr. ráðuneytisbréf 2. maí 1829. 35.

Lyfd. sektaði hérð. um 10 rd. til sveitarsjóðs vegna dráttar á meðferð opinbers máls. 56.

Pegar setudómari hefir dæmt mál, á hann, en ekki hinn reglulegi dómari, að staðfesta dómsgjörðir. 68, 79.

Stiptamtmaður skipaði cand. jur. O til setudómarastarfa í Lyfd. í stað J yfirdómara. Annar málsaðili andmælti þessu. Í dóminum segir, að stiptamtmaður eigi að skipa setudómara, ef þörf gerist, sbr. tilsk. 11. 1800, 6. gr. Dómurinn taldi sig hvorki „bæran um né hafa heimild til að dæma um yfirvaldsverk það, sem hér liggur fyrir . . “. 64.

Lyfd. mælti svo fyrir í dómi, að framhaldspróf skyldu háð í opinberu máli. Í prófum máls þessa síðar bókaði héraðsdómari í þingbók ýmsar aðfinnslur við þessa úrlausn Landsyfirdómsins, en hann taldi framhaldsrannsókn þarflausa. Er málið kom til Lyfd. var hérð. sektaður um 10 rd. til sveitarsjóðs vegna þessara óviðurkvæmilegu ummæla, sbr. N.L. 1–12–6. 83.

Bæjarfógetinn í R var meðlimur bæjar- og fátækrastrjórnar. Hann vék sæti í meiðyrðamáli, sem bæjarfulltrúar höfðuðu gegn manni, er gagnrýnt hafði fjármálastjórn þeirra, einkum varðandi fátækraframfæri. Fulltrúi bæjarfógetans, S, var skipaður setudómari. Áfrýjandi krafðist ómerkingar málsmeðferðar og dóms, er hann kvað upp. Lyfd. taldi sig breyta heimild til að skera úr því, að hve miklu leyti þvílík setudómaraskipun stiptamtsins sé lögleg. 118.

Mál var dæmt af sýslumanni ásamt meðdómsmönnum. Þeir voru ekki eiðfestir, svo sem boðið er í N.L. 1–7–1 og 5, og var dómur ómerktur. 250.

Mál var höfðað af hendi valdstjórnar gegn B vegna meiðyrða um Þ. Dæmdi Á það mál. Sakfelldi Á B. B var sýknaður í málinu í hrd. með því að valdstjórn ætti ekki sök, þ. e. að mál væri einkamál. Þ höfðaði einkamál gegn B og fór Á með það mál. B krafðist þess, að Á viki sæti. Lyfd. hafnaði þeirri kröfu, hér væri um annað mál að ræða, þar sem aðiljaskipti hefðu orðið sóknar megín og við það sama er miðað í hrd. 254, 333; 259, 334.

Óskað var atbeina fógeta til ráðstafana nokkurra. Gekk um það úrskurður hans. Lyfd. taldi ráðstöfun þessa ekki vera í verkahring fógeta. Úrskurður og málsmeðferð var ómerkt. 273.

Dómara urðu á mistök við meðferð máls. Honum var stefnt fyrir Lyfd. til fullrar lagaábyrgðar. Var hann dæmdur til að greiða málskostnað við héraðsdóm og Lyfd., alls 40 rd. 310.

Dómsgjörðir. Dómskjöl

Dómsgjörðir voru ekki staðfestar af hlutaðeigandi dómara, þ. e. setudómara. Málinu vísað frá yfirdómi ex officio. 68, 79.

Vottorð héraðsdómara vantaði á flest dómskjöl í máli nokkru, þ. á m. á sjálfa dómstefnuna. Máli var vísað heim til að fá lögboðin vottorð um framleggingu skjala, sbr. N.L. 1–8–6 og 1–25–8 134.

Sjá og áfrýjun 70, 78.

Eiður

Sjá aðildareiður

Eignarréttur að landi

Þ beneficiarius að Görðum (G) höfðaði mál gegn K kaupmanni, sem rak verzlun, er var arftaki kongsverzlunar í Hafnarfirði (H). Hafði K úthlutað lóðum í H og heimt afgjöld af þeim í skjóli þess að hann átti býlið A, er tilheyrði verzluninni. Þ taldi A hafa verið hjáleigu frá G. Hafi A aldrei átt neitt óskipt land og eingöngu túnið sjálft. Landsvæði utan þess tilheyrði G og öll gjöld og tollar af því beri G. Krafðist Þ að K yrði dæmdur til að láta laust til handa G alla þá lóð utan túns A, sem markað var á uppdrátt, er fylgdi málinu, og skila aftur innheimtum tollum og gjöldum. Meirihluti héraðsdóms féllst á kröfu Þ. Í lyfd. og hrd. var kröfum Þ hafnað. Í lyfd. segir, að K og aðrir eigendur verzlunarhúss þess, sem áður var kongsverzlun, hafi ávallt komið fram sem eigendur allra þeirra lóða, sem H standi á og heimt tolla og afgjöld af löndum og farið með önnur eignarumráð án andmæla presta, er sátu G. Sönnunarbyrði hvíli því á Þ um, að eignarum-

ráð þessi hafi verið óheimil. Sönnur þótti skorta um, að tún A væri jafn takmarkað og Þ hélt fram, svo og um það, hver hús, tún o. s. frv. liggi utan þessa svæðis og þ. á m. fyrir utan eignarumráð G. Því var hafnað efnislega, að A hefði ekki átt land utan túnstæðisins. A hefði verið talin sérstök jörð milli 1790 og 1794, er átti meira land en túnstæðið, en túnið var þá komið undir mól. Söluverð A litlu fyrir aldamót 1800 gaf ekki óræka bendingu í þessu efni, því að þá var jarðaverð mjög lágt. Ekkert lá fyrir um, hve mikið land A hefði átt og þá ekki heldur hver afnot A hefði haft af útlandinu eða um hlutdeild A í óskiptu landi. Varð því ekki skorið úr því, hvort eigendur A hefðu ráðstafað meiru landi en þeim bar. Í hrd. var einnig lögð áherzla á langvinn eignarráð K eða fyrirrennara hans yfir landinu og afskiptaleysi presta að G. Því var bætt við, að ekki sé ljóst, hvort ekki hafi verið aukið við land A, er kongsverzlun var seld 1677 eða síðar, svo og var til þess litið, að mörkin milli lendnanna væru óljós. Varakrafa, er laut að tollum af landinu síðustu 20 árin fyrir útgáfu sátta-kæru, þótti svo óljós, að ekki var unnt að taka hana til greina. 242, 338.

Eignarréttur að rekaviði, sjá sjálftöku 292.

Eignaspjöll

VH og VS tóku upp ýsulóðir fyrir mönnum, fluttu þau í land og skemmdu þau. Þeir voru sóttir í opinberu máli til refsingar fyrir athæfið. Lyfd. segir, að slíka sök eigi að sækja í einkamáli, en ekki opinberu máli, sbr. 298. gr. alm. hgl. Sýkna. 209.

Erfðaskrá

Sjá dánargjöf 295.

Fasteignakaup

Sjá skipti 262, uppboð 200.

Fjárnám

Gerðarþoli áfrýjaði fjárnámsgjörð og krafðist ónýtingar hennar, með því að fógeti hefði synjað sér um frest til andsvara. Á það var ekki fallizt og gjörðin staðfest. 3.

JA og JS heimiluðu S, umboðsmanni ríkisjarða, að veðsetja jarðarparta þeirra til tryggingar á greiðslu umboðstekna. Eftir lát S kvaddi sýslumaður þá fyrir sáttanefnd og varð þar sú sætt, að þeir afsöluðu sér hinum veðsettu jarðarpörtum gegn tilteknum skilyrðum, m. a. að þeir losnuðu við greiðslu uppboðslauna, ef þeir keyptu jarðarpartana á uppboði. Til fjárnáms og uppboðs kom. JA og JS áfrýjuðu þeim réttargjörðum og kröfðust ómerkningar, m. a. vegna þess að amtmaður hefði ekki samþykkt skilyrði, sem sáttin var bundin. Þessu var hafnað og sagt, að gjörðirnar væru byggðar á lögmætum grundvelli. 115.

Fjársvik

B seldi fola, er H átti. Hafði H áður gefið honum heimild til að selja hann, en tekið það aftur. Söluverð var 16 rd., en hann skýrði H svo frá, að verðið hefði verið 14 rd. Atferlið varðaði við 255. gr. alm. hgl. Sjá og þjófnað. 80.

Þ keypti fola af J 1. ágúst 1872 fyrir 16 specíur. Skyldi hann gjalda helming kaupverðs með greiðslu til ÞE, en hinn helming með peningum í sept. s. á. Skyldi Þ og gefa út skuldabréf fyrir hestverðinu. Þ fór með folann í kaupstað og seldi hann þar fyrir 20 specíur. Þ hafði ekki fullnægt söluskilmálum, en hann var settur í varðhald sama dag og hann kom til bæjarins. Eigi voru nægar líkur að því færðar, að hann hefði aldrei ætlað sér að borga hestverðið. Hann var sýknaður af ákæru sóknarans fyrir brot á 253. gr. alm. hgl. 195.

N var sakaður um að hafa framvísað bréfi frá NP til systur NP, M, þar sem NP bað M að útvega sér netaprád. Ósannað þótti, að N hefði ritað bréf þetta og ekki var við annað að styðjast en framburð M um, að hún hefði fengið bréfið með N. Ósannað var og, að netapráðurinn hefði verið sendur til NP með N. N sýknaður. 235.

Hval rak á fjöru F-jarðar. Eigendur hvalsins skáru hann og skiptu með sér. Sannað var, að H hafði tekið skeyti, sem fannst í hvalnum, og borið það út í sjó til að leyna því að hvalurinn var skot-hvalur, en lagt var til grundvallar að hann hefði verið skotinn frá tilteknu skipi. Varðaði atferli H við 259. gr. alm. hgl. Refs.: 20 rd. sekt í landsjóð. E vann að hvalskurðinum. Hann játtaði að hafa skorið skeytið úr hvalnum, en kvaðst ekki hafa gert það í sviksamlegum tilgangi og ekki átt þátt í að fleygja því í sjóinn. Hann var sýknaður. H skyldi greiða $\frac{1}{3}$ sakarkostnaðar, en $\frac{2}{3}$ var lagður á almannafé. 238.

Framhaldspróf

Í opinberu máli skorti endurrit af dómi, sem til var vísað, og upplýsingar um hegðun og lífsferil ákærða, svo og hver atvik voru að því, að ákærði slepti kindum, sem hann hafði handsamað í þjófnaðarskyni. 36.

Í þjófnaðarmáli mælti Lyfd. fyrir um framhaldspróf, m. a. til að leiða í ljós, hvort kista nokkur hefði verið með læsingu og hvort hún hefði verið læst, er ákærði fór inn í hana í þjófnaðar skyni. 69.

Hérd. var sektaður fyrir ummæli í þingbók um framangreindan úrskurð Landsyfirdóms um framhaldspróf, sjá áfrýjun. 83.

Framsal embættisvalds. Valdburrð

Amtmanni var ekki heimilt að fela héraðsdómara að gefa út stefnu í opinberu máli, sjá áfrýjun. 302.

B, er sótti þing í yfirdómi fyrir stefnda, var ekki málfærslumaður við dóminn, en hann lagði fram löggildingu, út gefna af skrifstofu landshöfðingja, undirritaða af landshöfðingjaritara f. h. landshöfðingja. Landshöfðingi var fjarstaddur, er þetta gerðist. Skv. erindisbréfi landshöfðingja 29. júní 1872, 21. gr. skyldi dómstjórinn í Landsyfirdóminum gegna störfum landshöfðingja í fjarveru hans. Löggildingin var því ekki gefin út af manni, er hafði myndugleika til þess. Eftir að löggildingin var lögð fram í

réttinum ritaði landshöfðingi á hana staðfestingu sína. Þessi áritun haggæði því ekki, að B skorti löggildingu til að flytja málið, og bar að líta svo á skv. tilsk. 19. ágúst 1735, 14. og 15. gr., tilsk. 11. júlí 1800, 22. gr. og kon.únsk. 19. marz 1858, að aðili sá, sem B vildi mæta fyrir, hefði ekki sótt þing, og var málið dæmt skv. kröfum áfrýjanda. 303.

Frávísun máls frá dómi

Um frávísun frá Lyfd. sjá áfrýjun, birtingu áfrýjunarstefnu.
Um frávísun frá héraðsdómi, sjá málasamlag, sættir.

Dómur hafði ekki gengið um kröfu í héraði og varð hún ekki dæmd í Lyfd. 24, 135.

Málskostnaður féll niður í hérd. Stefndi fyrir Lyfd. áfrýjaði ekki málinu og gat hann ekki krafizt endurskoðunar á málskostnaðar-ákvæði héraðsdóms. 211.

Svipað um sekt í einkarefsimáli. 254, 333, 259, 335.

Frestir

Sjá áfrýjun. 70.

Frávísunarkröfu hrundið, en frestur veittur. 73.

Kröfu um ómerkingu hrundið, en frestur veittur. 103.

Frestur veittur til að koma fram með málsútlistun. 315.

Fundið fé

Sjá þjófnað. 9, 105, 148, 273, 319.

Sjá hlutdeild. 105, 319.

Gertæki

Sjá sjálfstöku. 292.

Gjafsóknarmál

Sjá barnsfaðernismál 211, eignarrétt kirkju að landi, 242, 291, fjallskil 310, hvalreka 307, landskuld 220, 229, meiðyrðamál 90, 118, 247, 248, 254, 259, 333, 335, ómagahald 277, ríkis-sjóðskröfur 24, 92, 331, skaðabætur 86, 138, skattar 218, skuldamál 14, 40, 78, skipti 157, 262, 284, 295, tíund 130, 260, uppboð 123, útburðarmál 48, 154.

Grundvallarreglur

Sjá gæzluvarðhald hér að neðan. 9.

Vitnað til grundvallarreglu tilsk. 3. júní 1796, 20. gr. Sjá birtingu áfrýjunarstefnu. 22.

Vísað til grundvallarreglu í N.L. 1–24–54, sbr. 5–6–3 og 6. Sjá uppboð. 25.

Vitnað til grundvallarreglu N.L. 1–12–6. 83.

Vitnað til grundvallarreglu N.L. 3–16–15 og tilsk. 21. maí 1751, 2. gr. um áhrif afturköllunar á játningu ákærða. 148.

Vísað í grundvallarreglu í kon.br. 30. nóv. 1759. Sjá barnsfaðernismál. 211.

Land, sem enginn finnst eigandi að, eigi talið heyra undir konung, heldur væru slík landsvæði almenningar. Sjá landskuld. 229.

Gæzluvarðhald

J sætti gæzluvarðhaldi vegna gruns um þjófnaðarbrot. Hann gekkst að kalla greiðlega við brotum. Varðhaldsvist var andstæð grundvallarreglunni í tilsk. 24. jan. 1838, 13. gr., eftir að meðkenning hans var fengin, enda afbrotið ekki mikilvægt og engin hættu á,

að J stryki undan refsingu. Dæmt, að varðhaldskostnaður skyldi borinn af hinu opinbera. 9.

Hilming

O stal oft sinnis fé og slátraði því. Eiginkona hans, K, matbjó afurðir, þótt hún vissi, að kindurnar væru þjófstolnar eða fengnar óráðvandlega að öðru leyti. Þá tók hún við fatnaði, er O og Ó stálu, þótt hún vissi, hvernig hann var fenginn. K var refsað skv. 240. gr. og svo 250. gr. sbr. 56. gr. alm. hgl. Ó liðsinnti O við að skera tvær kindur, sem hann vissi, að O hafði stolið. Beitt 240. gr. alm. hgl. Sjá og þjófnað. 105, 319.

Hjónavígsla

Séra S gaf saman hjónaefnin HB og HJ árið 1860. HB átti framfærslurétt í Hv.-hreppi, en HJ var sveitlæg í R-hreppi. HJ dvaldist um hríð í G-hreppi og þá þar sveitarstyrk 1858–1860. Árið 1860 fluttist hún ásamt tveimur börnum sínum í R, en þau voru þó ekki flutt fátækraflutningi. HJ þá sveitarstyrk í R 1860, áður en þau HB giftust. Sveitarstjórn í R taldi henni ekki þann styrk til skuldar, þar eð hún hafði liðsinnt föður sínum örvasa og forðað honum frá sveitarstyrk í R. Er þau HB og HJ höfðu verið gift í 2½ ár og eignast saman tvö börn, druknaði HB. HJ varð þá bjargþrota og var vísað á framfærslusveit HB, Hv. Sá hreppur galt henni 716 rd. sveitarstyrk, og sóttu hreppstjórar S um endurgreiðslu þessa fjár, sbr. tilsk. 30. apríl 1824, 3. gr. Bæði Lyfd. og Hæstiréttur töldu styrk þann, sem HJ hlaut í R, ekki koma til álita í þessu sambandi. Lyfd. taldi hins vegar, að S hefði átt að kynna sér, hvort HJ hefði hlotið styrk í G, enda hefðu hreppstjórar G tilkynnt forráðamönnum R um þann styrk, er þeir hafi að vísu neitað að greiða. Olli sú vanræksla því að mati Lyfd., að dæma yrði S til endurgreiðslu umkrafinnar fjárhæðar. Í hrd. var S hins vegar sýknaður. Var m. a. bent á, að R hefði neitað að greiða G styrk, er HJ hefði hlotið, og forráðamenn G höfðu ekki haldið kröfu sinni til streitu, svo og að HJ

XXXVIII

var ekki flutt fátækraflutningi frá G til R. Varð ekki talið, að S hefði gerzt sekur um slíka vanrækslu, að bótaskyldu varðaði, en tekið var fram, að ekki hafi verið nærlæg ástæða til að ætla, að með hjónavígslunni yrði framfærslusveit HB bökuð framfærslu-byrði, enda HB dugmikill og eigi efnalaus. Málskostnaður fyrir öllum dómstígum var látinn niður falla. 86, 323.

Hlutdeild

Sjá og hilmingu.

Léttadrengur kom með lamb til O, er slátraði því, og nýttu O og kona hans K sér afurðir þess. O refsað skv. 250. gr. alm. hgl., en K skv. 250. gr., sbr. 56. gr. Sjá þjófnað. 105, 319.

J var borinn þeim sökum að hafa markað fjögur lömb undir mark sitt. J hvatti A vinnumann til að skýra svo frá, að það hafi aðeins verið þrjú lömb, er hann markaði. A vannst á það, en tók fljótlega aftur framburð sinn og skýrði frá hinu rétta. Lyfd. sýknaði J fyrir hvatningu sína, sbr. 148. gr. og 53. gr. alm. hgl. Hæstiréttur sakfelldi J skv. 147 gr. 2. lið, sbr. við 1. lið 53. gr. alm. hgl. Refs.: 5 daga fang. við vatn og brauð. 298, 335.

Hreppstjórar

Sjá sveitarstjórn

Hvalreki

Hval rak 1862 á Sævarlandi í Þistilfirði, en landið var eign Múla-kirkju (M) og Skinnastaðakirkju (Sk). H hafði keypt reka þá nyrðra, er Skálholtskirkja átti fyrrum. Taldi H, að hann ætti $\frac{3}{4}$ parts af rekanum skv. máldögum. Er farið var að skera hvalinn, gerði BK, prestur í M, tilkall til hálfis hvalsins og BV, eigandi Hólakirkju, til fjórða parts hans og enn eignaði HG, prestur á

Sk, sér helming hvalsins. BK og HG höfðuðu mál gegn H og erfingjum BV með kröfu um, að þeir teldust eiga hvalinn allan, að helmingi hvor, og að stefndu yrðu dæmdir til að greiða þeim það, sem þeir hefðu borið upp af hvalnum. H og erfingjar BV gagnstefndu og kröfðu BK og HG um greiðslu tiltekkinna fjárhæða, er þeir hefðu hlotið úr því, er hvalurinn lagði sig á. Hér. dæmdi hvalinn af þeim BK og HG og skyldaði þá til að greiða gagnstefndu tiltekna fjárhæð. BK og HG áfrýjuðu málinu og hinir stefndu gagnáfrýjuðu og var kröfugerð svipuð fyrir Lyfd. Aðiljar tefldu fram eftirritum af máldögum og öðrum gömlum skilríkjum málstað sínum til framdráttar (sjá máldaga). Í Lyfd. sagði m. a., að rekaskrár Hólakirkju og Skálholtskirkju, sem fram voru lagðar, hefðu ekki hlotið konunglega staðfestingu, þar eð þær væru ekki hlutar af máldagabókum, er greinir í erindisbréfi biskupa frá 1746. Um máldagana var tekið fram, að frumrit þeirra fyndist ekki lengur. Lyfd. taldi, að gögn og skilríki, sem BK og HG bæru fyrir sig, væru „áreiðanlegri og merkari“ en gögn gagnáfrýjendanna. Hér við bættist, að Sævarland væri eign M og Sk, sem ættu reka skv. Jónsbók Rekabálki 1. kap., nema með lögum væri frá þeim komið. Bent var á, að prestar í M og Sk tóku til sín átölulaust hval, er rak á fjöru þessa 1810. Var BK og HG dæmdur hvalurinn og skyldu H og erfingjar BV greiða BK tiltekna fjárhæð, en HG hafði fengið meira í sinn hlut en honum bar. Í Hæstarétti urðu málalok önnur. Þar var H einn áfrýjandi og ekki erfingjar BV. Rekaskrá Skálholtskirkju var talin hluti af máldagabókinni og skv. ákvæðum erindisbréfsins 1. júlí 1746 um sönnunarafl Wilchins máldaga hafi H fært sönnun, sem í sjálfu sér sé nóg fyrir rétti þeim, er hann eignir sér. Pappírshandrit frá 1736, er HG bar fyrir sig, gat ekki haft gildi gagnvart löggiltum máldagabókum. Auðunnar máldagi var skýrður svo, að Múlakirkja ætti ekki nema fjórða hluta í reka milli áнна, þar sem hvalinn rak, og talið að það styrktist af ummælum kálfskinsbréfs frá 1563. Sönnun skorti um, að réttindi H, er studdist við Wilchins máldaga, væru hefðuð undan H eða fyrri eigendum. Átti hann því tilkall til $\frac{3}{4}$ hluta af andvirði hvalsins og BK og HG dæmt að greiða honum fé skv. því. Málskostnaður fyrir öllum dómstigum féll niður. 163, 338.

Á, eigandi Þingeyrakirkju, krafðist fjórðungs úr hvöllum, sem fundust kvíðir í ísvök, fram undan bænum Eyjum á Ströndum, en umboðsmaður Strandasýslujarða taldi eigendum jarðarinnar bera hvalina. Höfðaði Á mál gegn umboðsmanninum. Skv. Sigurðarregistri og rekaskrá Þingeyraklausturs átti klaustrið „að eyjum fjórðung í hval“ eða „að eyjum inni“. Var það túlkað svo, að það táknaði fyrir landi jarðarinnar að Eyjum, en ekki að eyjum, sem liggja framundan bænum. Hvalirnir voru járnaðir í vökinni og voru þá lausir allir nema einn, sem var lítið eitt fastur á grunni. Lyfd. taldi hvalina ekki rekahvali og átti Á því ekki „sem rekamaður“ tilkall til neins hluta úr þeim, sbr. Jónsbók Rekabálk II. kap. 307.

III meðferð á barni

Sjá manndráp af gáleysi. 31.

III meðferð á skepnum

J og M, bændur í Öxnadal, komu sér saman um að reka ágengt stóð Skagfirðinga af höndum sér. Sonur J, JJ, og M smöluðu stóðinu 4. sept. 1870 og ráku hrossin upp á Öxnadalshéiði. Bar þá nokkuð af þeirri leið, sem þeir J og M höfðu sett sér. Klöngruðust þeir með hrossin að og ofan í hraunkvos, er þakin var snjó. Var þar engin grastó. Skildu þeir hrossin eftir á fönn. M réð einn rekstrinum og kvaðst hann hafa ætlað, að hrossin drægju sig þaðan vestur á heiðina. Skoðunarmenn lýstu landslagi svo, að ómögulegt væri að ná hrossum tilbaka, þegar yfir skarðið væri komið. M fór nálega mánuði síðar eftir áskorun J upp til hrossanna. Þau voru þá soltin í hel öll nema 5, sem nokkurt lífsmark var með. Gerði M þá eigi neinar ráðstafanir, en sneri heim. Mætti hann þá leitarmanni úr Skagafirði. M neitaði aðspurður að vita nokkuð um hrossin. M skýrði J og JJ frá, hvernig komið væri. Skömmu síðar fundu Skagfirðingar hrossin. Voru þá 21 dauð, en 5 með litlu lífsmarki, og stytta þeir þeim aldur. Hrossin

voru metin á 397 rd. Í opinberu máli gegn þeim J, JJ og M var J sýknaður, með því að honum hefði verið rétt að láta reka hrossin af sér, og átti hann engan þátt í, hvar við þau var skilið. JJ fór að skipan J með M, en réð engu um reksturinn né hvar við þau var skilið. Gat hann ekki séð, hver hætta hrossunum var búin í kvosinni, en hann fór ekki niður í hana. Var hann einnig sýknaður. M gat ekki dulizt, að hrossunum var bersýnilegur háski búinn, þar sem við þau var skilið, en hann réð því einn. Hann vitjaði ekki hrossanna í u. þ. b. einn mánuð. Þegar hann loks vitjaði þeirra, gerði hann ekkert til að bjarga þeim eða stytta kvalir þeirra og þrætti fyrir vitneskju um þau, er hann hitti leitarmann. Bað hann og JJ að segja ekki frá, hvert þeir hefðu rekið hrossin og bað hann síðar að segja rangt til um það. Gat M ekki umflúið refs. skv. 299. gr. alm. hgl. Refs.: 100 rd. sekt til landsjóðs. Bætur dæmdar 397 rd. til eigenda hrossanna. Sakarkostnaður var felldur á M að $\frac{2}{3}$, en $\frac{1}{3}$ lagður á opinberan sjóð. 178.

Ítrekun

S var sekur um þjófnað í júní 1870. Hann sætti refsidómi fyrir samskonar atferli árið 1853. Ítrekunaráhrif þess dóms voru talin fyrnd, sbr. 62. gr. alm. hgl. og þjófnaðarbrotið frá 1870 var metið sem þjófnaðarbrot, fyrsta sinni framið. 1.

Samskonar úrlausnir 222, sbr. 327, 268.

Sjá þjófnað um 309. gr. alm. hgl. 1869. 142.

Í opinberu máli skorti upplýsingar um, hvenær ákærði hefði afplánað refsingu, er honum var dæmd, sbr. 62. gr. 2. lið alm. hgl. Var mælt fyrir um öflun þeirra. 249.

Jafnrétti

Skv. tilsk. 17. júlí 1782 voru prestar undanþegnir greiðslu tífundar til kirkna. Ekki var vikið að prestsekkjum í lagaboði þessu. Í máli á hendur prestsekkju, þar sem hún var krafín um tíund, var talið, að ekkjur ættu að njóta jafnréttis á borð við menn sína.

Dæmt var, að þær væru undanþegnar tíundarskyldu í sama mæli og þeir. Sjá og tíund. 130.

Játning

Sjá þjófnað 148.

Kaupsamningur

Dæmt, að kaupsamningur um lausafé hefði komizt á, og haggaði það ekki þeirri niðurstöðu, þótt seljandi setti kaupanda í sjálfsvald, hvort kaupin skyldu rofna eða ekki, ef tiltekin atvik kæmu fram. 5.

Kröfugerð

Í sáttakæru var ekki krafizt vaxta, en krafan laut að „borgun skuldarinnar að fullu“. Gerlegt þótti að fallast á vaxtakröfu stefnanda. 65.

Aðaláfrýjandi krafðist ekki málskostnaðar, og féll hann því niður. 303.

Landskuld

J bað amtmann árið 1863 um leyfi til að stofna nýbýli á eyðijörðinni V. Var J úthlutað landi með ummerkjum. J taldi sér bera landið sem nýbýli, en amtmaður og dómsmálastjórn töldu landið vera útlagt J sem afbýli frá jörðinni H. J byggði hús á landinu. Umboðsmaður konungsjarða krafði J 1872 um 6 ára landskuld 1863–1869. J andaðist meðan á málinu stóð, og ekkja hans D tók við því. Gagnstefndi D og krafðist þess, að V yrði dæmt sér til óðals og eignar. Sú krafa kom ekki til greina fyrir Lyfd. Sagt, að það væri forsenda fyrir kröfunni um landskuld, að nokkur hluti af landinu, sem J var útvísað, væri konungseign. Sannað þótti, að V hefði verið sérstök jörð til forna, sem þó hefði legið í

eyði í ómunatíð, unz J byggði sér þar hús. Umboðssjóði bar eftir sönnunargögnum máls ekki eignartilfall til V. J andmælti því við skoðunargjörð, er fram fór, að hann yrði skoðaður leiguliði, þótt hann að vísu fengi ekki útvísun með nýbýlismannarétti. Í lyfd. segir, að hér á landi eigi konungur ekki „það land, er enginn finnst eigandi að, heldur er það land almenningur og fylgir þeim reglum, er þar um gilda“. D var sýknaður. 229.

Land, er enginn finnst eigandi að

Í lyfd. segir, að á Íslandi sé konungur ekki eigandi lands, er enginn eigandi sé að, heldur sé það land almenningur, er hlíti þeim reglum, sem um þá gilda. 229.

Lausamennska

G var dæmd í hérað. fyrir lausamennsku og þrír menn fyrir að hafa hýst hana ólöglega, sbr. tilsk. 26. maí 1863. Upp kom, að G var veik af bólgu í síðu, er stundum hélt henni í og við rúmið. Þar að auki var hún fötluð á handlegg, svo að hún var ekki fær um að ganga í „neina alminnilega vist“. Ákvæði tilsk. 26. maí 1863 um skyldu manna til að ganga í vist átti að mati Lyfd. við um þá eina, sem heilsunnar vegna voru færir um það. G var sýknaður og hinir þrír, sem að framan greinir. Sakarkostnaður lagður á hið opinbera. 145.

Laxveiði

D, faðir H, fékk konunglegt afsalsbréf fyrir laxveiðiréttindum í Elliðaánum árið 1853. B, er átti jarðirnar Elliðavatn, Helliskot og hálfan Árbæ, tálmaði sumarið 1869 veiði H eftir þeirri veiði-aðferð, sem hann beitti. Lagði fógeti, að kröfu H, lögbann við því, að B gerði honum tálma við veiðina með nánar tilteknum hætti. Höfðaði H síðan staðfestingarmál gegn B og hafði m. a. uppi bótakröfu gegn B. B gagnstefndi og krafðist niðurfellingar lögbanns og gerði m. a. bótakröfur og krafðist þess, að H væri

dæmt óheimilt að nota téða veiðiaðferð o. fl. Lagt var til grundvallar dómi, að áður en D fékk afsalið hefði laxveiðirétturinn í ánum verið sérstök eign og lögð undir konung, en þar áður tilheyrðu réttindi þessi einnig sem sérstök eign Viðeyjarklaustri allt frá 13. öld, sbr. mál daga þar um. Voru réttindin því aðgreind frá jörðum þeim, sem að ánni liggja. H notaði þá veiðiaðferð að þvergirða árnar, stýfla kvíslar og leggja í þær laxakistur. Talið var, að þessi aðferð hefði tíðkæzt allt frá 18. öld („marga mannsaldrá“), og hefðu veiðihættir þessir á sér „ómuna tíðar helgi“. Yrði H ekki sviptur þessum réttindum sínum, er hann var löglega að kominn og stjórnin hafði heimilað honum. Talið var, að B gæti ekki gert neina laxveiðikröfu í ánum. Fógetabannið var því staðfest að mestu leyti, en þrengt að því er tímabil á ári hverju varðar. Það var talið styðjast við hina almennu reglu landslaganna um, að „enginn má fyrir öðrum veiði spilla“. Skaðabótakrafan þótti ekki liggja svo fyrir, að unnt væri að taka hana til greina. Í hrd. er bent á, að téð veiðiaðferð hafi m. a. tíðkæzt, er konungur seldi jarðir þær, er B átti nú. Þeir veiðihættir voru ekki taldir ganga í berhögg við 56. kap. í Landsleigubálki Jónsbókar, þar eð það ákvæði verndaði eingöngu veiðirétt þeirra jarða, sem liggja að ánni ofar og sem aðrir menn eiga, en hér var sami aðili eigandi að öllum jörðum, er lágu að ánni. Varð að telja, að D hefði öðlast veiðiréttindin í þeirri mynd, sem þau voru, er afsal var gefið út. Var niðurstaða Lyfd. staðfest. B krafði H um bætur vegna þess að bann fógeta hefði verið víðtækara en síðar var krafizt og dæmt. Þóttu kröfur B eigi settar fram á þann hátt, að gerlegt væri að taka þær til greina. Lögreglugjörð, sem staðfest hafði verið í Lyfd., var felld brott í hrd., enda eigi sýnt fram á, að B hefði staðið að aðgerðum þeim, sem sú gjörð vissi að. Málskostnaður fyrir Hæstarétti féll niður. 97, 328.

Leiðbeiningarskylda dómara

Í lyfd. segir, að ákvæði tilsk. 15. ágúst 1832, 10. gr., um leiðbeiningarskyldu dómara eigi ekki við, þegar aðili sækir ekki sjálfur dómþing né lætur neinn annan sækja það sín vegna. 40.

Líkur

Sjá þjófnad 12.

Líkur gegn sakborningum þóttu „þýðingarlitlar“ og yrði sakfelling ekki á þeim byggð, sjá þjófnad 148.

Lög. Lögskýring

Sagt, að konungsbréf 11. apríl 1781, 9. gr., sé afnumið með tilsk. 11. apríl 1800, 10. gr. 48, 325.

Sagt, að ákvæði N.L. 1–13–22 hafi verið afnumin með 68 gr. alm. hgl. 1869, sbr. 310. gr. 60, 62.

Um skýringu á Landsleigubálki Jónsbókar 56. kap. um laxveiði, sjá það orð. 97, 328.

Beitt lögjöfnun frá opnu bréfi 6. apríl 1827, 2. gr. 111.

Reglugerð 17. júlí 1782 um tíundargreiðslu skýrð með hliðsjón af venjum, er tíðkapt höfðu um langan aldur um tíundarskyldu prestsekkna, svo og með vísan til jafnréttis presta og prestsekkna og tilgangs með lagaboðinu. Sjá tíund. 130.

Tilsk. 10. ágúst 1868 var ekki þinglesin á Ísafirði fyrr en 25. ágúst 1869 og gat ekki náð lagagildi þar fyrr en þá. 218.

Bent á það í hrd., að tilsk. 21. febr. 1874 felli að nokkru niður 307. gr. alm. hgl. 327.

Lögræði

G seldi T fjárkröfu á hendur S. Til tryggingar á greiðslu kaupverðsins veðsetti T G jörð sína. Var veðskuldabréfið þinglýst 2 dögum síðar. Sama dag og samningur var gerður afhenti T sýslumanni beiðni um, að hann yrði gerður ómyndugur og sér skipaður fjárhaldsmaður. Hálfum mánuði síðar lýsti stiftamtmaður T ófjárráða og skipaði N, bróður T, fjárráðamann hans. Í dómsmáli G gegn T og N héldu hinir síðarnefndu því fram, að samningurinn hefði verið ógildur af því að T hefði á þeirri stundu, sem samningur var gerður, verið búinn að lýsa því við stjórn-

vald, að hann væri ófær um að ráða fjármálum sínum. Í lyfd. segir, að beiðni T um að verða gerður ómyndugur geti ekki haft nein áhrif á umráð hans yfir fjármálum sínum. Málsástæðunni var því hafnað. 65.

E var fæddur 1848. Á árinu 1869 samdist svo milli M og E, að M léti E í té kennslu til sveinsprófs í gullsmíði, og skyldi kennslan taka 3 ár. Lét M E í té fæði, húsnæði og þjónustu. Átti E að greiða 80 rd. fyrir þetta. E skuldbatt sig til að fara í kaupavinnu á sumrin, ef M óskaði þess. E stundaði slíka vinnu 1869 og 1870 og skilaði M kaupinu. Fór hann einnig í kaupavinnu sumarið 1871. Er hann kom til Reykjavíkur, var M látinn. Stóð E aðeins skil á nokkru af kaupinu til V, ekkju M. V höfðaði mál gegn E. Var hann skyldaður til að greiða henni ógreiddan hluta af sumarkaupi 1871. Þá var E einnig dæmdur til að greiða V ógoldinn hluta af fæði og húsnæði 1871–1872. Hins vegar var E sýknaður af kröfu V um 80 rd. kennslugjald, með því að E var ófjárráða, er samningurinn var gerður, sem hann stóð að á eindæmi sitt. Sbr. D.L. 3–17–34, sbr. tilsk. 21. des. 1831 I, 1b. 202.

Manndráp af gáleysi

B og J bjuggu ein á bæ ásamt L barni sínu. Er L var misserisgömul, andaðist hún. J, móðir L, bar á B, að hann hefði slegið L í höfuðið og þannig orðið L að bana. Læknir, er skoðaði líkið, taldi L hafa dáíð af áverka á höfði. B varð tvísaga í skýrslum sínum. Taldi hann að lokum, að L hefði dottið úr rúmi við það, að hann hefði seilt til hlutar, sem var á vegg fyrir ofan rúmið, en á gólfinu hefðu verið spýtur. Lögð var til grundvallar sú skýrsla J, að B hefði verið vondur við hana og barnið og barið þau og að hann hefði beðið J að tala ekki um það út í frá, hvernig meiðslin hefðu atvikazt. B yfirgaf heimili þeirra bjargarlaust skömmu eftir að L andaðist og var allengi fjarvistum. Skýrsla B þótti mjög svo ósennileg. Hann var hinn þráasti í framburði sínum. Ekki þótti sannað, að B hafi af ásetningi meitt barnið og valdið dauða þess, en nægileg rök þóttu til að sakfella B fyrir að hafa valdið dauða þess af vangá og aðgæzluleysi. Refsað var skv. 200. gr. alm. hgl., sbr. tilsk. 4. okt. 1833, 29. gr. Refs.: 15 d. vh. 31.

Matsgerðir

Skaðabætur skyldu ákveðnar – eftir að dómstóll hafði talið aðilja skaðabótaskyldan – með mati innan fjármarka, sem dómur ákvarðaði, sjá við samning 214, skuldamál 14, uppboð 25, útburðargerð 48, 325.

Málasamlag

Talið var, að tveimur málum út af fjöru nokkurri hafi verið slengt saman, því að hér væri efnislega um tvö mál að ræða, og byrjaði annað, þar sem hitt endaði að því er sakarefni varðar. Varð því skv. kon.br. 3. janúar 1755 að ómerkja málið ex officio. 291.

5 bændur voru sóttir sameiginlega í einkalögreglumáli vegna þess að þeir voru taldir hafa vanrækt að hlýða boði hreppstjóra um fjallskil á E-heiði. Hér var ekki um skyldu að ræða, sem hvíldi á bændunum sameiginlega, heldur samskonar skyldu fyrir hvern þeirra. Skilyrði konbr. 20. sept. 1754 og 3. jan. 1755 til að höfða mál gegn þeim í sameiningu var því ekki fullnægt. Átti því að höfða sérstakt mál gegn hverjum um sig. Ómerking. 310.

Máldagar og fleiri forn skilríki

Í máli út af rekahval á Sævarlandi í Þistilfirði (sjá hvalreka) eignuðu Múlakirkja (M) og Skinnastaðakirkja (Sk) sér hálfan hvalinn hvor. Var vísað til máldagabókar Auðunnar biskups 1318, Péturs biskups 1394 og Ólafs biskups Rögnvaldssonar 1461 og 1466, sbr. erindisbréf biskupa 1. júlí 1746. Bent var á í lyfd., að frumrit væru eigi til, en eftirrit staðfest af „tveim alkunnum embættismönnum“ og annar þeirra Gísli biskup Magnússon. Í dóminum segir, að þar sem talað sé um „hálfan Sævarlands reka“, þá sé heimildarlaust að skýra þau ákvæði svo, að þau séu bundin við viðarreka. Vísað var einnig af hálfu M og Sk til vísitátíu Hólabiskupa, er færu í líka stefnu. Þá var vísað til kálfskinsbréfs frá 1563, er 3 prestar stóðu að og sagði um hálfan reka, er M ætti í Sævarlandi. Bréfið var með þremur hangandi

innsíglum, og var hluti af einu þeirra eftir. „Bréf þetta er með öllu í því formi, er slík vitnisburðarbréf höfðu á þeim tíma, og hefir því sem slíkt alla hina sömu opinberu tiltrú, sem eftirrit staðfest af notarius publicus nú hafa.“ Þá voru lögð fram pappírshandrit frá 1624 og 1736 varðandi rétt Sk. Gegn tilkalli M og Sk mælti H, er keypt hafi rekaréttindi Skálholtskirkju fyrir norðan land og svo eigandi Hólakirkju. Vísuðu þeir til rekaskráa Hólastaðar frá 1374 og afskrifta af Wilchins máldaga. Í lyfd. segir, að rekaskrárnar hafi ekki öðlazzt konunglega staðfestingu. Um rekaskrá Skálholtsstaðar segir sérstaklega, að hún sé aftan við Wilchins máldaga og ekki partur af henni. Lyfd. taldi gögn og skilríki M og Sk áreiðanlegri og merkari en framangreindar rekaskrár og var M og Sk dæmdur hvalurinn til jafnra skipta. Í hrd. var hins vegar talið, að rekaskrá Skálholtsstaðar væri hluti af Wilchins máldaga með því sönnunaraflí, sem honum sé veitt með erindisbréfi 1. júlí 1746. Ætti H því rétt til $\frac{3}{4}$ hluta af andvirði hvalsins. Auðunnar máldagi var skýrður svo, að hann eignaði M aðeins fjórða hluta hvalsins og var mál dæmt á þessum grundvelli. 163, 338.

Sjá ómagahald 277, 336.

Í lyfd. segir, að þótt erindisbréf 1. júlí 1746, 16. gr., kveði aðeins á um gildi máldaga að því er varðar eignir og réttindi kirkna, þá hljóti hið sama að gilda um kvaðir þær, sem liggja á kirknaeignum. Í hrd. er beinlínis vitnað til þessa lagaboðs um þetta atriði. 277, 336.

Málflutningsmenn

Sjá og áfrýjun, réttarfarsannmarkar

Maður, sem stefndi máli annars manns fyrir Lyfd., var ekki málflutningsmaður við réttinn og lagði ekki fram lögmæta löggildingu til að flytja málið, sbr. tilsk. 19. ágúst 1735, 14. og 15. gr., tilsk. 11. júlí 1800, 22. gr., og kon. úrsk. 19. marz 1858. Var málinu vísað frá Lyfd., en stefnda dæmd kostur og tæring. 268. Umboð til málflutnings frá málsaðilja þarf ekki að sanna, fyrr en um leið og umboðsmaður kemur fram með málsútlistun sína. 315.

Málsókn, opinbert mál

Ákvæði 237. gr. alm. hgl. átti við um atferli M og G, sjá þjófnad.

Með því að eigandi hinna stolnu verðmæta hafði ekki krafizt saksóknar á hendur þeim, voru þeir sýknaðir og sakarkostnaður skyldi goldinn af almannafé. 7.

Sneiðyrði B um dómara í Lyfd. vegna tiltekins dóms þeirra í máli, er B var aðili að, þóttu ekki varða við 102. gr. alm. hgl. heldur átti atferlið undir 21. kap. þeirra. B var sóttur til saka í opinberu máli og var sýknaður, þar sem hið opinbera átti ekki sókn sakar. 185, 321.

Málsýfing

Málsaðilja dæmt að greiða 4 rd. í dómsmálasjóð vegna ástæðulausrar málsýfingar. 40.

Slíkri kröfu hafnað í máli. 111.

Meiðyrði

J undirritaði skjal ásamt 22 öðrum borgurum í R, þar sem þáverandi bæjarfulltrúar voru gagnrýndir og m. a. sakaðir um óforsvaranlega vangæzlu, skeytingarleysi um fé bæjarins og víta-verða misbrúkun á fjárforræði því, sem lögin og borgararnir hefðu fengið þeim í hendur. Varðaði þessi gagnrýni m. a. stjórn fátækramála. Sagt, að J hafi ekki haft heimild til að einkenna fjárstjórn bæjarfulltrúanna, sem ekki hafi nein endurskoðandi eða kontrollandi áhrif á áætlun fátækranefndar, með nefndum orðatiltækjum, sem voru sérstaklega meiðandi vegna opinberrar stöðu hinna stefndu. Ummælin voru ómerkt og J dæmdur til að greiða 10 rd. sekt í landsjóðinn eins og í héraði, en málinu var ekki gagnáfrýjað svo að hærri sekt kom ekki til greina. 118.

O departementsdirektör sótti P amtmann til refsingar fyrir meiðyrði í bréfum til stjórnarskrifstofu í Kaupmannahöfn. Í lyfd. segir, að með ummælunum sé dróttað að O rangsleitni í embættisfærslu og honum borið á brýn að hann fari í embættissýslu sinni eftir eigin hagsmunum, vild eða óvild og frændsemi ráði. Aðdróttan-

irnar voru svo oft og skýlaust áréttaðar, að þeirri vörn P var hafnað, að í þeim fælist ekki animus injuriandi, heldur aðeins með orðum P „vandlætis kapp embættis síns og sjálfsvörn“. Meiðyrðin voru ekki sönnuð og vörðuðu við 217. og 218 gr., en ekki 219. gr. alm. hgl., eins og hérð. dæmdi. Refs.: 100 rd. sekt í landsjóð og sakargiftir dæmdar ómerkar. 170.

B, fv. yfirdómari, gaf út ritling, er hann auglýsti í blaði og hafði á boðstólum fyrir almenning, um dóm Lyfd. út af laxveiði í Elliðaánum (sjá laxveiði). Fór hann þar særandi ummælum um dómarana, einkum tvo þeirra, P og M. Sakaði hann þá um að hafa annaðhvort af fávizku, óforsvaranlegu skeytingarleysi eða ásettu ráði snúið við og umhverft atriðum þessa máls hans með ósannindum í því sögulega, rangfærslum í því lagalega og afglöpum í því réttarfarslega. Var hann sóttur í opinberu máli til refsingar skv. 102. gr. alm. hgl. Hérð. og Lyfd. féllust ekki á þá vörn B, að hið opinbera skorti sakaraðild. Var honum dæmd 100 rd. sekt í dómunum. Í hrd. segir, að hér sé ekki fyrir að fara slíkri persónulegri áreitni, er varðað geti við 102. gr. alm. hgl. Beri að dæma atferli B eftir 21. kap. hgl., en skv. 225. gr. á sá, sem misboðið er með ummælum, sókn sakar. B var því sýknaður og sakarkostnað skyldi greiða af almannafé. 185, 321.

Þ yfirdómari höfðaði að gengnum dómi, er síðast greindi, einkamál gegn B með stefnu 15. apríl 1873 út af meiðyrðunum. Hérð. dæmdi B í 100 rd. sekt vegna þeirra. Þ hreyfði því við valdstjórnina í marz 1872, að opinbert mál yrði höfðað gegn B. Að mati Lyfd. gat þetta þó ekki haft sömu þýðingu sem höfðun einkamáls gegn B. Eigi gat það heldur haft þýðingu, að Þ höfðaði mál gegn B innan 3 mánaða frá því að sýknudómur gekk í Hæstarétti, en sá dómur varð að mati Lyfd. ekki lagður á borð við ónýtingardóm í máli, sem sá höfðar, er misgert er við. Sökin var því talin fyrnd og B sýknaður, sbr. 68. gr. alm. hgl. Í hrd. var sýknudómurinn hins vegar talinn jafngilda frávísun máls, en bent var á, að B hefði gert reka að því, þegar er honum varð kunnugt um ritsmíð B, að mál yrði höfðað. Einkamál P gegn B var höfðað innan 3 mánaða frá því að sýknudómur Hæstaréttar gekk. Sök var því ekki fyrnd skv. 68. gr. hgl. B var refsað fyrir ummælin skv. 218. gr. hgl. Refs.: 200 rd. sekt í landsjóð, en

ekki kom til greina að hækka sektina, þar sem Þ hafði ekki áfrýjað málinu fyrir Landsyfirrätt. Ummæli voru ómerkt. 254, 333. Samskonar úrlausn, þar sem M yfirdómari var stefnandi máls. 259, 335.

Óhlýðni við opinberan starfsmann

N neitaði að svara dómara, er hann vildi halda rétt yfir honum, en N var þá veikur og lá í rúmi. Slík undanfærsla var N vítalauus. Þá stökk N burtu frá þinghaldi til þess að koma í veg fyrir, að hann yrði bundinn. Þetta þótti ekki saknæmt. Hann strauk úr fangelsi, þar sem hann var um hávetur settur í útihús vegna rannsóknar máls. Í lyfd. sagði, að N hefði oft verið sinnisveikur og hann hefði eigi fulla stjórn á sér. Eigi gat það numið við lög, þótt hann stryki úr fangelsi undir slíkum kringumstæðum. Sýkna, en sakarkostnaður þó lagður á N. 235.

Óhlýðni við yfirboðara

L sýslumaður lagði fyrir M hreppstjóra að gera fjárnám hjá B fyrir ógoldnu þinggjaldi. M færðist undan þessu í bréfi til L af því að það kæmi í bága við hag hreppsins, sem ætti veð í öllum eignum B. L ítrekaði þá skriflega fyrirmæli sín. M færðist enn undan með bréfi, er hann taldi síðar hafa verið einkabréf. Var þá höfðað opinbert mál gegn M fyrir óhlýðni við fyrirmæli yfirboðara hans. Í lyfd. segir, að ekki hafi þótt koma fram þvermóðska eða mótprói hjá M gegn skipun sýslumanns heldur hafi hér eingöngu verið um hógværa undanfærslu að ræða vegna hags sveitarfélagsins, sem M taldi sig eiga að gæta. Í síðari skipun sýslumanns greindi, að M mætti vænta þess að honum yrði gert að ábyrgjast skuldina, ef hann framkvæmdi ekki fjárnámið. Hafði M þá ástæðu til að ætla, að dráttur á framkvæmd fjárnáms myndi aðeins baka honum þá ábyrgð, sem getið var. M var sýknaður af refsikröfu í málinu og sakarkostnaður lagður á hið opinbera. 74.

Ólögsmæt meðferð á fundnu fé

Sjá þjófnað 148.

Ólögsmæt sjálftaka

Sjá sjálftöku.

Ómagahald á prestakalli

Skv. Auðunnar biskups máldaga skyldi vera 3 marka ómagi á Geitarfellslandi, er tilheyrir Grenjaðarstað (G). Sama sagði í Péturs biskups máldaga og máldaga Ólafs biskups Rögnvaldssonar og Sigurðarregistri. Hreppstjórar í Helgastaðarhreppi (H) höfðuðu mál gegn M, presti að G, með kröfu um, að hann yrði dæmdur til að greiða ómagameðlag í 7 ár, alls 1008 álnir. M krafðist sýknu. Bar hann m. a. fyrir sig, að skyldan um ómagaeldi hafi skv. máldaga Auðunnar biskups verið bundin við að taka tiltekinn ómaga og halda hann, meðan hann lifði, en eigi hefði verið ætlunin að leggja þessa kvöð á um aldur og ævi. Þessu var hafnað, sbr. síðari máldagana og væri ekki ástæða til að ætla, að þar gætti missskilnings að þessu leyti. M benti á, að Geitafell væri lítið býli, hjáleiga frá G, og stæði arður af því ekki undir ómagaeldi. Lyfd. segir, að Geitafell hafi þá verið sérskilin jörð og hún ásamt reka, er henni fylgdi, hafi getað staðið undir ómagahaldi. Þá segir, að máldagabækurnar séu að vísu aðeins löggiltar með erindisbréfi 1. júlí 1746 að því er varðar eignir kirkna og réttindi, en hið sama hljóti þó einnig að gilda um kvaðir, er máldagar segja, að liggi á kirknaeignum. Þá gat það ekki ráðið úrslitum, þótt eldri prestar að G hafi ekki viðurkennt skyldu sína né þótt prestar annars staðar á landinu kunni að hafa vanrækt líkar skyldur sínar skv. máldaga. Enn gat það ekki kippt grundvöllinum undan skyldunni, að löggjöfin um þurfamenn hafi breytzt, þar eð skylda prests grundvallist á afnotum kirknaeignanna, en ekki á löggjöfinni um þurfamenn eða sveitaútsvör.

Að vísu var M með öllu sjálfráður um hvaða ómaga hann tæki við, en þar sem hann hafði ekki haldið neinn ómaga um það tímabil, sem krafan tekur til, geti hreppstjórnarnir krafizt fjárgreiðslna frá M til ráðstöfunar handa fátækum í hreppnum. Krafan var því tekin til greina, en þó ekki vaxtakrafa. Í hrd. er tekið fram, að máldagarnir geymi skyldu fyrir prest að G að halda ómaga og sú skylda sé ekki niður fallin af því að henni hafi ekki verið fullnægt í ómunatíð. Eftir eðli máls hvíldi þessi skylda á M gagnvart fátækrastrjórn hreppsins. Væru hreppstjórar réttbærir að hafa hana uppi, og var réttmætt að fjárfrafa kæmi í stað ómagahaldsins. Málskostnaður fyrir öllum dómstigum féll niður. 277, 336.

Ómerking máls

Sjá dómara 273, málasmalag 291, 310, réttarfar 310, réttarfarsannmarka 138, 141, sameign 220, skipti 157, 295, uppboð 25, 123, útbuðargerð 48, 325

Ómerking ummæla

Sjá meiðyrði 118, 170, 333, 335

Prentlög

J var forstöðumaður prentsmiðju, er B átti. Prentaði J ritling án þess að fá leyfi til þess skv. tilsk. 27. sept. 1799, 15. gr. Háttsemi J varðaði við 16. gr. sbr. 15. gr. tilsk. (í hrd. bætt við: sbr. tilsk. 24. janúar 1838, 3. gr.). Refs.: 100 rd. sekt í landsjóð. Auk þess var J sektaður um 2 rd. til fátækrastrjóðs fyrir að kalla stefnuna löglausa og vitlausu. Staðfest í Hæstarétti. 194, 322.

Rangar sakargiftir

N bar ranglega á mann, að hann hefði hvatt sig til tiltekins þjófnaðarbrots. Hérð. refsaði N skv. 227. gr. alm. hgl. en Lyfd. taldi, að N yrði ekki gefin sök á því, þar sem þessi rangi framburður væri gefinn fyrir rétti, meðan mál hans var rannsakað þar. Sjá þjófnað. 268.

Rangur framburður fyrir rétti

Þegar rannsókn hófst á hendur J vegna mörkunar hans á lömbum undir sitt eigið mark, bað hann vinnumann sinn, A, að skýra svo frá, að J hefði markað þrjú lömb, en ekki fjögur, sem var hið rétta. A gerði svo, en tók fljótlega aftur framburð sinn og leiðrétti sig. Lyfd. taldi, að þessi hvatning J væri honum eigi saknæm, sbr. 148. og 53. gr. alm. hgl., en Hæstiréttur refsaði J skv. 147. gr. 2. lið, sbr. 53. gr. 1. lið alm. hgl. Refs.: 5 daga fang. við vatn og brauð. 298, 335.

Refsiákvörðun

Eftirgreind atriði eru m. a. greind í því sambandi:

G framdi þjófnað, en lét síðar samskonar verðmæti í ílát, sem úr var tekið. 7.

Sá, er kastar eign sinni á verðmæti, greiðir eiganda bætur eða býður þær fram. 51, 298, 317, 335.

Sagt, að sakborningur hafi átt við örbirgð og bjargarleysi að búa. 105, 319.

Fús játning. 9.

Játning af sjálfsdáðum. 51, 58, 317.

Góð hegðun. 58, 273.

Ákærði sætti gæzluvarðhaldi óhæfilega lengi. 9.

Sagt, að þjófnaður sé lítillfjörlegur. 38, 234.

Vísað til stöðu eiginkonu, er gerðist sek um hilmingu varðandi brot eiginmannsins. 105, 319.

Ákærði sagður einfeldningur. 53, 320.

Rekaviður

J og S, eigendur jarðarinnar G, hirtu tvö tré, er rak á fjöru G. E kom á bæ þeirra ásamt fleira fólki og tók trén til sín. Kvaðst hann hafa heimild eiganda granneignar, S, til að taka trén, en S bæri þessi reki. Um rekarétt á þessu svæði var ágreiningur milli jarðanna. Ljóst var, að trén rak á fjöru G og skv. Rekabálki 1. kap. Jónsbókar átti G þá rekann, nema sýnt væri að hann væri aðgreindur frá þeirri jörð. Að svo vöxnu skorti E heimild til að taka trén til sín án dóms og laga. Var hann skyldaður til að skila þeim til J og S að viðlögðum 1 rd. dagsektum. Þá var hann sektaður um 10 rd. til landsjóðs skv. 117. gr. alm. hgl. og 31. gr. 292.

Réttarfar

E bar fyrir sig lögræðisskort í máli einu, er V höfðaði gegn honum. P, er flutti mál V, fór niðrandi orðum um E og sagði m. a. að varmenn ein beittu fyrir sig slíkri málsvörn. P var sektaður um 5 rd. til fátækra sjóðs. 202.

Hérd. var talinn hafa vanrækt leiðbeiningarskyldu sína og raunar neitað málsaðilja að láta yfirheyra vitni. Svo fékk málsaðili ekki færi á að taka til andsvara við skriflegri greinargerð gagnaðiljans. Talið, að þetta gæti varðað ómerkingu máls, en auk þess var um ólöglega málasmsteypu að ræða. Ómerking. 310.

Réttarfarsannmarkar. Aðfinnslur

Bent á í lyfd., að málfærslumaður aðilja hafi ritað út á rönd á undirréttargjörðum margskonar aðfinningar og athugasemdir og það á réttarskjal, sem hann átti ekki. 22.

Mál var ranglega rekið sem pólitíréttarmál. Þar sem sækjanda hefði verið rétt að höfða það sem gestaréttarmál og meðferð þess þá orðið hin sama, þótti ekki næg ástæða til að ómerkja málsmeðferðina. 138.

Bent á, að í réttargjörðum opinbers máls séu ekki greindar upplýs-

- ingar um aldur og ástæður ákærða, sbr. tilsk. 26. maí 1863, 1.—4. gr., og heldur ekki um atriði, er um getur í 8. gr. 1. mgr. 141.
- Í opinberu lögreglumáli, þar sem engin stefna eða fyrirkall er gefið út og birt, er laganauðsyn að gefa þeim, sem málið varðar, til vitundar, að dómur muni ganga og að koma fram með það, er þeim manni má vera til málsbóta. Þessa var ekki gætt og var dómur ómerktur og málinu vísað heim í hérað. 141.
- Eitt skjal í héraðsdómsgjörðum vantaði áritun um framleggingu í dómi. Skjal þetta skipti engu máli og átti ekki að leggja fram. Hafði þessi ágalli því enga þýðingu. 142.
- Samskonar úrlausn og einnig bent á, að gefa bæri þeim, sem fyrir sökum er hafður, kost á að ljúka málsókninni með greiðslu sektar, sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 10. gr. 147, 184.

Réttarvenja

Sjá lög og venjur

Ríkissjóðskröfur, forgengi

M, settur sýslumaður, komst í skuld við ríkissjóð vegna tekna af Í-sýslu 1852–1853, u. þ. b. 214 rd. Þá átti hann, er hann andaðist, einnig ólokið tekjum af D-sýslu 1864–1866, alls 255 rd. Þessari kröfu ríkissjóðs, alls 469 rd., lýsti amtmaður í dánarbú M. M fékk 700 rd. lán hjá R, móður sinni, og með veðskulda-bréfi 1853, þinglýstu 1854, setti M R jörðina Á að veði fyrir greiðslu skuldarinnar. Við skiptin eftir R, er andaðist 1856, var nokkuð af skuldinni óborgað, og var skuldin útlögð samerfingjum R með þeirri skuldbindingu, að M skyldi greiða 3% ársvesti af henni, unz góldin væri að fullu, en hún nam þá 374 rd. Var henni lýst í bú M. Kröfur ríkissjóðs höfðu veðrétt í öllum eignum embættismannsins, sbr. kammerréttarskipun 18. marz 1720, I. kap. 17. gr., tilsk. 30. jan. 1793, 40. gr. og tilsk. 19. des. 19. des. 1821. Í hrd. segir, að krafa ríkissjóðs vegna embættisrækslu M á D-sýslu 1864–1866 hljóti að standa að baki veði í fasteign

M, þinglýstu 1854. Setningarbréf M var ekki meðal gagna máls og ekki unnt að sannreyna, hvort í því væri vísað til framan-greindra lagastaða. Þótt svo hefði verið, hefði átt að þinglýsa því á varnarþingi viðkomandi eignar, svo að forgangsréttur gildi framar téðu þinglýstu bréfi með veði í fasteign M. Var í lyfd. í því efni vísað til tilsk. 24. apríl 1833. Ekki dugði, að M ritaði undir veðskuldabréfið til R sem settur sýslumaður. Veðréttur til erfingja R náði ekki til vaxta, því að þeirra er ekki getið í veðskuldabréfi, þinglýstu 1854. Niðurstaða lyfd. var staðfest í Hæstarétti. 92, 331.

Sakhæfi. Saknæmi

Sjá ölvun 271.

J, er tók kind annars manns að næturlagi í búfjárhögum, slátraði henni og fénytti sér, bar því við, að hann hefði gengið í svefni er hann vann verkið og hefði enga meðvitund um það. Þessu var hafnað, þar eð skýring þessi væri „með öllu fjarstætt allri reynslu“. 51.

J stal ýmsum munum einkum frá húsbónda sínum. Hérð. sýknaði hann af ákæru fyrir þjófnað, vegna fáfræði J. Lyfd. sakfelldi J, enda hefði J ekki komið fram í verkum sínum sem bjáni eða vitfíringur, er eigi viti skil gjörða sinna. Hefði hann þvert á móti borið sig að „sem hver annar þjófur mundi hafa gjört í hans sporum“. Sjá og þjófnað. 83, 320.

Eiginkona O, er stal kindum o. fl., taldist hafa sjálfviljuglega fénytt sér það, sem O dró í búíð með þjófnaði, sem henni var kunnugt um. Sjá hilmingu. 105, 319.

Ákærði var ekki orðinn 18 ára, er hann framdi þjófnað, sem honum var reftað fyrir. Spurning var um ítrekunaráhrif, en dómur gekk fyrir gildistöku alm. hgl. 1869. 142.

Animus injuriandi sjá meiðyrði 170.

S var talinn hafa verið grandlaus, er hann markaði lamb undir mark móður sinnar. Sýknað af ákæru fyrir þjófnað, sjá það orð. 188.

N var sakaður um stök úr fangelsi, er fæli í sér óhlýðni við yfirvald. Í lyfd. segir, að skv. vitnaframburði hafi N um þessar mundir verið oft sinnisveikur, svo að hann hafi eigi getað haft

LVIII

stjórn á gjörðum sínum. Atferli hans þótti undir þessum kringumstæðum eigi geta numið við lög. 235.

Sjá ölvun 271.

Sjá við þjófnað 298.

Sameign

H og forráðamenn St töldu sig eiga jörðina Sk í sameign. Töldu þeir rekafjöru tilheyra Sk og höfðuðu mál í héraði gegn eigendum tveggja jarða, er einnig gerðu tilkall til fjörunnar. Forráðamenn St áfrýjuðu dómi í máli þessu, en H ekki. Ekki var unnt að leggja dóm á málið, eins og það lá fyrir Lyfd., og málinu vísað frá þeim dómi. 210.

S leiguliði var sóttur til að greiða álag, og höfðuðu 4 sameigendur jarðarinnar málið gegn honum í héraði. Aðeins 2 þeirra lögðu málið til sátta. Hinir tveir gátu því ekki fengið dóm í héraði. Engin gögn lágu fyrir um það, í hverjum hlutföllum menn þessir áttu jörðina. Var hérð. ómerktur og málinu vísað frá hérð. 220.

Samningar

Sjá ábúðarsamning, kaupsamning.

Því var haldið fram í dómsmáli, að T hafi verið svo drukkin, er hann gerði fjármálasamning við G, að lýsi bæri samning ógildan. Ósannað þótti, að T hafi ekki haft fulla meðvitund um skuldbindingu þá, er hann gekkst undir. 65.

P kvað M hafa falazt eftir því, að hann útvegaði fylgdarmenn og hesta til ferðar að Geysi með erlenda menn. Þegar P hefði tilkynnt M að allt væri tilbúið til ferðarinnar, hefði M skýrt sér frá því, að ekkert gæti orðið af henni. M viðurkenndi að hafa falazt eftir P til ferðarinnar og P léðst til hennar. Með því var á kominn samningur að mati Lyfd. P dæmdar skaðabætur fyrir tjón og atvinnumissi, er ákveða skyldi með mati innan tiltekinna fjármarka. Málskostnaður fyrir báðum dómstigum féll niður. 214.

Sjálftaka (gertæki)

Sjá rekavið 292.

Skaðabætur

Sjá við hjónavígslu 86, 323.

Hreppstjórnarnir í Mosfellssveit tóku hrút og á, er H átti, og seldu skepnurnar, sem þeir töldu vera með kláða. Þótt svo hefði verið, bar hreppstjórunum að gera H viðvart og skora á hann að sækja féð, en selja það við uppboð, ef H skeytti því ekki innan hæfilegs frests. H fékk í hendur söluverð kindanna, en hann átti rétt á fullum bótum fyrir féð, og var ekki ágreiningur um þá fjárhæð, sem honum var skv. þessu dæmd. Málskostnaður fyrir báðum dómum féll niður. 138.

Sjá samninga 214, uppboð 25, útburðargerð 48, 325.

Skattar og gjöld

Um spítalahlut sjá sönnun 218.

Sjá tíund 130, 260.

Skiptamál

Skiptaráðandi tók dánarbú Ó til skipta. Eignir hrukku ekki fyrir skuldum þeim, sem lýst hafði verið í búið. Skiptaráðandi greiddi þremur skuldheimtumönnum kröfur þeirra að fullu, en hinn fjórði, G, fékk nokkuð upp í kröfu sína. Eftir skiptalok komu forráðamenn B-hrepps fram með kröfu, sem þeir töldu sig eiga á Ó. Kváðust þeir ekki hafa spurt andlát hans fyrr en eftir skiptalok. Þeir áfrýjuðu skiptunum, en stefndu þó aðeins G og hreppstjóra í hreppi, þar sem hún var sveitarómagi. Í lyfd. segir, að skiptaráðanda hafi borið að innkalla skuldheimtumenn skv.

N.L. 5–14–32, sbr. tilsk. 4. marz 1690, tilsk. 19. ágúst 1735 og 8. apríl 1768, sbr. og tilsk. 4. janúar 1861, 4. gr. Þar sem þetta var ekki gert, bar að ómerkja skiptagjörðina að því er varðar greiðslu til G, en skiptin stóðu óhöggðu að öðru leyti þrátt fyrir áfrýjunina. 157.

Skiptaráðandi í dánarbúi S sýslumanns krafði Þ sýslumann, er tók við sýslunni af S, um greiðslu á 831 rd. vegna kaupa Þ á húsi S. Þ hafði greitt 1000 rd. til S skv. kaupsamningnum með innskrift í reikning S hjá verzlun nokkurri. S var þá látinn og ekkja hans tók við fénu, og stóð hún búinu aðeins skil á 169 rd. Í lyfd. segir, að bú S hafi ekki verið tekið til skipta, þegar greiðslan fór fram. Ekkja S hafi því setið í óskiptu búi og var greiðslan innt til réttis aðilja. Þá var Þ krafinn um 532 rd., en svo samdist milli þeirra S, að hluti kaupverðs, sem þessu nam, skyldi greiðast með fé ómyndugra, sem S hafði undir höndum og bar að standa Þ skil á. Sýknað var af þessari kröfu. Þriðja krafan varðaði þóknun fyrir það, að S þjónaði sýslunni fyrir Þ nokkurn tíma. Ósannað þótti, að S hefði átt frekara tilkall út af því en því fé nam, sem hann hafði þegar hlotið, enda átti tilsk. 3. febrúar 1836, IV hér ekki við, þar sem S þjónaði sýslunni á ábyrgð Þ, en ekki á eigin ábyrgð. 262.

G var vinnuhjú hjá Ó í 21 ár. Er Ó andaðist, gerði G, sem þá hafði verið um skeið sveitarómagi í H-hreppi, kröfu til kaups, með því að svo hefði samizt með þeim Ó, að hún fylgdi fé hans. Skuldakrafa þessi lá í þagnargildi í 14 ár, því að G fór frá Ó 1857, en hann andaðist 1871. Var það og með ólíkindum, að sveitarhreppur G hefði lagt G af sveit, ef hún hefði átt að fylgja fé Ó. Var því ekki löglegur grundvöllur undir kröfu G. 284.

Við dánarbúskipti eftir S krafðist R, ekkja hans, helmings af búinu, en þau höfðu gert helmingafélag við giftinguna. Enn fremur krafðist hún erfðahluta sem ekkja skv. 15. gr. tilsk. 25. sept. 1850. Var fallizt á það gegn andmælum H, sonar S. Bent var hins vegar á í lyfd., að ekki hafi komið fram, hvort R kynni að hafa í varnaði sínum fjármuni, er tilheyrðu búinu, og enn fremur, hvort arður af eignum búsins frá dánardægri S unz skipti fóru fram hafi verið talinn meðal tekna búsins. Skiptagjörningur var ómerktur að kröfu H. 295.

Skjalafals

Þ skrifaði ávísun undir handsöluðu nafni H, og var nafngreindur verzlunarstjóri beðinn í henni að hjálpa H um 25 rd. handa Þ. Lagði H eið út á, að hann hafi ekki leyft Þ þetta. Þ kvaðst hafa skýrt verzlunarstjóranum frá því, hvernig á stóð með ávísunina, en hann vann eið að því, að Þ hefði ekki skýrt sér frá því. Hann afhenti Þ 25 rd., sem um var beðið. Þ skrifaði sjálfur nafn sitt á ávísunina undir nafni H, en það þótti ekki eiga að koma honum til málsbóta. Atferlið varðaði við 270. gr. og eigi 273. gr., þar sem engir bersýnilegir gallar voru á ávísuninni. Refs.: 6×5 d. fang. við vatn og brauð, er samgilti 20 vh., sbr. tilsk. 24. jan. 1839, 4. gr. Iðgjöld dæmd til verzlunarstjórans. 195.

Skuldir. Skuldamál

E kaupmaður gaf í júní 1867 út bréf fyrir skuld við H kaupmann og var það tryggt með veði í tilteknu húsi og vörubirgðum E. Bréfinu var þinglýst skömmu síðar. Í okt. s. á. gaf E út annað skulda-bréf fyrir nokkru lægri upphæð, sem skuldin þá nam, tryggt með veði í hús og lóð, er að framan greinir. Þessu bréfi var ekki þinglýst. H skuldbatt sig í bréfinu til að láta E hafa tiltekið magn af salti. Í máli H gegn E varð ágreiningur um, hverju skuldin næmi. Var reikningur E lagður til grundvallar, enda skýrslur H hvarflandi og reikningsgögn óviss. Var E dæmdur til að greiða H þá fjárhæð gegn afhendingu skuldabréfanna. Fyrra bréfið var talið hafa fallið úr gildi, er hið síðara var gefið út, og átti H ekki veðrétt fyrir skuld sinni, eins og síðara bréfið „var úr garði gjört“. Skaðabótakrafa, sem E hafði uppi gegn H vegna vanefnda á að birgja verzlun hans að vörum, var talin hafa fallið niður, þar eð E gaf út síðara bréfið skilyrðalaust. Hins vegar átti E skaðabótakröfu vegna þeirrar vanefndar H að láta E ekki í té tiltekið saltmagn, svo sem síðara bréfið skuldbatt hann til. Bætur skyldu ákveðnar með mati. Málskostnaður fyrir yfirdómi féll niður. 14.

S kaupmaður sótti G til greiðslu skuldar. G sótti ekki þing og enginn hennar vegna. Fyrir Lyfd. hélt G því fram, að skuldakrafa S

væri ekki nægilega upplýst og krafðist frávísunar málsins frá hérð. Krafa S var studd eftirriti úr höfuðbók verzlunar S og mót-bárur G lutu að því, að henni bæri uppbót á vörur, sem inn voru lagðar hjá S án þess að sérgreina það. Hérð. var staðfestur og G dæmt að greiða málskostnað fyrir báðum dómum. Sjá og leið-beiningaskyldu dómara. 40.

Í skuldamáli milli E og H kaupmanna var talið sannað, að E hefði skilað H tveim tunnum rúgs, er hann krafði E um í máli gegn honum. Enn fremur, að E bæri uppbót á fisk, er hann lagði inn hjá H, miðað við verð hjá öðrum kaupmönnum, og studdist það við yfirlýsingu verzlunarstjóra H, er var bindandi fyrir hann. Vextir dæmdir frá dagsetningu sáttakæru. 44.

Í skuldamáli M kaupmanns gegn Þ bar Þ brögður á tiltekinn lið í reikningi M varðandi úttekt hans. Þ hafði enga „kontrabók“ hjá M, en sú bók var talin ráða úrslitum í þrætum kaupmanns og viðskiptavinar hans, sbr. tilsk. 13. júní 1787, II, 17. og 18. gr. Höfuðbók þótti ekki hafa slíkt sönnunarafl, að unnt væri að heimila Þ að vinna eið að framburði sínum, svo sem gert hafði verið í hérð. Var Þ sýknaður af þessum lið í reikningnum. Ekki þótti sannað, að M hefði selt vöru á hærra verði en títt var hjá kaupmönnum og var kröfu Þ, sem á því var reist, hafnað. Hins vegar tókst Þ að sanna, að hann hefði fengið 24 rd. fyrir skippund af fiski, er hann lagði inn hjá öðrum kaupmanni, en aðeins 22 rd. skv. reikningi M. Þótti hann eiga tilkall til hins hærra verðs, þar sem venja væri í Reykjavík, að menn ættu rétt á því verði, er „einhver af heldri kaupmönnum hafi borgað vöruna . . .“ Í skiptum M og Þ var næst að álíta, að hið almenna gangverð skyldi ráða. Var krafa Þ að þessu leyti tekin til greina og fjárkrafa M lækkuð að sama skapi. 126.

Sjá sönnun 224, 251.

Sjá vinnusamning 288.

Stefnur

Sjá áfrýjun 71, 90, 92, 198, 276, 302, 314.

Sjá birtingu stefna 22, 30, 36.

Meðdómsmönnum var ekki löglega stefnt. Málinu vísað frá Lyfd. 22.

Stjórnsýsla

Andmæli komu fram gegn skipun lögfræðings til setudómarastarfa í Lyfd. Skv. tilsk. 11. júlí 1800, 6. gr., var stiftamtmanni falið að skipa setudómara, þegar þörf gerðist. Lyfd. áleit sig ekki „bæran um né hafa heimild til að dæma um yfirvaldsverk það, sem hér liggur fyrir . . .“. 64.
Sjá dómara 118, framsal embættisvalds 302, 303, hjónavígslu 86, 323, málflutningsmenn 268.

Sveitarstjórn. Hreppstjórar

Krafa sveitarstjórnar á hendur presti vegna hjónavígslu hans sakir þess að annað hjóna þá framfærslustyrk, sjá hjónavígslu. 86, 323.
Krafa sveitarstjórnar á hendur presti vegna skyldu hans til að halda ómaga, sjá ómagahald. 277, 336.
Hreppstjórar áfrýja skiptamáli vegna kröfu um greiðslu meðlags, sjá skiptamál. 284.
Hreppstjórar dæmdir til greiðslu skaðabóta vegna töku kláðagrunaðra kinda, sjá skaðabætur. 138.
Hreppstjóri sýknaður af ákæru fyrir brot á alm. hgl. vegna óhlýðni við yfirboðara (sýslumann), sjá þá fyrirsögn. 74.

Sættir

Af dómsgjörðum varð ekki séð, að sætta hefði verið leitað í máli, sbr. tilsk. 20. jan. 1797, 7. gr., og tilsk. 10. júlí 1795, 27. gr. Vottorð um, að lögboðin sáttatilaun hefði farið fram, gat ekki tekizt gilt gegn andmælum áfrýjanda. Dómur og málsmeðferð dæmd ómerk. 78.
Sagt í lyfd., að skiptaráðanda sé hvergi boðið í löggjöfinni að reyna

sættir um kröfu, sem lýst er í dánarþú, sbr. tilsk. 10. júlí 1795, 19. gr. b, og tilsk. 20. júní 1797, 10. gr. b. 284.

Sjá sameign 220.

Um framkomu manns á sáttafundi í garð annars málsaðilja. 62, 111.

Sönnun

Sjá skuldamál.

Á var sóttur til greiðslu spítalahlutar af afla skips síns. Með vottorði, sem fram var lagt í málinu, þótti sannað, að skipið hefði ekkert aflað á því tímabili, er krafan tók til. Sýkna. 218.

Sagt, að P verzlunarstjóri hefði ekki tekizt á hendur persónulega skuldbindingu á greiðslu á kröfu E á hendur verzluninni. P hét því að „gjöre Anstalter“ til þess að E fengi kröfu sinni framgengt, en í því fólst ekki greiðsluloforð. 224.

Í skuldamáli E gegn V var fjallað um kröfu út af húsaleigu, smíðafni o. fl. Ultu úrslit máls að verulegu leyti á sönnun. 251.

Sjá eignarrétt að landi 242, 338, fjársvik 195, 235, 238, játningu 148, manndráp af gáleysi 31, skiptamál 284, þjófnað 12, 51, 148, 298, þóknun fyrir þingsókn 110.

Frásögn ákærðu lögð til grundvallar um fjölda netakúlna, er þeir tóku ófrjálsri hendi. 226.

Talsmannslaun

Talsmanni þess, er tapar máli, verða ekki dæmd málflutningslaun, vísað til tilsk. 3. júní 1796, 42. gr. 242, 254, 259, 260, 326, 331.

Tíund

Í tilsk. 17. júlí 1782 sagði, að prestar gyldu ekki tíund nema til fátækra. Ekki er vikið að prestsekkjum í því lagaboði. Umboðsmaður K-kirkju sótti G prestsekkju til greiðslu kirkjutíundar. Í lyfd. er bent á, að margir biskupaúrskurðir og sýnódalályktanir

hafi lotið að því, að prestsekkjur skuli ekki gjalda aðra tíund en til fátækra. Styddist þetta við forna landsvenju. Yrði ekki gagn-ályktað gegn hinni eldri venju frá tilsk. 17. júlí 1782 að því er varðar tíundargreiðslu prestsekkna. Nærlægara væri að álykta svo, að ekki hafi þótt þörf á að taka fram um undanþágu prestsekkna, þar eð það hafi verið talið leiða af sjálfu sér, að ekkjur nytu þess tíundarfrelsis, er menn þeirra hefðu verið aðnjótandi og að þeim bæri jafnrétti á við þá. Þetta styrktist og við athugun á þeim ástæðum, sem liggi til grundvallar skatt- og tíundarfrelsis presta, en það hafi verið liður í að bæta kjör þeirra. Þær ástæður næðu í fyllra skilningi til ekknanna, sem í tekjulegu tilliti væru verr farnar en menn þeirra. Varð því að telja, að tilgangur löggjafarinnar hafi verið að veita ekkjum fullt jafnrétti varðandi tíund á við menn þeirra, þótt þessa sé ekki sérstaklega getið. Var G sýknuð með „sérlegri tilsjón af þeirri venju, sem um langan aldur hefir átt sér stað hér á landi“. 130.

B, prestur í Vestmannaeyjum (V), taldi sér bera hluta úr tíund af hákarli, sem aflaðist á róðrabáta þar og sótti eigendur tiltekins báts, Þ og Á, um þennan fjárhluta. Þeir báru fyrir sig, að prestar í V hefðu aldrei heimt tíund af veiðum þessum. Í lyfd. segir, að beneficiarius geti ekki með vanhirðu um innheimtu tekjugreinar, sem lögð sé til embættisins, svipt eftirmenn sína þessum tekjum. Gat þetta því ekki hnekkst tíundarkröfu B. Þá héldu þeir Þ og Á því fram, að hákarlsafla heyri ekki undir fiskiafla skv. máldaga kirkjunnar. Því var hafnað og talið, að með þessu orði væri átt við allt fiskifang, og studdist það við dóm 7. des. 1545, Bessastaðasamþykkt 1. júlí 1555 og alp.dóm 30. júní 1680. Fallizt var á kröfur B. Málfærslulaun skipaðs talsmanns Þ og Á féllu niður, sbr. tilsk. 3. júní 1796, 42. gr. 260.

Umboðstörf

Lyfd. taldi sig ekki bærán um að meta gildi setningar til dómara-starfs af hálfu stiftamtmanns, sjá dómara 64, 118. Sjá framsal embættisvalds 302, 303. Sjá og stjórnsýslu.

Uppboð

Fjárnám var gert í eignum G skv. kröfu J. G áfrýjaði fjárnáminu þegar í stað og lét birta áfrýjunarstefnu fyrir J og fögetanum. Eftir það fór fram uppboð á hinum fjárnámsmætum að kröfu J þrátt fyrir andmæli G. G áfrýjaði þeirri uppboðsgjörð. Dæmt var, að áfrýjun fjárnámshjörðar eigi að fresta uppboði skv. grundvallarreglunni í N.L. 1–24–54, sbr. 5–6–3 og 6. Haggðaði það ekki niðurstöðunni, þótt vandkvæðum væri bundið að varðveita fjárnámsmæti, þ. á m. sauðfé. Bent var á, að það kynni að hafa áhrif á söluverð muna við uppboð, þegar fjárnámshjörð hefði verið áfrýjað og heimild til sölu því bundin óvissu. Uppboðsgjörðin var ómerkt, en ekki þótti við eiga að ómerkja samþykki uppboðsráðanda á hæsta boði, en það er ekki réttarathöfn. J var dæmdur til að greiða G skaðabætur, er ákveða skyldi með mati, en uppboðsráðandi skyldi laus við ábyrgð. 25. Sjá fjárnám 115.

G o. fl. sameigendur Y-kirkju gáfu S, þáverandi fjárhaldsmanni kirkjunnar, leyfi til að veðsetja jörðina Y fyrir 200 rd. láni til að byggja kirkjuna upp. S tók þetta lán hjá J með veði í Y og síðan tók hann nokkru herra lán hjá SP, einnig með veði í Y. Er fyrrnefnda láninu var sagt upp, kvaddi J S fyrir sáttanefnd, og vísaði S til jarðarveðs þess, sem J hafði verið sett. Krafðist J þá uppboðs á Y með vísan til þessarar sáttagerðar. SP krafðist einnig uppboðs á Y á grundvelli sáttar milli umboðsmanns SP og S. Á uppboði varð Ó hæstbjóðandi. G og aðrir sameigendur áfrýjuðu þessu uppboði. Í lyfd. þótti ósannað, að S hafi haft heimild sameigenda Y til að gera ofangreinda sátt. Veðtryggingin veitti ekki veðhöfum neinn rétt til lúkningar á veðkröfu án samþykkis eigenda, sbr. tilsk. 19. des. 1693, 13. gr. Grundvöllur uppboðsins var því ekki löglegur og uppboðið ómerkt. 123.

N seldi W húsin nr. 2 A og B við Aðalstræti í R og veðsetti W N eignirnar til tryggingar á helmingi kaupverðs. Nokkru síðar krafðist W uppboðs á húsinu nr. 2 B. Varð H hæstbjóðandi. N áfrýjaði uppboðinu. Í lyfd. segir, að W kaupanda sé ekki heimilt að selja nokkurn hluta eignarinnar til niðurrifs að veðhafa N fornspurðum, og rýra þannig veðið að tiltölu. Krafa H um, að

hann yrði viðurkenndur eigandi húss þess, sem var selt á uppboði, gat ekki komið til greina, með því að nafn hans var ekki í stefnu þeirri, sem dómsmálaritari gaf út. H var dæmd kostur og tæring. 200.

Útburðargerð

S var byggð jörðin Æ ævilangt. E, umboðsmaður Æ, byggði S út í sept. 1869 í næstu fardögum. Var útbyggingarsök talin sú, að S hefði vanrækt að greiða landskuld og ekki haldið byggingarskilmála að öðru leyti. Fógeti bar S út af jörð að kröfu E í júní 1870 og setti annan mann inn í umráð Æ. Í byggingarbréfi, er S fékk, var skírskotað til kon.br. 11. apríl 1781, 9. gr., sem að vísu var afnumið með tilsk. 11. apríl 1800, 10. gr. Sú skírskotun var skýrð svo, að umboðsmaður verði, ef hann vill framfylgja útburði, að hefja málsókn gegn leiguliða fyrir skilmálarof fyrir almennum dómstóli og fá útburðardóm, eins og kon.br. mælir fyrir um. Útburður fógeta af jörðinni var því ólögmætur og gagnstæður réttindum S. Fógetagerðin var dæmd ómerk og E dæmdur til að greiða S bætur eftir mati. Sakarkostnaður var dæmdur á E. Staðfest í Hæstarétti, þó svo að málskostnaður fyrir Lyfd. féll niður, og einnig féll niður málskostnaður í Hæstarétti. 48, 325. Sjá og ábúðarsamning 154.

Útivist

Sjá áfrýjun.

Aðaláfrýjandi sótti ekki dómþing, og var krafa gagnáfrýjanda tekin til greina. 306.

Veðréttur

Sjá ríkissjóðskröfur 92, 331.

Sjá uppboð 123, 200.

Veiðilöggjöf

M skaut sel á Breiðafirði. Atferlið varðaði við opið bréf 22. marz 1855, sbr. tilsk. 20. júní 1849. Brot gegn opnu bréfi 1855 um veiði á Breiðafirði varðaði við 15. gr. auk 5. gr. tilsk. 20. júní 1849. M var dæmd 1 rd. sekt skv. 5. gr. og 2 rd. sekt skv. 15. gr. fyrir skotið. Selinn bar að gera upptækan til sveitarsjóðs. 160.

Venjur

Tilsk. 17. júlí 1782 varðandi tíundargreiðslu prestsekkna til kirkju var skýrð mjög með hliðsjón af venjum (sjá tíund). Talað er um gamla landsvenju þess efnis, að prestsekkjur séu undanþegnar slíkri tíundargreiðslu með sama hætti og eiginmenn þeirra. 130.

Vextir

Í sáttakæru var þess ekki getið, að krafizt væri vaxta af höfuðstól. Þar sem krafan hins vegar laut að „borgun skuldarinnar að fullu“, þótti gerlegt að fallast á vaxtakröfu stefnanda máls. 65.

Viðskiptavenja

Sögð almenn venja um vöru, sem lögð var inn hjá kaupmönnum í Reykjavík, að það verð, sem kaupmaður hefði lagt á vöru, verði síðar jafnað, miðað við það verð, er „einhver af heldri kaupmönnum hafi borgað . . .“ fyrir hana. Sjá skuldamál. 126.

Vinnusamningur

Á, vinnumaður V, var í skiprúmi hjá S skv. ráðningu V. V mislíkaði við S út af ákveðnu tilviki. Hætti Á þá að róa hjá S að fyrir lagi V. S krafði V um bætur vegna þessa. Ósannað var, hver atvik voru að missætti þeirra V og stóð þar staðhæfing gegn staðhæfingu. Var V sýknuð. 288.

Vitnaleiðsla

E taldi sig hafa orðið fyrir ærumeiðingu af hendi E á sáttafundi. J stefndi tveimur sáttanefndarmönnum til vitnisburðar um atferli E. Lét hann líða 7 eða 8 þingdaga unz hann hreyfði málinu. Ekki var stofnað til vitnaleiðslunnar í tæka tíð, sbr. N.L. 1–13–22, og gat J ekki fengið hana gegn andmælum E. 60.

Samskonar úrlausn 62.

Dómari neitaði að yfirheyra vitni. 310.

Sjá og fjárvik 235.

Þinglýsing

Veðbréf með veði í fasteign var ekki þinglýst, og veitti það ekki veðtryggingu fyrir skuld, eins og á stóð. 14.

Um þinglýsingu setningarbréfs í sýslumannsembætti sem forsendu fyrir því, að veð væri í eignum sýslumanns fyrir ógoldnum kröfum ríkissjóðs, sjá ríkissjóðskröfur, forgengi. 92, 331.

Tilskipun 10. ágúst 1868 var ekki þinglesin á Ísafirði fyrr en 25. ágúst 1869 og gat ekki náð lagagildi þar fyrr en þá. 218.

Þingsókn. Kostur og tæring

B tók út stefnu til Lyfd. Á þingdegi lýsti málflutningsmaður B því, að hann væri ekki búinn að fá stefnuna, er hann hefði sent til birtingar út á land. Málflutningsmaður stefndu sótti þing og krafðist þess, að þeim yrði dæmd kostur og tæring. Stefndu geta að vísu aðeins undir þeirri forsendu, að þeim hafi verið birt stefna, átt tilkall til slíkrar þóknunar, sbr. N.L. 1–4–32, sbr. tilsk. 3. júní 1796, 5. gr. Með því að stefnan hafði verið tekin út á skrifstofu landsyfirdómsins og hlutaðeigendum stefnt til að mæta í réttinum þennan dag, sem þeir og gerðu, þótti felast nægileg sönnun um, að þeim hafi verið birt stefnan. Var því fallið á kröfu þeirra. 110.

Fjórir menn kærðu J fyrir sáttanefnd út af meiðyrðum í þeirra garð.

Á sáttafundi kom einn kæranda, E, svo fram við J, að honum

þótti sér misboðið. Kvaddi hann E fyrir sáttanefnd ásamt hinum þremur, sem J kvað þó hafa komið fram af kurteisni og hógvæð og hann átti ekki sökott við. J taldi þó, að hann hefði haft ástæðu til að kveðja hina þrjá einnig á sáttanefndarfund til að fá yfirlýsingu þeirra um, að E hefði ekki haft uppi meiðandi orð og látæði í umboði þeirra. Þremmingarnir kröfðust þess, að J yrði dæmdur til að greiða þeim kost og tæringu vegna fyrirkalls að ófyrirsynju fyrir sáttanefnd. Lyfd. féllst á kröfu þeirra skv. lögjöfnun frá opnu bréfi 6. apríl 1827, 2. gr. J dæmt að greiða þeim hverjum um sig 3 rd. 111.

Áfryjandi sótti ekki þing, er mál skyldi koma fyrir Lyfd. Af hálfu stefnda var sótt þing og honum dæmdur kostur og tæring. 247, 248.

Stefndi sótti ekki þing, og var mál dæmt eftir framlögðum skjölum og skilríkjum, sbr. N.L. 1–4–30, tilsk. 3. júní 1796, 2. gr., tilsk. 15. ágúst 1832, 8. gr. 5, 60, 62, 115, 157, 218, 292, 306, 307.

Stefndi sótti ekki þing, mál ómerkt ex officio. 30.

Talsmaður gagnáfrýjanda var ekki löggiltur málfærslumaður og hafði ekki löggildingu til flutnings málsins. Metið svo sem ekki hefði verið sótt þing af hálfu gagnáfrýjanda. 303.

Þjófnaður

S var nætursakir á bæ einum í júní 1870. Um nóttina tók hann með leynd til sín bækur og ýmsa ótilgreinda muni, virta á 12 rd., og hafði á brott með sér. S hafði áður sætt refsíðomi fyrir þjófnað, seinast 1853. Þar sem svo langt var um liðið, bar að refsa honum skv. 230. gr. alm. hgl. sem fyrir þjófnað fyrsta sinni framdan, sbr. 62. gr. Refs.: 20 d. vh. 1.

M fór 4 sinnum inn í geymsluhús og neytti þar matar og brennivíns, sem þar var geymt og eigandi hússins átti. M hafði ekkert á brott með sér. G fór inn í geymslu þessa með lykli, sem honum var heimill, og tók þar brennivín úr kút án leyfis eiganda. G iðræðist þessa, keypti brennivín og hellti því í kútninn. Um atferli þeirra átti við 237. gr. alm. hgl. Með því að sá, sem átti matföngin og brennivínið, hafði ekki krafizt saksóknar, voru þeir M

og G sýknaðir af ákæru og sakarkostnaður lagður á hið opinbera.
7.

J tók kind, sem kom saman við fé hans, úr sínu eigin fjárhúsi, skar hana og fénytti sér. Þá var hann einnig sannur að sök um ýmsa smáþjófnaði. Þetta var talinn einfaldur þjófnaður, er varðaði við 1. gr. tilsk. 11. apríl 1840, og bar að meta hegningu eftir 230. og 250. gr. alm. hgl. Tekið var tillit til þess við refsíákvörðun, að J hafði setið í gæzluvarðhaldi í u. þ. b. 6 mánuði að nauðsynjalausu eftir að játning var fengin. Enn fremur var höfð hliðsjón af einfeldni hans og að kalla fúsri játningu. Refs.: 10 vh. 9.

Í skjóðu E fannst skinnstakkur og skinn, er M átti, en E hafði skömmu áður liðsinnt M um að binda upp á hesta. E neitaði því að hafa stolið munum þessum. Í hérd. var E dæmdur fyrir að hafa lagt launung á muni, er hann hefði komist ráðvandlega að. Í lyfd. var hann sakfelldur fyrir þjófnað og vísað m. a. til N.L. 6–17–10 og 11 og til tilsk. 8. sept. 1841, 6. gr. Tekið var fram, að E hefði áður sætt refsingu fyrir þjófnað. Refsað skv. 230. gr. alm. hgl., sbr. 62. og 58. gr. Refs.: 2×5 d. fang. við vatn og brauð, er samgilti 15 vh. 12.

E kom auga á ákavítiskút við verzlun eina, leysti ofan af honum og drakk úr honum sem svaraði hálfum pela. Næsta dag bar E kút þennan afsíðis í því skyni að stela úr honum, en varð að hætta við það, er komið var að honum. E brauzt inn í læsta skemmu húsbónda síns og tók þar lítið eitt af matföngum, sem menn tóku af honum, er að komu. Þá fór hann nokkrum sinnum inn í læsta skemmu á öðrum bæ og tók lítilsháttar af matföngum, en í eitt skipti hvarf hann frá þar sem hann gat ekki hrundið upp hurð. Tvívegis stal hann matföngum úr ólæstum skáp á bæ, þar sem hann var dvalfastur. Þjófnaður þessi var lítilfjörlegur, en þar sem hann var sameinaður húsbroti, varð að heimfæra atferli hans til 231. gr. nr. 4, 1. lið, alm. hgl., sbr. við 230. gr. og 47. gr. Refsað einnig fyrir flakk. Refs.: 8 mán. betrunarhúsvinna, er samgildir 27 vh. refs., sbr. tilsk. 24. janúar 1838, 4. gr., og skyldi E sæta sérstakri gæzlu lögreglustjórnar í 8 mánuði. 38.

J tók kind annars manns að næturlagi, slátraði henni og fól afurðir í húsakynnum sínum. Eftir á fékk hann bakþanka, fór til JS, er hann taldi vera eiganda kindarinnar, sagði honum frá töku henn-

ar og borgaði verð hennar. Er til prófa sýslumanns kom út af þessu, kvaðst J ekki muna neitt eftir verknaðinum, sem væri orðinn án meðvitundar sinnar, því að hann væri slagaveikur og gengi í svefni. Lyfd. taldi þessar viðbárur „með öllu fjarstætt allri reynslu“. Refsað skv. 231. gr., sbr. 61. gr. alm. hgl. Við refsímat var tekið tillit til þess, að J hefði af sjálfsdáðum játað verknaðinn og bætt fyrir brot sitt, honum hafði ekki verið refsað áður og hann fékk góða vitnisburði fyrir hegðun „allt hingað til“. Refs.: 15 vh. 51.

G rak fimm kindur, er voru úti í haga, með sér í verstöð, er hann vann í, slátraði þeim þar og fénytti sér. Enn fremur rak hann síðar aðrar þrjár kindur með sér áleiðis í verstöð og ætlaði að slátra þeim sér til viðurværis, en iðraðist og sleppti þeim. G hafði áður sætt refsíðómi fyrir þjófnad. Atferli hans varðaði við 232. gr. og 231. gr. alm. hgl. og 307. gr., svo og tilsk. 24. janúar 1838, 4. gr. Refs.: 3×27 vh. G skyldi háður sérlegri gæzlu lögreglustjórnar í 2 ár. Dæmdur til greiðslu iðgjalda. 54.

F var staddur í lyfjabúð og var þar einn um stund. F seildist inn fyrir afgreiðsluborð og í skúffu, þar sem peningar voru geymdir. Sló hann eign sinni á 2 rd. Þá hafði F „fyrir fleirum árum síðan“ stolið úr sölubúð nokkrum munum, sem rétt á eftir voru teknir af honum. Atferlið varðaði við 230. gr. alm. hgl. F hafði ekki verið refsað áður. Refs.: 12 vh. 56.

J stal kind „á tímabilinu 1861–63“ svo og rafabelti og magál 1867. Fyrir þetta atferli var hann dæmdur í héraði í október 1870. Kindinni stal J úr fjárhúsi nágranna síns, slátraði henni og fénytti sér afurðir. Háttsemin varðaði við 231. gr. 1. lið alm. hgl. Hann játaði verknaðinn að eigin hvötum fyrir sýslumanni og fékk að öðru leyti góða vitnisburði fyrir hegðun sína. Refs.: 8 mán. betr.h.vinna, er samgilti 27 vh., sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 4. gr. Jafnframt skyldi J sæta sérlegri gæzlu lögreglustjórnar í 8 mánuði. 58.

B var staddur á uppboðsþingi. Fann hann ekki beizli sitt, og tók þá annað beizli, virt á 2 rd. 48 sk., sem hann hugði einhvern aðkomumann eiga. Litlu síðar fann hann beizli sitt, en hélt hinu. Þegar beizlið síðar sást í vörzlum hans, bar hann upp á saklausan mann, að hann hefði selt sér það. Það kom til skila. Enn var

sannað, að B hefði tekið fola, er M átti, farið með hann í kaupstað og selt hann þar. Eftir að rannsókn máls út af því var hafin fór B til M og vildi fá M til að veita viðtöku peningum, sem hann sagði M að væru frá manni, sem keypt hefði folann. M neitaði að taka við peningunum. Þá kom upp, að B hafði selt fola, er H átti og hafði heimilað B að selja, en tekið aftur þá heimild. B seldi folann á 16 rd., en sagði H að verðið hefði verið 14 rd. Folann borgaði B með öðrum fola, en H taldi sig hafa skaðast um 4 rd. vegna þessa. Stuldur á beizli og fola M varðaði við 230. og 231. gr. alm. hgl. en heimildarlaus sala B á fola H og ranghermi hans um söluverð fól í sér svik, er varðaði við 255. gr. sömu laga. B skyldi háður gæzlu lögreglustjórnar í 2 ár. Refs.: 2 ára betrunarhúsvinna, er samgilti 3×27 vh., sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 4. gr. Iðgjöld dæmd. 80.

J tók frá húsbónda sínum 2 potta af rúgi úr læstri skemmu og 3–4 merkur af smjöri úr læstum kistum. Tók hann heimildarlaust lykla þar á heimilinu og komst þannig í hirzlurnar. Þá tók hann tvenn reipi frá húsbónda sínum úr ólæstum kofa og enn tók hann á laun ljá frá bónda einum úr ólæstum kofa og notaði sem sína eign. Verknaðurinn var honum saknæmur (sjá sakhæfi). Refsað var skv. 231. gr. 4. lið alm. hgl. Refs.: 27 vh. Hann skyldi háður sérlegri gæzlu lögreglustjórnar í 8 mán. Hæstiréttur taldi töku rúgs varða við 237. gr. alm. hgl., en önnur brot við 230. gr. Vísað um refsingu til 307. gr. alm. hgl. Refs.: 15 vh. 83, 320.

O brauzt inn í geymsluhús árið 1870 og stal þar smjöri, 15 pd. að eigin sögn, 4 pd. af kaffi og 3 pd. af púðursykri og nokkru af baunum. Eigandinn féll frá endurgjaldi. Á árunum 1868 og 1869 stal hann 10 kindum úr búfjárhögum, rak þær heim til sín, slátraði og fénýtti sér. Þá slátraði hann lambi, er léttadrengur hans kom með, en óljóst var um eiganda lambsins. Enn stal O ýmsum munum, þ. á m. fatnaði og heyi. Hann hafði áður sætt dómi fyrir þjófnað. Tekið var tillit til þess í lyfd., að O átti við mikla örbirgð og bjargarleysi að búa. Refsað skv. 232. gr., sumpart skv. 65. gr., sbr. við 230. gr., 231. og 250. gr., sbr. tilsk. 24. jan. 1838. Refs.: 3×27 vh. í lyfd. og hrd. og O skyldi háður sérlegri gæzlu lögreglustjórnar í 2 ár. Iðgjöld dæmd. K, kona O, gekkst

við því að hafa eftir á vitað um þjófnaðarbrot O og allt að einu matreitt og hagtært því, sem hann stal, svo og tók hún við og hagnýtti sér fatnað, er Ó fékk henni, þótt hún vissi að verðmætin væru þjófstolin. Sagt, að hún hafi sjálfviljug fénýtt sér það, sem O dró í búið með þjófnaði sínum. Í lyfd. var K refsað skv. 230. og 231. gr., sbr. 56. og 57. gr. alm. hgl. Í hrd. var henni aðeins refsað skv. 240. og 250. gr., sbr. 56. gr. hgl. Refs.: Í lyfd. fang. við vatn og brauð í 6×5 d., í hrd. 2×5 d. Ó hélt fótum á tveimur kindum, er O stal, meðan þær voru skornar, og vissi hann að O hafði stolið þeim. Þá stal Ó skinnstakk og fatnaði af snúru. Refsað skv. 230. og 240. gr. alm. hgl. (í lyfd. 230. og 231. gr., sbr. 56. gr.), 3×5 d. fang. við vatn og brauð bæði í lyfd. og hrd. Dæmt, að K skyldi taka þátt í iðgjaldagreiðslum vegna töku tveggja kindu. Ó bar $\frac{1}{6}$ hluta sakarkostnaðar, en O og K $\frac{5}{6}$ óskipt. 105, 319.

G tók peningabuddu í verzlun og stakk á sig. Sama dag tók hann smáhluti í sölubúð, stakk þeim í vasa sinn og fór út úr búðinni. Voru munir þessir teknir af G og komust eigendum til skila. Verð þeirra var 48 sk. G var ekki refsað áður. Refsað skv. 230. gr. alm. hgl., sbr. við 307. gr. og tilsk. 24. jan. 1838, 4. gr. Refs.: 10 v. 136.

J tók 13 eða 14 fiska, virta á 3 rd., úr saltfiski konu, er hann var í vist hjá. Seldi hann þá í verzlun. Endurgreiðslu var ekki krafizt. J hafði tvívegis, 1867 og 1870, sætt refsíðomi fyrir þjófnað. Hérd. refsaði honum þó aðeins fyrir þjófnað í annað sinn framinn, þar eð J hefði ekki verið orðinn 18 ára, þegar hann framdi þjófnað fyrsta sinni. Lyfd. taldi, að skv. 309. gr. alm. hgl. yrði að leggja eldri refsíðoma til grundvallar, eins og þeir lægju fyrir, hvort sem þeir hefðu haft ítrekunaráhrif eða ekki, þegar þeir voru kveðnir upp. Refsað skv. 233. gr. alm. hgl. Refs.: 1 árs betr.húsvinna, er samgilti 40 v., sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 4. gr. J skyldi háður sérlegri gæzlu lögreglustjórnar í 1 ár. 142.

Hjónin J og S sættu rannsókn út af áburði vinnukonu þeirra um, að þau hefðu framið sauðapjófnað. Þrættu þau lengi vel fyrir áburðinn. Eftir að þau höfðu sætt varðhaldi nokkra hríð gekkst J, bóndinn, við því að hafa fundið kindarræfil, mikið vargétinn, og hagnýtt sér afurðir hans. Enn fremur hefði hann með vitund S

kastað eign sinni á kind, sem hann átti ekki og kom saman með fé hans. S staðfesti frásögn J um kindarræfilinn, en harðneitaði öðru. J tók síðan aftur játningu sína um síðari kindina, en játaði á sig slátrun kindar og lambs, sem tekið hefði verið að ófrjálsum. S kannaðist við þetta. Voru þau nú látin laus úr varðhaldi. Þegar próf hófust að nýju 2½ mánuði síðar tók S aftur framburði sína um kindina og lambið og kvaðst hafa jánkað þessu vegna hótana J. Frásögn J væri röng og stafaði af þrá hans til að losna úr varðhaldi. J afturkallaði einnig þennan framburð sinn. Hérð. taldi afturköllunina marklausa, sbr. N.L. 1–15–1. Í lyfd. er bent á ákvæði N.L. 3–16–15 og tilsk. 21. maí 1751, 2. gr., er sýni, að meðkenning sé ekki einhlítur grundvöllur undir sakfellingu. Bent er á, að skýrslur J hafi verið almennar og ekki sérgreindar, eins og vera bæri, og því ófullkomin játning. Sama máli gegni um skýrslur S. Þá var enn vikið að áhrifum af veru J í einhýsi í skammdegi. Líkurnar gegn J og S þóttu þýðingarlitlar og yrði sakfelling ekki byggð á þeim. Þau voru dæmd fyrir töku á kindarræflinum og atferlið varðaði við 249. gr. alm. hgl. Refs.: 2 rd. sekt til ríkissjóðs fyrir hvort þeirra. 148.

S dró lamb úr safni og taldi það eign móður sinnar, G. Rak S það heim og markaði það að tveimur mönnum ásjaandi undir mark hennar. G saknaði lambs af fjalli. Virtist S hafa verið grandlaus, er hann markaði lambið, en hann taldi að það hafi mismarkazt um vorið. S lýsti að vísu ekki lambinu, er G heimti sitt rétta lamb, en rannsókn máls hófst þá rétt á eftir. Var lagt til grundvallar, að það hafi stafað af hugsunarleysi, hræðslu og uppburðarleysi hans, en eigi af ásetningi um að draga sér lambið. Lyfd. sýknaði S fyrir ákæru sóknarans, en hann var þó dæmdur til greiðslu sakarkostnaðar. 188.

V brauzt að næturlagi inn í spelahjall og stal þar fatnaði og matvælum virtu á 7 rd. Munum var að mestu skilað og endurgjalds ekki krafizt að öðru leyti. V hafði áður sætt dómi 1846 og 1853, en síðara dómi var fullnægt 1854, og voru meira en 10 ár frá því, unz brot þessi voru framin. Ítrekunaráhrifin voru því fyrnd, sbr. 62. gr., sbr. 309. gr. alm. hgl. Refsað skv. 231. gr. 4. lið, sbr. 58. gr. og tilsk. 24. jan. 1838, 4. gr. Refs.: 40 vh. og skyldi V háður sérlegri gæzlu lögreglustjórnar í 1 ár, en 8 mánaða betrun-

arhúsvinna skv. hrd. Vísað þar jafnframt til tilsk. 28. febr. 1874. 222, 327.

B, G og H tóku sig saman um að stela netakúlum úr hjalli. B og G rifu op á grundvöllinn undir hjallinum, en G skreið inn um opið og tók kúlurnar og rétti hinum, er stóðu fyrir utan. Seldu þeir nokkrar kúlur. Óvissa var, hve margar þær voru, en lagt til grundvallar, að þær væru 10 eftir frásögn ákærðu. B var refsað áður og var nú hegnt fyrir þjófnað í annað sinn framinn, skv. 232. gr., 2. lið, og 55. gr. alm. hgl. Refs.: 1 árs hegningarvinna, er afplánast skyldi með 40 vh., sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 4. gr., og skyldi hann háður gæzlu lögreglustjórnar í 1 ár. G og H, sem ekki var refsað áður, var hegnt skv. 231. gr., 4. lið, sbr. 55. gr. Refs.: 8 mán. hegningarvinna, þ. e. 27 vh. og skyldu háðir gæzlu lögreglustjórnar 8 mán. Iðgjöld dæmd in solidum. 226.

M stal verðmætum, virtum á 2 rd., og fengu eigendur þá aftur. Engin nánari greinargerð er fyrir brotinu í dóminum. Refsað skv. 230. gr. alm. hgl., refs.: 5 d. fang. við vatn og brauð, er samgildir 10 vh. skv. tilsk. 24. jan. 1838, 4. gr. 234.

N stal fatnaði, matvælum, hnakk og beizli o. fl. Alls voru það 5 þjófnaðarbrot, þar af innbrot í eitt skipti. Þýfið var virt á rösklega 30 rd. alls. Þá tók N fimm hesta úr búfjárhögum og kröfðust eigendur bóta fyrir óheimila notkun þeirra. Eitt hrossanna markaði N undir mark annars manns. Þá bar N á mann, að hann hefði hvatt sig til tiltekens þjófnaðarverks. Hérð. beitti 227. gr. um þetta síðastnefnda tilvik, en Lyfd. taldi, að N yrði ekki gefin sök á því, þar sem þessi rangi framburður var gefinn fyrir rétti meðan mál hans var rannsakað. N hafði áður sætt refs. fyrir þjófnað, en þeim dómi var fullnægt fyrir meira en 10 árum, áður en N framdi þessi brot sín, sbr. 62. gr. hgl. N var refsað skv. 230. og 238. gr. alm. hgl., sbr. við 63. og 58. gr. Refs.: 20 vh. Iðgjalda var ekki getið í héraðsdómsstefnu og urðu þau ekki dæmd. 268.

B markaði undir eigið mark sauð, er annar átti. Sauðurinn hafði rekizt með öðru fé í fjárhús hans í fjarveru hans. Kvaðst hann ekki hafa verið algáður, er þetta gerðist. Lyfd. taldi hann þó hafa vitað skil gjörða sinna. Hérð. refsaði skv. 230. gr. alm. hgl., en Lyfd. skv. 250. gr. þar sem sauðurinn hafði komið saman við fé B. Refs.: 20 rd. sekt í landsjóð. 273.

J var fjarverandi frá búi sínu að vorlagi og markaði sambýlismaður hans að mestu leyti lömb hans. Um haustið fann J 4 lömb, er voru með marki hans á öðru eyra. Markaði hann þau á hinu eyranu undir sitt mark í fleiri manna viðurvist. Síðar komst hann að því, að hann hefði heimt 4 lömbum of mikið af fjalli. Uppgötv-aði J, að Ö í annarri sveit ætti sammerkt við hann, fór til hans og skýrði frá málavöxtum, kvaðst myndu senda 3 lömb til hans og bað hann þiggja spesíu að auki. Er J sendi lömbin 3 til Ö, stöðv-aði hreppstjóri reksturinn og skýrði sýslumanni frá soramerkingu þeirra. Þegar rannsókn hófst, bað J vinnumann sinn A að skýra svo frá, að það hefðu verið 3 lömb, er J markaði. A gerði svo, en tók fljótt aftur framburð sinn og skýrði frá hinu rétta. Lyfd. sýknaði J af ákæru fyrir þjófnad, þar eð ekki væri sannað, að hann hefði ætlað að draga sér lömbin, og gegndi því einnig með fjórða lambið, þar eð hann borgaði Ö það. Sama niðurstaða varð í Hæstarétti. Lyfd. taldi J ekki verða refsað fyrir að hvetja A til rangs framburðar, sbr. 148. gr. og 53. gr. hgl., en Hæstiréttur refsaði J skv. 147. gr., 2. lið, sbr. 53. gr., 1. lið, alm. hgl. Refs.: 5 d. fang. við vatn og brauð. 298, 335.

- 3 bræður fundu fyrstir manna hval, sem rekinn var, festu hann og gerðu eiganda viðvart. Annar kjálkinn á hvalnum var laus við skrokinn að mestu. Þeir skáru spilduna burtu og þar að auki meira af hvalnum, báru það afsíðis og dysjuðu. Þeir fengu sér og lítils háttar til soðningar af hvalnum. Er eigandi og hreppstjóri komu á vettvang sögðu þeir bræður frá tiltektum sínum og buðu eiganda sjálfðæmi. Talið er, að eigandi hafi beðið 20 rd. skaða af þessu. Refsað skv. 230. gr. alm. hgl. Þeim hafði ekki verið refsað áður, og var vísað til þess, að þeir gengust þegar við brotinu. Refs.: 5 d. fang. við vatn og brauð, er samgilti 10 vh., sbr. 307. gr. hgl. og tilsk. 24. jan. 1838, 4. gr. Iðgjalda var ekki krafizt í héraðsdómsstefnu og var ekki um þau dæmt. 317.

Ölvun

- B markaði sauð, er var kominn í fjárhús hans, undir eigið mark. Hann bar því við sér til varnar, að hann hefði eigi verið algáður,

er þetta gerðist. Í lyfd. segir, að hann hafi auðsjáanlega vitað skilgjörða sinna, þótt hann kynni að hafa verið örari en ella. Vörnin nægði ekki til sýknu. 273.
Sjá og samninga 65.

Dómarar og dómsmálaritarar við Landsyfirdóminn, svo og málflutningsmenn samkvæmt konungsúrskurði 19. marz 1858

A. Dómsstjórar

1. Magnús Stephensen (1762–1833) frá 6. júní 1800 til 17. marz 1833.
2. Ísleifur Einarsson (1765–1836) frá 18. apríl 1834 til 27. júlí 1836.
3. Þórður Sveinbjörnsson (1786–1856) frá 15. september 1836 til 20. febrúar 1856.
4. Þórður Jónasson (1800–1880) frá 31. marz 1856 til 24. maí 1877.
5. Jón Pétursson (1812–1896) frá 7. nóvember 1877 til 16. apríl 1889.
6. Lárus Edvard Sveinbjörnsson (1834–1910) frá 16. apríl 1889 til 30. marz 1908.
7. Kristján Jónsson (1852–1926) frá 30. marz 1908 til 16. marz 1911.
8. Jón Jensson (1855–1915) settur 16. marz 1911 til 25. ágúst 1912.
9. Kristján Jónsson (að nýju) 25. ágúst 1912 til 31. desember 1919.

B. I. og II. meðdómarar

I. Reglulegir dómarar

1. Benedikt Jónsson Gröndal (1762–1825) I. 6. júní 1800–18. júní 1817.
2. Ísleifur Einarsson II. 6. júní 1800; I. 18. júní 1817–17. apríl 1834.

3. Bjarni Thorarensen (1786–1841) II. 18. júní 1817–22. maí (júní?) 1820; 1. maí 1822–9. ágúst 1833.
4. Bjarni Thorsteinsson (1781–1876) II. 29. september 1820–1. maí 1822. Tók aldrei við embættinu.
5. Ólafur Finsen (1793–1836) I. settur 17. marz 1833; II. skipaður 18. apríl 1834–24. febr. 1836.
6. Þórður Sveinbjörnsson I. 18. apríl 1834–14. september 1836.
7. Þórður Jónasson I. 15. september 1836–30. marz 1856.
8. Jón Johnsen (1806–1881) II. 15. september 1836–5. maí 1848.
9. Kristján Kristjánsson (1806–1882) II. 29. september 1848–10. júlí 1849.
10. Jón Pétursson II. 16. maí 1850; I. 31. marz 1856–6. nóvember 1877.
11. Benedikt Sveinsson (1827–1899) II. 5. maí 1859–19. ágúst 1870 (1. október 1870).
12. Magnús Stephensen (1836–1917) II. settur 19. ágúst 1870, skipaður 13. apríl 1871; I. 7. nóvember 1877–10. apríl 1886.
13. Lárus Edvard Sveinbjörnsson II. 12. apríl 1878; I. 27. júlí 1886–15. apríl 1889.
14. Kristján Jónsson II. 28. júlí 1886; I. 16. apríl 1889–29. marz 1908.
15. Jón Jensson II. settur 30. apríl 1889, skipaður 9. ágúst s. á.; I. settur 31. marz 1908, skipaður 19. nóvember s. á.–25. júní 1915 (settur dómstjóri sjá A, 8.
16. Halldór Daníelsson (1855–1923) II. 19. nóvember 1908; I. 20. september 1915–31. desember 1919.
17. Eggert Briem (1867–1936) II. 20. september 1915–31. desember 1919.

II. Varadómarar

Stephan Stephensen (1767–1820) I. 6. júní 1800–6. júní 1806.
Bjarni Thorarensen 19. marz 1811–18. júní 1817.

- 1) Sjá hér rit dr. Björns Þórðarsonar, Landsyfirdómur, 1947, bls. 233–235, en víðar er leitað fanga. Dagsetningar eru miðaðar við útgáfudag bréfs um setningu, skipun og lausn. I. merkir fyrri meðdómari, II. síðari meðdómari.

Varadómarar skv. lögum nr. 31/1914:

Lárus H. Bjarnason (1866–1934), Einar Arnórsson (1880–1955),
Jón Kristjánsson (1885–1918), Ólafur Lárusson (1885–1961).

III. Settir dómarar um stundarsakir

1. Sigurður Pétursson, fyrrv. sýslumaður (1759–1827) oft á árabílinu 1804–1816.
2. Ólafur M. Stephensen dómsmálaritari (1791–1872) oft á árabílinu 1830–1837.
3. Þórður Guðmundsson sýslumaður (1811–1892) II. 29. september 1846–1. júlí 1847; 1. október 1847–5. júlí 1849; I. 5. júlí 1849–23. september 1850.
4. Vilhjálmur Finsen land- og bæjarfógeti (1823–1892) II. 20. febrúar 1856–5. maí 1859.
5. Árni Thorsteinsson land- og bæjarfógeti (1828–1907) II. 28. júní 1877–30. apríl 1878; 1. maí 1886–28. júlí s. á.
6. Eggert Briem skrifstofustjóri II. 31. marz 1908–31. desember s. á.; I. 16. marz 1911–25. marz 1912.

Ýmsir aðrir hafa verið settir dómarar í einstökum málum. Í dómum í XI. bindi bar það við, að allir dómararnir viku sæti, sbr. dómasafnið, bls. 185, 247, 248, 254, 259.

IV. Dómsmálaritarar

Björn Stephensen 6. júní 1800–17. júní 1835.

Ólafur M. Stephensen varadómsmálaritari launalaust 5. apríl 1826–12. apríl 1834 (17. júní 1835).

Skv. konungsráðgjafi 12. apríl 1834 skyldi dómsmálaritaraembættið sameinast síðara yfirdómaraembættinu við andlát Björns Stephensens.

D. Málflutningsmenn

settir varanlega skv. konungsráðgjafi 19. marz 1858 fram til 1874.

1. Jón Guðmundsson (1807–1875) 30. júlí 1858–31. maí 1875.
2. Hermanníus Elías Johnson (1825–1894) 30. júlí 1858–25. maí 1861.
3. Páll Melsted (1812–1910) 21. janúar 1862–6. febrúar 1886.

Árið 1871, þann 9. janúar

dómur

í málinu nr. 39/1870: Réttvísinn

gegn

Sölva Helgasyni.

Með játningu hins ákærða og þeim atvikum sem að öðru leyti eru komin fram í málinu, er það löglega sannað, að hann á flakkferðum sínum hafi, þá hann þann 2. júní var nætursakir á Búlandsnesi innan Suður-Múlasýslu, stolið bókum og ýmsum munum, tilsamans virtum á 12 rd., sem hreppstjóri Björn Gíslason á Búlandsnesi, að undanteknum einum hálstrefli, var eigandi að. Þessa muni tók hann í herbergi því, sem hann og Björn hreppstjóri sváfu í, og fór til þess á fætur um nóttina, og lét þá síðan niður hjá sér og hafði þá á burt með sér, og verður ekki betur séð af réttargjörðunum en að hinir stolnu munir séu aftur heimtir eigandanum, og þó svo ekki væri hafa hlutaðeigendur afsalað sér allar skaðabætur í tilefni af þessum þjófnaði hins ákærða.

Fyrir þennan þjófnað er hinn ákærði, sem áður er dæmdur fyrst með hæstaréttardómi frá 13. janúar 1846 fyrir falsbréfaritun og flakk í 27 vandarhagga refsingu, þar næst með þessa réttar dómi frá 15. desember 1851 aftur fyrir flakk og lausamennsku, og loks með undirréttdómi Þingeyjarsýslu

frá 17. janúar 1853 í 3 ára betrunarhúsvinnu fyrir þjófnað og flakk, við Suður-Múlasýslu aukahéraðsrétt samkvæmt hegningarlaganna 230. gr., smbr. við 62. gr. dæmdur í 3x27 vandarhagga refsingu, en þar eð hann eftir hinni tilvitnuðu 62. gr. nú aðeins er orðinn sekur í þjófnaði í fyrsta sinni, virðist hegningin hæfilega ákveðin til 20 vandarhagga refsingar, og ber undirréttardóminn með þessari linun í hegningunni þannig að staðfesta, svo borgar ákærði og þann af áfrýjun málsins leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirréttinn 6 rd. til hvors um sig.

Rekstur og meðferð málsins í héraði hefir verið forsvaranleg og sókn og vörn við landsyfirréttinn lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa, þó þannig, að hinn ákærði sæti aðeins tuttugu vandarhagga refsingu. Ákærði borgar þann af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirréttinn, málaflutningsmannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar, sex ríkisdali til hvors um sig. Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 9. janúar

dómur

í málinu nr. 37/1870: Gísli Jónsson

gegn

Jóni Sæmundssyni og sýslumanni L. Þ. Blöndal.

Með landsyfirréttarstefnu, dagsettri 9. sept. f. á., hefir Gísli Jónsson á Sauðafelli áfrýjað fjárnámsgjörð fógetans í Dalasýslu, er fram fór hjá honum 22. ágústmán. næst á undan eftir beiðni Jóns Sæmundssonar á Fremra-Skógskoti til lúkningar á 759 rd., sem áfrýjandinn með sættargjörð fyrir fógetarétti téðrar sýslu 8. júní f. á. hafði skuldbundið sig til að borga fjárnámsbeiðandanum fyrir lok júlímánaðar næst á eftir. Hefir áfrýjandinn krafizt þess, að téð fjárnámsgjörð verði dæmd ómerk, og að fjárnámsbeiðandinn og hlutaðeigandi fógeti verði skyldaðir til að gjalda sér allan þann skaða og skapraun, sem fjárnámsgjörðin hafi bakað sér, eftir óvilhallra manna mati, og málskostnað skaðlaust eða með einhverju nægilegu. Aftur hafa hinir stefndu Jón Sæmundsson í Fremra-Skógskoti og sýslumaður í Dalasýslu, L. Þ. Blöndal, krafizt, að hin áfrýjaða fógetagjörð verði staðfest, og áfrýjandinn skyldaður til að borga hinum fyrrnefnda málskostnað skaðlaust eða að minnsta kosti með 40 rd., og hinum síðarnefnda 20 rd.

Áfrýjandinn hefir byggt framangreinda kröfu sína á því, að hlutaðeigandi fógeti hafi óréttilega neitað sér um frest til næsta dags til andsvara, og úrskurðað, að fjárnámsgjörðina bæri þegar í stað að framkvæma. Þessa mótbáru áfrýjandans getur yfirdómurinn ekki tekið til greina, með því að ekki verður álitíð, að fógetinn, eins og á stóð, hafi haft heimild til

að veita hinn umbeðna frest án samþykkis fjárnámsbeiðandans, og það því síður sem áfrýjandinn, eftir því sem réttargjörðirnar bera með sér, ekki kom fram með neina ástæðu fyrir beiðni sinni um frest til andsvara og ekki einu sinni tilgreindi, hver mótmæli hann ætlaði fram að færa gegn fjárnámsgjörðinni. Að vísu hefir áfrýjandinn hér fyrir réttinum skýrt frá, að hann hafi ætlað að nota hinn umbeðna frest til að færa sönnur sumpart á það, að hann hafi haft alla viðleitni við að uppfylla sættargjörðina, sumpart á það, að hinn stefndi Jón Sæmundsson hafi sýnt sér yfirgang með því að flytja burtu frá Sauðafelli ýmsa muni, er áfrýjandinn áleit sér selda með jörðinni og því sína eign, en yfirrétturinn fær ekki séð, að það, sem þannig er fram komið af hendi áfrýjandans og fyrir hverju þar að auki vantar löglega sönnun, geti í neinu raskað lögmæti hinnar áfrýjuðu fógetagjörðar, sem því ber að staðfesta, og áfrýjandanum að borga hinum stefnda Jóni Sæmundssyni málskostnað með 20 rd. og hlutaðeigandi fógeta, sem stefnt til að hafa ábyrgð af gjörningnum, 15 rd. í kost og tæringu.

Því dæmist rétt að vera:

Hin áfrýjaða fógetagjörð á öröskuð að standa. Áfrýjandanum ber að borga hinum stefnda Jóni Sæmundssyni 20 rd. í málskostnað og hinum stefnda fógeta, Lárusi sýslumanni Blöndal, 15 rd. í kost og tæringu.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 30. janúar

dómur

í málinu nr. 2/1871: Jón Stefánsson verzlunarstjóri

gegn

Grími legationsráði Thomsen.

Mál þetta er risið útaf því, að hinn stefndi, legationsráð Dr. Grímur Thomsen hafði keypt af áfrýjandanum, verzlunarstjóra Jóni Stefánssyni, 6 sex-punda færi, hvert fyrir 2 rd. 40 sk., og borgað þau út í hönd, en er færin komu heim til hans, kom það upp, að eitt færið aðeins vóg 5 pund; út af þessu höfðaði legationsráðið því næst mál gegn áfrýjandanum, og skilaði aftur í réttinn 5 punda færinu, en krafðist jafnframt, að áfrýjandinn yrði dæmdur til að fá sér 6 punda færi, eða ef hann eigi gæti það, til að skila aftur andvirðinu 2 rd. 40 sk. Áfrýjandinn hefir borið fram og afsakað sig með því, að hann, þá er hann lét úti færin, eigi hefði vitað betur, en að þau öll, hvert fyrir sig, væri 6 punda færi, hann hefði og sagt við mann þann, er sótti færin fyrir hinn stefnda, að svo framarlega sem hann (hinn stefndi) ekki væri ánægður með færin, gætu kaupin gengið aftur, og þessa vegna hefði hann eigi álitid kaupin fyllilega afgjörð, og því einnig peningana, er hann hafði tekið við, sem depósítum; seinna hefði hann boðið hinum stefnda að borga mismuninn á 6 punda og 5 punda færinu, eða þá líka að taka fimmfundalínuna aftur og borga hana með 2 rd. 40 sk., en úr því hinn stefndi eigi hefði viljað aðhyllast þessi boð sín, krafðist hann frífinningar, sér tildæmdan málskostnað skaðlaust og áfrýjanda dæmdan sekt fyrir ónauðsynlega þrætu. En með gestaréttardómi Reykjavíkur kaupstaðar 10. okt. f. á. var

áfrýjandinn dæmdur til á móti afhendingu 5 punda færís að greiða hinum stefnda 2 rd. 40 sk. og í málskostnað 1 rd. 42 sk. Hér fyrir réttinum hefir áfrýjandinn gjört hina sömu kröfu sem við undirréttinn, en hinn stefndi hefir þar á móti eigi mætt né mæta látið fyrir sig, og ber því málið að dæma eftir hinum fram komnu skjölum og upplýsingum.

Yfirdómurinn verður nú að vera undirdómaranum samdóma í því, að kaupin verði að skoðast sem afgjörð við móttöku peninganna og afhendingu færanna, eins og það líka er viðurkennt af áfrýjanda, að hann hafði áður lofað stefnda 6 sexpunda færum móti því verði, er fyrr var nefnt; með ummælum sínum þeim, að kaupin gætu gengið aftur, ef hinn stefndi eigi væri ánægður með færin, hefir áfrýjandinn og viðurkennt, að hann álitir kaupin afgjörð, þó hann setti stefnda í sjálfs.vald, hvort hann vildi, að þau skyldu rofna eður eigi. Áfrýjandinn var því skyldur til að efna þetta loforð sitt, eða bæta hinum stefnda ella fyrir vanskilin; þessa seinna hefir nú að vísu hinn stefndi eigi krafizt, heldur aðeins að áfrýjandinn skyldi láta sig fá aftur peninga þá, er hann hefði látið hann fá fyrir 6 punda færið, sem hann átti að fá, en fékk ekki. Það verður þannig eigi álitid, að áfrýjandinn hafi fyllilega viljað bæta fyrir sig með boðum þeim, er hann gjörði stefnda, og það því síður, sem hann hvorki kom með borgunina í réttinn, né heldur lofaði því þar, svo að hinn stefndi gæti látið taka það með fjárnámi, yrði það eigi efnt af áfrýjanda. Undirréttarins dóm ber þannig að staðfesta, en hinum stefnda getur enginn málskostnaður dæmzt fyrir yfirdóminum, þar eð hann hefir eigi látið þar mæta fyrir sig.

Því dæmist rétt að vera:

Undirrættarins dómur á óraskaður að standa. Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 13. febrúar

dómur

í málinu nr. 11/1871: Réttvísinn

gegn

Magnúsi Jónssyni og Guðmundi Jónssyni.

Með dómi upp kveðnum fyrir aukarétti Ísafjarðarsýslu 5. nóvembermán. 1869 eru hinir ákærðu Magnús Jónsson og Guðmundur Jónsson dæmdir, hinn fyrrnefndi í 20 rd. sekt til viðkomandi fátækra sjóðs og 4 rd. iðgjald, en hinn síðarnefndi sýkn af ákærum réttvísinnar í máli þessu, en báðir dæmdir til að borga málskostnað, að helmingi hvor. Hafa hinir ákærðu báðir unað þessum dómi, en viðkomandi amtmaður áfrýjað honum til yfirdómsins af hálfu hins opinbera.

Um hinn ákærða Magnús Jónsson er það sannað með játningu hans, að hann hafi 4 sinnum farið í geymsluhús Guðmundar bónda Björnssonar á Núpi, er stendur niður við sjó í Alviðrulandi, borðað þar rikling, brauð og smjör, og drukkið þar brennivín og tekið lítið eitt af sykri með því, en í ekkert skiptið borið neitt í burtu með sér þaðan. Í húsið fór hann, að sinni sögusögn, inn um gat fyrir ofan dyrnar á öðrum enda þess á þann hátt, að hann veik til hliðar tunnustaf, er negldur var á öðrum enda fyrir gatið. Þessi sögusögn

ákærða um, hvernig hann hafi farið inn í húsið, verður að takast trúanleg, því þó eigandi hússins hafi borið, að það hafi verið brotið upp, verður það ekki tekið til greina ákærða til áfellis, því síður sem meðákærði Guðmundur Jónsson, sem ekki var í neinu vitorði með Magnúsi, hefir skýrt frá, að lamirnar á hurðinni hafi brotnað hjá þeim leguferðamönnum, svo mátt hafi komast í húsið milli hurðarinnar og dyra-stafsins.

Ákærði Guðmundur Jónsson, vinnumaður fyrrnefnds Guðmundar Björnssonar á Núpi, hefir játað, að hann eitt sinn, er hann kom úr kaupstað og hafði með sér pottflösku af brennivíni, sem hann og samferðamaður hans höfðu drukkið hér um bil þriðjunginn úr á leiðinni, hafi fyllt flöskuna aftur úr tunnu af brennivíni, sem húsbóndi hans átti og stóð í áður umgetnu geymsluhúsi hans, að hverju ákærði hafði lykilinn, en hafi síðan iðrast eftir að hafa tekið þetta brennivín án leyfis húsbóndans, hafi því keypt sér 5 pela af brennivíni og hellt aftur í tunnuna.

Þessi brot hinna ákærðu, sem hvorugur fyrr hefir verið straffaður né ákærður um neitt lagabrot, ber að yfirdómsins áliti að heimfæra undir 237. gr. í hinum almennu hegningarlögum 25. júní 1869, og þar eð téð lagagrein mælir svo fyrir, að ekki skuli höfða opinbera málssókn út af brotum þeim, sem hún á við um, nema því aðeins að sá krefjist þess, sem misgjört er við, en dómsgjörðirnar ekki bera með sér, að nein slík krafa hafi komið hér fram af hálfu viðkomanda, Guðmundar bónda Björnssonar á Núpi, ber að dæma hina ákærðu sýkna af ákærum réttvísinnar í máli þessu, og allur kostnaður af því, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, 6 rd. til hvors um sig, að greiðast úr opinberum sjóði.

Að vísu hefir staðið æði lengi á máli þessu, þegar athugast, að ekkert próf hefir verið haldið í því frá 2. apríl til 9. október 1869, en þar sem héraðsdómarinn hefir afsakað þenna drátt með því, að ekki hafi náðst til hinna ákærðu á þessu tímabili, er þeir voru úti á hákallaveiðum, en hann hafi ekki álitid rétt að halda þeim frá atvinnu þeirri, sem þeir voru ráðnir til, virðist ekki næg ástæða til að láta þenna drátt varða undirdómarann ábyrgðar. Fyrir yfirdóminum hefir sókn og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinir ákærðu Magnús Jónsson og Guðmundur Jónsson eiga af ákærum réttvísinnar í máli þessu sýknir að vera. Allur kostnaður af málinu, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns við yfirdóminn, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, sex ríkisdalir til hvors um sig, greiðist úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 13. febrúar

dómur

í málinu nr. 10/1871: Réttvísinn

gegn

Jóni Oddgeirssyni.

Með upplýsingum þeim, sem í þessu máli eru komnar fram, og játningu hins ákærða Jóns Oddgeirssonar, sem er fæddur 28. nóv. 1821 og aldrei að undanfögnu hefir verið dæmdur eða ákærður fyrir nokkurt lagabrot, er það löglega

sannað, að hann hafi í desembermánuði 1868, þá hann var bóndi á Ytramúla á Barðaströnd, stolið á, sem metin hefir verið á 4 rd. og Rósa Ketilsdóttir á Fossi var eigandi að, en komið hafði í fé ákærða, og hann látið inn í hús með sínu eigin fé og skorið síðan um nóttina í húsinu og fénýtt á eftir. Enn fremur hefir ákærði játað uppá sig ýmsan smáþjófnað, er hann hafi framið fyrir fleirum árum síðan mest-allan, og til samans ætti að nema 6 rd. 32 sk., og er þeim stolnu munum að nokkru leyti skilað aftur, en sumir af þeim, sem ákærði segist hafa stolið frá, dauðir, eður og samistaður þeirra ókunnur og eftir kringumstæðunum engin líkindi til, að það mundi hafa nokkurn árangur, þó nú yrði farið að leita um þessi þjófnaðaratriði ýtarlegri upplýsinga, en hins vegar bundið ærnum kostnaði og drætti á málalyktum.

Undirdómarinn hefir nú heimfært brot hins ákærða sem einfaldan þjófnað undir 1. gr. í tilsk. 11. apr. 1840 og ákveðið hegninguna til 20 vandarhagga refsingar, og á þetta verður landsyfirrætturinn að fallast, er ákærði tók kindina, sem komin var saman við fé hans, úr sínu eigin fjárhúsi, en nú ber hegninguna að meta eftir 230. og 250. gr. í hinum nýju hegningarlögum frá 25. júní 1869, og kemur þá ákærða til málsbóta einfeldni hans, hans nokkurnveginna fúsa viðurkenning, en þó sér í lagi það atriði, að hann hefir setið í varðhaldi frá 9. jan. 1869 og að minnsta kosti til 8. júlí 1870, sem beinlínis er gagnstætt grundvallarreglunni í tilsk. 24. jan. 1838 13. gr., og engin nauðsyn heldur bar til, þar sem meðkenning hins ákærða var fengin, afbrotið ekki mikilvægt og ekki þurfti að óttast fyrir, að hann mundi strjúka undan hegningu.

Ákærða virðist því hæfilega refsað með 5 daga fangelsi við vatn og brauð, sem afplánast eftir tilsk. 24. jan. 1838 4.

gr. með 10 vandarhagga refsingu. Svo ber hinum ákærða og að borga allan af málinu löglega leiðandi kostnað, og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirréttinn 6 rd. til hvors um sig. Varðhaldskostnaðurinn getur þar á móti ekki fallið á hinn ákærða, heldur hlýtur hann, þar sem varðhaldið er að kenna þeim 2 sýslumönnum, sem upphaflega höfðu haft málið til meðferðar áður en sá núverandi dómari tók við því, og hinn fyrri nefndra sýslumanna var, eftir því sem ljóst er orðið, veikur á geði, meðan hann hafði málið undir höndum og gat því ekki að gjört, en hinn síðari er dæinn, að borgast úr opinberum sjóði. Á hinu síðasta stigi málsins hefir það verið rekið forsvaranlega. Málsfærslan við landsyfirréttinn hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Jón Oddgeirsson á að hýðast 10 vandarhöggum, svo ber honum og að borga iðgjald hinnar stolnu kindar með 4 rd. og allan af rekstri málsins löglega leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóminn, málaflutningsmannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar, 6 rd. til hvors um sig; en sá kostnaður, er leitt hefir af varðhaldi hans, greiðist úr opinberum sjóði.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá lögbirtingu dóms þessa og honum að öðru leyti að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 27. febrúar

dómur

í málinu nr. 12/1871: Réttvísín

gegn

Eiríki Hróbjartssyni.

Með eiðfestum framburði tveggja votta er það löglega sannað, að skinnstakkur og skinn, hvorttveggja metið 1 rd. 48 sk., er Magnús Jónsson vinnumaður á Flögu í Villinga-holtshreppi átti, og hurfu honum í janúarmánuði 1869 í porti Edv. Siemens konsúls hér í bænum, þegar hann var þar að binda farangur sinn, hafi skömmu seinna sama daginn fund-izt undir kerri þar í portinu í skjóðu, sem ákærði Eiríkur Hróbjartsson, er var þar að hjálpa Magnúsi og samferðamönnum hans að binda upp á hesta þeirra, hefir kannast við að eiga. Þegar skjóðan fannst með hinum stolnu munum í, ját-aði ákærði fyrir Magnúsi og samferðamönnum hans, að hann hefði tekið skinnstakkin frá Magnúsi, en ætlað að afhenda honum hann aftur; en undir prófun málsins hefir ákærði neitað, að hann muni til, að hann hafi tekið skinnstakkin og skinnið og látið í skjóðuna; en af því hann hafi verið talsvert drukinn, þori hann þó ekki alveg að fortaka, að hann kunni ekki að hafa gjört það, en stendur fast á því, að sér hafi aldrei komið til hugar að stela téðum munum. Undirdómarinn hefir nú álitíð, að ekki séu komnar fram nægar sannanir gegn neitun ákærða fyrir því, að hann hafi stolið hinum umræddu munum eða komizt óráðvandlega að þeim, og hefir því með dómi, uppkveðnum fyrir aukarétti Reykjavíkur kaupstaðar 20. dag desembermán. f. á., dæmt ákærða, sem er 39 ára gamall og með aukaréttardómi Árnes-

sýslu frá 25. ágúst 1854 (svo) er dæmdur fyrir þjófnað í 12 vandarhagga refsingu, eftir 244. gr., smbr. 58. og 308. gr. í hinum almennu hegningarlögum 25. júnímán. 1869 í 5 daga einfalt fangelsi og í málskostnað, og hefir stiptamtið áfrýjað þessum dómi af réttvísinnar hálfu til landsyfirréttarins.

Yfirdómurinn getur ekki fallizt á þá skoðun undirdómarans, að ákærði aðeins sé orðinn sannur að sök um að hafa lagt launung á þjófstolna muni, er hann hafi komizt ráðvandlega að, heldur ber að álíta, að þar sem það er sannað, að hinir stolnu munir hafi fundizt í vörzlun ákærða, án þess hann hafi getað gjört grein fyrir, hvernig það hafi atvikast, og eigandinn hefir leitt sig að þeim og lagt eið út á, að þeir hafi horfið sér án vilja síns og vitundar, og þar við bætist, að ákærði hefir áður verið dæmdur fyrir þjófnað, að allur framburður hans fyrir réttinum hefir verið sjálfum sér ósamkvæmur, og að eitt vitni hefir þar að auki séð hann vera að bogra við keríð, sem skjóðan fannst undir og fara með hendurnar undir það, þá sé samkvæmt L. 6–17–10 og 11 og tilsk. 8. sept. 1841 6. gr., smbr. tilsk. 21. maí 1751 5. gr. komin fram lögmæt sönnun fyrir, að ákærði hafi drýgt þjófnað þann, er honum hér er gefinn að sök, og virðist þá hegning sú, sem hann hefir verðskuldað fyrir afbrot sitt, hæfilega metin eftir hegningarlaganna 230. gr., smbr. 62. og 58. gr. til 2x5 daga fangelsis við vatn og brauð, sem eftir tilsk. 24. jan. 1838 4. gr. afplánast með 15 vandarhöggum. Svo ber honum og að greiða allan kostnað af málinu, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, 6 rd. til hvors.

Viðvíkjandi rekstri málsins í héraði athugast, að fyrstu prófin í því eru haldin 25., 26. og 28. janúar 1869, en síðan hefir málið legið niðri þangað til hinn 1. dag desembermán-

aðar 1870, og hefir undirdómarinn afsakað þenna drátt með því, að sér hafi ekki borizt útskrift af frammanefndum auka-réttardómi Árnæssýslu fyrr en í septembermánuði 1869, og að ákærði, er muni hafa verið á flakki hér í nærsveitum, hafi ekki fundizt þrátt fyrir fyrirspurn, fyrr en þann 1. des. 1870. Þó að þessar ástæður virðist næsta ónógar til að réttlæta hinn mikla drátt, er orðið hefir á máli þessu, finnst samt ekki vera fullkomlega nægar ástæður til að láta hann varða undirdóm-arann ábyrgðar, og því vottast, að meðferð málsins í héraði hafi ekki verið slík, að hún geti valdið undirdómarann ábyrgðar.

Við yfirdóminn hefir sókn og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði Eiríkur Hróbjartsson á að hýðast fimmtán vandar-höggum og borga allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundsson-ar og Páls Melsteds, sex ríkisdali til hvors. Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 27. febrúar

dómur

í málinu nr. 36/1870: Eggert kaupmaður Waage
gegn

Henderson, Anderson & Co.

Eftir að aðalstefnandinn, kaupmaður E. Waage hér í bænum, hafði um nokkur undanfarin ár fengið vörur til

verzlunar sinnar hjá gagnstefnendum, verzlunarhúsinu Henderson, Anderson & Co., sem áttu verzlun í Reykjavík, var hann þann 17. júní 1867 kominn í skuld við þá að upphæð 3803 rd. 28 sk., og létu gagnstefnendurnir aðaláfrýjanda þá gefa sér bréf fyrir skuldinni, dagsett ofanefndan dag, með veði í vörubirgðum sínum, útistandandi skuldum, og í húsinu no. 1 í Aðalstræti hér í bænum næst á eftir 100 rd., sem stóðu í húsinu með 1. veðrétti, og segir aðaláfrýjandi í bréfinu, að þar sem ofangreint verzlunarhús ætti eftir gefnu loforði (Tilsagn) að halda áfram með að láta sig (aðaláfrýjanda) fá vörur til verzlunar sinnar með líkum kostum og kjörum sem það hafi gjört hingað til og hér um bil af þeirri upphæð, sem hann hafi beðið um þann 25. oktbr. 1866, skuldbindi hann sig frá sinni hlið til að gjöra sér allt far um að borga þá ofangreindu skuld til verzlunarhússins Henderson, Anderson & Co. innan þess árs loka, og var bréfi þessu síðan þinglýst við Reykjavíkur bæjarþing þann 1. ágúst næst á eftir; en um haustið sama ár gefur aðaláfrýjandi þeim Henderson, Anderson & Co. út annað skuldabréf fyrir hér um bil 3200 rd., sem skuldin hafði færzt niður í frá því um vorið og lofar hann (aðaláfrýjandi) að borga þessa skuld með 1500 rd. árið 1868, með öðrum 1500 rd. árið 1869 og loks með 200 rd. árið 1870, og segist hann til fullnustu fyrir skaðlausri borgun alls þess, sem hann nú skuldi lánardrottni sínum, eða hér á eftir verði honum skuldugur um, veita honum fyrsta veðrétt, samkvæmt pantsetningu í húsum og lóð. Aftan við bréfið er bætt af kaupmanni Anderson, að þeir Henderson, Anderson & Co. skuldbindi sig til að létta aðaláfrýjanda (E. M. Waage) að ná inn skuldum sínum, að láta hann fá það ár 50 tunnur af salti, er borgist á kauptið 1868, en að öðru leyti er þess ekki getið,

að verzlunarhúsið ætli eftirleiðis að láta aðaláfrýjanda fá neinar vörur til verzlunar sinnar. Þessu bréfi hefir ekki verið þinglýst. Þegar nú aðaláfrýjandi ekki borgaði gagnáfrýjendunum skuld sína, eins og síðast hafði verið um samið, höfðaði verzlunarfulltrúi þeirra mál á hendur aðaláfrýjanda til skuldalúkningar við Reykjavíkur bæjarþingsrétt, sem með dómi sínum frá 14. júlí 1870 dæmir aðaláfrýjanda til að borga gagnstefnendunum, Henderson, Anderson & Co., gegn afhendingu skuldabréfanna frá 17. júní 1867 og 21. október s. á., 1656 rd. 91 sk. r. m. með vöxtum 5% af 1500 rd. frá 1. janúar 1870, og þangað til borgun skeður, en gagnáfrýjendurnar til að borga aðaláfrýjanda 25 rd. í málskostnað.

Þessum dómi hefir nú kaupmaður Waage að fenginni gjafsókn stefnt til landsyfirréttarins sem aðaláfrýjandi, til þess að honum verði hrundið og breytt þannig, að honum verði dæmdar skaðabætur frá mótparti sínum, Henderson, Anderson & Co., allt að 3700 rd. eins og hann hafði krafizt í gagnsókn sinni fyrir undirréttinum, og málskostnaðar skaðlaust. Þar á móti hafa gagnáfrýjendurnir, verzlunarhúsið Henderson, Anderson & Co., gagnstefnt dómi undirréttarins, að nokkru leyti til staðfestingar og að öðru leyti til þess, að honum verði hrundið og breytt, bæði að undirstöðunni til þannig, að veðskuldabréfið frá 17. júní 1867 verði álitid í fullu gildi, að því er snertir veðréttindi þau, sem það gefi gagnstefnendunum, og upphæð skuldarinnar með leigum af henni, og loks hafa þeir krafizt, að þeim verði dæmdur málskostnaður fyrir báðum réttum með einhverju nægilegu; að öðru leyti hafa gagnáfrýjendurnir í vörn sinni og gagnsókn hér fyrir réttinum takmarkað réttarkröfu sína frá því, sem hún var í gagnstefnunni, viðvirkjandi upphæð

skuldarinnar, principaliter til 2530 rd. 60 sk., subsidialiter til 2085 rd. 22 sk. eða 1927 rd. 32 sk. með 5% leigum af hverri þessari upphæð, sem nær dómsatkvæði, frá 1. janúar 1869.

Af skuldabréfi aðaláfrýjanda frá 21. október 1867 sést, að skuld hans til gagnáfrýjendanna þá hefir verið að upphæð hér um bil 3200 rd., en eftir reikningi frá verzlunarfulltrúa gagnáfrýjendanna átti hún í lok ársins 1867 að vera orðin 3435 rd. 25 sk., en 14. ágúst 1869 aftur komin niður í 2530 rd. 60. sk.; en eftir reikningi aðaláfrýjanda átti skuldin þann 8. júní 1868 að vera 2259 rd. 40 sk., og 2. janúar 1869 telur hann upphæð skuldarinnar orðna aðeins 1656 rd. 91 sk. Þessi mismunur er kominn fram við það, að aðaláfrýjandi hefir, líkt og átt hafði sér stað að undanfögnu, reiknað sér hærra verð á vörum þeim, sem hann hafði lagt inn til gagnáfrýjendanna uppí skuld sína, og aftur lægra verð á vörunum, sem hann hafði fengið hjá þeim en fulltrúi gagnáfrýjendanna hefir viljað viðurkenna, þrátt fyrir það þó aðaláfrýjandi hafi (sjá bréf hans til faktors Levinsens frá 8. júní 1868 í undirréttargjörðunum no. 15) fullyrt, án þess að því finnist að vera mótmælt, að hann hafi reiknað verðið á vörum þeim, sem hann hafi lagt inn hjá gagnáfrýjendunum, eins og hann hafi fengið hjá öðrum kaupmönnum í Reykjavík, og hvað verðið á dönsku vörunum snerti, hafi verzlunarsamkundan hér í bænum gengið út frá sama verði á þessum vörum. Yfir höfuð að tala eru millumreikningar málspartanna svo ósamhljóða og af gagnáfrýjenda hálfu svo ófullkomnir og óglöggir, að ekki verður með neinni vissu fundin áreiðanleg niðurstaða, enda virðist svo, sem gagnáfrýjendunum sjálfum sé næsta óljóst um hina réttu upphæð skuldakröfu sinnar, þar sem þeir í hinum síðasta reikningi

sínum 14. ágúst 1869 telja hana 2530 rd. 60 sk., en hafa þó í gagnsóknarskjali sínu frá 28. nóv. 1870 aftur fært kröfuna subsidialiter niður í 2085 rd. 22 sk. eða í 1927 rd. 32 sk. Það virðist því eftir málavöxtum á báðar hliðar réttast, eins og undirdómarinn hefir gjört, að leggja aðaláfrýjandans reikning, sem nær yfir öll skuldaskipti málspartanna frá byrjun ársins 1867 og eftir hverjum skuld hans til gagnáfrýjenda er 1656 rd. 91 sk., til undirstöðu fyrir upphæð þeirrar skuldar, sem hér er spurning um, og aðaláfrýjanda ber því að borga gagnáfrýjendunum gegn afhendingu ofan nefndra skulda-bréfa frá 17. júní og 21. október 1867 téða upphæð 1656 rd. 91 sk. með 5% leigu af henni frá þeim degi, er málið var kært fyrir sættanefndinni, en á undan þeim degi getur ekki orðið spursmál um leigur af skuldinni, þar sem þær upphaflega ekki hafa verið áskildar. Þar á móti geta gagnáfrýjendurnir ekki haft neitt veð fyrir skuldinni í eigum aðaláfrýjanda, því veðskuldabréf hans frá 17. júní 1867 hlýtur að álítast gengið algjörlega úr gildi með skuldabréfi hans frá 21. október næst á eftir, en þetta bréf gefur gagnáfrýjendunum, eins og það er úr garði gjört, engan veðrétt fyrir skuldinni.

Þegar þar næst kemur til álita, hvort og að hve miklu leyti skaðabótakrafa aðaláfrýjanda geti tekizt til greina, athugast, að veðskuldabréf hans frá 17. júní 1867, sem slík krafa hefði átt að geta byggzt á, er, eins og búið er að taka fram, algjörlega úr gildi gengið með bréfinu frá 21. okt. s. á., sem eftir orðum þess og innihaldi er endileg „Opgjörelse“ á skulda-viðskiptum málspartanna. Þegar þetta bréf var gefið út, þá var útséð um það, að aðaláfrýjandi ekki mundi fá fleiri vörur frá gagnáfrýjendunum eftir vörubeiðslu (Rekvisition) hans frá 1866 en hann var búinn að fá um sumarið, og þó hreyfir

hann engri kröfu í þessu tilefni við gagnáfrýjendur, þegar þeir gjöra upp milli sín, en aðaláfrýjandi gefur út þetta skuldabréf sitt skilyrðalaust, og hlutaðeigendur eru með þessu bréfi skildir að skiptum að öðru leyti en hvað borgun skuldarinnar og þær lofuðu 50 tunnur af salti snertir. Aðaláfrýjanda geta því ekki orðið dæmdar neinar skaðabætur frá gagnáfrýjendunum útaf því atriði, að þeir ekki byrgðu hann sumarið 1867 eins upp með vörur til verzlunar sinnar og hann hafði beðið um í rekvisition sinni árið 1866.

Þar á móti á aðaláfrýjandi heimtu á skaðabótum hjá gagnáfrýjendunum fyrir það, að þeir ekki efndu loforð sitt við hann, er þeir rituðu á skuldabréfið frá 21. okt. 1867 um að láta hann fá 50 tunnur af salti, til þess að létta honum, eins og þeir komast að orði, að ná inn skuldum sínum, því aðaláfrýjandi fékk aðeins 9 tunnur af þeim 50, sem hann hafði fengið skýlaust loforð um. Aðaláfrýjandinn hefir nú leitt rök að þeim skaða og бага, sem hann hafi haft af því, að honum brást loforð gagnáfrýjendanna um saltið, sér í lagi þó við það, að hann missti fyrir þá sök af skuldum þeim, sem hann átti útistandandi hjá skiptavinum sínum, og sem gagnáfrýjendur lofuðu að hjálpa honum til að ná inn, með því að láta hann fá saltið; en skaðabótakrafa aðaláfrýjanda er svo ógreinilega tekin fram, að hún veltur á 100 rd. og 1018 rd. (sjá skjalið nr. 8 í héraðsdómsgjörðunum og skjalið nr. 6 í yfirdómsgjörðunum). Það virðist því eiga bezt við, að upphæð skaðabótanna sé látin vera komin undir óvilhallra og valinkunnra, verzlunarfróðra manna mati, þó svo að skaða bæturnar eigi megi fara fram úr 1018 rd., og dregst upphæð sú, sem þá kemur út, frá skuld aðaláfrýjanda til gagnáfrýjenda, þannig að leigurnar 5%, sem gagnáfrýjendum

bera frá þeim degi, er málið var kært fyrir sættanefndinni, aðeins reiknist af mismuninum.

Hvað málskostnað við undirréttinn snertir, á undirréttarins dómur að standa óraskaður, en við landsyfirréttinn fellur málskostnaður niður. Að því leyti málið er gjafsóknarmál, vottast, að það við yfirréttinn hefir verið flutt og rekið forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera:

Aðaláfrýjandinn, kaupmaður E. M. Waage, á að borga gagnáfrýjendunum, verzlunarhúsinu Henderson, Anderson & Co. – móti afhendingu þeirra tveggja af honum til þeirra útgefnu skuldabréfa, sem dagsett eru 17. júní og 21. október 1867, og með frádrætti af þeirri skaðabótaupphæð, er þó ekki má fara fram úr 1018 rd., sem löglega útnefndir, óvilhallir, verzlunarfróðir menn meta, að honum (aðaláfrýjanda) beri hjá gagnáfrýjendunum út af því, að þeir af þeim 50 tunnum af salti, sem þeir höfðu lofað honum 21. október 1867, aðeins létu hann fá 9 tonnur – þá summu 1656 rd. 91 sk., ásamt leigum af skuldarupphæð þeirri, sem þá kemur út, fimm af hundraði frá þeim degi, er málið var kært fyrir sættanefndinni. Við landsyfirréttinn á málskostnaður að falla niður, en hvað málskostnað í héraði snertir, á dómur undirréttarins óraskaður að standa.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 27. febrúar,

ályktun

í málinu nr. 1/1871: H. Th. A. Thomsen kaupmaður

gegn

Benedikt assessor Sveinssyni.

Í bréfi dagsettu 27. f. m. stíluðu til háyfirdómarans Th. Jónassens, hefir hinn stefndi, Benedikt assessor Sveinsson, skorað á háyfirdómarann að víkja úr dómarasæti sínu í máli því, er hér liggur fyrir, og hefir stefndi byggt þessa exceptio judicis inhabilis á því, að háyfirdómarinn sé mægður áfrýjanda, þar sem amma áfrýjanda var hálf systir konu háyfirdómarans, að sonur háyfirdómarans hafi borið vitni með áfrýjanda í málinu, og að háyfirdómarinn hafi haft þau ummæli um málið, að stefndi ekki geti borið traust til hans sem dómara í því, en vilji háyfirdómarinn ekki sjálfkrafa víkja úr dómarasæti sínu, hefir hinn stefndi krafizt, að þessi exceptio hans verði lögð undir úrskurð yfirdómsins.

Með því að mægðir þær, sem stefndi hefir skírskotað til, eru ekki svo nánar, að þær samkvæmt löggjöfinni geti verið því til fyrirstöðu, að háyfirdómarinn haldi dómarasæti sínu í máli þessu, og með því hinar aðrar ástæður, sem af hinum stefnda eru bornar fyrir, eru þess eðlis, að þeim verður ekki gaumur gefinn,

Þá ályktast:

Hin framkomna exceptio verður ekki tekin til greina.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 6. marz

dómur

í málinu nr. 1/1871: H. Th. A. Thomsen kaupmaður
gegn

Benedikt assessor Sveinssyni.

Með landsyfirréttarstefnu dagsettri 8. októbermán. f. á. hefir kaupmaður H. Th. A. Thomsen í Reykjavík áfrýjað aukaréttardómi Gullbringu- og Kjósarsýslu frá 3. s. m., er staðfestir fógetaréttarbann sömu sýslu frá 3. júlímán. næst á undan gegn vatnstýflum í Elliðaánum, en dæmir áfrýjandann að viðlagðri daglegri 3 rd. sekt til hlutaðeigandi fátækra-sjóða til að nema burtu þvergirðingar þær úr téðum ám, er hann hefir þar til laxveiða og til að borga hinum stefnda, Benedikt assessor Sveinssyni, 50 rd. í málskostnað. Þessum dómi hefir og hinn stefndi gagnstefnt til yfirdómsins með gagnstefnu dagsettri 16. janúarmán. þ. á. sumpart til staðfestingar en sumpart til breytingar, og enn fremur hefir hann með framhaldsgagnstefnu frá 4. f. m. áfrýjað framan nefndu fógetaréttarbanni ásamt pólitíréttargjörningi þeim, er fram fór 9. júlímán. f. á. því til framkvæmdar.

Af aðaláfrýjunarstefnunni í máli þessu, sem dæmt er í héraði af land- og bæjarfógeta, kansalliráði A. Thorsteinson, sem setudómara með tilkvöddum meðdómsmönnum, Ívari bónda Guðmundssyni í Kópavogi og Kristni bónda Magnússyni í Engey, Ólafi bónda Magnússyni í Mýrahúsum og Sigurði bónda Ingjaldssyni í Hrólfseskála, verður ekki séð, að hún hafi verið löglega birt téðum meðdómsmönnum, því þó að nöfn þeirra séu rituð aftan á stefnuna – neðanundir vottorð setudómarans, sem er dagsett: Reykjavík 22.

október 1870, um að stefnan sé honum löglega birt, og að hann fráfalli frekara fyrirfalli – þá sést hvorki, í hvaða skyni nöfn meðdómsmannanna eru rituð á stefnuna, né heldur er nein vissá fyrir, að þeir hafi sjálfir ritað þau á hana, smbr. grundvallarregluna í tilsk. 3. júní 1796 20. gr., og verður því samkvæmt NL 1–7–1 að vísa áminnstri stefnu frá yfirdóminum. Hvað gagnstefnurnar snertir, þá hefir gagnáfrýjandinn í gagnstefnunni 16. janúarmán. þ. á. hvorki stefnt hlutaðeigandi setudómara né meðdómsmönnum til að verja dóm sinn, en þareð ákvörðunin í tilsk. 15. ágústmán. 1832 18. gr., er segir, að gagnáfrýjunarstefnur og framhaldsgagnstefnur þurfi ekki að birta undirdómurinum, þegar hlutaðeigendur ekki ætla sér að gjöra neinar sérstaklegar réttarkröfur gegn þeim, með berum orðum gjörir ráð fyrir því sem sjálfsögðu skilyrði, að aðalstefnan hafi verið löglega birt, en þetta skilyrði ekki á sér hér stað, að því er meðdómsmennina snertir, verður líka að frávísa téðri gagnstefnu og loks ber einnig samkvæmt tilsk. 3. júnímán. 1796, 5. gr. að frávísa framhaldsgagnstefnunni frá 4. f. m., þar henni ekki hefir verið löglega framfylgt með málsútlitun og réttarkröfu, eins og gagnsækjandi hvorki mætti í réttinum með téða gagnstefnu, né lagði málið í dóm samkvæmt henni. Málskostnaður virðist eftir málavöxtum eiga að falla niður.

Eftir kröfu aðaláfrýjanda getur yfirdómurinn ekki leitt hjá sér að taka fram, að það virðist óviðurkvæmilegt, að málsfærslumaður gagnáfrýjandans hefir á mörgum stöðum í undirréttargjörðunum 713.–728. bls. ritað úti á röndina margs konar aðfinningar og athugasemdir og það á réttarskjal, sem hann ekki átti, en yfirdómurinn finnur þó ekki næga ástæðu til að láta þessa aðferð téðs málsfærslumanns varða sektum, eink-

um fyrir þá sök, að þeir af undirdómurunum, sem aðfinningar þessar beinast að, ekki hafa gjört neina kröfu í þá stefnu.

Því dæmist rétt að vera:

Aðaláfrýjunarstefnunni og gagnáfrýjunarstefnunum í máli þessu vísast frá yfirdóminum. Málskostnaður falli niður.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 13. marz

dómur
í málinu nr. 3/1871: Ríkissjóðurinn
gegn
erfingjum Magnúsar Gíslasonar.

Með landsyfirréttarstefnu 15. septembermán. f. á. er að tilhlutun dómsmálastjórnarinnar stefnt fyrir yfirdóminn ríkissjóðsins vegna að veittri uppreisn og gjafsókn, skiptum í þrotabúi fyrrum setts sýslumanns Magnúsar Gíslasonar, leiddum til lykta af skiptaréttinum í Dalasýslu 18. nóvember 1869, til þess að téðum skiptagjörðum verði hrundið og þannig breytt, að ríkissjóðnum verði tildæmd krafá hans í þrotabúi þessu, að upphæð 469 rd. 65 sk., með forgangsrétti á undan kröfum nokkurra skuldaheimtumanna í búinu, tilsamans 522 rd. 40 sk., er skiptarétturinn hafði veitt forgangsrétt og fullnægt á undan áður téðri kröfu ríkissjóðsins, er því aðeins var lagt út af þrotabúinu 20 rd. 76 sk. til lúkn-ingar skuld hans.

Áfrýjandinn hefir nú krafizt hér fyrir yfirdóminum, fyrst

og fremst, að hinum stefndu veðkröfueigendum verði gjört að skyldu in solidum að svara ríkissjóðnum kröfu hans í dán-arbúið að fullu og öllu með 469 rd. 65 sk., og til vara, að þeir in solidum verði skyldaðir til að greiða ríkissjóðnum af kröfu hans 362 rd. 13 sk. eða þá 214 rd. 1 sk. Þar eð nú allar þessar kröfur, er breyta stefnunni á fyrr téðan hátt, ganga út á það, að yfirdómurinn skuli skylda veðkröfueigendurna til að borga ríkissjóðnum einhverja af áður áminnztum upp-hæðum, en enginn dómur hefir áður í héraði gengið yfir þeim um það efni, hvort þeir væru skyldir til þess eða ekki, er yfirdómurinn eigi bær um að fella nokkurn dóm um mál-efni þetta að svo vöxnu, og ber því að vísa því frá yfirdóm-inum.

Sókn og vörn fyrir yfirdóminum í máli þessu, sem einnig af stefndra hálfu hefir verið gjafsóknarmál, hefir verið víta-laus.

Því dæmist rétt að vera:

Málinu vísast frá yfirdóminum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 13. marz

dómur

í málinu nr. 4/1871: Gísli Jónsson á Sauðafelli

geg n

Jóni Sæmundssyni og Lárusi sýslumanni Blöndal.

Undirrót þess máls, er hér liggur fyrir, er sú, að þann 8. júní seinastl. gjörðist fyrir fógatarétti Dalasýslu svofelld

sætt milli áfrýjandans Gísla Jónssonar og hins stefnda Jóns Sæmundssonar, að Jón selur Gísla 45 hdr. að fornu mati úr jörðinni Sauðafelli innan téðrar sýslu með öllu því, er jörð þessari fylgir í gögnum og gæðum að fornu og nýju, með þeim skilmálum, að Gísli borgi seljanda Jóni Sæmundssyni 624 rd. innan útgöngu næsta júlímán., og að hann þar að auki svari upphæð portionar Sauðafells-kirkju, eins og hún finnist að vera í seinastl. fardögum, jafnframt og seljandi sagði kirkjuna með öllum eignum hennar, föstum og lausum, úr sinni ábyrgð í hendur Gísla. Til tryggingar fyrir ofangreindum 624 rd. og alls þess kostnaðar, er leiða kunni af því, að Gísli ekki stæði í fullum skilum, veðsetur hann Jóni Sæmundssyni hin keyptu 45 hdr. úr Sauðafelli með fyrsta veðrétti þangað til skuldinni sé að fullu lokið og ennfremur 30 ær með lömbum til tryggingar fyrir annarri skuld, sem hann var kominn í við Jón Sæmundsson í tilefni af borðvið, sem hann hafði fengið hjá Jóni, að upphæð í peningum 50 rd., fyrir áfallinn málskostnað 50 rd. og 35 rd. fyrir vallar-ávinnslu.

Þann 30. júlí næst á eftir borgar Gísli sýslumanninum í Dalasýslu þá tilgreindu 135 rd. skuld, er ærnar stóðu í veði fyrir, en kaupverð jarðarinnar gat hann þar á móti ekki staðið í skilum með í ákveðinn gjalddaga; lét stefndi Jón Sæmundsson hlutaðeigandi fógeta þá gjöra fjárnám í eigum Gísla þann 22. ágúst seinastl., ekki einungis í jörðinni Sauðafelli heldur og í þeim umgetnu 30 ám með lömbum, þeim 135 rd., sem Gísli var búinn að borga sýslumanni Blöndal, 50 sauðum gömlum (25 þrevetra og 25 eldri), 26 sauðum veturgömlum og 3 hestum, allt samtals virt á 828 rd. 28 sk. til lúkningar á þeirri skuldarupphæð, er Jón taldi sig eiga þá hjá Gísla eftir reikningi, sem hann við fjárnámið

lagði fram í fógætaréttinum. Gísli áfrýjaði fjárnámsgjörðinni þegar til landsyfírréttarins, og lét birta áfrýjunarstefnuna bæði fyrir hlutaðeigandi fógæta og Jóni Sæmundssyni, en þann 1. október næst á eftir, og á meðan málið stóð við yfírréttinn, úrskurðar uppboðsráðandi Dalasýslu, að sala á þeim útlögðu fjármunum Gísla þrátt fyrir mótmæli hans skuli fara fram, og er því næst eignin úr Sauðafelli og hinir aðrir við fjárnámsgjörðina útlögðu munir seldir ofanefndan dag, og hlupu í allt 714 rd. 89 sk. Þessari uppboðsgjörð hefir nú Gísli áfrýjað til landsyfírréttarins, og krafizt, að hún og úrskurðurinn, sem hún er byggð á, verði felld úr gildi, dæmd ómerk, og uppboðskrefjandinn og uppboðsráðandinn skyldaðir til in solidum að greiða honum (áfrýjandanum) skaðabætur eftir óvilhallra manna mati fyrir allt það tjón, sem hann hafi haft af téðri uppboðsgjörð, samt allan máls kostnað skaðlaust eða með einhverju nægilegu, subsidialiter, að uppboðsgjörðin verði felld úr gildi að því er snertir þann óveðsetta sauðfénað og hesta, er seldur var við uppboðið, og hinir stefndu skyldaðir til að endurgjalda andvirði þessara seldu fjármuna eftir óvilhallra manna mati og allan málskostnað skaðlaust eða með einhverju nægilegu. Hinir stefndu hafa þar á móti látið krefjast þess, að hinn áfrýjaði uppboðsúrskurður og uppboðsgjörðin verði að því leyti sem henni er áfrýjað, látin standa óröskuð, en áfrýjandi dæmdur til að greiða hinum stefndu allan málskostnað skaðlaust, eða þá uppboðsráðandanum 30 rd. en Jóni Sæmundssyni 40 rd.

Þegar þá kemur til yfirvegunar, hvort hin áfrýjaða uppboðsgjörð geti álitizt réttilega að vera farin fram, þrátt fyrir það, þó fjárnámsgjörðinni, sem hún var byggð á, væri búið að áfrýja til yfirdómsins, og gegn mótmælum áfrýjandans, verður landsyfírrétturinn að álíta, að áfrýjun fjárnámsgjörð-

arinnar hafi súspenderað uppboðið á þeim við hana útlögðu fjármunum samkvæmt grundvallarreglunni í L. 1–24–54 smbr. 5–6–3 og 6, því að vísu gat það, eins og tekið er fram í úrskurði uppboðsréttarins, verið vandkvæðum bundið að geyma fénaðinn, sem lagður hafði verið út við fjárnámsgjörðina, þangað til búið væri að gjöra út um lögmæti hennar við landsyfirréttinn, eins og uppboðskrefjandinn líka hefði orðið að bíða þeim mun lengur eftir borgun skuldarinnar, en hjá slíkum anmörkum verður ekki komizt, heldur eru þeir óumflýjanleg afleiðing af því tilgreinda boði laganna, að þegar fjárnámsgjörð er fram farin eftir sætt eða dómi, og það útlagða síðan er á löglegan hátt sett til uppboðs, en skuldunautur þá kemur fram með áfrýjunarstefnu og stefnir gjörðinni og mótmælir uppboðinu, fær hann málalyktum frestað þangað til búið er að dæma um fjárnámsgjörðina í æðra dómi. Það getur líka haft og hlýtur að hafa skaðleg áhrif á söluverð hinna útlögðu muna til бага bæði fyrir fjárnámshafandann og eigandann, sem mótmælir sölunni, þegar salan fer fram meðan á áfrýjuninni stendur, og heimildin til sölunnar þannig er óvissu bundin, og þetta virðist og að vera komið fram í þessu máli, þar sem eignin úr Sauðafelli aðeins 4 mánuðum áður en uppboðið fór fram var seld og keypt fyrir 624 rd., en við uppboðið aftur 168 rd., þ. e. 456 rd. minna.

Samkvæmt því, sem nú hefir verið tekið fram, verður ekki komizt hjá að dæma hinn áfrýjaða úrskurð frá 1. október f. á. og uppboðsgjörð þá, sem eftir honum er farin fram, ómerkt, án þess þörf virðist til að fara lengra úti þær mótbárur, sem komnar eru fram gegn réttargildi uppboðsgjörðarinnar, og með því sú approbation eða samþykki, sem hið hæsta boð hefir fengið, ekki er nein réttarathöfn, virðist ekki

eiga við að dæma það ómerkt, sem heldur ekki, þegar sjálf uppboðsgjörðin er dæmd ómerk, virðist nauðsynlegt til þess að fella það (samþykkið) úr gildi. Eftir þessum úrslitum málsins getur hinn stefndi Jón Sæmundsson ekki komizt hjá að borga áfrýjandanum skaðabætur út af hinu áfrýjaða uppboði með þeirri upphæð, sem óvilhallir og löglega útnefndir menn meta, en þar á móti virðist hinn stefndi uppboðsráðandi vegna hinna sérstaklegu kringumstæðna, er hér áttu sér stað, eiga að vera laus við ábyrgð í þessu máli. Málskostnaður fyrir yfirdóminum finnst eptir atvikum eiga að falla niður.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn áfrýjaði úrskurður uppboðsráðandans í Dalasýslu frá 1. oktbr. 1870 og uppboðsgjörð sú, sem sama dag fór fram hjá áfrýjandanum samkvæmt téðum úrskurði, eiga ómerk að vera. Hinn stefndi Jón Sæmundsson borgi áfrýjandanum Gísla Jónssyni fyrir allt það tjón, sem hann hefir beðið af hinni áfrýjuðu uppboðsgjörð, þær skaðabætur, sem þar til löglega kvaddir óvilhallir menn ákveða. Málskostnaður fyrir yfirdóminum fellur niður.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 13. marz

dómur

í málinu nr. 9/1871: Einar kaupmaður Bjarnason
gegn

Henderson, Anderson & Co.

Með landsyfirréttaðstefnu, dagsettri 13. janúarmán. þ. á. hefir Einar Bjarnason, kaupmaður í Reykjavík, áfrýjað aukaréttardómi Reykjavíkur kaupstaðar frá 14. júlí f. á., er skyldar hann til að borga verzlunarfélaginu Henderson, Anderson & Co. 9 rd. 21 sk. með vöxtum frá 21. febrúar 1869 þangað til borgun skeður, en lætur málskostnað falla niður.

Hinn stefndi umboðsmaður téðs verzlunarfélags, Levin-sen verzlunarfylltrúi í Keflavík, hefir hvorki mætt né látið mæta af sinni hendi fyrir yfirdóminum í máli þessu, og engin sönnun er heldur komin fram fyrir því, að ofangreind stefna sé birt honum á lögboðinn hátt, þar sem hlutaðeigandi stefnuvottar aðeins hafa ritað á stefnuna vottorð sitt um, að stefnan sé löglega birt faktor P. Levinsen í Keflavík 6. febr. 1871, en ekki hafa, eins og L. 1-4-2 mælir fyrir, tilgreint, hvort hún sé birt á heimili hins stefnda né heldur hvort hún sé birt honum sjálfum, því það eru ekki stefnuvottarnir heldur rétturinn einn, sem á að dæma um, hvort birting stefnunnar sé lögmæt, en stefnuvottarnir eiga aðeins að tilgreina, hvernig þeir hafi birt stefnuna, svo að dómariinn geti af því dæmt um hvort birtingin hafi farið löglega fram. Þar að auki hafa stefnuvottarnir hvorki sett innsigli sín undir téð vottorð sitt né heldur staðfest það í krafti áður unnins stefnuvottaeiðs þeirra. Samkvæmt L. 1-4-2 og tilsk. 3. júní 1796 20. gr.

smbr. kansellíumburðarbréf 25. janúar 1817 ber því að vísa stefnu þessari frá yfirdóminum.

Því dæmist rétt að vera:

Stefnu áfrýjandans í máli þessu vísast frá yfirdóminum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 13. marz

dómur

í málinu nr. 13/1871: Réttvísinn

gegn

Bjarna Kristjánssyni.

Mál þetta er svo vaxið, að á pálmasunnudag 1868 kom Jóhanna nokkur Hansdóttir, bústýra og barnsmóðir hins ákærða Bjarna Kristjánssonar, er þá bjó á Heiðarmúla uppi á Axarfjarðarheiði, ofan í Axarfjörðinn þess erindis að útvega líkkistu að barni sínu og nefnds Bjarna, Lilju Sigríði, er var tæplega hálfs árs gamalt, og til þess að fá menn til að sækja barnið; lét hún þá þegar í ljósi það hugboð sitt, að téður Bjarni mundi hafa slegið barnið í höfuðið, og þannig orðið því að bana, og hefir hún skýrt svo frá, að miðvikudaginn næsta á undan hefði barnið með öllu verið ósjúkt og legið í vögg, skorðaðri til fóta í rúmi hennar, er hún fór út í fjárhús að gegna skepnum Bjarna; en er hún hafi komið inn aftur, hafi hún mætt Bjarna í bæjardyrnum, og hafi hann þá sagt við sig, hvort hún vildi eigi vitja um barnið, því það hefði nýskeð rekið upp sárt hljóð; hún hefði þá gengið inn til barnsins, en það var þá komið að fram dauða, og dó morg-

uninn eftir. Líkkistan var síðan útveguð og barnið sótt, en sökum áverka er sást á barninu, sendi prestur og hreppstjóri sýslumanni þegar líkið, er aftur sendi það rakleiðis til héraðs-læknisins, sem skar líkið upp og áleit, að barnið hefði dáið af áverka, er það hefði fengið í höfuðið. Jóhanna hefir seinna fyrir rétti í öllu verulegu staðið við þenna framburð sinn. Á bænum Heiðarmúla voru engir aðrir á heimilinu en hinn ákærði, Jóhanna og barnið. Skömmu eftir dauða barnsins yfirgaf hinn ákærði heimili sitt, sem þá var bjargarlaust, og fór austur í Skaptafellssýslu, og kom þaðan ekki fyrr en undir vetur; var hann þá yfirheyrður af sýslumanni, en tvö fyrstu skiptin þóttist hann ekkert vita um orsökina til dauða barnsins, heldur sagði, að því hefði orðið illt í vöggunni allt í einu, hefði hann þá tekið það upp og lát-ið það aftur ofan í vögguna. En seinna breytti hann aftur öllum þessum framburði sínum, og sagði, að dauða barnsins hefði að borið þannig, að hann hefði seilzt eftir kömbum, er hangið hefðu á tappa í súðinni fyrir ofan rúmið, en komið við rugguna um leið, svo hún hefði dottið fram úr rúminu og barnið hrokkið úr henni ofan í spýtur, er þar hefðu verið í eður á gólfinu.

Fyrir þetta var nú ákærði, er kominn er langt yfir lögaldur í sakamálum, og aldrei hefir fengið hegningu, dæmdur af sýslumanninum í Þingeyjarsýslu og tilteknum meðdóms-mönnum 24. apríl 1869 í 10 rd. sekt til Svalbarðshrepps fátækra sjóðs, en þessum dómi hefir hlutaðeigandi amtmaður skotið til yfirdómsins.

Það eru að vísu komin fram í málinu ýms atriði, sem virðast að vekja megnan grun um, að framburður hins ákærða um það, hvernig meiðslin á barninu, er drógu það til dauða, hafi áttvikast, sé ósannur, og að því lýtur það, að hann er

orðinn tvísaga um meiðslin á barninu, að hann var vondur í allri aðbúð bæði við barnið og móður þess og barði hana og að hennar sögn barnið, svo á þeim sá eftir hann, að hann bannaði móðurinni, þegar hún kom að, eftir að meiðslin voru orðin á barninu, að tala um það við aðra út í frá, hvernig meiðslin hefðu atvikast, að það er mjög svo ósennilegt, að vaggan hefði getað oltið ofanúr rúminu, þar sem hún stóð, með barninu í, þó ákærði hefði seilzt eftir kömbum, er hengu upp yfir vöggunni, og að hvirfill barnsins hefði getað brotnað, þó vaggan hefði dottið með það, úr hálfrar álnar hæð ofan á gólfið, og loks að hinn ákærði hefir að vitni próf-dómarans gefið skýrslur sínar með tregðu og verið hinn þrásti, en með þessum atvikum er þó engin lögleg sönnun fengin fyrir því, að hinn ákærði hafi af ásetningi meitt barnið og valdið dauða þess, en hins vegar virðast næg rök að vera komin fyrir því, að hann af vangá og aðgæzluleysi hafi ollað dauða barnsins eins og hinn ákærði hefir líka játað á sig. Brot hins ákærða ber því að heimfæra undir 200. gr. í hinum nýju hegningarlögum frá 25. júní 1869, smbr. tilsk. 4. okt. 1833 29. gr. og virðist hegningin eftir öllum málavöxtum hæfilega metin til 15 vandarhagga refsingar, eins og ákærða einnig ber að greiða allan kostnað af málinu og þar á meðal til sóknara og verjanda við landsyfirrættinn 10 rd. til hins fyrrnefnda og 6 rd. til hins síðarnefnda í málsfærslulaun.

Hvað meðferð málsins í héraði snertir, virðist undirdóm-arinn hafa leitt hjá sér ýmislegt, er hefði getað orðið málinu til betri skýringar og sér í lagi hefði hann átt að láta ákærða og móður barnsins vera við, þegar hann skoðaði húsakynnin á Heiðarmúla, og yfirheyra þau þar nákvæmlega og bera þau saman um öll þau atvik, er þau höfðu borið viðvíkjandi dauða barnsins; þar að auki hefir rekstur málsins í héraði

verið bundinn fjarska miklum drætti, er málið hefir staðið yfir frá því í apríl 1868 til þess öndverðlega í nóvember 1870, og yfirhöfuð að tala virðist einhver áhugaleysisblær að vera á allri meðferð og rekstri málsins í héraði, án þess að hér finnist þó næg ástæða til að láta það varða ábyrgðar. Við landsyfirréttinn hefir sókn og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Bjarni Kristjánsson á að hýðast fimmtán vandarhöggum, og borga allan af málssókninni gegn honum löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svara-manns við landsyfirréttinn, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 10 rd. til hins fyrrnefnda og 6 rd. til hins síðarnefnda í málsfærslulaun.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1871, þann 11. apríl

dómur

í málinu nr. 14/1871: Þorkell Árnason

gegn

Eggerti kaupmanni Waage.

Í yfirdómsstefnu þeirri, er hér liggur fyrir, er því aðeins farið fram, að upphæð sú, sem áfrýjandanum í héraði var dæmd í kost og tæringu, verði hækkuð, en þar eð kostur og tæring er ein grein af málskostnaði og máli ekki verður áfrýjað eingöngu málskostnaðar vegna, verður ekki komizt hjá samkvæmt L. 1–6–10 og 18 að frávísa þessu máli. Um

málskostnað við landsyfirréttinn er ekki að ræða, þar sem hvorki hinn stefndi né neinn fyrir hans hönd mætti í málinu við yfirdóminn.

Því dæmist rétt að vera:

Málinu frávísast.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 11. apríl

ályktun

í málinu nr. 5/1871: Guðrún Sigurðardóttir

gegn

Sveini kaupmanni Guðmundssyni.

Í skjali dagsettu 5. þ. m., stíluðu til jústítíaríusar í yfirdóminum hefir talsmaður áfrýjandans borið upp þá ósk sína, að yfirdómurinn kveði upp úrskurð um, hvort jústítíaríus ekki beri ex officio að víkja úr dómarasæti sínu í máli þessu, þar sem sonur hans hefir dæmt það í héraði.

Þar eð nú ekki getur orðið umtalsmál um neina ábyrgð fyrir héraðsdómarann af meðferð máls þessa, er honum aðeins er stefnt til að forsvara dóm sinn, virðist ekki tilefni fyrir jústítíaríus til ex officio að víkja sæti í því smbr. kansbr. 2. maí 1829.

Því úrskurðast:

Hin framkomna exceptio verður ekki tekin til greina.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 17. apríl

ályktun

í málinu nr. 17/1871: Réttvísinn

gegn

Guðmundi Þolleifssyni (svo).

Áður en landsyfirrætturinn leggur dóm á þetta mál, verður hann að álíta nauðsynlegt, að undirdómarinn útvegi eftirfylgjandi upplýsingar:

1. dóm þann, sem vitnað er til í undirrættargjörðunum og á að hafa gengið yfir hinum ákærða fyrir þjófnað árið 1868, því auk þess að dómurinn eða dómsgjörðir þessar eru lagðar fram í málinu við undirrættinn, sjá réttarprófið 29. okt. f. á., hefir undirdómarinn skýrskotað til þessa dóms um allt það, er snertir undanfarna hegðun og lífsferil hins ákærða, og liggur því í réttargjörðunum ekki hin allra minnsta upplýsing fyrir um þetta verulega málsatriði;
2. er birting stefnuvottanna í Vatnsleysustrandarhreppi bæði á undirrættardóminum og á áfrýjunarstefnunni til yfirdómsins svo óljós, þar sem þar ekki er getið þess, fyrir hverjum birtingin hafi farið fram, að það er nauðsynlegt að útvega vottorð stefnuvottanna um, hvort þeir hafi, eins og þeir áttu að gjöra, birt dóminn og áfrýjunarstefnuna fyrir hinum ákærða og þá hvar og hvernig, og ritist vottorð þetta á undirrættargjörðirnar á lögboðinn hátt;

3. eftir framburði hins ákærða ætti hann af eigin hvötum að hafa sleppt aftur þeim 3 kindum, sem hann á ferð sinni að austan suður að Nýlendu á Vatnsleysuströnd stal hjá Vífilstaðahelli, en eftir skýrslu hreppstjórans til undirdómarans virðist ekki betur en að ákærði hafi þá fyrst sleppt þeim aftur, er hreppstjórinn var búinn að ganga á hann um, hvernig hann væri að kindunum kominn. Það virðist því þurfa að upplýsa það rétta samhengi í þessu atriði, og jafnframt, hafi hreppstjórinn séð kindurnar, eða hafi ákærði komið með þær að Hlöðunesi, hvort enginn, hreppstjórinn eða heimilisfólkið þar, hafi tekið eftir markinu á kindunum. Hafi ákærði, eins og hann hefir skýrt frá, sleppt kindunum sjálfkrafa á leiðinni, ber að upplýsa, hvar hann hafi sleppt þeim, og hvað þá hafi gefið hreppstjóranum tilefni til að ganga á hinn ákærða út af kindunum, og hvernig hann þá hafi komizt að því, að hinn ákærði hefði tekið þær.

Það er sjálfsagt, að undirdómaranum ber einnig að útvega þær upplýsingar í málinu, sem þær hér áskildu kynnu að gefa tilefni til.

Því ályktast:

Undirdómaranum ber að útvega þær framangreindu upplýsingar svo fljótt sem verða má.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 17. apríl

dómur

í málinu nr. 19/1871: Réttvísín

gegn

Eiríki Þorsteinssyni.

Í máli þessu er hinn ákærði, Eiríkur Þorsteinsson, sem kominn er yfir lögaldur sakamanna og ekki hefir áður sætt ákæru eða hegningu fyrir neitt lagabrot, með eigin játningu og upplýsingum þeim, sem komnar eru fram í málinu, orðinn uppvís að ýmsum þjófnaði; þannig er það sannað, að hann, þá hann var þann 13. febrúar f. á. staddur í Eskifjarðar-kaupstað og hafði fengið auga á poka, sem lá þar við mörbúðina, hafi léyst ofan af pokanum, og drukkíð úr kút með ákavíti, sem í pokanum var, úr sem svaraði hálfum pela, og aftur daginn eftir, þá hann aftur hitti sama poka á kaupstaðarlóðinni, handsamað hann og borið hann afsíðis í því skyni að stela úr honum, en orðið að hætta við það af því að komið var að honum. Árinu áður tók hann, þá húsbóndi hans sendi hann út í hjall sinn, einn fisk, sem hann stakk á sig og borðaði síðan, og veturinn eftir fór hann í læst skemmuloft húsbónda síns, með þeim hætti, að hann stakk sporjárn milli hurðarinnar og dyrastafsins og ýtti svo hleypijárninu til baka, og tók svo úr tveim kistum, sem stóðu á loftinu með lykilinn í skránni, lítið eitt af brauði og sykri, sem þegar var þó tekið af honum. Svo fór hann meðan á rannsókninni stóð gegn honum tveim sinnum inn í læsta skemmu á bænum Vattarnesi, hvar hann þá átti heima, með því móti að hann hratt hurðinni upp með fætinum, og tók þar í bæði skiptin sláturbita úr tunnu, sem stóð í skemmuni; í 3. skiptið ætl-

aði hann að fara aftur í skemmuna, en hvarf frá, af því hann ekki gat hrundið upp hurðinni, en í 4. skiptið tók hann með sér sporjárn, og ýtti með því læsingarjárninu frá, en vinnukona þar á bænum hafði leynzt í skemmunni, og greip hann áður en hann fékk nokkuð aðgjört, og færði hann húsbónda hans. Loks er hann orðinn uppvís að hafa 2 sinnum stolið mat úr ólæstum skáp á bæ, þar sem honum hafði verið komið fyrir til veru, meðan stóð á rannsókn málsins. Auk þess er ákærði orðinn sannur að því, að hann gegn banni undirdóm-arans hafi, í stað þess að fara í þann samastað, sem hann hafði sagt honum, brugðið á flakk í nálægum byggðarlögum, og haldið því fram, þangað til hann var handsamaður.

Þessi þjófnaður ákærða er í sjálfu sér mjög lítilfjörlegur, en þar sem hann þó hins vegar er sameinaður húsbroti, verður ekki komizt hjá að heimfæra hann undir 231. grein nr. 4 1. lið í sakalögunum frá 25. júní 1869 smbr. við 230. gr. og 47. gr. og virðist hegning sú, sem hann hefir bakað sér, þar í innifaldri hegningunni fyrir flakk hans, eftir tilgreindum lagastöðum hæfilega metin til 8 mánaða betrunarhússvinnu, sem eftir tilsk. 24. janúar 1838 4. gr. samgildir 27 vandarhagga refsingu, eins og honum ber að vera háður lögreglustjórnarinnar sérstaklegri gæzlu í 8 mánuði. Þessu samkvæmt ber undirréttarins dómi hvað hegninguna snertir að breyta, en hvað málskostnað snertir þar á móti að staðfesta. Svo borgar ákærði og þann af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað, og þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóminn 5 rd. til hvors um sig.

Meðferð og rekstur málsins í héraði hefir verið forsvaranleg og sókn og vörn hér við réttinn lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði Eiríkur Þorsteinsson á að hýðast 27 vandarhöggum og vera háður lögreglustjórnarinnar sérstaklegri gæzlu í 8 mánuði; svo borgar hann og allan af málinu löglega leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirréttinginn, málaflutningsmannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar, 5 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 24. apríl

dómur

í málinu nr. 5/1871: Guðrún Sigurðardóttir

gegn

Sveini kaupmanni Guðmundssyni.

Mál þetta, sem höfðað er í héraði af Sveini kaupmanni Guðmundssyni á Búðum gegn Guðrúnu Sigurðardóttur, ekkju á Heggstöðum í Hnappadalssýslu, er risið út af skuld, að upphæð 55 rd. 11 sk., er téður kaupmaður átti hjá Jóni Jónssyni bónda á Heggstöðum, sem andaðist árið 1868, út af verzlunarviðskiptum. Þar eð ekkja Jóns, fyrrnefnd Guðrún Sigurðardóttir, hafði skuldbundið sig til að svara öllum skuldum, er hvíldu á dánarbúinu, krafði Sveinn kaupmaður Guðmundsson hana þegar sama árið, sem maður hennar dó, um skuldina, og bauð Guðrún honum þá grasbýli eitt út við Hellna upp í skuldina, en að því boði þóttist Sveinn kaupmaður ekki geta gengið, heldur krafðist hann borgunar á

skuldinni á næstu kauptið (1869) í vörum eða gildum innskriptum. Þegar þessari kröfu hans ekki var sinnt, gaf hann bónda einum þar í sýslunni haustið 1869 umboð sitt til að semja við Guðrúnu Sigurðardóttur um borgun skuldarinnar, en þar þeir samningar, enda þótt boðin væri tilslökun á skuldinni, urðu árangurslausir, sökum þess að kostir þeir, er ekkjan bauð, þóttu óaðgengilegir, stefndi Sveinn kaupmaður Guðmundsson oftnefndri ekkju fyrir gestarétt Mýra- og Hnappadalssýslu 31. maímán. f. á., er haldinn var á Kaldárbakka, þingstaðnum í þinghá þeirri, er Heggstaðir liggja í, og lét birta henni stefnuna á lögskipaðan hátt með kveldfresti. Þar eð hin stefnda ekkja hvorki mætti sjálf né lét mæta af sinni hendi fyrir gestaréttinum, en aðeins sendi bréf til réttarins, hvar í hún færðist undan að mæta, af því hún sjálf væri gömul og lasburða, en gæti ekki sökum naumleika tímans fengið meðráðamann sinn, er hefði alla reikninga skuldakröfunni viðkomandi í sínum vörzlum, til að mæta af sinni hendi – var málið samkvæmt kröfu stefnanda þá þegar tekið upp til dóms og 20. júnímán. næst á eftir dæmt eftir hinum framkomnu skjölum og skilríkjum á þá leið, að Guðrún Sigurðardóttir ætti að borga Sveini kaupmanni Guðmundssyni 55 rd. 11 sk. með 4% rentu frá stefnudegi ásamt málskostnaði skaðlaust, og þar á ofan gjalda 4 rd. sekt til hins íslenzka dómsmálasjóðs fyrir óþarfa þrætu.

Þessum dómi hefir margnefnd ekkja að fenginni gjafsókn áfrýjað til yfirdómsins með stefnu dagsettri 30. desembermán. f. á. og hefir hún krafizt þess: *fyrst og fremst* að héraðsdómurinn og öll meðferð málsins verði dæmd ómerk, *til vara* að skuldakröfu hins stefnda verði frávísað gestaréttinum og hann dæmdur til að greiða allan áfrýjunarkostnaðinn skaðlaust eða með einhverju nægilegu, en aftur hefir hinn

stefndi, Sveinn kaupmaður Guðmundsson, krafizt, að undirréttardómurinn verði staðfestur og áfrýjandinn skyldaður til að endurgjalda sér málskostnað fyrir báðum réttum skaðlaust eða með einhverju nægilegu.

Framangreinda aðalréttarkröfu sína hefir málsfærslumaður áfrýjandans byggt á því, að héraðsdómarinn samkvæmt skyldu sinni að leiðbeina málspörtunum hefði átt að fresta málinu af ástæðum þeim, er teknar eru fram í áður nefndu bréfi áfrýjandans til gestaréttarins, svo að honum gæfist færi á að koma fram með mótbárur þær, er hann þóttist hafa fram að færa gegn skuldakröfunni; en þessa skoðun getur yfirdómurinn ekki aðhyllzt, því eins og kringumstæður þær, sem áfrýjandinn hefir borið fyrir sig, ekki verða álitnar lög-mæt hindrun fyrir hann að láta mæta af sinni hendi fyrir gestaréttinum smbr. tilsk. 15. ágúst 1832 15. gr., eins er það vitaskuld og er með berum orðum tekið fram í téðrar tilskipunar 10. grein, að það getur því aðeins orðið umtalsmál um leiðbeiningu af dómarans hendi, að viðkomandi málspartur mæti eða láti mæta af sinni hendi fyrir réttinum. Yfirdómurinn fær því ekki betur séð en að héraðsdómarinn hafi breytt réttilega og samkvæmt fyrirmælum tilskipunar 15. ágúst 1832 8. gr. í því, að taka málið strax upp til dóms og dæma það eftir hinum framkomnu skjölum og skilríkjum, enda gafst áfrýjandanum nægt tækifæri til samkvæmt oft nefndrar tilskipunar 9. grein að láta taka málið upp aftur og koma fram með mótbárur sínar gegn skuldakröfunni, þar sem dómur ekki var upp kveðinn fyrr en fullum mánuði eftir að málið var upptekið til dóms. Hvað varakröfu áfrýjandans snertir, að málinu verði vísað frá gestaréttinum fyrir þá sök, að skuldakrafa hins stefnda sé ekki nægilega upplýst, þá fær yfirdómurinn ekki séð, að þessi réttarkrafa sé á neinum rök-

um byggð, þar sem hinn stefndi hefir lagt fram fyrir gestaréttinum til sönnunar skuldakröfu sinni staðfest eftirrit af höfuðbók verzlunar sinnar, og er upphæð skuldarinnar þar talin hin sama sem í reikningum þeim, sem áfrýjandinn hefir fengið frá hinum stefnda og lagt fram hér fyrir yfirdóminum. Áfrýjandinn hefir heldur ekki komið fram með neinar útásetningar út á reikninga þessa, en aðeins látið í veðri vaka, að sér bæru ýmsar uppbætur, án þess þó að tilgreina, í hverju þær væru fólgnar eða á hverju þær væru byggðar.

Samkvæmt þessu ber að staðfesta hinn áfrýjaða gestaréttardóm hvað hina upp á stefndu skuldakröfu snertir, eins og áfrýjandanum einnig ber að greiða hinum stefnda málskostnað fyrir báðum réttum með 25 rd. og samkvæmt tilsk. 11. ágúst 1819 1. og 2. gr. ennfremur að gjalda 4 rd. sekt til hins íslenzka dómsmálasjóðs fyrir ástæðulausa málsýfingu.

Málsfærslulaun hins skipaða talsmanns áfrýjandans hér fyrir réttinum, sem ákveðast til 10 rd., borgist honum úr opinberum sjóði.

Að því leyti sem mál þetta er gjafsóknarmál vottast, að það hefir verið flutt forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera:

Undirrættarins dómur á, hvað hina upp á stefndu skuldakröfu og hina í dæmdu sekt til dómsmálasjóðsins snertir, óraskaður að standa. Í málskostnað fyrir báðum réttum borgi áfrýjandinn hinum stefnda 25 rd. Hinum skipaða talsmanni áfrýjandans, Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni, bera 10 rd. í málsfærslulaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 24. apríl

dómur

í málinu nr. 16/1871: Einar kaupmaður Bjarnason

gegn

Henderson, Anderson & Co.

Með landsyfirréttarstefnu 13. marz þ. á. hefir Einar kaupmaður Bjarnason hér í bænum áfrýjað dómi gengnum í Reykjavík 14. júlí f. á., er dæmir hann til að greiða þeim verzlunarfélögum Henderson, Anderson & Co. 9 rd. 21 sk. með vöxtum 4% frá 21. febr. s. á. þangað til borgun skeður, en málskostnaður er látinn falla niður. Fyrir undirréttnum höfðu hinir stefndu höfðað málið gegn áfrýjandanum útaf skuldaviðskiptum þeirra og töldu sig að eiga hjá honum 56 rd. 53 sk., en hann gagnstefndi þeim aftur, því það væri svo langt frá því, að þeir ættu nokkuð hjá sér, að þeir þvert á móti skulduðu sér 37 rd. 26 sk., er hann krafðist, að sér yrðu dæmdir hjá þeim. Hér fyrir réttinum hefir nú áfrýjandinn slegið nokkru aftur af kröfum sínum og aðeins krafizt þess, að hinir stefndu verði dæmdir til að borga sér 35 rd. 8 sk. með vöxtum þar af 5% frá 4. marz f. á., unz borgun skeður. Hinir stefndu hafa þar á móti eigi látið mæta fyrir sig við yfirdóminn og ber því að dæma málið eftir hinum fram komnu gögnum og skilríkjum.

Það sem áfrýjandinn telur sér til skuldar hjá hinum

stefndu, og honum þykir, að undirdómaranum hafi yfirsézt að gefa gaum að er:

1.,	2 tunnur af rúgi, er hann hefir látið áfrýjendurnar fá á 7 rd.		14 rd.
2.,	1 tunna af tjöru Dto.		13 –
3.,	uppbót á 6 skipund, 2 lísipund saltísu Nr. 1 á 1 rd	6–	10 sk.
4.,	Dto. á 5 skipund 12 lísipund saltfiski Nr. 1 á 2 rd. pr. skip.	11–	19–
	samtals	44–	29–
	er að frádregnum fyrrnefndum	9–	21–
	eftirláta	35–	8–

Hvað nú töluðið 1 snertir, þá töldu hinir stefndu, að þeir hefðu látið áfrýjandann fá 4 tunnur af rúgi, hverja á 7 rd., en áfrýjandinn hefir aðeins játað, að hann hafi fengið hjá þeim 2 tunnur, er hann hefði lofað þeim að borga aftur í sömu mynt með rúgi, hvað hann og hefði gjört; en í staðinn fyrir að láta þessar 2 tunnur koma á móti hinum 2, er hann áður hafði fengið hjá þeim, hefðu þeir fært sér þær líka til skuldar, og þannig þókzt hafa látið sig fá alls 4 tunnur rúgs. Undirdómarinn hefir nú álitíð, að þar eð það eigi væri sannað, að hinir stefndu hefðu látið áfrýjandann fá 2 tunnur af rúgi, hvora á 7 rd., og eigi heldur að áfrýjandinn hefði lát-ið þá fá 2 tunnur, yrði þessi póstur í kröfu hinna stefndu, er var 28 rd., að setjast niður um 14 rd., og aðeins 2 tunnur að teljast honum til skuldar. En hér við er það aðgætandi, að hinir stefndu hafa enga sönnun fært fyrir því, að þeir hafi lát-ið áfrýjandann fá 4 tunnur rúgs, eða nokkra tunnu af þeim rúg, heldur hefir áfrýjandinn sjálfur játað, að hann hafi feng-

ið hjá þeim 2 tunnur, en sem hann kveðst hafa borgað þeim aftur. Að vísu hefir nú áfrýjandinn eigi sannað það, að hann hafi látið hina stefndu fá aftur þessar 2 tunnur rúgs; en þegar það athugast, að í reikningi áfrýjandans, sem hinir stefndu hafa lagt fram, stendur: „afturskilað úr láni 2 tunnur rúg, en færðar“ (þ. e. af hinum stefndu) „til úttektar á 7 rd. alltsvo 28 rd.“, og þar eð þetta er með öllu samhljóða framburði hans fyrir réttinum, þá virðist fullkomin ástæða til að slíta eigi í sundur þessa viðurkenningu hans heldur taka hana gilda í heild sinni, og það því fremur sem áfrýjandinn í sama reikningi hefir skýrt frá því, að hinir stefndu hefðu gleymt að færa sér til skuldar 60 tunnur salts alls 100 rd., og sem þeir enga aðra sönnun hafa haft fyrir en hans eigin viðurkenningu í sama reikningi. Áminnztir 14 rd. virðast þannig að eigi að dragast frá skuld áfrýjandans til hinna stefndu eða koma honum til góða. – Að því þarnæst þá undir tölulið 2 nefndu tjörutunnu snertir, er áfrýjandinn segir, að hinir stefndu hafi tekið frá sér, en sem þeir eigi hafa viljað við kannast, þá er engin sönnun fram komin fyrir þessu frá áfrýjanda, og verður honum því eigi dæmt endurgjald fyrir hana. Og loksins verður yfirdómurinn að aðhyllast þá skoðun, að áfrýjandanum beri uppbót sú, sem nefnd er hér að framan undir töluliðunum 3 og 4, þ. e. 6 rd. 10 sk. + 11 rd. 19 sk., því að því er saltísuna snertir, þá hefir áfrýjandinn borið það og því er ómótmælt, að hann eftir beiðni hinna stefndu hafi látið þá fá hana, og það virðist þá með öllu eðlilegt, þó hann sjálfur réði verðinu á henni, og það því heldur sem hann þá ekki skuldaði hinum stefndu neitt, og verð það, er hann setti uppá ísuna, eigi var meira en það sem hann þá fékk hjá kaupmanni E. F. Siemsen hér í bænum, sem sé 22 rd., hverju hinir stefndu eigi hafa mótmælt; og hvað saltfisk-

Bjarnasyni, 22 rd. 8 sk. með 5% vöxtum frá 4. marz 1870, unz skuld þeirri er lokið. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður.

Hið ídæmda ber að greiða innan 8 vikna frá lögbirtingu dóms þessa undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 15. maí

dómur

í málinu nr. 6/1871: Sigurjón Magnússon

gegn

Eggerti umboðsmanni Gunnarssyni.

(Hæstaréttardómur, bls. 325)

Með byggingarbréfi útgefnu 28. júní 1856 af Stefáni Jónssyni, þáverandi umboðsmanni norðurhluta Múkaþverárklasturs, og samþykktu 12. nóvember s. á. af viðkomandi amtmanni, var Sigurjóni Magnússyni byggð $\frac{1}{2}$ jörðin Ærlækur í Axarfirði ævilangt með þeim skilmálum, sem til eru teknir í byggingarbréfinu, og hélt hann ábúðinni á jarðarparti þessum, þangað til hinn núverandi umboðsmaður Múkaþverárklasturs, Eggert Gunnarsson, með skjali dagsettu 18. sept. 1869 byggði honum út af jörðinni í næstu fardögum (1870) fyrir þá sök, að hann hafði neitað að borga sama árs landskuld, og ekki heldur að öðru leyti haldið byggingarskilmála sína. Þar eð Sigurjón Magnússon mót-mælti útbyggingu þessari, sem honum var birt af stefnuvottunum 30. sept. 1869, sem ólögmati, og skoraðist undan að flytja af jörðinni, krafðist Eggert umboðsmaður Gunnarsson af viðkomandi fógeta, að hann bæri Sigurjón út í fardögum

1870, eða setti Jóhannes bónda Pálsson, er þá bjó á hálfri jörðinni Ærlæk til móts við Sigurjón, en nú hafði fengið byggingu fyrir henni allri, inn á hana, og 7. dag júnímán. f. á. var þessari kröfu umboðsmannsins framfylgt á þann hátt, að fógetinn í Þingeyjarsýslu setti fógetarétt að Ærlæk, og þrátt fyrir mótmæli Sigurjóns og án þess að leggja nokkurn úrskurð á, hvort þau yrðu tekin til greina, gekk með þingvottunum ásamt Jóhannesi Pálssyni og Sigurjóni Magnússyni um jarðarhúsin á Ærlæk og heimilaði Jóhannesi öll afnot þeirra svo og öll afnot allrar jarðarinnar Ærlækjar, en óheimilaði Sigurjóni að hafa upp frá því nokkur afnot húsa jarðarinnar né að brúka nokkuð af jörðunni og gaf honum til vitundar, hvað við lægi, ef hann ekki hlýðnaðist.

Þessari fógetagjörð hefir Sigurjón Magnússon nú áfrýjað til yfirdómsins með stefnu dagsettri 26. októbermán. f. á. og krafizt þess, að hin áfrýjaða fógetagjörð verði felld úr gildi, og hinn stefndi umboðsmaður skyldaður til að greiða fullar skaðabætur eftir óvilhallra manna mati, svo og málskostnað skaðlaust með einhverju nægilegu, en aftur á móti hefir hinn stefndi, Eggert umboðsmaður Gunnarsson, að fenginni gjafsókn, gjört þá réttarkröfu, að hin áfrýjaða fógetagjörð verði staðfest og áfrýjandinn skyldaður til að greiða sér 25 rd. í málskostnað.

Þess skal fyrir fram getið, að þar sem áfrýjandinn ekki hefir borið upp nein mótmæli gegn fógetagjörð þeirri, er hér liggur fyrir, að því er snertir hina formlegu hlið hennar, álitur yfirdómurinn ekki næga ástæðu til, eins og hér stendur á, að fara ex officio út í formgalla þá, sem á gjörðinni kunna að vera, eða að dæma hana fyrir þá skuld ómerka. Þegar þá kemur til málefnsins sjálfs, þá segir í byggingarbréfi áfrýjandans í 12. grein þess, að ef hann rjúfi í nokkru skil-

mála þá, sem það hefir inni að halda, varði það útbyggingu, og skuli sú útbygging birt honum að næstu veturnóttum fyrir þá fardaga, er hann á að fara af jörðinni, en ef hann mæli í móti útbyggingunni, verði henni framfylgt eftir konungsbréfi frá 11. degi aprílmán. 1781 9. grein, er ræðir um aðför eftir útbyggingardómum og útburðardómum. Að vísu verður að álíta, að konungsbréf þetta sé fyrir löngu úr lögum numið smbr. tilsk. 11. júlí 1800 10. grein, en þar sem byggingarbréfið gjörir með berum orðum ráð fyrir, að útbyggingin ein geti ekki, ef leiguliðinn mótmælir henni, svipt hann ábúðarrétti hans, og skýrskotar til téðs konungsbréfs um það, hvernig umboðsmaður þá skuli framfylgja útbyggingunni, verður sú skýrskotun ekki skilin öðruvísi en svo, að umboðsmaður, þegar svo er, verði að hefja málssókn gegn leiguliðanum fyrir skilmálarof, til þess að hann verði dæmdur til að hafa fyrirgjört ábúðarrétti sínum, eða með öðrum orðum verði að henda útbyggingar- eða útburðardóm yfir leiguliðanum, eins og konungsbréfið gjörir ráð fyrir, ellegar láta hann halda ábúðinni að öðrum kosti, og að þessi skilningur á 12. grein byggingarbréfsins sé réttur, sést ljóslega á 5. grein þess, þar sem segir, að, ef umboðsmaður verði var við nokkurn brest hjá landseta eða hirðuleysi í þeim greinum, sem þar er um rætt, megi landseti búast við að sæta málssókn til að hafa fyrirgjört ábúðarrétti sínum. Yfirdómurinn fær því ekki betur séð en að aðferð sú, sem hér hefir verið við höfð gegn áfrýjandanum, að bera hann út af ábúðarjörð hans eftir einni saman útbyggingu hlutaðeigandi umboðsmanns, sé ólögmæt og gagnstæð réttindum þeim, sem byggingarbréf hans veitir honum, og ber því að dæma hina áfrýjuðu fógetagjörð ómerka, eins og hinum stefnda umboðsmanni einnig, samkvæmt þessum úrslitum málsins, ber

að gjalda áfrýjandanum skaðabætur, eftir óvilhallra manna mati, fyrir allt það tjón, er hann hefir beðið af hinni áfrýjuðu fógetagjörð, og að greiða honum málskostnað hér fyrir réttinum með 25 rd. Málsfærslulaun hins skipaða talsmanns hins stefnda, er ákveðast til 10 rd., lúkist honum úr opinberum sjóði.

Að því leyti sem mál þetta er gjafsóknarmál, vottast, að það hér fyrir réttinum hefir verið flutt forsvanlega.

Því dæmist rétt að vera:

Hin áfrýjaða fógetagjörð á ómerk að vera. Hinn stefndi, Eggert umboðsmaður Gunnarsson, greiði áfrýjandanum, Sigurjóni Magnússyni, skaðabætur eftir óvilhallra, löglega útnefndra manna mati fyrir allt það tjón, er áfrýjandinn hefir beðið af hinni áfrýjuðu fógetagjörð sem og málskostnað hér fyrir réttinum með 25 rd. Hinum skipaða talsmanni hins stefnda, organista P. Guðjohnsen, bera 10 rd. í málsfærslulaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 15. maí

dómur

í málinu nr. 26/1871: Réttvísín

gegn

Jóni Símonarsyni.

Með dómi gengnum við Skaptafellssýslu aukahéraðsrétt 20. september f. á. er Jón Símonarson á Holti í Álptaveri,

sem ákærður var fyrir töku á kind, dæmdur sýkn af sóknarans ákærum, en skyldaður til að borga málskostnað, og hefir hlutaðeigandi amtmaður skotið þessum dómi til landsyfirrættarins.

Að vísu er rannsókn þessa máls í héraði, eins og sóknarinn við yfirdóminn hefir tekið fram, í ýmsu mjög ábótavant, er undirdómarinn hefir leitt hjá sér að leita nákvæmari upplýsinga um ýms atriði, er hefðu getað orðið málinu til verulegrar skýringar; en þar sem aðalatriði málsins er fyllilega upplýst, og meðkenning hins ákærða um það er fengin, verður landsyfirrætturinn að álíta, að dómur geti gengið í málinu, eins og það liggur fyrir, og að það mundi eftir kringumstæðunum einungis leiða til dráttar á málinu og kostnaðarauka að fara að leita ýtarlegri skýringa en þegar eru fengnar.

Með játningu hins ákærða má það álítast sannað, að hann haustið 1869 fyrir fjallsafn hafi tekið og slátrað og síðan fénytt kind, sem annar maður átti, og að hann til þessa verknaðar hafi farið á fætur um nótt úr rúmi sínu; skrokkinn faldi hann síðan í búrinu og gæruna í eldhúsinu undir limi, en höfðinu kastaði hann og fannst það ekki síðan. Þegar hann svo á eftir fór að hugsa um verknað sinn, hélt hann, að prófastur Jón Sigurðsson á Mýrum hefði átt kindina, og gjörði sér því ferð til hans, sagði honum frá kindinni, borgaði honum verð hennar og bað hann gott fyrir sig út af tiltekt sinni. Þegar svo kom til sýslumanns aðgjörða og ákærði var tekinn undir próf, bar hann fyrir og hélt því síðan fast fram, að hann myndi ekki hið minnsta eftir verknaði sínum, en hann væri orðinn án sinnar meðvitundar, því hann væri slaga-veikur og gengi í svefni, og verkið hefði hann orðið að vinna, þegar svona hefði staðið á honum. Það má nú álítast

sannað, að hinn ákærði sé slagaveikur, og að hann áður hafi verið ruglaður á geði, en hins vegar skortir alla upplýsingum, að hann hafi verið það í hið umrædda skipti, og eins um það, að hann gangi í svefni, og þó svo væri, virðist það með öllu fjarstætt allri reynslu, að hann hefði getað unnið verknaðinn, sem hann er kærður fyrir, meðvitundarlaust og í svefni og eigi heldur í áfalli af slagaveiki, og getur því þessi framburður hans ekki tekizt til greina. Ákærða ber því að dæma sekan í verknaði þeim, sem honum er gefinn að sök, en þar sem hann hefir af sjálfsdáðum bætt fyrir sig og borgað andvirði hins stolna, virðist hegning sú, sem hinn ákærði, sem kominn er yfir lögaldur sakamanna, og ekki hefur áður verið ákærður fyrir nokkurt lagabrot, en hefir góða vitnisburði fyrir hegðun sína allt hingað til, hefir bakað sér samkvæmt hegningarlaganna 231. gr. smbr. 61. gr. hæfilega ákveðin til 15 vandarhagga refsingar, og þessu samkvæmt ber undirréttarins dómi, hvað hegninguna snertir, að breyta, en hvað málskostnað þar á móti snertir að staðfesta. Svo borgar hann og þann af áfrýjun málsins leiðandi kostnað, og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirréttinn 5 rd. til hvors um sig.

Þó rekstur málsins í héraði hafi staðið lengi yfir, sýnist þó ekki, eftir því sem fært er til af undirdómaranum drætti þessum til afsökunar, næg ástæða til að láta það varða hann ábyrgðar. Við landsyfirréttinn hefir sókn og vörn verið forvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Jón Símonarson á að hýðast 15 vandarhöggum. Hvað málskostnað í héraði snertir á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Ákærði borgar þann af áfrýjun máls-

ins löglega leiðandi kostnað, og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirréttinn, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 5 rd. r. m. til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 15. maí

dómur

í málinu nr. 17/1871: Réttvísinn

gegn

Guðmundi Þorleifssyni.

Í máli þessu er það með eigin játningu hins ákærða Guðmundar Þorleifssonar og öðrum atvikum sannað, að hann í fyrra haust, þá hann var á verferð frá heimili sínu Torfastöðum í Árnessýslu, þar sem hann er tómthúsmaður, suður að Hlöðunesi á Vatnsleysuströnd, hafi stolið 5 kindum, er urðu á vegi fyrir honum hjá Helgafelli í Álptaneshreppi, rekið þær með sér suður í verið, slátrað þeim þar og fénýtt sér síðan. Sömuleiðis er hann orðinn sannur að því, að hann aftur á verferð sinni suður í sömu veiðistöðu í haust, er var, hafi handsamað 3 kindur hjá svonefndum Vífilsstaðahelli og rekið þær með sér suður í verið í þeim tilgangi að slátra þeim þar sér til viðurværis, meðan hann væri við sjóinn, en að hann, þegar hann var kominn með þær suður, hafi iðrazt þessa verks og sleppt þeim aftur, og hefir eigi uppspurzt, hver þessar kindur hafi átt. En að því er fyrri 5 kindurnar, sem virtar hafa verið samtals á 25 rd., snertir, átti Jón bóndi Guðmundsson á Setbergi 2 þeirra, en hinar voru í umsjón

hans og ábyrgð. Fyrir þessi brot sín er nú hinn ákærði, sem eftir dómi Gullbringu- og Kjósarsýslu frá 10. febrúar 1868 hefir sætt 27 vandarhagga refsingu fyrir þjófnað, aftur með dómi sömu sýslu frá 12. nóv. f. á. dæmdur í 3x27 vandarhagga refsingu, og til að greiða Jóni bónda Guðmundssyni iðgjöld hins stolna með 25 rd., sem og til að lúka allan af málssókninni gegn honum löglega leiðandi kostnað. – Þar eð nú brot hins ákærða í undirréttardóminum réttilega er heimfært undir hegningarlaganna 232. og 231. gr. samt 307. gr. og tilskipun 24. janúar 1838 4. gr., og hegningin að öðru leyti virðist hæfilega ákveðin, ber undirréttarins dóm að því viðbættu, að hinn ákærði á að vera háður lögreglustjórnarinnar sérstaklegri gæzlu í 2 ár, að staðfesta. Svo ber hinum ákærða einnig að greiða allan af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað og þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns við yfirdóminn með 6 rd. til hvors um sig.

Meðferð málsins í héraði hefir verið vítalaus og flutningur þess fyrir yfirdóminum lögmætur.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa, þó þannig, að hinn ákærði Guðmundur Þorleifsson sé háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í tvö ár. Ákærði borgi þann af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóminn, málaflutningsmanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 6 rd. til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 30. maí

dómur

í málinu nr. 28/1871: Réttvísinn

gegn

Friðriki Þórðarsyni.

Í máli þessu er Friðrik Þórðarson, búandi á Undirtúni við Stykkishólm, fæddur 1829, og aldrei að undanfögnu dæmdur eða ákærður fyrir nokkurt lagabrot, með dómi, gengnum við Snæfellsnessýslu aukarétt þann 28. desember f. á., dæmdur í 12 vandarhagga refsingu og til að borga allan af lögsókninni gegn honum löglega leiðandi kostnað, og hefir ákærði og hlutaðeigandi amtmáður skotið þessum dómi til yfirréttarins.

Með játningu hins ákærða og þeim skýrslum, sem í málinu eru komnar fram, er það löglega sannað, að ákærði hafi þann 28. jan. 1869 stolið í apótekinu í Stykkishólmi 2 rd. r.m. úr peningaskúffu, sem var þar í apótekinu í borðinu með lykilinn í skránni, með þeim hætti, að hann seildist inn fyrir borðið, og dró skúffuna út og náði þar peningunum, en enginn var viðstaddur í apótekinu; fyrir peningana keypti hann síðan ýmislegt smávegis í einni af sölubúðunum í Stykkishólmi, og gaf það tilefni til þess, að þjófnaðurinn komst upp. Hér að auki er það komið fram undir rannsókn málsins, að ákærði fyrir fleirum árum síðan hafi, þá hann var í vinnu hjá faktor Hjaltalín í Stykkishólmi, stolið úr sölubúð hans einum bita af róli, nokkru af baunum og fáeinum brauðkökum, sem tekið var rétt á eftir af honum og ekki átalað. Svo er og endurgjaldi fyrir hið stolna að öðru leyti fráfallið.

Brot ákærða, sem hér ræðir um, ber undir 230. grein í

sakalögunum frá 25. júní 1869, og þar sem hegning sú, sem undirdómurinn ákveður, finnst hæfilega metin með þeirri tilgreindu upphæð, ber undirréttarins dóm eftir téðum lagastað bæði hvað hegningu og málskostnað snertir að staðfesta. Svo borgar ákærði og allan af áfrýjun málsins leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirrættinn 6 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun. Þau dæmdu málsvarnarlaun við undirrættinn finnast hæfilega metin.

Hvað rekstur og meðferð málsins í héraði snertir, getur landsyfirrætturinn ekki leitt hjá sér að taka fram þann mikla drátt, sem á málinu er orðinn, er svo einfalt sakamál, sem þetta er, og í hverju ekki hefir þurft að leita neinna upplýsinga lengra að, hefir staðið yfir frá 28. jan. 1869 til 28. des. 1870, þá dómur loks gekk í því (hér um bil 12 mánuðum eftir að málið var tekið undir dóm). Samkvæmt því sem segir í tilsk. 3. júní 1796 35. gr. getur undirdómarinn því ekki komið hjá sekt fyrir þennan drátt, sér í lagi á dómsuppsögn í málinu, og finnst sektin eftir téðum lagastað hæfilega metin til 10 rd. r. m., er renni í hlutaðeigandi sveitarsjóð.

Við landsyfirrættinn hefir sókn og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Ákærði Friðrik Þórðarson borgi þann af áfrýjun málsins leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirrættinn, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 6 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun.

Undirdómarinn, settur sýslumaður A. Thorlacíus borgi 10

rd. – tíu ríkisdali – r. m. í sekt til hlutaðeigandi sveitarsjóðs fyrir drátt á dómsuppsögn í málinu.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 30. maí

dómur

í málinu nr. 29/1871: Réttvísinn

gegn

Jóni Björnssyni.

Með dómi, sem er upp kveðinn við Barðastrandarsýslu aukahéraðsrétt þann 10. október seinastl., er Jón Björnsson, 31 ára gamall, og aldrei dæmdur né ákærður fyrir neitt lagabrot, dæmdur fyrir stuld á 1 kind, magál og rafabelti í 40 vandarhagga refsingu, og hefir hlutaðeigandi amtmaður skotið þessu máli til landsyfirréttarins.

Með eigin játningu hins ákærða og með skýrslum þeim, sem í málinu eru komnar fram, er lögleg sönnun fengin fyrir þjófnaði þeim, sem ákærða er gefinn að sök, og framinn er fyrir mörgum árum síðan, því hann stal kindinni á tímabilinu 1861–63, en rafabeltinu og magálnum árið 1867 og er hið stolna tilsamans metið á 3 rd. 16 sk. Kindinni stal hann um kvöldtíma á næsta bæ við heimili sitt útúr fjárhúsi, og slátraði henni þegar, gróf niður innýfli, gæru, fætur og höfuð, og fénýtti ekki síðar, en tók heim með sér kjötið og mörinn og fénýtti hvorttveggja, án þess nokkur yrði þess var á heimilinu; magálinn tók hann í eldhúsi húsbónda síns, hvar hann hékk til reykingar.

Héraðsdómurinn hefir réttilega heimfært brot hins ákærða undir sakalaganna 231. greinar 1. lið, en þar á móti virðist ekki betur, þegar litið er á alla málavexti, að hann af eigin hvötum játaði brot sitt fyrir sýslumanni, átti að búa við sult og seiru, og hefir fengið að öðru leyti góða vitnisburði fyrir hegðun sína, en að ákærða sé hæfilega hegnt með 8 mánaða betrunarhússvinnu, sem eftir tilsk. 24. janúar 1838 4. gr. samgildir 27 vandarhagga refsingu og að vera háður lög-reglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 8 mánuði, og með þessari breytingu í hegningunni ber undirréttarins dóm að staðfesta. Ákærði borgar þann af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirrættinn 5 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun.

Hvað rekstur málsins í héraði snertir, hefir málið, frá því dómariinn tók það til meðferðar, verið rekið með tilbærilegum hraða, og þó undirdómariinn virðist hafa farið nokkuð fljótlega yfir ýms atriði í málinu, vottast, að meðferð og rekstur málsins í héraði hefir verið forsvaranleg, eins og sókn og vörn þess við landsyfirrættinn hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði Jón Björnsson á að hýðast 27 vandarhöggum og vera háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 8 mánuði. Svo borgi hinn ákærði iðgjöld hins stolna til Jóns Oddgeirssonar með 3 rd. 16 sk., og allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóm-inn, málaflutningsmannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar, 5 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá lögbirtingu dóms-ins og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 30. maí

dómur

í málinu nr. 24/1871: Jóhannes Ólsen

gegn

Einari Þórðarsyni.

Tildrög máls þessa eru svo vaxin, að á fundi fyrir sátta-nefnd Reykjavíkur kaupstaðar 14. febrúarmán. þ. á. þóttist áfrýjandinn Jóhannes Ólsen, húseigandi hér í bænum, hafa orðið fyrir móðgunum af hinum stefnda Einari Þórðarsyni prentara, bæði í orðum og látæði, og stefndi því til að sanna þetta sáttasemjumum téðs bæjar, prófasti og dómkirkjupresti Ólafi Pálssyni og kaupmanni H. St. Johnsen, með stefnu dagsettri 1. apríl þ. á., er féll í rétt 13. s. m. Hinn stefndi mótmælti þá, að vitnaleiðslan fram færi í krafti N. L. 1–13–22, þar eð vitnastefnandinn hefði látið líða 7 eða 8 þingdaga án þess að hreyfa málinu. Var þetta málefni því næst lagt undir úrskurð réttarins, er 20. f. m. féll á þá leið, að hin tilætlaða vitnaleiðsla gæti eigi farið fram gegn mótmælum hins stefnda.

Þessum úrskurði hefir nú Jóhannes Ólsen áfrýjað til yfirdómsins með stefnu dagsettri 29. f. m., og krafizt þess, að hinn áfrýjaði undirréttarúrskurður verði felldur úr gildi, og að hin umrædda vitnaleiðsla fái framgang. Hinn stefndi hefir þar á móti hvorki mætt sjálfur né látið mæta af sinni hendi fyrir yfirdóminum, og ber því að dæma mál þetta eftir hinum fram komnu skjölum og skilríkjum.

Það sést aðeins af undirréttarúrskurðinum, að stefnandinn hefir höfðað mál gegn hinum stefnda, er hann hefir ætlast til, að vitnaleiðslan skyldi upplýsa, og virðist þetta eftir

kringumstæðunum nægileg sönnun í því efni, en, eins og að framan er sagt, eiga meiðyrði þau, sem áfrýjandinn vill sanna upp á hinn stefnda, að hafa verið höfð í frammi við áfrýjandann sjálfan á sáttafundi 14. febrúarmán. þ. á., en þrátt fyrir það þó L. 1–13–22, er ekki verður álitinn úr lögum numinn með 68. grein hegningarlaganna 25. júní 1869 smbr. 310. gr. téðra laga, mæli svo fyrir, að hver, sem vill leiða vitni um munnleg meiðyrði annars manns, skuli gjöra það að vörmu spori og á fyrsta þingi, sem hann getur stefnt til með löglegum stefnufresti, eftir að hann hefir fengið vitnaskju um meiðyrðin, hefir áfrýjandi látið dragast að úttaka stefnuna til vitna þeirra, er hann vill leiða til sönnunar um áminnt meiðyrði þangað til 1. f. m., án þess þó að hafa leitt nein rök að því, að nokkrar löglegar hindranir hafi tálmað sér frá að fullnægja téðu boði laganna. Vitnaleiðsla þessi, er áfrýjandinn þannig ekki hefir stofnað til í tækan tíma, getur því ekki fengið framgang gegn mótmælum hins stefnda, og ber því að staðfesta hinn áfrýjaða bæjarþingsúrskurð.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn áfrýjaði bæjarþingsúrskurður á óraskaður að standa.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 30. maí

dómur

í málinu nr. 25/1871: Einar Einarsson

gegn

Einari Þórðarsyni.

Tildrög máls þessa eru svo vaxin, að á fundi fyrir sátta-
nefnd Reykjavíkur kaupstaðar 14. febrúarmán. þ. á. þóktist
Einar Einarsson, skósmiður hér í bænum, hafa orðið fyrir
móðgunum af Einari prentara Þórðarsyni bæði í orðum og
látæði, og höfðaði fyrir þá sök mál á hendur honum við
bæjarþingsrétt Reykjavíkur kaupstaðar með stefnu dagsettri
11. f. m., er féll í rétt 20. s. m., hvar hjá hann með vitna-
stefnu, er féll í rétt s. d. stefndi hlutaðeigandi sáttanefnd-
armönnum til að bera vottorð um móðganir þær, er Einar
prentari Þórðarson hefði haft í frammi við sig við áður
áminnzt tækifæri. Fyrir réttinum bar Einar Þórðarson á móti
sakargiftum Einars Einarssonar sem ósönnum og ósönnuð-
um, og mótmælti því einnig, að nein vitni yrðu leidd þeim til
sönnunar, af því að það nú samkvæmt fyrirmælum laganna
væri um seinan. Var þetta atriði því næst lagt undir úrskurð
réttarins, og féll hann 24. f. m. á þá leið, að hin umbeðna
vitnaleiðsla gæti ekki fram farið gegn mótmælum hins
stefnda.

Þessum úrskurði hefir Einar Einarsson nú áfrýjað til yfir-
dómsins með stefnu dagsettri 29. f. m. og krafizt þess, að
hinn áfrýjaði úrskurður verði felldur úr gildi, og að vitna-
leiðsla sú, sem honum þar með var fyrirmunuð, fái
framgang, sem og að hinn stefndi verði dæmdur til að greiða
honum málskostnað fyrir yfirdóminum með 20 rd. – Hinn

stefndi, Einar prentari Þórðarson, hefir þar á móti hvorki mætt né látið mæta af sinni hendi fyrir yfirdóminum, og ber því að dæma mál þetta eftir hinum framkomnu skjölum og skilríkjum.

Eins og að framan er sagt, eiga meiðyrði þau, sem áfrýjandinn vill sanna upp á hinn stefnda, að hafa verið höfð í frammi við sjálfan hann á sáttafundi 14. febrúarmán. þ. á., en þrátt fyrir það þó L. 1–13–22, sem ekki verður álitinn úr lögum numinn með 68. grein hegningarlaganna 25. júní 1869 smbr. 310. gr. téðra laga, mæli svo fyrir, að hver, sem vill leiða vitni um munnleg meiðyrði annars manns, skuli gjöra það að vörmu spori og á fyrsta þingi, sem hann getur stefnt til með löglegum stefnufresti, eftir að hann hefir fengið vitneskju um meiðyrðin, hefir áfrýjandinn látið dragast að úttaka stefnuna til vitna þeirra, er hann vill leiða til sönnunar um áminnzt meiðyrði, þangað til 13. f. m., án þess þó að hafa leitt rök að því, að neinar löglegar hindranir hafi tálmað honum frá að fullnægja téðu boði laganna. Vitnaleiðsla sú, sem áfrýjandinn þannig ekki hefir stofnað til í tækan tíma, getur því ekki fengið framgang gegn mótmælum hins stefnda, og ber því að staðfesta hinn áfrýjaða bæjarþingsúrskurð.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn áfrýjaði bæjarþingsúrskurður á óraskaður að standa.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 30. maí

úrskurður

í málinu nr. 23/1871: Jón Guðmundsson málaflm.

gegn

H. A. Sivertsen, Jóni Péturssyni og Ó. Finsen,
bæjarfulltrúum.

Áfrýjandi þessa máls, málaflutningsmaður Jón Guðmundsson hefir borið upp mótmæli gegn því, að cand. juris P. Hoskjær sitji samkvæmt skikkun stiptamtsins frá 13. þ. m. sem dómari í landsyfirréttnum í stað assessors Jóns Péturssonar.

Næst að athuga, að það hefir að undanfögnu þrávallt viðgengist hér við landsyfirréttninn, að júridiskir kandídatar hafa af stiptamtinu verið skipaðir þar setudómarar, þegar einhver af hinum reglulegu dómurum hefir þurft að víkja sæti, skal landsyfirréttnurinn taka það fram, að hann, þar sem konungur í tilsk. 11. júlí 1800 6. grein hefir veitt stiptamtmani myndugleika til að skipa setudómara í yfirdóminn á Íslandi, þegar þess gjörist þörf, hvorki álitur sig bærán um né hafa heimild til að dæma um yfirvaldsverk það, sem hér liggur fyrir, og því

ályktast:

Hin fram komna exceptio áfrýjandans getur ekki til greina tekizt.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 12. júní

dómur

í málinu nr. 21/1871: Tómas Jónsson og Nikulás Jónsson
gegn

Guðmundi Jónssyni.

Mál þetta er risið útaf samningi, er gjörðist 25. janúar-
mán. 1868 milli Tómasar Jónssonar á Mörk í Vogum og
Guðmundar Jónssonar borgara á Brúarhrauni við Hafnar-
fjörð, og var þess innihalds, að hinn síðar nefndi seldi hinum
fyrir nefnda skuld, sem hann átti hjá Sigurði Bjarnasyni á
Mosfelli í Mosfellssveit, 258 rd. 30 sk. að upphæð, með öll-
um þeim réttindum, sem skuldinni fylgdu, og veðsetti Tóm-
as Guðmundi hálfa eignarjörð sína, Hrísbú í Mosfellssveit,
til tryggingar fyrir borgun skuldarinnar. Veðskuldabréf það,
er Tómas þannig gaf Guðmundi, og sem var dagsett ofan-
nefndan dag, var því næst fyrir fram nóterað í veðmálabók
Gullbringu- og Kjósarsýslu 27. s. m. og þinglesið á næsta
manntalsþingi. Sama dag, sem samningur þessi gjörðist, af-
henti Tómas Jónsson viðkomandi sýslumanni skriflega
beiðni um, að hann yrði gjörður ómyndugur og að sér væri
settur fjárhaldsmaður, og samkvæmt þessari beiðni hans var
hann þann 7. febrúarmán. næst á eftir af stiptamtmani
gjörður ómyndugur og Nikulás Jónsson bróðir hans skipaður
fjárhaldsmaður hans. Þar eð nú téður Nikulás Jónsson færð-
ist undan að uppfylla framan nefndan samning fyrir hönd
bróður síns, kallaði Guðmundur Jónsson þá bræður fyrir
sáttanefnd Vatnsleysustrandarhrepps þann 9. október 1869,
og er sættir ekki komust á, höfðaði hann mál á móti þeim, og
féll dómur í málinu við aukarétt Gullbringu- og Kjósarsýslu

1. febrúarmán. þ. á. á þá leið, að Tómas Jónsson og Nikulás Jónsson, fjárhaldsmaður hans, skyldu gegn afhendingu ofan nefnds veðskuldabréfs með áritaðri kvittun, borga Guðmundi Jónssyni 258 rd. 30 sk. með vöxtum 4% p. a. frá 9. október 1869, unz borgun skeður, en málskostnaður falla niður.

Þessum dómi hafa þeir Tómas Jónsson og Nikulás Jónsson með stefnu dagsettri 11. aprílmán. þ. á. áfrýjað til yfir dómsins og krafizt: að verða dæmdir sýknir af kærum og kröfum hins stefnda, Guðmundar Jónssonar, og hann skyldaður til að greiða þeim málskostnað skaðlaust eða þá með einhverju nægilegu, en til vara, að þeir verði dæmdir fríir frá að svara rentum af skuldarupphæðinni. Hinn stefndi hefir aftur á móti krafizt, að héraðsdómurinn verði staðfestur og áfrýjendurnir dæmdir til að gjalda sér málskostnað fyrir báðum réttum skaðlaust, eða með 50 rd., og að þeir verði látnir sæta sektum fyrir ástæðulausan og ólöglegan drátt á málinu í héraði.

Áfrýjendurnir hafa haldið því fram, að samningur sá, sem gjörðist 25. janúarmán. 1868 milli Tómasar Jónssonar og hins stefnda, sé ógildur fyrir þá sök, að Tómas hafi þá verið búinn að lýsa því yfir við hlutaðeigandi yfirvald, að hann væri ekki fær um að ráða yfir fjármunum sínum, og að hann því óskaði, að sér yrði settur fjárhaldsmaður, og einnig fyrir þá sök, að Tómas hafi verið svo drukkinn, þegar samningurinn gjörðist, að hann hafi ekki vitað, hvað hann gjörði; en eins og beiðni Tómasar um að verða gjörður ómyndugur, ekki getur útaf fyrir sig haft nein áhrif á umráð hans yfir fjármunum sínum eða gjört hann óbæran um að skuldbinda sig með samningum við aðra, eins er það alveg ósannað, að hann, þegar samningurinn var gjörður, hafi verið í því á-

standi, að hann hafi ekki haft fulla meðvitund um skuldbindingu þá, sem hann gekkst undir. Yfirdómurinn hlýtur þannig að komast til sömu niðurstöðu eins og héraðsdómurinn um það, að áfrýjendunum beri að greiða hinum stefnda skuldarupphæð þá, sem samningurinn hljóðar um, 258 rd. 30 sk., og eins að þeim beri að gjalda leigur af þessari upphæð frá þeim degi, er málið var kært fyrir sættanefndinni, því þó að rentur ekki séu með berum orðum nefndar í sáttakærunni eða héraðsréttarstefnunni, þá ná orð þau, sem þar eru brúkuð: „borgun skuldarinnar að fullu“ og skaðlaus borgun skuldarinnar einnig til vaxta þeirra, sem hinum stefnda eru dæmdir af héraðsréttinum. Enn fremur ber áfrýjendunum að borga hinum stefnda málskostnað fyrir yfirréttinum með 20 rd., en þar á móti verður hinum stefnda ekki dæmdur neinn málskostnaður fyrir héraðsréttinum, þar sem hann ekki hefir áfrýjað héraðsréttardóminum til breytingar að því leyti.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Áfrýjendurnir Tómas Jónsson og Nikulás Jónsson borgi hinum stefnda Guðmundi Jónssyni málskostnað fyrir yfirdóminum með 20 rd.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 12. júní

dómur

í málinu nr. 23/1871: Jón málaflm. Guðmundsson

gegn

bæjarfulltrúunum H. A. Sivertsen, J. Péturssyni
og Ó. Finsen.

Þar eð undirréttardómsgjörðirnar, sem áfrýjandinn hefir lagt fram í þessu máli, hvorki eru staðfestar né undirskrifaðar af hlutaðeigandi dómara í málinu og þannig engin sönnun fyrir því, að hann hafi gefið þær út, verður ekki komizt hjá að frávísa málinu ex officio, og verður hinum stefndu því ekki dæmt neinn kostur og tæring.

Því dæmist rétt að vera:

Málinu frávísast.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 19. júní

dómur

í málinu nr. 20/1871: Benedikt assessor Sveinsson

gegn

H. Th. A. Thomsen kaupmanni.

Þar eð það samkvæmt lögum ber undir þann dómara, sem dæmir í einhverju máli, að gefa út í því dómsgjörðirnar, en þær í þessu máli eru gefnar út og staðfestar af þeim dómara, sem í því hafði vikið úr dómarasæti, þar eð honum hafði ver-

ið stefnt *sem málsparti* til skaðabóta, og málspartarnir sjálfir, hvorki með þögn sinni né yfirlýsingu geta fyrir hönd hins opinbera gefið öðrum óviðkomandi heimild til nokkurra dómsgjörða, leiðir þar af, að þær dómsgjörðir í málinu, sem hér liggja fyrir, ekki verða lagðar til grundvallar fyrir úrslitum málsins í yfirdóminum, en málinu verður *ex officio* að frávísa.

Því dæmist rétt að vera:

Málinu frávísast.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 3. júlí

ályktun

í málinu nr. 33/1871: Réttvísin

gegn

Jónasi Ólafssyni.

Áður en landsyfirrétturinn leggur dóm á þetta mál, álitur hann nauðsynlegt, að útvegaðar séu upplýsingar um eptirfylgjandi atriði:

1. hvort frammihús það, hvar kista sú stóð, sem hinn ákærði stal rúgnum úr, sé með læsingu, og hvort læsingin geti kallast forsvaranleg;
2. hvort húsinu hafi verið læst, þegar hinn ákærði fór í það, og ef svo var,
3. hvernig hann þá hafi komizt í það, hvort heldur með því að ljúka því upp með lyklinum, sem gengur að því, og sé svo, þá hvernig hinn ákærði hafi komizt að þessum lykli,

eða þá með því að stinga upp skrána fyrir húsinu, eins og húsbóndi hins ákærða heldur, að hann hafi orðið að gjöra, eða þá á annan hátt; því um þetta atriði hefir engra upplýsinga verið leitað, svo eigi verður séð með nokkurri vissu, hvort hér liggur fyrir húsbrot (innbrotsþjófnaður) eða ekki.

Það er sjálfsagt, að undirdómaranum ber enn fremur að útvega þær upplýsingar, sem þær áskildu kynnu að gefa tilefni til.

Því ályktast:

Undirdómaranum ber að útvega þær áskildu upplýsingar svo fljótt sem verða má.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 3. júlí

ályktun

í málinu nr. 8/1871: Oddgeir Stephensen etazráð
gegn

amtmanni Havstein.

Áfrýjandi þessa máls hefir krafizt þess, að sér yrði veittur 3 mánaða frestur til þess að útvega nýjar dómsgjörðir í málinu, þar sem hann hefði ástæðu til að halda, að þær dómsgjörðir, sem hann þegar hefir lagt fram í yfirdóminum, væru, ef til vildi, ekki löglega úr garði gjörðar, en hann vildi ekki eiga frávísun málsins á hættu. Hinn stefndi hefir þar á móti mótmælt svo löngum fresti, og aðeins viljað láta honum eftir 2 eða 3 vikna frest, sem áfrýjandinn ekki gat látið sér nægja, og hefir því lagt spursmálið undir úrskurð réttarins.

Þar eð nú galli sá, sem áfrýjandinn hyggur sé á réttargjörðunum, hlýtur að hafa verið á þeim, þegar hann fékk þær frá hlutaðeigandi dómara, og lá þannig fyrir honum, þegar hann stefndi í málinu þann 30. desember f. á. til yfir dómsins, leiðir þar af, að það er áfrýjandans forsómun einni að kenna, að ekki er fyrir löngu búíð að útvega nýjar dómsgjörðir, að fullu hálfu ári liðnu frá því, að dómsgjörðirnar, sem hann hefir lagt fram, og hann nú hyggur, að ekki séu full frambærilegar, bárust honum til handa. Eftir þessum málavöxtum og þar eð það var skylda áfrýjandans, að vera búinn að útvega, áður en málið félli í rétt, öll þau málsgögn, sem eru skilyrði fyrir, að málið geti náð framgöngu, og þar á meðal dómsgjörðirnar í málinu í löglegu formi, getur áfrýjandi gegn neitun hins stefnda, ekki orðið veittur lengri frestur, en hinn stefndi hefir látið eftir, nefnilega 3 vikur.

Því ályktast:

Hinn umbeðni 3 mánaða frestur veitist ekki, en þar á móti veitist frestur í málinu í 3 vikur.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 3. júlí

ályktun

í málinu nr. 22/1871: Sigurður Sivertsen prestur

gegn

hreppstjóranum í Hvalfjarðarstrandarhreppi.

Hinn stefndi í máli þessu hefir gjört þá réttarkröfu, að málinu verði frávísað og sér dæmt kostur og tæring af þeirri

ástæðu, að þess sé ekki getið í landsyfirréttarstefnunni, eins og þó beinlínis er fyrirskipað í tilsk. 3. júní 1796 4. gr., að lögdagsleggingar sé ekki að vænta, en aftur hefir áfrýjandinn krafizt, að málið fái framgang.

Þar eð hinn stefndi virðist frá upphafi hafa tekið stefnu áfrýjandans góða og gilda, þó að hinn áminnzti formgalli væri á henni, þar sem hann, eftir að hún var birt honum, og honum því var orðinn formgallinn kunnur, hefir sókt um og fengið gefins málssókn og síðan látið mæta fyrir yfirdóminum þegar stefnan féll í rétt og fengið hálfs mánaðar frest til andsvara, en þá fyrst, er fresturinn var liðinn, hafið mótmæli gegn gildi stefnunnar, fær yfirdómurinn ekki betur séð, en að það væri gagnstætt ástæðunni fyrir téðu boði tilskipunarinnar 3. júní 1796 og tilganginum með því, að frávísa máli þessu, þar sem hinn stefndi svo ljóslega hefir sýnt, að hann vænti ekki lögdagsleggingar í því og vissi að hennar væri ekki von, og verður exceptio hins stefnda því ekki tekin til greina.

Því ályktast:

Hin framkomna exceptio hins stefnda verður ekki tekin til greina.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 24. júlí

úrskurður

í málinu nr. 32/1871: Bæjarfulltrúarnir H. A. Sivertsen, Jón Pétursson, Einar Þórðarson og Ó. Finsen

gegn

Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni.

Með dómi kveðnum upp fyrir aukarétti Reykjavíkur kaupstaðar 6. dag maímán. næstl., er settur málaflutningsmaður við yfirdóminn, Jón Guðmundsson, dæmdur í 20 rd. sekt og málskostnað út af meiðyrðum, viðhöfðum í skjali til kjörstjórnarinnar í Reykjavík, dagsettu 7. janúarm. þ. á., um 4 af fulltrúum téðs kaupstaðar, H. A. Sivertsen, Jón Pétursson, Einar Þórðarson og Óla Finsen. Eftir að hinn dómfelldi til áfrýjunar dómi þessum hafði 1. f. m. tekið út yfirdómsstefnu, er átti að falla í rétt 6. nóvemberm. næstk., hafa dómhafendurnir tekið út gagnstefnu 12. f. m., er féll í rétt 3. þ. m., og áfrýjað ofanefndum dómi til staðfestingar. Þessari gagnstefnu hefir hinn gagnstefndi krafizt frávísað, og sér dæmt kost og tæringu frá gagnstefnendunum, og til vara, að gagnsókninni verði frestað til þess tíma, er aðalstefna hans fellur í rétt, en verði hvorugri þessari kröfu hans gefið meðhald, hefir hann beðið um hálfs mánaðar frest til að svara í aðalefninu. Aftur á móti hafa gagnstefnendurnir krafizt, að málið fái tafarlausan framgang og að hinum gagnstefnda aðeins veitist viku frestur til að svara til sakar.

Eins og krafa hins gagnstefnda um frávísun gagnstefnunnar ekki verður tekin til greina, með því að það ávallt hlýtur að vera á hvers dómhafanda valdi að áfrýja dómi sínum til æðri réttar til staðfestingar, hvort sem hinn dómfelldi

hefir gjört gangskör að að áfrýja honum til breytingar eður eigi, og gagnstefnendurnir í þessu máli höfðu þeim mun meiri ástæðu til að áfrýja dómi sínum til staðfestingar, sem hinn gagnstefndi þegar var búinn að áfrýja honum til breytingar með óvanalega löngum stefnufresti, án þess að það geti komið til greina í því efni, hvort áfrýjunarstefna þegar var birt eður ekki – eins getur yfirdómurinn ekki aðhyllst varakröfu hins gagnstefnda um, að málinu verði frestað um nærfellt 4 mánuði, til þess að honum gefist færi á að fá útvegaðan úrskurð stjórnarinnar um lögmæti tveggja skipana stiftamtsins til setudómara í tveim *öðrum* málum, sem og leyfisbréf til að áfrýja ásamt með þessu máli, *öðru* máli, sem höfðað er af gagnstefnendunum gegn *öðrum* manni. En þar á móti virðist ástæða til að veita hinum gagnstefnda hálfs mánaðar frest til svara í aðalefni málsins.

Því úrskurðast:

Frávísunarkrafa hins gagnstefnda verður ekki tekin til greina, en honum veitist hálfs mánaðar frestur til að svara í aðalefni málsins.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 31. júlí

dómur

í málinu nr. 35/1871: Réttvísín

gegn

Magnúsi Halldórssyni.

Eftir skipun norður- og austuramtsins frá 28. marz seinastliðins er hreppstjóri í Grýtubakkahreppi í Þingeyjarsýslu,

Magnús Halldórsson, samkvæmt kröfu hlutaðeigandi sýslumanns settur undir ákæru fyrir það, að hann hafi óhlýðnast sínu yfirvaldi, og er hann með dómi undirréttarins frá 8. maí, er næst leið, dæmdur í 8 ríkisdala sekt til landssjóðsins og til að borga allan af málinu löglega leiðandi kostnað. Þessum dómi hefir bæði hinn ákærði og hlutaðeigandi amtmaður áfrýjað til yfirdómsins.

Kringumstæður og atvik þessa máls eru þær, að sýslumaðurinn í Þingeyjarsýslu, L. Sveinbjörnsson, átti hjá bóndanum Birni Þórarinssyni á Skeri í Grýtubakkahrepp óborgað þinggjald að upphæð 1 rd. 24 sk., sem hann, að fengnu amtsleyfi, með bréfi frá 18. október f. á. fól hinum ákærða á hendur sem hreppstjóra að taka lögtaki hjá hlutaðeiganda; og þegar hinn ákærði með bréfi frá 10. nóvember næst á eftir beiddist að mega vera laus við fjárnámið, af því að það kæmi í bága við hag hreppsins, sem átti veð í öllum eigum skuldunautsins, ítrekaði sýslumaður með bréfi frá 11. janúar þ. á. fjárnámsskipun sína, og sagðist ekki geta tekið afsökun ákærða gilda, en þá ritaði ákærði sýslumanni aftur og færðist enn undan að framkvæma fjárnámið. Þar eð nú sýslumanni virtist hér koma fram óhlýðni við boð sitt frá hreppstjórans hálfu og það í svo ósæmilegum búningi, eins og sýslumaður kemst að orði, að það gangi næst því, að ákærði hefði af ásetningi ætlað að sýna sér persónulega óvirðingu, og amtið tók í sama strenginn, skipaði það (amtið) að höfða sakamál gegn hreppstjóranum og skikkaði setudómara til að dæma það, sem hann og gjörði með þeim úrslitum, sem þegar er sagt.

Þess skal fyrir fram getið, að réttargjörðirnar bera með sér, að Björn var búinn að borga þinggjald sitt og það komið í hendur sýslumanni, áður en skipun amtsins gekk út til hins

ákærða, er lagði honum fyrir að framkvæma fjárnámið að viðlögðum sektum, ef hann gjörði það ekki, og úr því svo var komið, hefði það að vísu átt betur við, að hinn skipaði setudómari hefði skýrt amtinu frá, hvernig komið var og beiðst hans (svo) úrlausnar um, hvort málið ætti ekki að detta niður við svo búíð, því þá lá ekki fyrir nein óhlýðni frá ákærða hálfu gegn áðurnefndri skipun amtsins. Þegar þar næst málið sjálft kemur til yfirvegunar, þá kemur ekki fram í hinu fyrra bréfi ákærða nein þvermóðska eður mótprói gegn skipun sýslumannsins, heldur aðeins hógvær undanfærsla undan því að framkvæma það, sem fyrir var lagt af yfirvaldinu af þeirri ástæðu, að það kæmi í bága við þá skyldu, sem ákærði áleit sig sem hreppstjóra hafa gegn sveitarfélagi því, sem hann átti að veita forstöðu, er sá, sem honum var skipað að gjöra fjárnámið hjá, væri búinn að veðsetja hreppsjóðnum allar eigur sínar, og fjárnámsgjörðin því í raun rétttri kæmi niður á sveitarsjóðnum, eins og hann einnig af þeirri ástæðu beiddist lausnar frá fjárnámsgjörðinni, ef hún endilega ætti fram að fara. Að vísu ritaði nú ákærði, eftir að sýslumaður hafði svarað fyrra bréfi hans neitandi, honum annað bréf, en þar eð það eftir framburði hans (ákærða) ekki verður skoðað öðruvísi en sem privat bréf, hvar til seinna bréf sýslumannsins gaf nokkurt tilefni, verður það ekki tekið til greina ákærða til sakfellis í þessu máli. Hér getur því einungis orðið spursmál um, hvort dráttur hreppstjórans á framkvæmd fjárnámsins, eftir að sýslumaður hafði ítrekað skipun sína, verði skoðaður sem saknæm óhlýðni gegn skipun yfirboðara hans, og ber þess þá að geta, að sýslumaður í seinna bréfi sínu aðeins gjörir honum að skyldu að ábyrgjast skuldina, ef hún yrði ekki innheimt innan 2 ára, og verður því ekki betur séð, en að hrepp-

stjóranum þannig sé lagt á sjálfs vald, hvort hann vilji gjöra fjárnámið eða ábyrgjast skuldina, svo ákærði hafði fulla heimild til að kjósa hið síðara og ástæðu til að álíta, að dráttur á að framkvæma fjárnámið hefði eigi í för með sér aðra ábyrgð fyrir hann en nú var sagt. Eftir þessum málavöxtum fær yfirdómurinn ekki séð, að hér liggi fyrir nein saknæm yfirsjón frá ákærða hálfu, og ber því að dæma hann sýknan af ákærum sóknarans í þessu máli, og þann af málssókninni gegn honum leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns við yfirdóminn 5 rd. til hvors um sig að borga úr opinberum sjóði.

Málið hefir bæði við undir- og yfirréttinn verið rekið og flutt forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Magnús Halldórsson á af sóknarans ákærum í máli þessu sýkn að vera. Allur af málinu löglega leiðandi kostnaður, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns við yfirdóminn, málaflutningsmannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar, 5 rd. til hvors um sig, borgist úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 31. júlí

dómur

í málinu nr. 7/1871: Sigurður Bjarnason

gegn

Í. C. Jacobsen verzlunarstjóra og Eggert umboðsmanni
Gunnarssyni.

Héraðsdómurinn í máli því, sem hér liggur fyrir, er genginn þann 28. júní f. á., en áfrýjunarstefnurnar til yfirdómsins, sem eru tvær, eru teknar út meir en 6 mánuðum seinna, hin fyrri þann 31. desember f. á. og átti að falla í rétt þann 27. maí seinastliðinn, er bar upp á laugardag, og hin síðari 15. febrúar þ. á., en þar áfrýjunarfresturinn reiknast frá birtingu dómsins, og ekkert liggur fyrir um það í dómsgjörðunum, hvenær birtingin hafi farið fram, þá verður málinu ekki ex officio vísað frá yfirdóminum samkvæmt NL. 1–6–12. Þar eð það í annan stað ekki verður séð af dómsgjörðunum, að sætta hafi verið leitað í málinu, eins og fyrirskipað er í tilsk. 20. janúar 1797 7. gr. og tilsk. 10. júlí 1795 27 gr. né heldur neitt hefir verið bókað um það í dómabókina, og vottorð þau, sem lögð hafa verið fram hér fyrir réttinum um að hin lögboðna sáttatilraun fyrir gestaréttinum hafi farið fram, ekki geta, eins og þau liggja fyrir, tekizt gild í þessu efni gegn mótmælum áfrýjandans, leiðir þar af, að ekki verður komizt hjá að dæma undirréttdóminn í máli þessu og alla meðferð þess í héraði ómerkt. Málsfærslulaun hins skipaða talsmanns hins stefnda undirdómara hér fyrir réttinum, sem ákveðast til 10 rd., borgist honum úr opinberum sjóði; að öðru leyti virðist málskostnaður fyrir báðum réttum eftir kringumstæðunum eiga að falla niður.

Að því leyti sem mál þetta hefir verið gjafsóknarmál hefir það verið flutt forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur í máli þessu og öll meðferð þess í héraði á ómerkt að vera. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður. Hinum skipaða talsmanni undirdómarans, málaflutningsmanni Páli Melsted, bera 10 rd. í málsvarnarlaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 21. ágúst

dómur

í málinu nr. 8/1871: Oddgeir Stephensen etazráð

gegn

amtmanni Havstein.

Réttargjörðirnar í máli þessu eru gefnar út í nafni dómara þess, er með úrskurði sínum hefir álitid sig svo viðriðinn málið, að sér eigi bæri að dæma í því, og þess vegna hefir vikið úr dómara sæti. Þar að auki eru réttargjörðir þessar alls eigi staðfestar, heldur hefir maður sá, sem settur var til að gegna sýslumanns störfum í sýslunni aðeins vottað, að útskript sú, er liggur fyrir réttinum, væri „samkvæm dómsmálabókinni“. Þar eð réttargjörðirnar þannig engan veginn eru svo úr garði gjörðar, að þær verði lagðar til grundvallar fyrir dómi yfirdómsins, þá ber að frávísa málinu.

Því dæmist rétt að vera:
Máli þessu vísast frá yfirdóminum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 21. ágúst

dómur
í málinu nr. 37/1871: Réttvísinn
gegn
Benidikt Andréssyni.

Í máli því, sem hér liggur fyrir er Benidikt Andrésson á Efriholtum í Rangárvallasýslu dæmdur fyrir þjófnað í 3 ára betrunarhússvinnu og iðgjöld hins stolna og til að borga allan af lögsókninni gegn honum leiðandi kostnað, og hefir hann áfrýjað þessum dómi til landsyfirréttarins.

Með játningu hins ákærða og þeim skýrslum, sem komnar eru fram undir rannsókn þessa máls er það sannað, að hann, sem er 29 ára gamall, og aldrei hefir að undanfögnu sætt lagaákæru eða hegningu fyrir nokkurt lagabrot, hafi um haustið 1869, þá hann var staddur á uppboðsþingi á Lækjarbotnum á Landi og fann ekki, þegar hann ætlaði á stað, sitt eigið beizli, tekið beizli, virt á 2 rd. 48 sk., sem hann hugði, að einhver af aðkomumönnum ætti, og þótt hann fyndi rétt á eftir sitt eigið beizli, haldið hinu, sem hann var búinn að taka, og þegar beizlið seinna sást í hans vörzlum, bar hann upp á saklausan mann, að hann hefði selt sér beizlið, en varð síðan að játa hið sanna, að hann hefði stolið beizlinu, sem komið er til skila.

Árið næst á undan tók ákærði án vilja og vitundar eigand-

ans, Marinar Ísleiksdóttur á Seli í Austur-Landeyjum, fola 4 til 5 vetra gamlan úti í haga, fór með hann út á Eyrarbakka og seldi hann þar fyrir 10 rd. og stakk þeim hjá sér, en eftir að rannsókn var byrjuð í málinu, fór hann til eigandans og sagðist eiga að færa henni 16 speciur frá manningnum, sem hefði keypt folann, en hún vildi ekki taka við peningunum; folinn hefir verið metinn á 16 rd. r. m. Loks er ákærði orðinn uppvis að því, að hann hafi á hestamarkaði þar í sýslunni selt þrevetran fola, sem var í hans vörzlum, og sem eigandinn, Halldór Jónsson í Næfurholti, reyndar hafði gefið honum heimild til að selja, en horfið frá því aftur, þegar hann komst að því, að það var ósatt, sem ákærði hafði sagt honum, að folinn væri eitthvað bilaður. Folann seldi ákærði fyrir 16 rd., en sagði eigandanum, að hann aðeins hefði fengið fyrir hann 14 rd.; folann borgaði hann eigandanum með öðrum fola, en sem ekki var jafngóður hinum selda, og hefir hann því krafizt 4 rd. uppbótar hjá ákærða, sem héraðsdómurinn einnig hefir dæmt eiganda folans.

Þegar nú skal meta hegningu þá, sem ákærði hefir bakað sér með þessum misverkum sínum, athugast, að hér liggur fyrir bæði þjófnaður og svik, því seinni folann, sem Halldór í Næfurholti átti, hafði hann í vörzlum sínum og hafði upphaflega fengið heimild til að selja, en hana hafði eigandinn tekið aftur, þegar hann komst að því, að hinn ákærði hefði sagt honum ósatt um, að folinn væri með einhverri meinsemd, og ákærði gjörði sig því sekan í sviksamlegri meðferð á eign annars manns með því, eins og hann gjörði, að selja folann heimildarlaust, og dylja eigandann söluunnar á eftir og segja honum, þegar hann komst að söluinni, rangt frá, hvað hann hefði selt hestinn. Þetta afbrot ákærða ber því undir 255. grein hegningarlaganna frá 25. júní 1869, meðan stuld-

urinn á beizlinu og folanum, sem Marin átti, ber undir sömu laga 230. og 231. grein.

Hegningin, sem ákærði með þessum verknaði sínum hefir bakað sér, virðist eftir þeim tilgreindu lagastöðum hæfilega metin til 2 ára betrunarhússvinnu, sem eftir tilsk. 24. janúar 1838 4. grein afplánast með 3x27 vandarhöggum, og sérlegri gæzlu lögreglustjórnarinnar í 2 ár; svo ber honum og að borga allan af málssókninni gegn honum löglega leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóminn 6 rd. r. m. til hvors um sig í málaflutningslaun. Hvað iðgjöld hins stolna og málskostnað í héraði snertir, á undirréttarins dómur óraskaður að standa.

Meðferð málsins og rekstur þess í héraði hefir verið forsvaranlegt og sókn og vörn hér við réttinn lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði, Benidikt Andrésson, á að hýðast 3x27 vandarhöggum og vera háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 2 ár. Að öðru leyti á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Ákærði borgi allan af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirréttinn, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 6 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun.

Dæmd iðgjöld að greiða innan 8 vikna frá dóms þessa löglegru birtingu og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 4. september

dómur

í málinu nr. 33/1871: Réttvísinn

gegn

Jónasi Ólafssyni.

(Hæstaréttardómur bls. 320)

Í máli því, sem hér liggur fyrir, er sveitarómagi Jónas Ólafsson, 50 ára að aldri og aldrei að undanfögnu dæmdur né ákærður fyrir nokkurt lagabrot, orðinn uppvís að því, að hann á næstliðnu sumri hafi stolið frá húsbændum sínum á Butru í Fljótshlíð 4 mörkum af rúgi og 3–4 mörkum af smjöri úr læstum kistum, sem stóðu önnur í eldhúsinu þar á heimilinu, en hin í læstu frambæjarhúsi; í kisturnar og húsið fór hann með lyklunum, sem að þeim gengu, og tók hann lyklana af hillu eða borði í baðstofunni, þá allir voru háttaðir og sofnaðir, og framdi svo ofan greindan þjófnað, sem hann í fyrstu þrætti fyrir, en meðgekk seinna; svo er og það sann- að upp á hann, að hann hafi tekið tvenn forn bandreipi frá húsbónda sínum úr ólæstum smiðjukofa heima við bæinn, farið með þau á annan bæ, og komið þeim þar til geymslu í þeim tilgangi að selja þau síðar, ef þess yrði kostur, og loks er það komið fram undir rannsókn málsins, að hinn ákærði hafi sumarið 1868 tekið á laun frá bóndanum Jóhanni Jóns- syni á Valstrítu úr ólæstum smiðjukofa ljá, farið með hann heim til sín, og brúkað sem sína eign. Þessir munir eru til- samans metnir á 1 rd. 28 sk., og er þeim skilað aftur nema ljánum, sem metinn er á 32 sk., og eigandinn ekki hefir kall- að eftir. Hinn ákærði hefir talið sér til málsbóta, að hann hafi átt að búa við sult og seiru, og það hafi knúð sig til að stela

munum þeim, sem hann tók frá húsbónda sínum, því hann hafi líka ætlað að koma reipunum í mat handa sér, og þókt jafnframt eiga reipin inni hjá húsbónda sínum, því hann hafi, þegar hann fór til hans, komið til hans með sem svaraði þrennum reipum, sem runnið hafi inn hjá húsbóndanum endurgjaldslaust; hann hafi því ekki tekið reipin í þjófs-skyni, og líkt hafi staðið á með ljáinn, því hann hafi þókt eiga ljáinn hjá Jóhanni, sem búinn hafi verið að taka við hjá sér efni í ljá og búinn að lofa sér að smíða hann fyrir sig, en annaðhvort ekki efnt það, eða fengið sér þá ónýtan ljá, sem hann ekki hafi getað haft nein not af, og ganga nokkrar líkur að framburði hans í þessari grein.

Undirdómarinn hefir nú álitid, að hinn ákærði geti fyrir fáfræðis sakir ekki haft ábyrgð verka sinna, og því dæmt hann algjörlega sýknan af sóknarans ákærum og málskostnað úr opinberum sjóði; en landsyfirrætturinn getur ekki aðhyllzt þessa skoðun undirdómarans, því, eins og hún ekki hefir næga stoð í vottorðum þeim um ákærða, sem finnast í réttargjörðunum, þannig kemur ákærði í þeim verkum sínum, sem þetta mál er risið af, enganvegin fram sem bjáni eða vitfirringur, er eigi viti skil gjörða sinna. Hann laumast þannig að lyklunum á náttarþeli, og leggur þá, eftir að hann er búinn að fara með þeim í húsið og kisturnar, aftur á sinn stað, og reipunum kemur hann í geymslu á öðrum bæ, og ber sig yfir höfuð að tala þannig að, sem hver annar þjófur mundi hafa gjört í hans sporum. Verknaður hans verður því að álítast saknæmur sem slíkur.

Þegar ákveða skal straffsekt ákærða, ber afbrot hans, að því leyti tökuna á korninu og smjörinu snertir, beinlínis undir 231. grein 4. tölulið í sakalögunum frá 25. júnímán. 1869,

og virðist hegning sú, sem ákærði hefir bakað sér með misverknaði sínum – þar í innifaldri hegningunni fyrir tókuna á reipunum og ljánum – eftir málavöxtum hæfilega metin til 27 vandarhagga refsingar, svo ber honum og að vera háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 8 mánuði, sem og að borga þann af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirrættinn 6 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun. Þau dæmdu málsvarnarlaun í héraði samþykkjast.

Viðvíkjandi rekstri málsins í héraði athugast, að það hefir staðið yfir, frá því það byrjaði og þangað til það komst til amtsins, hér um bil í 8 mánuði, en þó virðist ekki næg ástæða til að láta þenna drátt varða undirdómarann ábyrgðar. Hins vegar getur yfirdómurinn ekki leitt hjá sér ummæli þau, sem undirdómarinn í réttarhaldinu 1. ágúst hefir bókað um ályktun yfirdómsins 3. júlímán. næst á undan, þar sem undirdómarinn annars vegar fullyrðir, að þær ýtarlegri upplýsingar, sem heimtaðar voru í téðri ályktun, sumpart hafi legið skýlauslega og óyggjandi ljóslega fyrir í frumprófunum, sumpart verið þess eðlis, að hver heilvita maður hefði getað sagt sér þær sjálfur, og hins vegar gefur í skyn, að ályktun yfirdómsins hefði getað leitt til þess, að ákærði yrði flæktur í missagnir og tvísagnir. Þessi óviðurkvæmilegu ummæli undirdómarans um ályktun yfirdómsins, sem þar á ofan eru alveg ástæðulaus og ósönn, því að réttargjörðirnar bera með sér, að þar vantaði nægilegar skýrslur, til þess að dæmt yrði um sakfelli ákærða, bæði um læsinguna fyrir húsi því, sem hann brauzt inn í, um það, hvernig hann hefði farið að brjótast þar inn, og um öll hin önnur atriði, sem nákvæmari upplýsingar voru heimtaðar um – hljóta samkvæmt

grundvallarreglunni í L. 1–12–6 að varða undirdómarann ábyrgðar, sem virðist hæfilega metin til 10 rd. sektar, er renni í hlutaðeigandi sveitarsjóð.

Fyrir yfirdóminum hefir sókn og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Jónas Ólafsson á að hýðast 27 vandarhöggum og vera háður lögreglustjórnarinnar sérstaklegri gæzlu í 8 mánuði. Svo borgar hann og allan af lögsókninni gegn honum löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóminn, málaflutningsmannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar, 6 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun.

Undirdómarinn, sýslumaður H. E. Johnsen, borgi fyrir ummæli sín um yfirdóminn 10 ríkisdala sekt, sem renni í hlutaðeigandi sveitarsjóð.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá dómsins lögregri birtingu og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 4. september

dómur

í málinu nr. 22/1871: Sigurður Sívertsen prestur
gegn

hreppstjóranum í Hvalfjarðarstrandarhreppi.

(Hæstaréttardómur bls. 323)

Með landsyfirréttarstefnu frá 21. apríl, er næst leið, áfrýjar prestur að Útskálum í Gullbringusýslu, S. B. Sivertsen, dómi Gullbringu- og Kjósarsýslu frá 22. nóvember f. á.,

sem dæmir hann til að borga Hvalfjarðarstrandar fátækra-sjóði 716 rd. 43 sk. með leigum 5% frá 4. marz þ. á., þang-að til borgun skeður, og þeim skipuðu málsfærslumönnum 8 rd. hvorum fyrir sig í málsfærslulaun. Áfrýjandinn hefir gjört þá réttarkröfu, að hann verði dæmdur alveg sýkn af kröfum og kærum hins stefnda, en hinn stefndi, sem ekki hefir tekið út gagnstefnu til yfirdómsins, hefir þar á móti krafizt þess, að undirréttarins dómur verði staðfestur og á-frýjandinn skyldaður til að borga málskostnað eftir þeim reglum, sem gilda um gjafsóknarmál, og sér dæmd hæfileg málsfærslulaun.

Undirrót og tilefni þessa máls er þar í fólgin, að áfrýjand-inn, presturinn síra Sigurður Sivertsen á Útskálum gaf 14. nóvember 1860 saman í hjónaband Hannes nokkurn Bjarna-son, sem átti framfærslurétt í Hvalfjarðarstrandarhreppi, og Helgu Jónsdóttur, sveitlæga í Rosmhvalaneshreppi, sem Út-skálaprestakall liggur í, bæði vinnuhjú í sókn hans, en svo kom það upp, að Helga, sem eftir framburði sjálfrar hennar hafði verið flutt fátækraflutningi til Rosmhvalaneshrepps frá Gnúpverjahreppi í Árnessýslu með 2 óskilgetnum börnum sínum, á tímabilinu 1858–60 hafði fengið sveitarstyrk í Gnúpverjahreppi að upphæð 88 rd. 12 sk., og að sá styrkur ekki var endurgoldinn. Svo kom það og fram, að Helga, þegar hún árið 1860 kom frá Árnessýslu með börn sín á Rosmhvalaneshrepp, hafði orðið að leita þar sveitarstyrks, og henni í því skyni verið veittir 20 rd., sem þó, eftir því sem hreppstjórnarnir, er þá voru í Rosmhvalaneshreppi og létu styrkinn úti við Helgu, hafa látið í ljósi, – sjá réttarskjal-ið nr. 15 í undirréttargjörðunum – af þeim var álitinn afplán-aður og endurgoldinn sveitarsjóðnum, með því að Helga, eins og þeir segja frá, hefði tekið til sín föður sinn uppgefinn

og örvasa og sveitlægan í Rosmhvalaneshreppi, og haft ofan af fyrir honum, svo hann ekki hafi þurft að þiggja af sveit. Eftir að þau Hannes og Helga höfðu verið saman í 2½ ár, og eignast saman 2 börn, drukknaði Hannes, sem þá var orðinn bóndi í sveitinni, og með því ekkja hans Helga þá varð bjargþrota með 4 börnum sínum, var henni vísað á mannsins framfærsluhrepp, sem, eins og að framan er greint, var Hvalfjarðarstrandarhreppur í Borgarfjarðarsýslu, og hún flutt þangað með börnum sínum til framfærslu og forsorgunar; en þegar sveitarstjórnin í téðum hreppi varð þess áskynja, að Helga hafði, þegar hún giftist, átt óendurgoldinn sveitarstyrk, og Hannes, maður Helgu, eigi heldur hefði fengið samþykki sveitarstjórnarinnar, þar sem hann var sveitlægur, Hvalfjarðarstrandarhrepps, til að giftast, höfðaði sveitarstjórnin í téðum hreppi mál gegn áfrýjandanum, og krafðizt, að hann, sem þannig hefði gefið þau Hannes og Helgu gegn lögum í hjónaband, borgaði hlutaðeigandi sveitarsjóði þann kostnað, að upphæð 716 rd. 43 sk., sem genginn væri til forsorgunar Helgu og börnum hennar, frá því hún og þau komu í framfærslu Hvalfjarðarstrandarhrepps, og þessa kröfu hefir undirdómarinn, eins og að framan er sagt, tekið til greina.

Áfrýjandinn, sem, eftir því sem komið er fram, gat álitid, að sá sveitarstyrkur, sem Helga fékk í Rosmhvalaneshrepp, væri endurgoldinn eða gefinn eftir, hefir nú stöðugt haldið því fram, að hann enga vitneskju hefði haft um sveitarstyrk þann, sem hún hafði fengið í Gnúpverjahreppi, og það er ekki ástæða til að véfengja þenna framburð hans, en á hinn bóginn er ekkert komið fram í málinu, sem sýni eða sanni, að áfrýjandinn hafi, eins og skylda hans þó stóð til, leitað neinna upplýsinga um þetta atriði, því framburður Helgu,

sem finnst í skjalinu Nr. 12 í undirréttargjörðunum, um að hún engan sveitarstyrk hefði þegið þar eystra, er fyrst gefinn af henni árinu eftir að hún giftist Hannesi, og tekinn algjörlega aftur seinna, sjá skjalið nr. 3 í réttargjörðunum, og getur því ekki komið til nokkurra greina, og þegar athugast, að sýslumaðurinn í Gullbringusýslu hafði árið 1858 skrifað hreppstjóranum í Rosmhvalaneshreppi um, hvort þeir viðurkenndu Helgu þar sveitlæga, hverju þeir játuðu, og að þessi fyrirspurn, sem hafði í för með sér skýrslu um, hvernig högum Helgu væri komið, hlaut að vera áfrýjandanum, sem meðlimi sveitarstjórnarinnar kunnug, hafði hann fyllsta tilefni til að leita upplýsinga um, hvort Helga hefði ekki fengið sveitarstyrk þar eystra, einkum þegar hann vissi af því, að hún kom frá Gnúpverjahreppi með tveim ungum óskilgetnum börnum, og að hún þurfti að fá styrk með þeim úr sveitarsjóðnum, undir eins og hún kom í Rosmhvalaneshrepp, en að áfrýjandinn hafi leitað neinna upplýsinga um þetta, sést ekki af réttargjörðunum.

Af þessum ástæðum verður rétturinn að álíta, að hér liggi fyrir frá áfrýjandans hálfu slík forsómun, að hann ekki geti komið hjá lagalegri ábyrgð, og ber því að staðfesta dóm undirréttarins, og skal þess getið, að þar sem málsfærslumaður hins stefnda ekki hefir gagnáfrýjað undirréttardóminum, en einungis heimtað hann staðfestan, getur krafa hins stefnda við undirréttinn, að presturinn verði einnig dæmdur til að borga þann kostnað, sem Hvalfjarðarstrandarhreppur eftirleiðis verði að hafa út af framfærslu Helgu og barna hennar, ekki komið til álíta hér við réttinn. Þeim skipaða málsfærslumanni hins stefnda við landsyfírréttinn bera 10 rd. í málsfærslulauð, sem borgist úr opinberum sjóði.

Hvað meðferð málsins í héraði snertir vottast, að hún hef-

ir verið forsvaranleg, og við yfirdóminn hefir sókn og vörn verið lögmat.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Málsfærslumanni hins stefnda, málaflutningsmanni Páli Melsted, bera tíu ríkisdalir í málsfærslulaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 4. september

dómur

í málinu nr. 32/1871: Jón Guðmundsson málafl.maður

gegn

H. A. Sivertsen, Jóni Péturssyni, Einari Þórðarsyni og Ó. Finsen bæjarfulltrúum.

Með dómi, upp kveðnum fyrir aukarétti Reykjavíkur kaupstaðar 6. dag maímán. næstl., er settur málaflutningsmaður við yfirdóminn, Jón Guðmundsson, dæmdur í 20 rd. sekt og málskostnað út af meiðyrðum, viðhöfðum í skjali til kjörstjórnarinnar í Reykjavík, dagsettu 7. janúarmán. þ. á., um 4 af fulltrúum téðs kaupstaðar H. A. Sivertsen, Jón Pétursson, Einar Þórðarson og Óla Finsen. Þann 1. júnímán. þ. á. tók hinn dómfelldi út yfirdómsstefnu til áfrýjunar dómi þessum, og átti stefnan að falla í rétt 6. nóvembermán. næstkomandi; en þegar dómhafendurnir urðu þessa vísari, tóku þeir 12. júnímán. þ. á. út gagnstefnu, er féll í rétt 3. júlímán. næst á eftir, og áfrýjuðu ofan nefndum dómi til staðfestingar.

Eftir að yfirdómurinn með úrskurði sínum 24. júlímán. seinastl. hafði neitað að taka kröfu hins gagnstefnda um að gagnstefnu dómhafendanna frá 12. júnímán. næst á undan væri frávísað, til greina, en veitt honum hálfs mánaðar frest til andsvara í aðalefni málsins, hefir gagnstefndi í aðalsóknar- og varnarskjali frá 7. f. m., er lagt var fram af hans hendi í yfirdóminum sama dag, án þess hann mætti sjálfur, skorað á gagnstefnendurna að taka áfrýjunarstefnu hans frá 1. júnímán. þ. á., sem aldrei hefir verið birt þeim, né lögð fram hér í réttinum, gilda eins og væri hún löglega birt og með fullum fyrirvara, og jafnframt getið þess, að sér, ef gagnstefnendurnir vilji ekki ganga að þessu, sé sá eini kostur opin, að biðja um hæfilegan frest til að úttaka nýja aðalstefnu, en að öðru leyti hefir gagnstefndi í téðu skjali ýtarlega svarað til sakar og sett fram réttarkröfur sínar. Gagnstefnendurnir mótmæltu þá þegar því, sem þannig var komið fram af hendi gagnstefnda, og kröfðust að málið væri tekið upp til dóms, og með því að engin mótmæli voru gjörð af hendi gagnstefnda gegn þessari kröfu gagnstefnendanna, var málið tekið upp til dóms.

Þar eð ofan nefndum undirréttardómi þannig ekki hefir verið áfrýjað á lögmætan hátt af gagnstefnda hendi, ber að staðfesta hann samkvæmt kröfu gagnstefnendanna, en aftur á móti hlýtur málskostnaður fyrir yfirdóminum að falla niður, þar sem gagnstefnendurnir, sem hafa fengið gefins málssókn hér fyrir réttinum, ekki hafa gjört neina kröfu um málskostnaðar endurgjald.

Að því leyti sem mál þetta er gjafsóknarmál, vottast, að enginn ólöglegur dráttur hefir á því orðið, en þar sem talsmenn gagnstefnendanna og gagnstefndi hafa haft ýms ósæmileg og óviðurkvæmileg ummæli hvor um annan í

sóknar- og varnarskjölum sínum bæði hér fyrir réttinum og fyrir undirréttnum, hlýtur slíkt samkvæmt L. 1–12–1 og 2 að varða þá ábyrgðar, sem finnst hæfilega metin til 5 rd. sektar fyrir hvorn af talsmönnum gagnstefnendanna fyrir sig, og til 10 rd. sektar fyrir gagnstefnda, og renni sektir þessar í fátækra-sjóð Reykjavíkur kaupstaðar.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttnarins dómur á óraskaður að standa. Máls kostnaður fyrir yfirdóminum falli niður. Fyrir ósæmilegan ritmáta gjaldi talsmenn gagnstefnendanna fyrir undir- og yfirréttinum, organisti P. Guðjohnsen og verzlunarstjóri H. A. Si-vertsen, 5 rd. hvor um sig og gagnstefndi, málaflutningsmaður Jón Guðmundsson, 10 rd. til hlutaðeigandi fátækra-sjóðs.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 11. september

dómur

í málinu nr. 18/1871: Ríkissjóðurinn

gegn

skuldaheimtumönnunum í búi Magnúsar stúdents Gíslasonar.

(Hæstaréttardómur bls. 331)

Með stefnu 20. marzmán. þ. á. er að tilhlutun dóms-málastjórnarinnar áfrýjað fyrir yfirdóminn ríkissjóðsins

vegna, að veittri gjafsókn og uppreisn, skiptum á þrotabúi Magnúsar sál. Gíslasonar, leiddum til lykta af skiptaréttinum í Dalasýslu 18. nóvembermán. 1869, til þess að téðum skiptagjörðum verði hrundið og breytt þannig, að, í stað þess að téður skiptaréttur hefir veitt veðskuldakröfum nokkrum í búinu með áföllnum rentum, að upphæð alls 522 rd. 40 sk., forgangsrétt fyrir 469 rd. 65 sk. kröfu, er ríkissjóðurinn átti í dánarbúinu, og aðeins útlagt ríkissjóðnum 20 rd. 76 sk. af allri kröfu hans, þá verði skiptaráðandanum gjört að skyldu, að taka dánarbúið fyrir að nýju til löglegrí skipta, svo að kröfu ríkissjóðsins verði tilhlýðilega fullnægt. Aftur á móti hafa hinir stefndu eigendur téðra veðskuldakrafna krafizt þess, fyrst og fremst að málinu verði frávísað, og til vara, að hin áfrýjaða skiptaréttargjörð verði látin öröskuð standa.

Frávísunarkröfu sína hafa hinir stefndu byggt sumpart á því, að uppreisn sú, sem veitt hafði verið til áfrýjunar skiptagjörðinni hafi ekki fylgt áfrýjunarstefnunni, sumpart á því, að ekki hafi sérstaklega verið áfrýjað úrskurði skiptaréttarins um mótmæli, er fram höfðu komið gegn einum pósti í kröfu ríkissjóðsins af hendi hinna skuldaheimtumannanna; en yfirdómurinn fær ekki séð, að þessi frávísunarkrafa sé á neinum rökum byggð, því þar sem þess með berum orðum er getið í áfrýjunarstefnu þeirri, sem hér liggur fyrir, að uppreisn sé fengin, þá verður það að álítast nægilegt, því fremur sem hinir stefndu hafa látið mæta af sinni hendi hér fyrir réttinum eftir stefnunni; og hvað úrskurð þann snertir, sem hinir stefndu álíta, að átt hefði að áfrýja sérstaklega, þá er með honum ákveðið, að mótmæli þau, sem fram höfðu komið gegn einum pósti í skuldakröfu ríkissjóðsins, verði ekki tekin til greina, svo að hann er áfrýjandanum beinlínis í vil, og

gat því ekki verið umtalsmál fyrir hann að áfrýja úrskurði þessum.

Þegar þá kemur til málefnsins sjálfs, eru málavextir þessir: Á árunum 1849–51 og 1852–55 hafði Magnús heitinn Gíslason verið settur sýslumaður í Ísafjarðarsýslu og komið þar í skuld við ríkissjóðinn fyrir tekjunum af sýslunni, hvar af enn þá voru óborgaðir við lát hans 214 rd. 1 sk. af sýslugjöldunum fyrir árið 1852–53. Seinna var hann settur sýslumaður í Dalasýslu, og átti hann enn fremur ólokið af tekjunum af téðri sýslu fyrir fjárhagsárin 1864–65 og 1865–66 255 rd. 64 sk. Þessari kröfu ríkissjóðsins, samtals 469 rd. 65 sk., hefir hlutaðeigandi amtmaður lýst í dánarbúinu og krafizt, að hún verði tekin til greina með þeim forgangsrétti, sem henni ber að lögum. Samkvæmt veðskuldabréfi, dagsettu 2. sept. 1853 og þinglesnu 9. maí 1854 án neinna athugasemda, hafði Magnús Gíslason fengið hjá móður sinni Ragnhildi Gottskálksdóttur á Kaldárbakka 700 rd. lán og sett eignarjörð sína Álptártungu á Mýrum í veð fyrir borgun lánsins, án þess þó að neinar rentur væru áskildar í veðskuldabréfinu. Þegar téð Ragnhildur Gottskálksdóttir dó 24. jan. 1856, var þessi skuld óbörguð, og var þá við skiptin á búi hennar 8. septbr. s. á. nokkuð af skuldinni útlagt samerfingjum Magnúsar með þeirri skuldbindingu fyrir hann, að svara 3% árlega í rentur þangað til borgun skeði. Af þeirri upphæð, sem þannig var útlögð samerfingjum Magnúsar Gíslasonar af nefndri skuld, voru enn óborgaðir við lát hans 374 rd. 28 sk., og hefir hlutaðeigandi skiptaráðandi við skiptin á dánarbúi Magnúsar látið ekki aðeins þessa 374 rd. 28 sk. heldur einnig áfallnar rentur af þeim frá 8. sept. 1856, að upphæð 148 rd. 12 sk. ganga fyrir ofan nefndri kröfu ríkissjóðsins.

Yfirdómurinn verður nú að vera á sama máli og skipta-ráðandinn um það, að upphæð sú, sem var útlögð samerf-ingjum Magnúsar Gíslasonar við skiptin á dánarbúi móður hans og enn var óborguð við lát hans, alls 374 rd. 28 sk., eigi sem þinglesin veðskuldakrafa í fasteign að ganga fyrir kröfu ríkissjóðsins, ekki aðeins þeim hluta hennar, sem orð-inn er til löngu eftir að framan greint veðskuldabréf var út gefið, heldur einnig fyrir þeim 214 rd. 1 sk., sem Magnús skuldaði ríkissjóðnum, þegar hann gaf veðskuldabréfið út, því þó að ríkissjóðurinn samkvæmt tilsk. 19. desbr. 1821 og tilsk. 30. jan. 1793 40. gr. hafi veðrétt í öllum eigum embættismanna þeirra, sem veita tekjum hans móttöku, fyrir skilum á tekjum þessum, þá virðist það beinlínis leiða af hinum seinni ákvörðunum laganna um þinglestur afsalsbréfa, veðsetningarbréfa og annarra þeirra skjala, sem takmarka rétt manna til frjálsra umráða yfir eigum sínum, sér í lagi af ákvörðunum tilskipunarinnar 24. apríl 1833, að þessi veðréttur ríkissjóðsins því að eins getur gengið fyrir veðrétti í eigum embættismannsins, sem seinna er til orðinn á löglegan hátt, að skikkunarbréf embættismannsins hafi verið þinglesið á þeim stöðum, sem tilsk. 24. apríl 1833 mælir fyrir um, eða tilhlýðilegar upplýsingar um veðrétt ríkissjóðsins verði á annan hátt fengnar af viðkomandi afsals- og veðbréfabókum. Hins vegar hlýtur krafa ríkissjóðsins að ganga fyrir rentum þeim, sem Magnús Gíslason skuldbatt sig á skiptunum eftir móður sína til að borga samerfingjum sínum, þar sem engar rentur eru áskildar í veðbréfinu frá 2. septbr. 1853, og ekkert veð hefir verið sett fyrir rentum þeim, er þannig voru áskildar seinna.

Samkvæmt þessu ber að dæma skiptagjörð þá, sem hér liggur fyrir, ómerka, að því leyti sem framan greindri

rentuupphæð 148 rd. 12 sk. með henni er veittur forgangs-réttur sem veðkröfu í fasteign fyrir kröfu ríkissjóðsins, og að skylda hlutaðeigandi skiptaráðanda til að taka búið upp til nýrra skipta, þannig að krafa ríkissjóðsins verði látin ganga fyrir téðri rentuupphæð. Málsfærslulaun hinna skipuðu talsmanna málspartanna, sem báðir hafa haft gefins máls-sókn hér fyrir réttinum, ákveðast til 10 rd. handa hvorum um sig, er borgist þeim úr opinberum sjóði.

Sókn og vörn málsins fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Skiptagjörðin á dánarbúi Magnúsar Gíslasonar á, að því leyti sem henni er áfrýjað, ómerk að vera, og ber skiptaráð-andanum að taka búið til skipta að nýju, þannig að krafa ríkissjóðsins í búinu, að upphæð 469 rd. 65 sk. hafi for-gangsrétt fyrir áföllnum rentum af veðskuldakröfu bróður og systkinabarna hins framliðna. Hinum skipuðu talsmönnum málspartanna, málaflutningsmönnum Páli Melsted og Jóni Guðmundssyni, bera hvorum um sig 10 rd. í máls-færslulaun, er lúkist þeim úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 18. september

dómur

í málinu nr. 36/1871: Benedikt Sveinsson

gegn

H. Th. A. Thomsen.

(Hæstaréttardómur bls. 328)

Upptök þessa máls eru þau, að aðaláfrýjandinn, fyrrverandi assessor Benedikt Sveinsson á Elliðavatni lét sumarið 1869 ýmist stýfla vatnið í Elliðaánum, þar sem kaupmaður H. Th. A. Thomsen, gagnáfrýjandi þessa máls, hefir laxveiði fyrir neðan, ýmist hleypa því aftur í farveg sinn, svo árnar urðu við það ýmist hálfþurrar, svo laxinn gat ekki gengið upp eftir þeim sökum vatnsþurrðar, eða árnar, þegar stýflurnar voru teknar úr þeim, urðu svo vatnsmiklar fyrir neðan stýflurnar, að þær flóðu langt upp fyrir garða þá og laxakistur, sem gagnáfrýjandinn hefir í ánum vegna laxveiðinnar. Þar eð nú gagnáfrýjandanum þókti með þessu rétti sínum gengið of nærri og laxveiði sinni spillt, skoraði hann á hlutaðeigandi fógeta að hlutast í málið og leggja forboð gegn görðum og stýflum aðaláfrýjandans í ánum. Þann 3. júlí 1869 lagði fógetinn löglegt bann gegn því, að aðaláfrýjandinn með stýflum, flóðgörðum eða á annan hátt hindraði rás vatnsins í Elliðaánum, og þessu forboði fylgdi kaupmaður Thomsen síðan fram, eins og lög standa til, fyrir undirréttinum til staðfestingar, og krafðist jafnframt þess, að aðaláfrýjandinn yrði dæmdur til að borga sér fyrir veiðispjöll, armæðu og gremju 500 rd. og í málskostnað 50 rd., samt að hinu opinbera yrði geymdur réttur gegn aðaláfrýjandanum til sekta, ábyrgðar og málskostnaðar fyrir það, að hann hefði

lātið spilla veiðigirðingum gagnáfrýjandans. Hinn stefndi, fyrrverandi assessor Benedikt Sveinsson, höfðaði gagnsókn á hendur kaupmanni Thomsen og krafðist, að lögbannið frá 3. júlí 1869 yrði fellt úr gildi, og hann frídæmdur fyrir öllum ákærum aðalstefnanda, að pólitíréttargjörð frá 9. júlí 1869, með hverri fógetinn samkvæmt lögbanninu frá 3. s. m. hafði tekið upp nokkrar girðingar, er aðaláfrýjandinn hafði látið gjöra í ánum, verði dæmd ómerk, og gagnáfrýjandinn sektaður fyrir miska þann og rýrð í almenningsáliti, sem sér með þessu hefði verið bakaður, og enn fremur krafðist hann skaðabóta og fyrir gjaldtraustspilli og miska m. fl. 1322 rd. 64 sk. árlega frá 3. júlí 1869 og þangað til lögbannið yrði hafið og loks málskostnaðar skaðlaust. Undir rekstri málsins tók aðaláfrýjandinn (assessor B. Sveinsson) út framhaldsgagnstefnu og krafðist ennfremur, að kaupmanni Thomsen yrði frádæmdur allur réttur til þvergirðinga í Elliðaánum, og hann skyldaður til að viðlögðum daglegum sektum að nema þær í burtu og þar að auki að borga sér frá 6. júlí 1863 veiðispilli og veiðirán fyrir 3 eignarjörðum aðaláfrýjandans, er land eiga að ánum, eftir óvilhallra manna mati, ekki meira en 600 rd. og ekki minna en 300 rd. Með dómi undirréttarins 3. okt. f. á. var fógetabannið frá 3. júlí 1869 staðfest, þannig að það gildi eins og í banninu er ákveðið, að svo miklu leyti verulega breytingu á vatnsmegninu í Elliðaánum snertir, en kaupmaður Thomsen (gagnáfrýjandinn) skyldaður til undir 3 rd. daglega sekt að taka í burtu þvergirðingar þær úr Elliðaánum, er hann hafði þar til laxveiði sinnar og borga assessor B. Sveinssyni (aðaláfrýjandanum) 50 rd. í málskostnað. Fógetinn, sýslumaður Clausen, var þar á móti frídæmdur og svaramanni hans dæmd laun úr opinberum sjóði, með 5 rd. r. m.

Þessum dómi áfrýjuðu þeir assessor Benedikt Sveinsson og kaupmaður Thomsen, þessi sem aðaláfrýjandi, hinn sem gagnáfrýjandi, síðan fyrir landsyfirréttinn, en vegna formgalla var bæði aðaláfrýjunarstefnunni og gagnstefnunum vísað frá yfirdóminum með dómi uppkveðnum 6. marz þ. á.; svo stefndu þeir assessor B. Sveinsson og kaupmaður Thomsen málinu að nýju til 1. maí næst á eftir, og eftir að málinu aftur hafði verið frávísað með dómi yfirréttarins frá 19. júní þ. á., tóku málspartarnir 23. s. m. út nýjar stefnur til landsyfirréttarins í málinu til 17. júlí næst á eftir, assessor B. Sveinsson sem aðaláfrýjandi og kaupmaður Thomsen sem gagnsækjandi, og hafa málspartarnir hvor um sig í öllu verulegu haldið fram þeim réttarkröfum, sem þeir höfðu áður gjört, er aðalstefnandinn áfrýjar málinu til að ávinna fullnaðardóm að öllu eftir hans fyrri gagnstefnum í málinu, procedure og réttarkröfum, en gagnáfrýjandinn krefst, að undirréttardómurinn hvað fógetabannið sjálft snertir ásamt pólitiréttargjörðinni frá 9. júlí 1869, verði staðfest, þó svo að bannið aðeins nái yfir tímabilið frá 1. júní til 30. sept. ár hvert, en að undirréttardóminum verði að öðru leyti hrundið og breytt þannig, að hann verði frífundinn fyrir þeirri kröfu mótpartsins að taka í burtu girðingar sínar úr Elliðaánum, en dæmdur réttur til veiði í ánum á sama hátt sem hingað til eftir afsalsbréfi hans frá 11. desember 1853 og leiguskilmálum 1. ágúst 1791 og 4. júlí 1828 allt frá Skorarhyl út að Árbæjarhöfða og Gelgjutanga samt málskostnaður fyrir undirréttinum með 50 rd., en fyrir yfirdóminum skaðlaust og skaðabætur fyrir veiðispjöll og svo frv. með þeirri upphæð, sem hann hafði krafizt við undirréttinn.

Hvað realítet eða aðalefni málsins þar næst snertir, bera réttargjörðirnar með sér, að laxveiðin í Elliðaánum, sem

konungur átti, var með konunglegu afsalsbréfi frá 11. desbr. 1853 afsöluð föður gagnstefnandans, kaupmanni D. Thomsen, frá Stórafossi að ofan og niður til sjávar milli Gelgjutanga og Árbæjarhöfða með öllum rétti, sem veiðinni hafði fylgt frá gömlum tímum, fylgi og fylgja eigi með réttu, og er kaupanda heimilað að gjöra sér veiðina svo arðsama, sem hann hafi vit á, vilji og geti. Áður en salan fór fram, hafði laxveiðarrétturinn um langan aldur verið sérstök eign og legið undir konung aðskilin frá jörðunum, sem að ánum liggja, sem einnig voru konungs eign, en seinna eru orðnar eign einstakra manna, án þess að þeim fylgdi nokkur veiðiréttur í Elliðaánum, en hann var með útilokun þeirra, sem jarðir áttu að ánum, einungis í hendi þess manns, sem fengið hafði veiðina á leigu á uppboðsþingi, og hann hafði heimild til að haga veiðinni, eins og honum þókti bezt henta. Það er engum vafa bundið, að veiðiaðferðin hefir síðan á fyrri öld verið hin sama og nú er viðhöfð, að árnar hafa verið þvergirtar og stýflaðar og kistur (laxakistur) verið lagðar í þær, og laxinn verið veiddur í kisturnar, og þessa veiðiaðferð hefir gagnáfrýjandinn og faðir hans, frá hverjum hann fékk veiðina í Elliðaánum, viðhaft á sama hátt og viðgekkst meðan veiðin var seld á leigu. Þetta sýna uppboðsskilmálarnir um veiðina í Elliðaánum frá 1791 (no. 17 í undirréttargjörðunum) og frá árinu 1828 (fylgiskjal 9 að no. 2 1. c.) og hinn undir no. 19 framlagði útdráttur úr riti N. Horrebows „Tilforladelige Efterretninger om Island“ frá árinu 1752 smbr. útdrátt úr riti landfógeta Skúla Magnússonar (no. 36 í undirréttargjörðunum), sem segir að 3 fastar kistur hafi þá verið viðhafðar við laxveiðina í Elliðaánum af þeim manni, sem þá hafði veiðina á leigu.

Veiðiaðferð sú, sem gagnáfrýjandinn nú viðhefir í Ell-

iðaaánum, er þannig hin sama, sem tíðkast hefir í ómunatíð, að árnar hafa verið stýflaðar og þvergirtar, og laxinn verið veiddur í laxakistur, en gamla veiðiaðferðin, sem upprunalega sýnist að hafa verið viðhöfð (sjá máldagann um eignir Viðeyjarstaðar og kirkju frá 13. öld, no. 27 í undirréttargjörðunum), nefnilega með útfalli sjávar og um fjöru að byggja voggarða (í árósunum), draga fyrir og veita ánum af, hefir því mjög snemma lagzt niður, en sú veiðiaðferð, sem nú er viðhöfð, tekizt upp, og hún er nú orðin svo gömul, að eigi verður rakið fyrir upphaf hennar. Þegar þessu er nú þannig varið, að gagnáfrýjandinn hefir í engu breytt til um veiðiaðferðina í Elliðaánum, en aðeins haldið þeirri veiðiaðferð fram, sem tíðkaðist, þegar hann varð eigandi að ánum, það er með því að þvergirða og stýfla árnar og leggja kistur í þær, og þetta hefir viðgengizt marga mannsaldra, getur ekki orðið spursmál um að taka til greina kröfu aðaláfrýjandans, að gagnáfrýjandi verði skyldaður til að taka girðingarnar og kisturnar, sem hann hefir lagt í árnar vegna veiðinnar, í burtu, því bæði girðingarnar og kisturnar hafa ómunatíðar helgi, enda yrði gagnáfrýjandinn þá sviptur þeim rétti til veiðarinnar, sem hann er löglega aðkominn og stjórnin hefir heimilað honum með þeim réttindum, sem frá fornu fylgt hafi. Þetta getur landsyfirrætturinn því síður aðhyllzt, sem það má álítast sannað af hinum tilvitnaða máldaga um eignir Viðeyjarstaðar, að laxveiðin í Elliðaánum var fráskilin jörðunum þegar á 13. öld, og var – líkt og gekk til um ítök og réttindi kirkna – komin undir opinberar stofnanir að gjöfum eða sölum, in casu: undir staðinn og kirkjuna í Viðey, kirkjuna í Laugarnesi og á Nesi, og það er þar að auki sannað, að veiðirætturinn í Elliðaánum aldrei, eftir að Viðeyjarklaustur og Laugarnes og Neskirkja komust undir konung, sem og

jarðir þær, er aðaláfrýjandinn á og land eiga að ánum, hefir legið eða lagður verið til jarðanna, eins og líka var í eðli sínu, þar sem um réttindi kirkna var að ræða; en þegar jarðir þessar ekki hafa síðan á 13. öld öndverðri átt neina laxveiði í Elliðaánum, en hún verið sérskilin eign og aðskilin frá jörðunum og seld og keypt sem slík með þeim réttindum, sem henni frá gamalli tíð hafa fylgt, leiðir þar af, að aðaláfrýjandinn ekki getur gjört fyrir þær tilgreindu jarðir sínar neina laxveiðarkröfu í Elliðaánum, þó jarðir þessar eigi land að ánum. Í engu af afsalsbréfunum fyrir jörðum þeim, sem liggja að Elliðaánum, og konungur hefir látið selja, er þeim heldur áskilin hlutdeild í laxveiði í Elliðaánum, en aðeins í venjulegum og almennum orðum sagt, að jörðunum skuli fylgja það sem þeim hafi fylgt, ekki frá öndverðu, heldur frá gamalli tíð, fylgi og fylgja eigi, og aðaláfrýjandinn getur því ekkert byggt á þessum afsalsbréfum.

Þar eð það þannig verður að álítast nægilega sannað, að gagnáfrýjandinn eigi útilokandi rétt til laxveiðar í Elliðaánum innan þeirra takmarka, sem að framan eru tilgreind, og með þeirri veiðiaðferð, sem um ómunatíð hefir viðhöfð verið, og það einnig verður að álítast sannað, að stýflur og vatnsveitingar þær, sem aðaláfrýjandinn viðhafði árið 1869, hafi verulega skaðað laxveiði gagnáfrýjandans, leiðir það af hinni almennu reglu landslaganna: „enginn má fyrir öðrum veiði spilla“, að fógetabannið frá 3. júlí 1869, sem aðeins fer því fram, að aðaláfrýjandinn megi ekki raska hinni eðlilegu rás vatnsins í Elliðaánum, verður að álítast á gildum rökum byggt og því að staðfestast, þó þannig að bannið aðeins gildi fyrir tímabilið frá 1. júní til 30. sept. ár hvert, og ber þá einnig að staðfesta pólitíréttargjörðina frá 9. júlí 1869, og að frífinna gagnáfrýjandann fyrir kærnum og kröf-

um aðaláfrýjandans í máli þessu. Að því er snertir skaðabótakröfur gagnáfrýjandans, liggja þær hér ekki svo fyrir, að rétturinn geti tekið þær til greina. Málskostnaður fyrir báðum réttum virðist eftir kringumstæðunum eiga að falla niður.

Því dæmist rétt að vera:

Fógetabann það, sem lagt var niður af fógetaréttinum í Gullbringu- og Kjósarsýslu þann 3. júlí 1869 og pólitiréttargjörð frá 9. s. m., á óraskað að standa, þó þannig, að bannið gildi aðeins fyrir tímabilið frá 1. júní til 30. september incl. ár hvert. Að öðru leyti eiga þeir aðaláfrýjandi og gagnáfrýjandi hvor fyrir annars kærur og kröfum í máli þessu sýknir að vera. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 18. september

úrskurður

í málinu nr. 38/1871: Jón málaflutningsmaður Guðmundsson

gegn

H. A. Sivertsen, Jóni Péturssyni og Ó. Finsen.

Áfrýjandi máls þessa, sem dæmt er fyrir bæjarþingsrétti Reykjavíkur kaupstaðar 20. aprílmán. þ. á., hefir hér fyrir réttinum krafizt, að téður dómur verði dæmdur ómerkur ásamt allri meðferð málsins og því vísað frá undirréttinum. Þessa réttarkröfu hefir áfrýjandinn byggt í fyrsta lagi á því, að talsmaður hinna stefndu fyrir undirréttinum hafi ekki haft

í höndum neitt umboðsskjal, þegar hann lagði stefnuna og málsútlistun sína fram í undirréttinum, og að undirdómarinn því hefði átt þá þegar samkvæmt kröfu áfrýjandans að frávísa málinu, í stað þess að veita talsmanni hinna stefndu frest til að útvega sönnun fyrir umboði sínu, *í öðru lagi* á því, að undirdómarinn, þrátt fyrir það, þó áfrýjandinn bæði til vara um frest til að svara í aðalefni málsins, ef krafa hans um frávísun yrði ekki tekin til greina, hafi tekið málið upp til ályktardóms fyrsta réttardaginn, *og loksins* á því, að undirdómarinn hafi ekki fylgt fyrir mælum tilsk. 15. ágúst 1832 9. gr. um, að þegar hinn stefndi ekki hefir mætt, skuli hálfur mánuður líða frá því, að málið er tekið upp til dóms og þangað til dómur er upp kveðinn; en verði þessi aðalkrafa áfrýjandans ekki tekin til greina, hefir hann beðið um frest til að svara í aðalefni málsins.

Hvað hina fyrst áminntu ástæðu fyrir aðalkröfu áfrýjandans snertir, fær yfirdómurinn ekki betur séð, en að undirdómarinn hafi haft fulla heimild til að veita talsmanni hinna stefndu fyrir undirréttinum frest til að útvega sönnun fyrir umboði sínu til að færa málið, smbr. tilsk. 15. ágúst 1832 10. gr., og þar sem réttargjörðirnar bera með sér, að þessi sönnun var fram komin, áður en málið var tekið upp til dóms, getur ekki orðið umtalsmál fyrir þá sök að dæma undirréttardóminn ómerkan og vísa málinu frá undirréttinum. Hin önnur atriði, sem áfrýjandinn hefir tekið fram aðalkröfu sinni til stuðnings, eru heldur ekki þess eðlis, að þau geti leitt til þeirrar niðurstöðu, sem hann fer fram á, heldur yrðu þau að leiða til málsins heimvísunar til nýrrar og löglegri meðferðar og nýrrar dómsáleggingar, og þar sem áfrýjandinn ekki hefir krafizt þessa, heldur að undirréttardómurinn verði dæmdur ómerkur ásamt allri meðferð máls-

ins og því vísað frá undirréttinum, en yfirdómurinn ekki getur heimvísað málinu ex officio, getur aðalkrafa áfrýjandans ekki orðið til greina tekin. Aftur á móti ber að veita áfrýjandanum eftir beiðni hans frest til að svara í aðalefni málsins, sem virðist hæfilega ákveðinn til 8 daga.

Því úrskurðast:

Krafa áfrýjandans um að undirréttarins dómur verði dæmdur ómerkur ásamt allri meðferð málsins, og að því verði vísað frá undirréttinum, getur ekki tekizt til greina, en áfrýjandanum veitist þar á móti 8 daga frestur til að svara í aðalefni málsins.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 25. september

dómur

í málinu nr. 41/1871: Réttvísinn

gegn

Oddi Halldórssyni, Kristínu Sigurðardóttur og Ólafi Ólafssyni.

(Hæstaréttardómur bls. 319)

Í máli þessu eru þau Oddur Halldórsson, Kristín Sigurðardóttir og Ólafur Ólafsson, öll til heimilis í Reykjavík og komin yfir lögaldur sakamanna, ákærð fyrir þjófnað, framinn á árunum 1868–70 og með aukapingsdómi Reykjavíkur kaupstaðar frá 28. júní, er næst leið, dæmd, Oddur í 3x27 vandarhagga refsingu, Kristín í 30 og Ólafur í 27, sem og til að vera háð lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu, Oddur í 2

ár, Kristín í 8 og Ólafur í 6 mánuði, og enn fremur til að borga málskostnað, hin tvö fyrstnefndu að $\frac{2}{3}$ þörtum og Ólafur að $\frac{1}{3}$ parti. Þessum dómi hafa öll hin ákærðu skotið til yfirdómsins, en af réttvísinnar hálfu hefir honum ekki verið áfrýjað.

Hvað þá fyrst snertir Odd Halldórsson, þá er það með eigin játningu hans og þeim skýrslum, sem komnar eru fram undir rannsókn málsins, löglega sannað, að hann hafi gjört sig sekan bæði í innbrots-, sauða- og öðrum þjófnaði. Þannig fór hann nóttina milli þess 8. og 9. jan. f. á. hér um bil um 10. stundu inn í geymsluhús kaupmanns H. Th. A. Thomsens hér í bænum á þann hátt, að hann mөлvaði með olbog-anum neðstu rúðuna í einum glugganum vestan til á húsinu, smaug svo gegnum opið inn í húsið, stal þar smjöri, sem eftir skýrslu eigandans mundi hafa numið 30–40 pd., en eftir skýrslu hins ákærða sjálfs ekki ætti að hafa farið fram úr 15 pd., og hefir þetta atriði eigi orðið fyllilega upplýst; ennfremur 4 pd. af kaffi og 3 pd. af púðursykri og 1 skeppu af baunum, sem er metin á 1 rd. 32 sk.; pundið af smjörinu hefir verið metið á 28 sk. en af kaffinu og sykrinu á 32 og 16 sk., og hefir eigandinn fallið frá endurgjaldi. Haustið 1868, þá ákærði var á ferð með fjárrekstur í Þingvallasveit stal hann úr búfjárhögum þar 1 kind veturgamalli, metinni á 5 rd. frá Bjarna Sigurðarsyni á Skálabrekku og í sama skiptið 2 kindum öðrum, virtum samtals 10 rd., frá Magnúsi Guðmundssyni, bónda á Heiðarbæ, tók hann þessar kindur með í rekstur sinn, rak þær síðan heim til sín (í Reykjavík), slátraði þeim og fénýtti síðan; og hafa eigendurnir krafizt endurgjalds fyrir kindur þessar. Ennfremur stal hann, að því er virðist sama árið, 2 kindum úr Elliðaárhólmunum, að hverjum eigandinn ekki hefir uppspurzt; báðar þessar kindur eru

eftir þá gildandi verðlagsskrá virtar tilsamans 8 rd. 88 sk. Þann 4. desember f. á. stal hann ennfremur úr Grafarheiði og úr búfjárhögum 2 kindum virtum á 8 rd. 64 sk., sem bóndinn á Gröf, Jón Matthíasson átti, rak þær heim til sín, skar þær og fénýtti síðan handa sér og heimili sínu, og hefir eigandinn, sem fékk það sem óeytt var af kjötinu, fallið frá frekara endurgjaldi. Aftur á síðastliðnu hausti stal hann úr búfjárhögum frá Vífilsstöðum við Hafnarfjörð 3 kindum, að hverjum eigandi ekki er fundinn; hver um sig af þessum kindum hefir verið virt á 3 rd. 36 sk. Ákærði hefir þannig alls stolið 10 kindum, metnum á 43 rd. 28 sk., og þar við bætist 1 lamb, sem léttadrengur hans fyrir fleiri árum síðan kom með á heimili hans, og ákærði tók, slátraði og fénýtti; að lambinu, sem er metið á 3 rd., hefir eigandi ekki fundizt. Hér að auki hefir ákærði stolið ýmsum munum t. a. m. tveim skyrtum, sinni frá hvorum, sem eru aftur heimtar, og ennfremur svo sem svaraði 3 pokum af mó og nokkru af heyi, sem heimtað er endurgjald fyrir með tilsamans 1 rd. 58 sk. Þegar meta skal hegningu þá, sem hinn ákærði með þessum þjófnaði sínum hefir bakað sér, kemur til greina, að hann er með aukabingsdómi Reykjavíkur kaupstaðar frá 6. október f. á. dæmdur fyrir þjófnað í 5 daga vatns og brauðs hegningu, og þar næst að þjófnaður hans nemur allmiklu og er oft ítrekaður, að hann bæði hefir brotizt inn í hús til að stela og stolið kindum úti á víðavangi; en hins vegar, að hann virðist hafa átt við mikla örbyrgð og bjargarleysi að búa. Eftir öllum málavöxtum virðist honum því hæfilega hegnt eftir hegningarlaganna 232. gr., 231. gr. 1. og 4. tölulið og 230. gr. með 2 ára betrunarhússvinnu, sem samkvæmt téðra laga 307. gr. og tilsk. 24. jan. 1838 4. gr. a afplánast með 3x27 vandarhagga refsingu og að vera háður

lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 2 ár, og ber undirréttarins dóm, hvað þennan ákærða snertir, þannig að staðfesta, bæði í tilliti hegningarinnar og hinna ídæmdu iðgjalda og málskostnaðar.

Hvað þar næst konu hins ákærða, Kristínu Sigurðardóttur, áhrærir, er það bæði sannað upp á hana og af henni viðurkennt, að hún eftir á hafi vitað af þjófnaði manns síns, matreitt og hagtært því, sem hann stal og sagði henni frá, að hann hefði stolið, og eins tók hún við og hagnýtti sér pils það og skyrtu, sem hinn meðákærði Ólafur Ólafsson færði henni, og hún vissi, að hann hafði stolið. Hún hefir þannig eftir á tekið þátt í þjófnaði manns síns, og það er ekkert komið fram í málinu, er sýni annað en að hún sjálfviljug og samþykk manni sínum í þjófnaði hans hafi etið og fénýtt það, sem hann dró í búið með þjófnaði sínum. Þegar tekin er hæfileg hliðsjón af stöðu hennar virðist henni því samkvæmt hegningarlaganna 230. og 231. gr. smbr. 56. og 57. gr. hæfilega hegnt með 6x5 daga fangelsi við vatn og brauð, og ber að breyta undirréttardóminum samkvæmt þessu hvað hegningu hennar snertir, en að staðfesta hann í tilliti iðgjalda og málskostnaðar.

Hvað loks hinn ákærða Ólaf Ólafsson, sem ekki er að undanfögnu dæmdur né ákærður fyrir neitt lagabrot, snertir, er hann orðinn sannur að sök um það, að hann hafi haldið fótum á þeim 2 kindum, sem Oddur stal frá Jóni bónda Matt-híassyni á Gröf, meðan þær voru skornar, og vitað af því, þegar Oddur fór að heiman til að stela þeim, og svo hefir hann játað á sig, að hann hafi stolið skinnstakk, nærpils, sem hékk úti til þerris, og tvennum buxum, sem allt er komið til skila, meðan stóð á rannsókn málsins, og tilsamans er metið 3 rd. 52 sk. Fyrir þessi afbrot, sem ákærði Ólafur

Ólafsson þannig er orðinn uppvís að, virðist honum samkvæmt hegningarlaganna 230. gr. og 231. gr. smbr. 56. gr. sennilega hegnt með 3x5 daga fangelsi við vatn og brauð. Hvað málskostnað að hans leyti snertir, ber að staðfesta undirréttardóminn.

Þau ákærðu borga allan af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað, Oddur Halldórsson og Kristín Sigurðardóttir að $\frac{2}{3}$ þörtum og Ólafur Ólafsson að $\frac{1}{3}$ parti þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns við yfirdóminn, 7 rd. til hvors um sig.

Meðferð og rekstur málsins við undirréttinn, og sókn og vörn þess við yfirdóminn hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði Oddur Halldórsson á að hýðast 3x27 vandarhöggum og vera háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 2 ár. Hin ákærðu Kristín Sigurðardóttir og Ólafur Ólafsson eiga að sæta fangelsi við vatn og brauð, hún í 6x5, en hann í 3x5 daga. Hvað iðgjöld og málskostnað í héraði snertir á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Hin ákærðu borgi í sama hlutfalli allan af áfrýjun málsins leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóminn, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, sjö ríkisdali til hvors þeirra um sig í málsfærslulaun.

Ídæmd iðgjöld ber að lúka innan 8 vikna frá löglegri birtingu dóms þessa, og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 9. október

dómur

í málinu nr. 27/1871: síra Benidikt Kristjánsson

gegn

Halldóri prófasti Jónssyni m. fl.

Eftir að áfrýjendurnir, settur prófastur Benidikt Kristjánsson á Múla og prestur Benidikt Kristjánsson á Skinnastöðum höfðu þann 3. maí seinastl. tekið út stefnu til landsyfirréttarins og stefnt þangað til 2. þ. m. prófasti Halldóri Jónssyni á Hofi og erfingjum prófasts Benedikts sál. Vigfússonar á Hólum í Skagafjarðarsýslu í máli út af hval, sem bar upp á Sævarlands fjöru í Þistilfirði og (svo) Þingeyjarsýslu, mætti hinn skipaði málsfærslumaður áfrýjendanna í landsyfirréttinum þann 2. þ. m., þá stefnan átti að falla í rétt, og lýsti því yfir, að hann væri ekki búinn að fá landsyfirréttarstefnuna, er hann hafði sent til birtingar, og krafðist þá hinn skipaði málaflutningsmaður hinna stefndu, sem var mættur í réttinum, að þeim yrði dæmdur kostur og tæring.

Þar eð stefna sú, sem tekin er út í málinu, þannig ekki er fallin í rétt, liggur hér að vísu engin sönnun fyrir um það, að hún hafi verið birt hinum stefndu, sem ef stefnan hefði komið fram, hefði getað sézt af áteiknun stefnuvottanna um birtinguna; en þótt hinir stefndu einungis undir því skilyrði að stefnan hafi verið birt þeim, geti átt heimtingu á kosti og tæringu, virðist þó ekki betur en að réttarkrafa þeirra samkvæmt L. 1–4–32 smbr. tilsk. 3. júní 1796 5. gr. geti orðið tekin til greina, því landsyfirrétturinn verður að álíta, að í því atriði, að stefnan er tekin út á landsyfirréttarins jústizkontóri, og hlutaðeigendum (hinum stefndu) stefnt til að

mæta í réttinum ofangreindan dag, liggi, í sambandi við það, að hinir stefndu hafa látið mæta fyrir sína hönd á ákveðnum tíma og stað, nægileg sönnun fyrir því, að stefnan hafi verið þeim birt. Réttarkröfu hinna stefndu ber því til greina að taka.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjendurnir, settur prófastur Benidikt Kristjánsson á Múla og prestur Benidikt Kristjánsson á Skinnastöðum, eiga að borga þeim stefndu, prófasti Halldóri Jónssyni á Hofi og erfingjum prófasts Benidikts sál. Vigfússonar, tíu ríkisdali í kost og tæringu, sem borgist innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 23. október

dómur

í málinu nr. 38/1871: Jón málafl.maður Guðmundsson

gegn

H. A. Sivertsen, Jóni Péturssyni og Ó. Finsens.

Tildrög þessa máls eru svo vaxin, að á fundi fyrir sættanefnd Reykjavíkur kaupstaðar 14. febrúarmán. þ. á. milli fjöggra af fulltrúum téðs kaupstaðar, H. A. Sivertsens, Jóns Péturssonar, Einars Þórðarsonar og Ó. Finsens, sem kær-enda, og fjöggra af bæjarbúum, Einars Einarssonar, Jóhannesar Ólsens, Jóns málaflutningsmanns Guðmundssonar og Jóns Þórðarsonar, sem kærðra út af meiðyrðum um téða bæjarfulltrúa í skjali til kjörstjórnarinnar í Reykjavík, dagsettu 7. janúar næst á undan og undirskrifuðu af nefndum bæjarbúum ásamt fleirum, gaf Jón málaflutningsmaður

Guðmundsson sig fram strax í byrjun sáttafundarins, áður en farið var að leita um sættir milli kærendanna og hinna kærðu, sem kallaðir voru til að mæta sinn í hverju lagi og sinn með hverju fyrirkalli, og bauðst til að taka einn upp á sig alla sök af hinum átöldu meiðyrðum; en jafnframt og kærendurnir neituðu hver fyrir sig að taka þessu boði, kom einn þeirra, Einar Þórðarson, svo fram við Jón málaflutningsmann Guðmundsson bæði í orðum og látæði, að honum þókti sér með því misboðið, og kallaði fyrir þá sök alla 4 kærendur að nýju á sáttafund 14. marzmán. þ. á., en játaði þar fyrir sættanefndinni, að Einar Þórðarson hefði einn móðgað sig á sáttafundinum 14. febr. næst á undan, og að hinir 3 kærendurnir hefðu komið þar fram með kurteysi og hógværð, og lýsti þess vegna yfir, að hann léti alla sök gegn þeim niður falla. Út af því að þessir þrír bæjarfulltrúar þannig þóktust ómakaðir að orsakalausum með sáttafyrirkalli, höfðuðu þeir mál gegn Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni fyrir bæjarþingsrétti Reykjavíkur kaupstaðar, og féll dómur í því máli 20. aprílmán. þ. á. á þá leið, að Jón málaflutningsmaður Guðmundsson var samkvæmt kröfum kærendanna dæmdur til að borga þeim í kost og tæringu 3 rd. hverjum fyrir sig og málskostnað með 5 rd. og þar á ofan til að gjalda 4 rd. sekt til dómsmálasjóðsins fyrir óþarfa málsýfingu.

Þessum dómi hefir Jón málaflutningsmaður Guðmundsson áfrýjað til landsyfirrættarins með stefnu dagsettri 10. ágústmán. þ. á., og krafizt að verða dæmdur sýkn af öllum kærum og kröfum sakaraðila málsins, en þeir látnir sæta sektum fyrir óþarfa málsýfingu og dæmdir til að borga sér allan málskostnað fyrir báðum réttum skaðlaust eða með 40 rd. Hinir stefndu hafa aftur á móti krafizt, að bæjarþingsrétt-

ardómurinn verði staðfestur, og sér dæmdir 20 rd. í málskostnað, en áfrýjandinn sektaður fyrir ótilhlýðilegan drátt á málinu.

Eins og að framan er sagt, hefir áfrýjandi þessa máls játað, að hinir stefndu hafi komið fram við sig með kurteysi og hógværð á sáttafundinum 14. febrúarmán. þ. á., og að hann ekki hafi neina sök að kæra á hendur þeim persónulega, en af því kærendurnir hafi allir fjórir komið fram sem einn maður á sáttafundinum, og hann því ekki hafi getað vitað, hvort Einar Þórðarson hefði haft í frammi við sig meiðandi orð og látæði af hendi allra kærendanna og í umboði þeirra, eða hann hefði tekið það upp hjá sjálfum sér, þá álitur áfrýjandinn, að hann hafi haft fulla ástæðu til að kalla hina stefndu fyrir sáttanefndina ásamt Einari Þórðarsyni til þess að fá yfirlýsingu þeirra um þetta atriði. Yfirdómurinn fær nú ekki séð, að það atvik, að hinir stefndu voru mættir ásamt Einari Þórðarsyni á oft nefndum sáttafundi sem kærendur í einni og sömu sök, hafi getað gefið áfrýjandanum neitt tilefni til að halda fram ábyrgð á hendur þeim út af breytni Einars Þórðarsonar á sáttafundinum, og það því síður sem Einar Þórðarson, eftir því sem áfrýjandinn sjálfur hefir borið fram, ekki hélt einn svörum uppi á sáttafundinum af kærendanna hendi, heldur mótmælti hver þeirra um sig sáttaboði áfrýjandans, og hver þeirra um sig kom einungis fram fyrir sína eigin hönd, en enginn einn þeirra í umboði hinna. Hinir stefndu virðast heldur ekki að öðru leyti hafa gefið áfrýjandanum neina átyllu til að álíta, að þeir ættu neinn þátt í móðgunum þeim, sem hann ber fram að hann hafi orðið fyrir af hendi Einars Þórðarsonar, því eftir því sem áfrýjandinn segir sjálfur, voru þeir alveg afskiptalausir af því, sem fram fór milli hans og Einars, og þeir höfðu þeim

mun meiri ástæðu til að álíta þessa viðureign þeirra sér óviðkomandi, sem hún átti sér stað áður en sáttaumleitunin um kæruefnið sjálft við hvern einstakan af hinum kærðu byrjaði, en áfrýjandinn átti eftir fyrirkallinu að mæta þeirra síðastur. Yfirdómurinn verður þannig að álíta, að áfrýjandinn hafi að orsakalausum kallað hina stefndu fyrir sættanefndina, og hinir stefndu virðast því í analógí af opnu bréfi 6. apríl 1827 2. gr. eiga tilkall til að fá hið ástæðulausa ómak, er þeim með þessu var bakað, endurgoldið; og með því áfrýjandinn ekki hefir sérstaklega mótmælt upphæð þeirri, er þeir hafa krafizt í þessu skyni, ber að staðfesta undirréttarins dóm að þessu leyti, og sömuleiðis að því er snertir málskostnað í héraði; en þar á móti fær yfirdómurinn ekki séð, að nægileg ástæða sé til að dæma áfrýjandann í sekt fyrir óþarfa málsýfingu. Eftir þessum úrslitum málsins, og þar eð áfrýjandinn virðist hafa haft fulla ástæðu til að skjóta héraðsdóminum, eins og hann liggur fyrir, til æðri réttar, finnst málskostnaður fyrir yfirdóminum eiga að falla niður.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjandanum Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni ber að greiða hinum stefndu, bæjarfulltrúunum H. A. Sivertsen, Jóni Péturssyni og Ó. Finsen 3 rd. hverjum fyrir sig í kost og tæringu og málskostnað fyrir undirréttinum með 5 rd. Málskostnaður fyrir yfirdóminum falli niður.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá lögbirtingu dóms þessa undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 6. nóvember

dómur

í málinu nr. 34/1871: síra Jón Austmann og Jón Sigfússon

gegn

Stefáni sýslumanni Thorarensen.

Mál þetta er svo vaxið, að með skjali, dagsettu 14. apríl mán. 1866 gáfu þeir Jón prestur Austmann á Halldórsstöðum og Jón bóndi Sigfússon á Sörlastöðum Sveini sáluga Þórarinssyni, þáverandi umboðsmanni Möðruvalla klausturs, leyfi til að veðsetja ríkissjóðnum með fyrsta veðrétti eignarjarðir þeirra 10 hdr. úr Stokkahlöðum og 10 hdr. úr Sólborgarhóli, báðum í Eyjafjarðarsýslu, fyrir skilvísri greiðslu umboðstekjanna, en áskildu sér um leið rétt til að segja veði þessu upp með 1 árs fyrirvara. Eftir að eigendur hinna veðsettu jarðarparta samkvæmt þessu skilyrði höfðu sagt veðinu upp 20. marz 1868, og með skjali dagsettu 21. apríl 1869 heimtað að fá veðleyfisbréfið aftur til aflýsingar, lét hlutaðeigandi sýslumaður, sem skiptaráðandi í dánar- og þrotabúi Sveins Þórarinssonar, kalla þá fyrir sátтанefnd 10. september s. á., og var þar gjörð svofelld sætt, að eigendurnir afsöluðu sér hinum veðsettu jarðarpörtum með því skilyrði, að jarðarpartarnir yrðu seldir við opinbert uppboð, og að eigendurnir, ef þeir yrðu hæstbjóðendur, fengju gjaldfrest í 6 vikur, og yrðu lausir við rentuborgun og uppboðs- og innköllunarlaun. Með bréfum, dagsettum 20. október og 24. nóvember næst á eftir skoraði sýslumaður eftir fyrirlagi amtsins á oftnefnda eigendur hinna veðsettu jarðarparta að falla frá skilyrði því, er þeir höfðu gjört við sættina 10. september, að verða lausir við uppboðslaun, ef þeir yrðu hæst-

bjóðendur að jörðum sínum, og lét þá vita, að málinu að öðrum kosti mundi verða haldið til dóms; en þeir neituðu að falla frá þessu skilyrði og lýstu því yfir um leið, að þeir ekki álitu sig lengur bundna við téða sættagjörð, úr því amtmaður ekki vildi samþykkja hana. Amtmaður skipaði þar næst sýslumanni að leggja hina umræddu jarðarparta út með löglegri fjárnámsgjörð til sölu á uppboðsþingi, og fór fjárnámið fram 25. og 26. janúar f. á. þrátt fyrir mótmæli eigendanna, og uppboðið sömuleiðis 31. marz næst á eftir, hvar Þorsteinn umboðsmaður Daníelsson varð hæstbjóðandi að báðum jarðarpörtunum fyrir 770 rd. alls.

Þessum fjárnámsgjörðum og uppboðsgjörð hafa þeir síra Jón Austmann og Jón Sigfússon að fenginni uppreisn áfrýjað til ómerkingar með yfirdómsstefnu, dagsettri 6. júní þ. á., en hinn stefndi sýslumaður í Eyjafjarðarsýslu og bæjarfógeti á Akureyri, St. Thorarensen hefir hvorki mætt né látið mæta af sinni hendi fyrir yfirdóminum og ber því að dæma málið eftir hinum framlögðu skjölum og skilríkjum.

Áfrýjendurnir byggja kröfu sína um ómerkingu fjárnámsgjörðanna og uppboðsgjörðarinnar sumpart á því, að þeir hafi verið búnir að segja veði því, er þeir höfðu sett ríkissjóðnum, lausu með áskildum fyrirvara, áður en veðhafandi neytti réttar síns, og sumpart á því, að sættagjörðirnar 10. september 1869 séu ekki skuldbindandi fyrir þá, af því að viðkomandi háyfirvald hafi neitað að samþykkja skilyrði þau, er hún var bundin. Hvað hið fyrra atriðið snertir, þá liggur sú spurning, hvort uppsögn áfrýjendanna á veðinu hafi haft þá réttarverkun, að veðið að uppsagnarfrestinum liðnum hafi orðið laust við alla skuldbindingu án tillits til, hvort sá, sem veðið var sett fyrir, til þess tíma hafði staðið í skilum fyrir tekjum þeim, er veðið átti að vera til tryggingar,

hér ekki fyrir, þar sem áfrýjendurnir við sættagjörðirnar 10. september 1869, afsöluðu sér hinum veðsettu jarðarpörtum til uppboðs, og viðurkenndu með því að veðréttur ríkissjóðsins væri enn í fullu gildi þrátt fyrir uppsögnina. Hvað þar næst mótbárur áfrýjendanna gegn gildi sættagjörðanna snertir, fær yfirdómurinn heldur ekki séð, að þessar mótbárur áfrýjendanna séu á rökum byggðar, því þar sem sá maður, sem af hendi ríkissjóðsins mætti fyrir sáttanefndinni, hafði fullt umboð til að semja um sættir hans vegna, án þess að neitt væri áskilið um, að gildi sættarinnar skyldi vera komið undir samþykki hlutaðeigandi háyfirvalds eftir á, getur áskorun amtsins til áfrýjendanna að falla frá rétti þeim, er þeir höfðu áskilið sér við sættagjörðirnar, og yfirlýsing amtsins um, að málinu að öðrum kosti yrði haldið til dóms, ekki haft nein áhrif á gildi sáttagjörðanna, né leyst áfrýjendurna undan skuldbindingu þeirri, er þeir þar höfðu undirgengizt, og það því síður, þegar þar við bætist, að skilyrði þau, sem áfrýjendurnir höfðu sett fyrir afsali hinna veðsettu jarðarparta til sölu á uppboðsþingi, eru tekin til greina í sölu-skilmálunum á uppboðsþinginu 31. marz f. á. Yfirdómurinn fær því ekki betur séð en að hinar áfrýjuðu fjárnámsgjörðir og uppboðsgjörð séu á lögmætum grundvelli byggðar, eins og þær að öðru leyti eru í lögmætu formi, og ber því að staðfesta téða réttargjörninga.

Því dæmist rétt að vera:

Hinar áfrýjuðu fjárnámsgjörðir fógetaréttar Eyjafjarðarsýslu frá 25. og 26. janúar 1870 og uppboðsgjörð sömu sýslu frá 31. marz næst á eftir, að því leyti sem henni er áfrýjað, eiga óraskaðar að standa.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 13. nóvember

dómur

í málinu nr. 39/1871: Jón Þórðarson

gegn

H. A. Sivertsen, Jóni Péturssyni, Einari Þórðarsyni og Ó. Finsen bæjarfulltrúum.

Þegar næstliðinn vetur átti að kjósa nýjan meðlim úr borgaraflokknum til bæjarfulltrúa í Reykjavíkur kaupstað, var á kjörfundi þann 7. janúar framlagt skjal, undirskrifað af áfrýjanda þessa máls, húseiganda Jóni Þórðarsyni í Hlíðarhúsum og 22 öðrum borgurum bæjarins dagsett s. d., í hverju þeir á ýmsan hátt létu í ljósi óánægju sína yfir hinum þáverandi bæjarfulltrúum, og meðal annars tóku svo til orða: — — —, „með því það þar að auki skal vera bert orðið nú við gjörð fjáráætlunar vorrar fyrir 1871, að fé bæjarins, að það svo fleiri hundruðum skipti, sé útgefið fram yfir fyrra árs samþykktar áætlanir og þannig heimildarlaust, en þetta verður engu öðru kennt en óforsvaranlegrar vangæzlu þeirra sömu bæjarfulltrúa og skeytingarleysi þeirra um bæjarins fé og vítaverðri misbrúkun á fjárforræði því, er lögin og kjósendurnir hafa lagt þeim í hendur. — — —“ Þar eð hinir 4 þáverandi bæjarfulltrúar, verzlunarstjóri H. A. Sivertsen, assessor Jón Pétursson, Einar prentari Þórðarson og póstafræðslumaður Óli Finsen álitu sig meidda með greindum orðum, stefndu þeir eftir undangengna árangurslausu sáttatilaun Jóni Þórðarsyni fyrir bæjarþingsrétt Reykjavíkur kaupstaðar, og með dómi frá 1. júní þ. á. voru hin meiddandi orð dæmd dauð og marklaus og Jón Þórðarson dæmdur til að greiða 10 rd. sekt til landssjóðsins og málskostnað með 20

rd., þar á meðal 10 rd. til hins skipaða málsfærslumanns hinna nýnefndu bæjarfulltrúa við undirréttinn, organista P. Guðjohnsens. Þar hjá voru tvö orðatiltæki, er málsfærslumenn málspartanna höfðu fram borið, með sama dómi dæmd dauð og marklaus.

Dómi þessum hefir Jón Þórðarson áfrýjað til landsyfirréttarins með stefnu dagsettri 10. ágúst þ. á., og gjört þá aðalréttarkröfu, að dómur undirréttarins verði dæmdur ómerkur og málinu vísað frá undirréttinum, eða þá að verða dæmdur sýkn af ákærum hinna stefndu, og í öllu falli, að sér verði dæmdur málskostnaður fyrir báðum réttum.

Hinir stefndu krefjast þar á móti, að undirréttardómurinn verði að öllu leyti staðfestur, og að sér verði dæmdur málskostnaður við yfirréttninn.

Til stuðnings fyrir aðalréttarkröfu sinni tekur áfrýjandi fram, að hann við undirréttinn hafi komið fram með áskorun til setudómarans í málinu, cand. juris Skúla Magnússonar, sem af stiptamtinu hafði skipaður verið 4. maí þ. á., um að víkja úr dómarasæti, vegna þess að hann sem fullmektugur eða skrifari bæjarfógetans í Reykjavík, er sem meðlimur bæjar- og fátækrastrjórnarinnar eftir þar um gjörðri kröfu hafði vikið úr sæti sínu í þessu máli, eftir álit áfrýjanda ólöglega hefði verið settur til að dæma í sama máli; en að setudómarinn með úrskurði frá 11. maí þ. á. hefði neitað að taka þessa kröfu til greina. Þar eð áfrýjandi samt sem áður ekki hefir jafnframt því að krefjast, að undirréttardómurinn verði dæmdur ómerkur, heimtað honum heimvísað til nýrrar dómsáleggingar af öðrum setudómara, og þar eð yfirdóminn yfir höfuð að tala brestur heimild til að skera úr því, að hve miklu leyti þvílík setudómaraskipun stiptamtsins sé lögleg eður ekki, getur aðalkrafa áfrýjandans ekki tekizt til greina.

Rétturinn getur heldur ekki séð, að það atvik, að hinir stefndu höfðu fyrir sættanefndinni tilboði því, sem einn af undirskrifendum nefnds skjals frá 7. janúar þ. á. gjörði um, að hann einn vildi taka upp á sig alla málssókn og sekt þá og fjárútlát, er sættanefndin eða dómstólarnir, ef ekki gæti af sættum orðið, gjörði eða dæmdi útaf þeim meiðyrðum m. m., er skjalið frá 7. janúar álitist að innihalda, geti gjört sátta-tilraunina við áfrýjanda ómerka, þar eð hinir stefndu ekki geta fyrir því líkt tilboð misst vafalausan rétt sinn til að halda sér til hvers einstaks af undirskrifendum, og krafa áfrýjanda, að undirréttardómurinn fyrir þá sök skuli dæmast ómerkur og málinu vísast frá undirréttinum, getur því ekki tekizt til greina, heldur verður að dæma málið að sakarefninu sjálfu.

Til stuðnings fyrir því, að verða dæmdur sýkn af kærum hinna stefndu, færir áfrýjandi *sumpart*, að með hinum átöldu orðatiltækjum: „óforsvaranleg vangæzla“, „skeytingarleysi um bæjarins fé“ og „vítaverð misbrúkun á fjárforræði því, er lögin og kjósendurnir hafi lagt þeim (þ. e. bæjarfulltrúunum) í hendur“, sem virðast byggð á því, að árið 1871 hafi verið jafnað á bæjarbúa 3 ára samansöfnuðum gjaldþrotum fátækra sjóðsins, einungis sé úttalaðar útásetningar (kritik) á óheppilegri stjórn bæjarfulltrúanna á fé bæjarins, og að sér í lagi með orðatiltækinu „vítaverð misbrúkun“ hafi ekki verið meint neitt ærumeiðandi fyrir hina stefndu, en að það einungis hafi verið sömu orðatiltæki, sem skömmu á undan höfðu verið viðhöfð „skeytingarleysi“ og „óforsvaranleg vangæzla“ í annari mynd, og ætti þess vegna að tákna hið sama eða nokkurs konar aðfinningarvert hirðuleysi, *sumpart* að útásetning þessi verði að álítast rétt og heimiluð bæði í stöðu bæjarstjórnarinnar gagnvart fátækra stjórninni,

sem eftir skoðun áfrýjanda er kontrollerandi, þannig að bæjarstjórnin er skyld til að hafa umsjón bæði með því, að fátækra-
stjórnin ekki krefjist meira til þarfa sinna ár hvert en nauðsynlegt er, og einnig að hún heimti upphæð þá, er með þarf bæði til gjaldþrota fyrra árs, sem og til nauðsynlegra útgjalda komandi árs – og í allri annari óheppilegri stjórn bæjarstjórnarinnar á fé bæjarins, hvar upp á stefnandi tilfærir ýms dæmi.

Þar eð samt sem áður bæjarfulltrúunum og bæjarfógetanum hverjum fátækranefndin innan loka nóvember mánaðar ár hvert á að afhenda áætlun um upphæð þá, sem útheimtist til þarfa fátækramálefna hið komandi ár, eftir reglugjörð um stjórn bæjarmálefna í kaupstaðnum Reykjavík 27. nóvember 1846 19. grein einungis er heimilt að stinga upp á lækkun á hinni umbeðnu upphæð, en ekki hafa að öðru leyti nein endurskoðandi né kontrollerandi áhrif á áætlun fátækranefndarinnar, né ábyrgð á, hvernig hún ver því fé, sem henni eru veitt umráð yfir, og þar eð hin önnur dæmi, sem áfrýjandi hefir tilfært upp á stjórn bæjarfulltrúanna á fé bæjarins, heldur ekki geta gefið heimild til að einkenna hana á því líkan hátt, eins og gjört er með nefndum orðatiltækjum, sem sérstaklega verða meiðandi vegna opinberrar stöðu hinna stefndu, og þess trausts, er sú staða þeirra útheimtir, hlýtur yfirrétturinn – jafnframt því að taka fram, að í orðatiltækinu „vítaverð misbrúkun“ í því sambandi, sem það stendur, er fólgin slík tvíræðni, að það, þar sem engri nákvæmari útskýring er við bætt, verður að álítast mjög meiðandi fyrir hina stefndu – að fallast á, að umgetin orðatiltæki eru í undirréttardóminum dæmd dauð og marklaus, eins og þennan dóm, þar sem hinir stefndu ekki hafa áfrýjað honum til að fá sektina hækkaða, sem verður að ákveðast eftir al-

mennum hegningarlögum frá 25. júní 1869 217. og 218. smbr. 219. gr., einnig ber að staðfesta að öðru leyti, þó þannig, að málskostnaðurinn við undirréttinn virðist hæfilega settur til 10 rd., hvar af 8 rd. til hins skipaða málsfærslumanns hinna stefndu, organista P. Guðjohnsens.

Að því leyti sem stefnandi undir rekstri máls þessa hefir krafizt þess, að ýms orðatiltæki hins skipaða málsfærslumanns hinna stefndu fyrir undirréttinum um óstefnda menn verði dæmd dauð og marklaus og hann sektaður, getur krafa þessi vegna ásigkomulags áburðar þessa sem áhrærandi þessu máli óviðriðna menn, ekki tekizt til greina.

Málskostnað fyrir yfirréttinum ber áfrýjandanum að borga hinum stefndu með 10 rd.

Að því leyti sem mál þetta hefir verið gjafsóknarmál fyrir undirrétti, vottast, að það hefir verið rekið forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa þó svo að málskostnaður fyrir téðum rétti færist niður í 10 rd., hvar af hinum skipaða málsfærslumanni hinna stefndu, organista P. Guðjohnsen bera 8 rd. í málsfærslulaun. Málskostnað fyrir yfirdóminum borgi áfrýjandi hinum stefndu með 10 rd.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 27. nóvember

dómur

í málinu nr. 30/1871: Guðmundur Ólafsson m. fl.

gegn

Ólafi Pálssyni m. fl.

Við vísitátíugjörð prófastsins í Vestur-Skaftafellssýslu á Ytri-Sólheimakirkju í Mýrdal 20. ágúst 1866 lofuðu sameigendur téðrar kirkju að gjöra að kirkjunni, svo að hún yrði í embættisfæru standi, og með skjali, dagsettu 15. sept. næst á eftir gáfu þeir fjárhaldsmanni kirkjunnar, Sveini bónda Árnasyni, leyfi til að veðsetja jörðina fyrir 200 rd. láni til að byggja kirkjuna upp. Samkvæmt þessu leyfi tók Sveinn Árnason 200 rd. lán hjá Jóni umboðsmanni Jónssyni í Vík 21. júní 1867, móti veði í 20 hdr. úr Ytri-Sólheimum, og sömuleiðis 18. júlí næst á eftir 300 rd. lán hjá prestsekkjunni Sigríði Pálsdóttur á Breiðabólstað móti veði í 40 hdr. úr sömu jörð. Eftir að hinu fyrrnefnda láninu hafði verið sagt upp 20. desember 1868, mættu þeir Jón umboðsmaður Jónsson og Sveinn Árnason 14. júní 1869 fyrir sáttanefnd Dyrhólahrepps að Felli til þess að semja um borgun skuldarinnar, og urðu málalokin þau, að Sveinn vísaði Jóni umboðsmanni til jarðarveðs þess, er honum hafði sett verið, þannig að honum væri heimilt að gjöra veðið að peningum á þann hátt, er honum væri hægast, og 23. s. m. ritaði Jón umboðsmaður sýslumanninum í Skaptafellssýslu, sendi honum eftirrit af sáttagjörðinni og bað hann að selja hinn veðsetta jarðarpart við opinbert uppboð til lúkningar á skuldinni með áföllnum rentum frá dagsetningu veðskuldabréfsins. Þar eð Sveinn Árnason ekki stóð heldur í skilum með rentugreiðslu

af láni því, er hann hafði fengið hjá mad. Sigríði Pálsdóttur, skrifaði umboðsmaður hennar, kansallíráð Skúli Thorarensen á Móeiðarhvoli hlutaðeigandi sýslumanni 26. júlí 1869 og bað hann um að selja veðið við opinbert uppboð og á fundi fyrir sættanefnd Dyrhólahrepps að Felli 27. ágúst næst á eftir milli kansallíráðs Thorarensens og Sveins Árnasonar lýsti Sveinn því yfir, að hann ekki gæti borgað skuld þessa, en hlyti að vísa lánardrottni sínum til jarðarveðs þess, er sett hafði verið fyrir skuldinni, og hefðu hlutaðeigendur því rétt til að gjöra sér það að peningum. Sýslumaðurinn í Skaptafellssýslu lét þar næst 6. sept. 1869 ganga út auglýsingu um, að kaupahlutinn í Ytri-Sólheimum 50 hdr. yrði seldur við opinbert uppboð 20. október næst á eftir, og að kirkjuhlutinn 50 hdr. fylgdi með í kaupunu, og fór uppboðið fram hinn ákveðna dag að Ytri-Sólheimum, hvar Ólafur Pálsson á Höfðabrekku varð hæstbjóðandi að téðri jörð fyrir 1869 rd.

Þessari uppboðsgjörð hefir Guðmundur Ólafsson, bóndi á Péturseyjarhólum og aðrir sameigendur að Ytri-Sólheimum, að fenginni uppreisn og gjafsókn, áfrýjað til yfirdómsins með stefnu dagsettri 22. maí þ. á., og krafizt, að téð uppboðsgjörð verði dæmd marklaus, og að hæstbjóðandi og uppboðskrefjendurnir verði dæmdir allir fyrir einn og einn fyrir alla til að greiða sér allan málskostnað skaðlaust eða að minnsta kosti með 70 rd. Hinir stefndu hafa aftur á móti krafizt, að uppboðsgjörðin verði staðfest og áfrýjendurnir skyldaðir til in solidum að borga sér málskostnað skaðlaust eða með einhverju nægilegu.

Réttargjörðirnar í máli þessu bera með sér, að heimild sú, sem uppboðskrefjendurnir hafa byggt á rétt sinn til að selja jörðina Ytri-Sólheima við opinbert uppboð til lúkningar á veðkröfum sínum með áföllnum rentum, einasta er í því

fólgin, að fjárhaldsmaður Ytri-Sólheimakirkju, sem hafði fengið leyfi hjá eigendum téðrar jarðar til að veðsetja hana fyrir láni til að byggja kirkjuna upp, gaf á opinberum sáttafundi samþykki sitt til, að uppboðskrefjendurnir héldu sér til veðs þess, er þeim þannig hafði verið sett, og lýsti því yfir, að þeim væri heimilt að gjöra sér það að peningum. En þar sem engin sönnun er komin fram fyrir því, að áfrýjendurnir hafi gefið fjárhaldsmanni téðrar kirkju heimild til að gjöra þvílíkar sættir fyrir þeirra hönd – og sér í lagi hefir leyfið til að veðsetja jörðina enga slíka heimild í sér fóligna – geta sættargjörðir þessar ekki verið skuldbindandi fyrir áfrýjendurna, og þess vegna ekki veitt uppboðskrefjendunum nein meiri umráð yfir jörðinni en þeir höfðu fengið við veðsetninguna, sem ekki gefur veðhafanda neinn rétt til að selja veðið til lúkningar á veðkröfu hans án samþykkis hlutaðeigandi eiganda, smbr. tilsk. 19. desbr. 1693 13. grein. Með því að uppboðskrefjendurna þannig hefir brostið alla heimild til að láta selja hina veðsettu jörð við opinbert uppboð, ber að dæma hina áfrýjuðu uppboðsgjörð ómerka, og ber uppboðskrefjendunum að greiða áfrýjendunum málskostnað fyrir yfirdóminum með 25 rd., þar á meðal málsfærslulaun til hins skipaða talsmanns áfrýjendanna, sem ákveðast til 15 rd.

Að því leyti sem mál þetta hefir verið gjafsóknarmál, vottast, að það hefir verið fært forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera:

Hin áfrýjaða uppboðsréttargjörð sýslumannsins í Skaptafellssýslu frá 20. október 1869 á ómerk að vera. Uppboðskrefjendunum, Jóni umboðsmanni Jónssyni í Vík og erfingjum prestsekkjunnar Sigríðar Pálsdóttur á Breiðaból-

stað, ber in solidum að borga áfrýjendunum málskostnað fyrir yfirdóminum með 25 rd., þar á meðal 15 rd. í málsfærslulaun til hins skipaða talsmanns áfrýjendanna fyrir yfirdóminum, Jóns málaflutningsmanns Guðmundssonar.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 27. nóvember

dómur

í málinu nr. 40/1871: Þorkell Árnason

gegn

konsúl M. Smith.

Með landsyfirréttarstefnu frá 12. ágúst, er næst leið, áfrýjar Þorkell bóndi Árnason á Eyði, sem aðaláfrýjandi, til ómerkingar með eða án heimvísunar eða til ógildingar og breytingar gestaréttardómi Gullbringu- og Kjósarsýslu frá 1. apríl seinastl. útaf skuld, er gagnstefnandinn, kaupmaður og konsúll M. Smith telur sig eiga hjá honum, að upphæð 28 rd. 3 sk. og sækir hann um til borgunar með 5% rentum frá 25. janúar þ. á., og sem aðaláfrýjandinn er dæmdur með gestaréttardóminum til að borga að fullu, nema hann vinni synjunareið fyrir nokkurn hluta skuldarinnar eftir þeim fram komna reikningi, og hefir aðaláfrýjandi krafizt þess, að dómur þessi verði alveg úr gildi felldur, og hann algjörlega dæmdur sýkn af kærnum og kröfum gagnáfrýjandans og sér dæmdur hæfilegur málskostnaður hjá honum. Gagnáfrýjandi hefir þar á móti krafizt, að aðaláfrýjandi verði beinlínis

dæmdur til að borga sér skuldina með fullri upphæð hennar án þess honum leyfist að vinna synjunareið fyrir nokkru af henni, og að gestaréttardóminum þess vegna, að því leyti hann dæmir aðaláfrýjanda eið, verði breytt en að öðru leyti staðfestur.

Réttargjörðirnar bera með sér, að það hefir gengið frávísunardómur í máli þessu árið 1869, og eru þær réttargjörðir lagðar fram in forma, og yfir höfuð í þær vitnað í málinu, en þó sér í lagi í skjal það, sem finnst í téðum réttargjörðum og lagt er þar fram undir Ltra h að no. 4, og sem inniheldur útásetningar út á reikninga gagnáfrýjanda, sem málið er risið útaf, á árunum 1864–67, og krefst aðaláfrýjandinn, að þær verði teknar til greina við úrslit málsins. Í þessum útásetningum segist aðaláfrýjandinn sumpart ekki hafa tekið né leyft öðrum að taka það, sem í skjalinu er tilgreint, sumpart sé sumt, sem hann hefir fengið í verzlun gagnáfrýjandans, reiknað sér með hærra verði en viðgengist hafi á þeim vöru- tegundum hjá öðrum kaupmönnnum hér í bænum, og loks hafi hann ekki fengið uppbót þá, sem sér hafi borið á fiski, sem hann hafi lagt inn hjá gagnáfrýjanda á árunum 1864–67 inklusive. Þessum útásetningum hefir gagnáfrýjandinn mótmælt sem röngum og ósönnuðum, en farið svo laust og í svo almennum orðum yfir útásetningarnar, að þeim getur ekki álitizt þar með hrundið í heild sinni, og gestaréttardómurinn hefir komizt til sömu skoðunar, að því leyti sem hann hefir dæmt aðaláfrýjanda eið eftir höfuðbók gagnáfrýjanda að því er snertir skuldapóstana undir ltra A í útásetningaskjalinu h að no. 4, og þannig álitíð, að hér lægi ekki fyrir nægileg sönnun, og í þessu verður landsyfirrétturinn að vera gesta réttardómaranum samdóma, en þar á móti ekki í því, að hann hefir dæmt aðaláfrýjandanum eið, því aðaláfrýjandinn

hefir enga kontrabók haft við gagnáfrýjandann, svo séð verði, en það er kontrabókin, sem samkvæmt tilsk. 13. júní 1787 II, 17. og 18. grein ræður úrslitum, þegar þræta verður milli kaupmanna og bænda útaf verzlunarviðskiptum þeirra, en höfuðbókin er einasta til samanburðar við kontrabókina, og hefir því sem slík ekki það sönnunarafl, sem eiður geti byggzt á, og getur því síður haft það hér, sem það er komið fram undir málinu, að það hafi læðzt inní hana einstöku ritvillur, hvað skuldareikning aðaláfrýjandans snertir. Það getur því ekki álitizt, að hér sé komin fram þvílík sönnun fyrir skuldapóstunum, sem ræðir um undir ltra A í skjalinu h að no. 4, að aðaláfrýjandanum verði dæmdur synjunareiður, og ber því að frífinna hann hvað þá snertir. Viðvíkjandi útásetningunni undir ltra B., sem lýtur að uppbóta eða afslætti á einstökum vörutegundum, af því að gagnáfrýjandinn hafi selt aðaláfrýjanda þær með hærra verði en almennt hafi þá verið á þeim hjá kaupmönnum í Reykjavík, athugast, að aðaláfrýjandinn hefir ekki leitt nein slík rök að þessari útásetningu sinni, að landsyfirrétturinn geti tekið hana til greina. Hvað þar næst snertir uppbót þá, sem aðaláfrýjandinn hefir heimtað á því verði, sem hann hafi fengið hjá gagnáfrýjandanum fyrir fisk þann, sem hann lagði inn hjá honum árin 1864–1867, þá er það að vísu alkunnugt, að kaupmenn í Reykjavík ekki setja neitt fast verð á aðalvörur bænda, sem hafa fastan reikning við þá, t. a. m. fisk, ull, lýsi og svo frv., þegar varan er lögð inn, en að verðið kemur fyrst út við árslokin, þegar reikningarnir fyrir árið eru gefnir út, og það er orðið kunnugt, hvaða söluverð hafi orðið almennt á vörunni í kauptíðinni um sumarið, og komi það þá upp, að einhver af heldri kaupmönnum hafi borgað vöruna hærra verði en almenningur vissi af í kauptíðinni, eru

kaupmenn vanir að jafna þennan mismun við þessa skiptavini sína – þetta er eins konar þegjandi samkomulag, – og þar sem nú ekkert liggur fyrir um það, að aðaláfrýjandi og gagnáfrýjandi hafi sérstaklega samið neitt sín í milli um verðið á fiskinum, þegar hann var lagður inn, er næst að álíta, að það almenna gangverð skyldi ráða, og þar eð nú aðaláfrýjandi hefir með reikningi frá öðrum kaupmanni í Reykjavík sannað, að hann hafi fengið hjá honum fyrir fisk sinn árið 1867 24 rd. fyrir skippund, en ekki nema 22 rd. hjá gagnáfrýjanda, og því heimtar 1 rd. uppbót á hverju skippundi, eða tilsamans 4 rd., fær landsyfirrétturinn ekki betur séð, en að þessi uppbótakrafa hans verði samkvæmt aðalreglunni, sem nú var talin, að takast til greina, og þessi uppbót að koma til afdráttar í skuld hans við gagnáfrýjanda, meðan aðaláfrýjandi þar á móti ekki getur fengið uppbót fyrir árið 1864 né fyrir saltið árið 1866, af því hann hefir ekki lagt fram neina skýrslu um verðið á fiski í verzluninni í Reykjavík fyrir það ár, né heldur neina sönnun fyrir því, að saltið fyrir árið 1866 hafi orðið honum dýrara en þó hann hefði fengið það hjá gagnáfrýjandanum. Hvað loks snertir uppbótakröfu aðaláfrýjandans sub ltra. D í skjalinu h að no. 4, liggja ekki, hvað þessa kröfu snertir, þær upplýsingar fyrir landsyfirréttinum, að hún geti tekizt gild.

Samkvæmt því framantalda fellur þannig burtu úr reikningi aðaláfrýjanda eftir útasetningunni sub. ltra A í skjalinu h að no. 4 11 rd. 94 sk. og eftir ltra C ber honum 4 rd. uppbót fyrir árið 1867, og þegar þessir tilsamans 15 rd. 94 sk. dragast frá skuldakröfu gagnáfrýjanda, verða eftir 12 rd. 5 sk., sem aðaláfrýjanda ber að borga gagnáfrýjanda ásamt 5% leigum frá 25. janúar seinastliðins. Málskostnaður virðist eftir kringumstæðunum eiga að falla niður við báða rétti.

Því dæmist rétt að vera:

Aðaláfrýjandinn Þorkell Árnason á Eyði á að borga gagn-áfrýjandanum, konsúl og kaupmanni M. Smith í Reykjavík 12 rd. 5 sk. með 5% rentum frá 25. janúar þ. á. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1871, þann 18. desember

dómur

í málinu nr. 31/1871: Jón Jónsson umboðsmaður
gegn
prestsekkju Guðríði Jónsdóttur.

Með landsyfirréttarstefnu frá 1. júní seinastl. áfrýjar málaflutningsmaður Jón Guðmundsson eftir skikkun stipt-amsins og að fenginni gjafsókn og uppreisn dómi sýslumannsins í Skaptafellssýslu frá 16. ágúst 1870 í máli, sem í héraði með gjafsókn á báðar hliðar var höfðað gegn prófastsekkju Guðríði Jónsdóttur út af því, að hún hafði skorazt undan að borga kirkjutíund til Kirkjubæjarklausturs kirkju af tíundarbæru lausafé sínu, en með téðum héraðsréttardómi er hún dæmd sýkn af kröfum sækjandans og málskostnaður úr opinberum sjóði.

Fyrir landsyfirréttinum hefir sækjandinn gjört þá réttar-kröfu, að þessi héraðsréttardómur verði felldur úr gildi, og kirkjunni dæmdur réttur til að heimta vanalega kirkjutíund að lögum af framtöldu tíundarbæru lausafé hinnar stefndu,

en til vara, að hin stefnda verði dæmd til að greiða þá tíund til nefndrar sóknarkirkju sinnar, sem hún er krafín um og lögsókt út af í þessu máli, og loks, að sér verði dæmd hæfileg málsfærslulaun úr opinberum sjóði; þar á móti hefir hinn skipaði talsmaður hinnar stefndu krafízt þess, að hún verði dæmd frí af kærú og kröfum stefnandans í þessu máli, og henni dæmdur hæfilegur málskostnaður og sér salaríum.

Í reglugjörðinni frá 17. júlí 1782, sem hér á landi er það gildandi aðallagaboð um tíundargreiðslu, segir, að prestar og geistlegir menn, sem opinberum embættum þjóni, skuli telja fram tíundarbært fé sitt, eins og aðrir, en ekki borga tíund af því nema til fátækra, en þar á móti er ekkert ákveðið um það, hvort ekkjur þeirra, að þeim liðnum, skuli njóta sama tíundarfrelsis og menn þeirra nutu, meðan það hins vegar er tekið fram seinna í greininni, að ekkjur presta skuli, eins og menn þeirra, vera undanþegnar svokölluðum skatti, gjaftolli og öðrum manntalsbókargjöldum, er tíundarfrelsis ekki getið, og þannig er ekkert ákveðið viðvíkjandi tíundarfrelsi prestsekkna hér á landi, og á því atriði byggir sækjandi kröfu sína, að hin stefnda verði dæmd til að borga kirkjutíund þá, sem hér er umtalsefni, þar sem hér sé um almenna skyldu að ræða, er enginn geti skorazt undan, nema hann með lögum sé beinlínis undanþeginn. Hins vegar kemur það fram í mörgum biskupaúrskurðum 1795 (svo) og sýnodal ályktunum 1697 og 1808, að prestsekkjur séu ekki skyldar til að borga aðra tíund en til fátækra, og að það hafi við gamla og nýja landsvenju að styðjast, hvað og sannast af sjálfum þeim tilgreindu sýnodalályktunum, sem bæði eru yngri og eldri en reglugjörðin frá 17. júlí 1782, og þótt því reglugjörð þessi ekki með berum orðum heimili prestsekkjum undanþágu frá tíundargreiðslu og in specie ekki frá þeirri

tíund, sem hér er umtalsefni, og menn þeirra, prestarnir voru aðnjótandi, verður ekki af því atriði, gegn hinni eldri venju, ályktað með nokkurri vissu, að prestsekkjum ekki beri þetta tíundarfrelsi, sem mönnum þeirra bar, né að það hafi verið löggjafarans vilji að svipta þær því, þar sem prestaekkjum þó að öðru leyti er veitt hin sama undanþága frá manntalsbókargjöldum, skatti og gjaftolli m. m., sem menn þeirra nutu. Hitt liggur miklu nær að álykta, að ástæðan fyrir því, að tíundarfrelsis prestaekknanna ekki er getið í reglugjörðinni um leið og prestanna, hafi verið sú, að það þyrfti ekki sérstaklega að taka það fram fyrir þær, er það eins og leiddi af sjálfu sér, að það tíundarfrelsi, sem menn þeirra hefðu verið aðnjótandi, gengi yfir til þeirra sem ekkna að mönnum þeirra liðnum, með því líka ákvörðunin í niðurlagi 4. greinar veitti hlutaðeigandi prestaekkjum nægilega tryggingu fyrir því, að þær ekki þyrftu að borga önnur gjöld til hins opinbera en þeim með lögum beinlínis væri gjört að skyldu að greiða. Að þessi skilningur á reglugjörðinni, að tíundarskylda prestaekkna hér á landi nái ekki lengra en sú, sem hvíldi á mönnum þeirra, og að þeim beri jafnrétti við þá, hvað undanþágur þær, sem löggjafinn hafði veitt þeim, og taldar eru í reglugjörðarinnar 6. grein, snertir, sé réttur, virðist auðsært, þegar litið er til þeirra ástæðna, sem sjálf-sagt hafa legið til grundvallar fyrir og ráðið því skatta- og tíundarfrelsi, sem prestum hér á landi er veitt, og vissulega hafa verið þær að bæta kjör þeirra á þennan hátt, og þar næst er athugað, að þessar ástæður ná í miklu fyllri skilningi til prestaekkna en prestanna sjálfra, því, eins og alkunnugt er, eiga allflestar prestaekkjur hér við bág kjör að búa, þar sem þær ekki fá neina pensíón nema þá, sem þær fá af brauðinu, sem menn þeirra þjónuðu, og það þó aðeins af þeim betri

brauðum en enga af þeim rýrari. Þetta bágborna ástand prestsekkna hér á landi hefir löggjafinn vissulega haft fyrir augum, er hann veitti þeim undanþágu frá afgreiðslum þeim, sem í niðurlagi 6. greinar í reglugjörðinni frá 1782 eru tilgreindar; en þegar gengið er út frá því, að sama skoðun hafi ráðið hjá löggjafanum, þegar hann veitti ekkjum prestanna það ofangreinda gjaldfrelsi til að létta kjör þeirra, eins og réði þegar hann veitti prestunum það sjálfum, verður ekki ætlað, að það hafi verið löggjafarans vilji, að ekkjur prestanna, sem í tekjulegu tilliti eru verr farnar en menn þeirra, skyldu hvað gjaldfrelsi þeirra og styrk þann og létti, sem í því er fólgin, snertir, verða lakara úti en menn þeirra, heldur virðist eðlilegast að álíta, að löggjafinn hafi viljað veita þeim fullt jafnrétti og því einnig hið sama tíundarfrelsi sem mönnum þeirra, þó eigi sé með berum orðum tekið fram, að svo skyldi vera.

Samkvæmt því framangreinda og með sérlegri tilsjón af þeirri venju, sem um langan aldur hefir átt sér stað hér á landi, að prestaekkjur hafa verið álitnar undanþegnar annarri tíundargreiðslu af tíundarbæru lausafé þeirra en til fátækra, verður landsyfirrætturinn að komast til sömu niðurstöðu sem undirdómarinn hefir komizt að, að prestaekkjur ekki séu hér á landi tíundarskyldar nema til fátækra, og ber hinn stefnda því að dæma sýknan af áfrýjandans kærnum og kröfum í þessu máli.

Að því leyti sem undirdómarinn hefir dæmt málsfærslumanni kirkjunnar, umboðsmanni Jóni Jónssyni, málsfærslulaun, geta honum eftir stöðu hans og eftir því sem fyrir er mælt í rentukammerbréfum frá 28. marz 1846 og 19. júní 1847 ekki orðið dæmd málsfærslulaun, sem því falla niður. Laun þau, sem dæmd eru svaramanni hinnar stefndu

samþykkjast. Málsfærslulaun til hinna skipuðu málaflutningsmanna við landsyfirréttinn, sem hæfilega virðast metin til 12 rd. r. m. til hvors þeirra um sig, ber, eins og málaflutningslaun til svaramanns hinnar stefndu við undirréttinn, að borga úr opinberum sjóði.

Sem gjafsóknarmál hefir mál þetta við undir- og yfirrétt verið flutt og rekið forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera:

Hin stefnda prófastsekkja Guðríður Jónsdóttir á fyrir áfrýjandans kærur og kröfum í þessu máli frí að vera. Þeim skipuðu málaflutningsmönnum við yfirdóminn, málaflutningsmönnum Jóni Guðmundssyni og Páli Melsted, og prestinum síra P. Pálssyni við undirréttinn bera hinum fyrrnefndu tólf ríkisdalir hvorum og hinum síðastnefnda 3 rd. í málsfærslulaun, sem borgist þeim úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 8. janúar

dómur

í málinu nr. 46/1871: Réttvísir

gegn

Magnúsi Magnússyni m. fl.

Þar eð, gagnstætt því sem boðið er í L. 1-8-6, 1-4-4 og 1-25-8, flestöll þau skjöl, sem finnast í undirréttargjörðunum í máli þessu, þar á meðal dómsstefnuna sjálfa vantar vottorð hlutaðeigandi undirdómara um, að þau hafi verið lögð fram í réttinum, leiðir þar af, að engin vísir er fyrir því,

að þessi skjöl, sem í dómsgjörðunum standa, séu hin sömu skjöl, er lögð voru fram við undirréttinn, og getur dómur því ekki gengið í málinu hér við réttinn, fyrr en þessi vissa er fengin, en málinu ber að heimvísa til þess að fá framleggingarvottorð undirdómarans á skjölin.

Því dæmist rétt að vera:

Málinu heimvísast til þess að undirdómarinn riti hið lögboðna framleggingarvottorð á skjöl þau, sem finnast í undirréttargjörðunum og vantar áteiknun um framleggingu.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 15. janúar

dómur

í málinu nr. 43/1871: P. Guðjohnsen organisti

gegn

Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni.

Þar eð yfirdómsstefnan í máli þessu ber með sér, að áfrýjandinn, organisti P. Guðjohnsen, hefir skotið því til æðri réttar „sín eigin vegna“, en ekki sem umboðsmaður málsaðila, Einars kaupmanns Bjarnasonar, eins og hann einnig hefir stefnt Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni persónulega, en ekki sem umboðsmanni W. O. A. Löwes, umráðamanns yfir eignum verzlunarfélagsins Henderson, Anderson & Co., getur ekki hér við réttinn gengið neinn dómur í málinu, að því er snertir aðalefni þess, og heldur ekki um þá kröfu áfrýjandans, að hinn stefndi verði dæmdur til að borga honum 15 rd. fyrir tímaspilli, ómak og armæðu, með því yfirdómurinn, er svona stendur á, ekki getur lagt neinn dóm

á slíka kröfu út af fyrir sig, þar sem enginn dómur hefir gengið um hana í héraði. Máli þessu ber því ex officio að frávísa, og getur hinum stefnda eftir þessum málalyktum ekki orðið dæmdur kostur og tæring.

Því dæmist rétt að vera:

Málinu frávísast.

Th. Jónassen.

Árið 1872, þann 29. janúar
dómur
í málinu nr. 1/1872: Réttvísinn
gegn
Guðlögi Guðlögssyni.

Með dómi gengnum við Vestmannaeyja aukahéraðsrétt þann 31. ágúst seinastl. er Guðlögur Guðlögsson frá Stórholti í Rangárvallasýslu dæmdur fyrir þjófnað í 10 vandarhagga refsingu og málskostnað, og hefir hann skotið þessum dómi til landsyfirréttarins.

Samkvæmt þeim skýrslum, sem komnar eru fram í málinu og eigin játningu hins dómfellda, er brot hans þar í fólgið, að hann í næstliðnum júnímán., þá hann var staddur á Vestmannaeyjum í verzlunarerindum fyrir föður sinn, fór þar inn í sölubúð og tók þar úr búðarpallinum peningabuddu og stakk á sig í því skyni að eigna sér hana; sama daginn fór hann þar inn í aðra sölubúð, tók þar öskjur eða dósir með knallhettum, stakk í vasa sinn og fór svo í burtu úr búðinni. Þessir munir, sem virtir eru á 48 sk., fundust á hinum

ákærða, er leitað var á honum, og er þeim skilað aftur réttum eigendum, svo um endurgjald hins stolna er ekki að ræða.

Þar eð hegning sú, sem undirdómarinn hefir ákveðið hin-um ákærða, sem er fæddur 1851 og ekki hefir áður verið dæmdur eða ákærður fyrir nokkurt lagabrot, virðist hæfilega metin samkvæmt 230. grein hinna nýju sakalaga smbr. við 307. grein og tilsk. 24. janúar 1838 4. grein til tíu vandarhagga refsingar, ber undirréttarins dóm, bæði hvað hegningu þá, sem ákærði er dæmdur í og eins hvað málskostnað snertir að staðfesta. Svo borgar hann og þann af áfrýjun málsins leiðandi kostnað, og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfírréttinn 5 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun.

Málið hefir við undirréttinn verið rekið með tilbærilegum hraða, og við yfírréttinn hefir sókn og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur í þessu máli á óraskaður að standa. Ákærði borgar þann af áfrýjun málsins leiðandi kostnað, og þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfírréttinn, málaflutningsmannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar, fimm ríkisdali til hvors um sig í málsfærslulaun.

Dóminum ber að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, 19. febrúar

úrskurður

í málinu nr. 2/1872: H. Kr. Friðriksson

gegn

hreppstjórunum í Mosfellssveit.

Þar eð ástæður þær, sem exceptio hinna stefndu gegn réttarins justitarius eru byggðar á, eru þess eðlis, að þeim verður enginn gaumur gefinn, þá

úrskurðast:

Hin framkomna exceptio verður ekki tekin til greina.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 2. apríl

dómur

í málinu nr. 2/1872: H. Kr. Friðriksson

gegn

hreppstjórunum í Mosfellssveit.

Þess skal fyrir fram getið, að mál þetta er ranglega höfðað sem pólitíréttarmál, en þar sem sækjandanum hefði verið heimilt að höfða það sem gestaréttarmál, og meðferð þess þá hefði orðið hin sama, virðist ekki næg ástæða til fyrir þessa sök ex officio að dæma alla meðferð þess í héraði ómerka. Að öðru leyti er máli þessu þannig varið, að hinir stefndu hreppstjórar í Mosfellssveit, Guðmundur Einarsson í Miðdal og Halldór Jónsson í Þormóðsdal, tóku veturgamlan hrút, er í haust, er var, kom að í Mosfellssveitarrétt, og áfrýjandinn, skólakennari H. Kr. Friðriksson átti, og seldu hann þar þeg-

ar í stað án vilja og vitundar eiganda, og nokkru seinna seldu þeir á Lágafelli hvíthyrnda á, er hann átti, og komið hafði að í fé bónda nokkurs þar í sveitinni. Hrúturinn hljóp á 1 rd. 60 sk., en ærin á 1 rd. Út af þessu höfðaði áfrýjandinn mál gegn hinum stefndu, en þeir voru með dómi sýslumannsins í Gullbringu- og Kjósarsýslu 14. desember f. á. dæmdir sýknir af kærum sækjandans og hann dæmdur í 5 rd. málskostnað. Þessum dómi hefir hann skotið til yfirdómsins og krafizt þar, að hinir stefndu verði dæmdir til að greiða sér fyrir kindur þessar auk áminnztra 2 rd. 60 sk. 9 rd. 36 sk., og þar að auki málskostnað fyrir báðum réttum með 25 rd., eða því, er hann megí við una. Hinir stefndu hafa nú viljað réttlæta sig með því, að fyrrnefndar kindur hafi haft sótnæman kláða; bóndi sá, er kindurnar hafi verið í geymslu hjá, hafi ekki viljað taka við þeim, og hvað ána snertir, hafi þeir gjört eigandanum boð, áður en hún var seld, en hann samt eigi vitjað hennar, og loksins hafi þessi framgangsmáti verið samkvæmur nokkrum bréfum sýslumanns til sín. Að vísu hefir nú áfrýjandinn álitíð það ósannað, að þessar kindur hans hafi verið með kláða, en þó þetta eigi mætti álítast nægilega sannað, þá er það samt af bréfum sýslumannsins til hinna stefndu að ráða, að fé hans hafi verið kláðagrunað, en hvorugt þetta, þó kindurnar hefðu verið með kláða eða kláðagrunaðar, virðist að hafa getað heimilað hinum stefndu að selja þær til skurðar, eins og þeir gjörðu, án þess að láta hann fyrir fram vita það, ef hann kynni að vilja sækja þær og borga það, er leitt hefði af gæzlu þeirra og skilaboðunum til hans, þar sem hann átti heima þar svo nærri, að kindurnar voru fullkomin borgun fyrir þeim kostnaði, ef hann eigi hefði viljað ljúka hann góðviljuglega; og því síður getur þessi aðferð hinna stefndu réttlætzt, sem sýslumaður í

bréfi sínu til þeirra 16. júní í sumar, er var, hafði sagt þeim að taka upp fé áfrýjanda, ef það fyndist þar í hreppnum fyrir utan landamerki jarðar þeirrar, þar sem það var í gæzlu, gjöra áfrýjandanum síðan á hans kostnað orð að sækja það og færa það út úr hreppnum, og ef eigandi þá eigi vildi borga kostnað þenna, skyldu þeir halda eftir svo miklu af fé hans, sem nægilegt væri til að borga hann með; sækti eigandi eigi féð, eftir að hafa fengið orðin, skyldi selja það við opinbert uppboð. Og aftur seinna hefir sýslumaðurinn í bréfi til hinna stefndu 9. október næst á eftir sagt þeim að reka fé áfrýjanda til Reykjavíkur, ef hann eigi sjálfur að stuttum fresti liðnum, er þeir skyldu gefa honum, hefði sókt það. Og þegar sýslumaðurinn í bréfi sínu til hinna stefndu 23. sept. s. á. segir þeim að selja þær kindur áfrýjanda, er væru á Árbæ þar í hreppnum, til niðurskurðar, ef eigandi eigi hefði sókt þær innan tveggja daga þar frá, þá verður þetta að skiljast samkvæmt hinum bréfum sýslumannsins þannig, að hinir stefndu yrðu að hafa gjört áfrýjanda boð um að sækja kindurnar, áður en þeir seldu þær, enda væri hinn tiltekni frestur annars alveg þýðingarlaus.

Það er nú víst, að hinir stefndu ekki höfðu gjört áfrýjandanum nein skeyti um hrútinn, áður en þeir seldu hann, og eins verður það eigi heldur álitíð, móti neitun hans, að hann hafi fengið nein boð um ána frá þeim, áður en þeir seldu hana. Það virðist og heldur engan veginn nóg, hvorki í sjálfu sér eftir því hvernig hér stóð á og að framan er á vikið, né eftir bréfum sýslumannsins, þó sá, er hafði fé áfrýjanda í geymslu, eigi vildi skipta sér neitt af þeim hér um ræddu tveim kindum hans.

Af fyrr téðum ástæðum verður að álíta, að hinir stefndu eigi hafi átt með að selja hinar fyrr nefndu kindur áfrýjand-

ans, og ber þeim því að endurgjalda honum halla þann, er hann hefir haft af sölunni, og sem hann hefir matið 9 rd. 36 sk., og þeir ekki sérstaklega hafa mótmælt, að rétt væri matið. Málskostnaður fyrir báðum réttum virðist eftir málavöxtum eiga að falla niður. Svaramanni hinna stefndu, er fengið hafa gjafsókn fyrir yfirdóminum, borgist fyrir flutning sinn á málinu 8 rd. úr opinberum sjóði. Að því leyti málið hér fyrir réttinum hefir verið gjafsóknarmál, vottast, að flutningur þess hefir verið löglegur.

Því dæmist rétt að vera:

Hinir stefndu, hreppstjórnir Guðmundur Einarsson og Halldór Jónsson, eiga að borga áfrýjandanum, Halldóri skólakennara Friðrikssyni, 9 rd. 36 sk. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður. Í laun til hins skipaða svaramanns hinna stefndu, málaflutningsmanns Páls Melsteds, lúkist 8 rd. úr opinberum sjóði.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá lögbirtingu dóms þessa undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 2. apríl

dómur

í málinu nr. 3/1872: Hið opinbera

gegn

Bjarna Jónssyni og Jens Jónssyni.

Með því að það verður að álítast nauðsynlegt, að hinum ákærðu í opinberum lögreglumálum, þar sem engin stefna eður fyrirkall er úttekið og birt þeim, sé, áður en málið er

tekið upp til dóms, gefið til vitundar, að dómur muni ganga í málinu og að dómarrinn um leið skori á þá, að koma fram með allt það er þeim gæti verið til málsbóta, en það verður ekki séð á réttargjörðunum í máli því, sem hér liggur fyrir, að þessa hafi verið gætt, og þar við bætist, að réttargjörðirnar ekki hafa inni að halda neinar upplýsingar um aldur og ástæður hins ákærða Bjarna Jónssonar smbr. tilsk. 26. maí 1863 1.—4. gr., né heldur nægilegar upplýsingar um atriði það, sem um er rætt í téðrar tilsk. 8. gr. 1. málsg. — þá ber að dæma dóm sýslumannsins í Snæfellsnes- og Hnappadals-sýslu í málinu frá 3. janúar þ. á. ómerkan og að vísa málinu heim í hérað til nýrrar og löglegrar meðferðar.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur sýslumannsins í Snæfellsnes- og Hnappadals-sýslu, upp kveðinn fyrir pólitírétti téðrar sýslu 3. janúarmán. þ. á. yfir hinum ákærðu Bjarna Jónssyni og Jens Jónssyni, á ómerkur að vera, og vísast málinu heim aftur í hérað til nýrrar og löglegrar meðferðar.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 29. apríl

dómur

í málinu nr. 7/1872: Réttvísinn

gegn

Jóni Bergssyni.

Með dómi, upp kveðnum 9. desembermán. f. á. fyrir aukarétti Borgarfjarðarsýslu að Hjarðarholti, er Jón Bergsson á Bakka í Akraneshreppi dæmdur fyrir þjófnað, þriðja

sinn framinn, til 2×27 vandarhagga refsingar og til að vera háður sérlegri gæzlu lögreglustjórans í 16 mánuði, sem og til að greiða allan af málinu löglega leiðandi kostnað og hefir hlutaðeigandi amtmaður áfrýjað þessum dómi af hálfu hins opinbera til yfirdómsins.

Með eigin játningu hins ákærða og öðrum upplýstum atvikum er það löglega sannað, að hann í vor, er leið, þegar hann var í vist hjá Rósu Ottesen á Ytrahólmi, hafi tekið úr saltfiski hennar 13 eða 14 fiska, sem hann fór með til lausakaupmanns á Lambhússundi, lagði þar inn og tók út á ýmislegt handa sjálfum sér. Saltfiskar þeir, er ákærði þannig stal og hagnýtti sér vógu 3 lísipund og eru virtir á 3 rd., og hefir eigandinn eigi krafizt neins endurgjalds fyrir hið stolna. Hinn ákærði, sem er fæddur 3. febr. 1851, er með dómi landsyfirrættarins frá 1. júlí 1867 dæmdur fyrir þjófnað í fyrsta sinn framinn í 10 vandarhagga refsingu, og með dómi sama réttar frá 4. júlí 1870 fyrir þjófnað framinn í annað sinn í 40 vandarhagga refsingu og til að vera háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 1 ár.

Þó að hinn ákærði þannig áður sé dæmdur fyrir þjófnað framinn í annað sinn, hefir undirdómarinn af þeirri ástæðu, að hann ekki var orðinn 18 ára, þegar hann drýgði fyrsta þjófnað sinn, álitid, að nú bæri samkvæmt 62. grein í hegningarlögum 25. júní 1869 aðeins að dæma hann sem fyrir þjófnað framinn í annað sinn, og því heimfært afbrot hans undir 232. grein hegningarlaganna; en þessa skoðun getur yfirdómurinn ekki aðhyllzt, því þar sem 309. grein í téðum lögum mælir svo fyrir, að hegningardómar, upp kveðnir samkvæmt hinum fyrri lögum skuli, þegar nýju hegningarlögin leggja aukna hegningu við ítrekuðum glæpum, teknir til greina við ákvörðun hegningarinnar, eins og væru þeir

upp kveðnir samkvæmt hinum nýju hegningarlögum, þá verður ekki betur séð en að löggjafarinn með þessari ákvörðun hafi viljað taka fram þá reglu, að slíkir eldri hegningardómar ávallt skuli teknir til greina eins og þeir liggja fyrir, án tillits til þess, hvort þeir eru samkvæmir ákvörðunum hinna nýju hegningarlaga eður eigi, og hvort þeir hefðu haft ítrekunarhegningu í för með sér eður eigi, ef afbrotið hefði verið dæmt eftir hinum nýju hegningarlögum. Samkvæmt þessu verður yfirdómurinn að álíta, að þar sem hinn ákærði áður er dæmdur fyrir þjófnað framinn í annað sinn, beri nú að dæma hann eftir 233. grein hegningarlaganna, og virðist hegning hans eftir öllum málavöxtum hæfilega metin til 1 árs hegningarvinnu, sem eftir tilsk. 24. jan. 1838 4. gr. a afplánast með 40 vandarhöggum, og að vera háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 1 ár. Svo ber honum og að greiða allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns hér við réttinn 5 rd. til hvors um sig. Málsfærslulaun þau, sem í undirréttardóminum eru ákveðin handa svaramanni hins ákærða fyrir undirréttinum samþykkjast.

Að því er snertir meðferð málsins í héraði athugast, að rannsókn málsins er hafin 26. ágúst og haldið áfram 28 s. m., en síðan er málinu ekki hreyft fyrr en 4. nóvbr. næst á eftir, og hefir það orsakast af drætti þessum, að Bjarni Björnsson, sem eftir framburði hins ákærða hafði hvatt hann til að drýgja afbrot það, er mál þetta er risið af, var farinn burt úr sýslunni, áður en rannsóknin var tekin upp aftur, svo að skýrsla hans hefir ekki fengizt um þetta atriði. En þar sem undirdómarinn hefir réttlætt þenna drátt með öðrum embættisönnum, virðist ekki næg ástæða til að láta hann varða undirdómarann ábyrgðar. Ennfremur skal yfirdómurinn geta

þess, að eitt skjal í undirréttargjörðunum, bréf hreppstjórans í Akraneshreppi 31. júlí 1871, að vísu vantar áteiknun um framleggingu, en þar skjal þetta ekki getur haft nein áhrif á úrslit málsins, og hefði því eigi þurft að leggjast fram, getur yfirdómurinn ekki lagt neina þýðingu í þetta atriði.

Sókn og vörn hér fyrir réttinum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Jón Bergsson á að hýðast 40 vandarhöggum, og vera háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 1 ár, svo borgi hann og allan af áfrýjun sakarinnar löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 5 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun. Hvað málskostnað í héraði snertir á undirréttarins dómur óraskaður að standa.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá lögbirtingu dóms þessa og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 29. apríl

dómur

í málinu nr. 6/1872: Hið opinbera

gegn

Guðbjörgu Melkjorsdóttur m. fl.

Með dómi sýslumannsins í Snæfellsnes- og Hnappadals-sýslu 3. janúar þ. á. er hin ákærða Guðbjörg Melkjorsdóttir dæmd fyrir lausamennsku til að greiða 25 rd. 15½ sk.,

helminginn til fátækra sjóðs Helgafellssveitar og hinn helminginn til hreppstjórans. Svo eru og þeir Hallgrímur Illugason á Jaðri, kaupmaður E. Egilsson og söðlasmiður Jens Jónsson dæmdir fyrir ólöglega hýsingu hennar, hver í 1 rd. sekt, er borgist á sama hátt, en dómi þessum hefir amtmaðurinn skotið til yfirdómsins.

Þó að margt sé nú öðruvísi en vera skyldi með tilbúnað máls þessa í héraði, þá virðist þó sem hjá því verði komið, að vísa því heim aftur í hérað, því fyrir yfirdóminum er komið fram vottorð frá héraðslækninum þar í sveitinni, um að hin ákærða sé veik af bólgu undir hægri síðu, er stundum haldi henni í og við rúmið, og að hún þar að auki sé talsvert fötluð á hægri handlegg eftir gamalt meiðsl, svo að hún eigi geti álitizt fær um að ganga í neina alminnilega vist; en það virðist auðsætt, að ákvarðanir tilskipunarinnar 26. maí 1863 um skyldu manna til að ganga í vist aðeins nái til þeirra, sem vegna heilsunnar eru færir um það. Þó málinu því væri vísað heim í hérað, og bætt yrði úr göllum þeim, er á tilbúnaði þess þar eru, þá gæti það eigi leitt til annars en sýknu hinna ákærðu, er af framan skrifuðum ástæðum öll ber að dæma sýkn í þessu máli, og greiðist allur kostnaður, er af því rís, úr opinberum sjóði, þar á meðal til sóknara og svaramanns hinna ákærðu hér við réttinn 5 rd. til hvors um sig fyrir flutning þeirra á málinu.

Meðferð málsins í héraði virðist eigi slík, að hún geti bakað undirdómaranum ábyrgðar. Málsfærslan hér við réttinn hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hin ákærðu, Guðbjörg Melkjorsdóttir, Hallgrímur Illugason, Egill kaupmaður Egilsson og Jens söðlasmiður

Jónsson, eiga öll sýkn að vera fyrir ákærum hins opinbera í þessu máli. Allur af málinu löglega leiðandi kostnaður, þar á meðal laun sóknara og svaramanns hinna ákærðu hér við réttinn, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 5 rd. til hvors þeirra um sig, borgist úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 29. apríl

dómur

í málinu nr. 5/1872: Hið opinbera

gegn

Halldóri Magnússyni og Jóni Jónssyni.

Með því að ekki verður séð af réttargjörðunum í máli þessu, sem höfðað er sem opinbert lögreglumál, án þess að nein stefna eða fyrirkall sé birt hinum ákærðu, að dómari hafi tilkynnt þeim, að mál yrði höfðað gegn þeim, og um leið skorað á þá að koma fram með allt það, er þeim gæti verið til málsbóta, og hinum ákærðu þannig ekki hefir gefizt kostur á samkvæmt ákvörðun tilsk. 24. jan. 1838 10. gr. að leysa sig undan málssókn með því góðviljuglega að greiða sekt þá, er amtmaður álitir nægilega, ber að dæma undirréttarins dóm í málinu ómerkan og að vísa málinu heim aftur í hérað til nýrrar og löglegrar meðferðar, og ber undirdómaranum þá um leið að útvega svo nákvæmar skýrslur, sem kostur er á, um það atriði, hvort hinn ákærði Halldór Magnússon hafi leitað samþykkis sveitarstjórnarinnar í Helgafellssveit til að mega vera þar húsmaður, og hver svör hann hafi fengið hjá téðri sveitarstjórn í því efni.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur sýslumannsins í Snæfellsnes- og Hnappadals-sýslu, kveðinn upp fyrir lögreglurétti téðrar sýslu 3. janúarmán. 1872 yfir hinum ákærðu Halldóri Magnússyni og Jóni Jónssyni á ómerkur að vera, og vísast málinu heim aftur í hérað til nýrrar og löglegri meðferðar og ýtarlegri upplýsingar.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 21. maí

dómur

í málinu nr. 8/1872: Réttvísinn

gegn

Jóhannesi Jónssyni og Sigríði Þiðriksdóttur.

Uptök og undirrót þessa máls eru þau, að um sumarið 1870 barst það út eftir Helgu Bjartmarsdóttur, vinnukonu hinna ákærðu Jóhannesar Jónssonar og Sigríðar Þiðriksdóttur á Selhólum, að húsbændur hennar mundu vera völd að sauðabjófnaði, og þegar þetta barst hlutaðeigandi hreppstjóra til eyrna, skýrði hann sýslumanni í bréfi frá 15. október 1870 frá þessum kvitti og óskaði rannsóknar í málinu. Þann 28. næst á eftir tók sýslumaður próf í málinu að Selhólum og lét rannsaka híbýli hinna ákærðu, og kom þá ekkert það fram, sem fótur yrði festur á, og engin játning um framinn kindabjófnað af hálfu hinna ákærðu, og hin sama varð niðurstaðan við hin mörgu próf, sem á eftir fóru fram í málinu, að hin ákærðu þrættu harðlega fyrir allan bjófnað. Voru þau ákærðu þá sett í varðhald þann 1. og 2. nóvbr., Jó-

hannes í einhýsi hjá sýslumanni sjálfum, og meðan á varðhaldinu stóð, meðkenndi Jóhannes þann 25. nóvbr., að hann hefði fundið kindarræfil í dýi, mikið vargétinn, og hagnýtt hann, svo aðrir hefðu ekki af vitað, svo játaði hann og í sama prófi, að hann gangnadaginn um haustið með vitund konu sinnar hefði, um leið og hann slátraði veturgamalli kind, sem hann átti sjálfur, slátrað annarri veturgamalli höfuðsóttarkind, sem hann ekki átti, og komið hefði fram með fé hans, en móti þessari meðkenningu Jóhannesar gekk kona hans harðlega, nema hvað kindarræfilinn snerti, og bar fastlega af sér að vera sek í neinum ófrómleika. Jóhannes kallaði og aftur meðkenningu sína um stuldinn á höfuðsóttarkindinni, en játaði nú í þess stað á sig að hann um sumarið 1870 hefði á vallarslættinum, um leið og hann skar veturgamla kind, er hann átti, skorið sér ófrjálsa veturgamla kind og sama haustið hefði hann líka stolið lambi, skorið það og fénýtt, og í prófinu, sem fór fram þann 1. desember næst á eftir, kannaðist Sigríður við þennan framburð manns síns og að svo búnu voru þau ákærðu látin laus úr varðhaldinu; og nú er ekki hreyft við málinu hátt á 3. mánuð eða til 18. febrúar næst á eftir, nema hvað dómstefna er tekin út í því þann 10. sm., en jafnskjótt og hin ákærða Sigríður Þiðriksdóttir þá kemur fram í réttinum, tekur hún aftur játun sína um stuldinn á veturgömlu kindinni og lambinu, og stendur einungis við játningu sína um kindarræfilinn, og segir hina fyrri meðkenningu sína sprotna af þeirri ástæðu, að Jóhannes maður sinn hafi hótað að drepa sig – um hvert atriði hin ákærðu þó ekki hafa verið borin saman – ef hún samsinnti ekki framburði hans eða játningu um stuldinn á veturgömlu kindinni og lambinu, sem hann þó ekki hafi játað á sig af því, að hann í raun og veru væri sekur í þeim þjófnaði, heldur til þess að

geta losast úr varðhaldinu, og þegar svo Jóhannes þann 20. s. m. kemur í yfirheyrslu, afturkallar hann einnig játningu sína um kindastuldinn, en stendur eins og kona hans við játningu sína um kindarræfilinn, en kveðst nú hafa játað kindaþjófnaðinn á sig til þess að geta sloppið úr fangelsinu, sem hann ekki hafi getað af borið, og við þennan framburð stóðu þau ákærðu síðan harðlega, þrátt fyrir það þó ýtarlegar væri á þau gengið um að taka hann aftur. Málið var síðan, eftir að búið var að leita nýrra upplýsinga í því innan Húnavatnssýslu, tekið undir dóm 12. ágúst 1871 og 12. septbr. næst á eftir gekk út dómur í því með þeim úrslitum, að Jóhannes og kona hans Sigríður skyldu sem sek í sauðaþjófnaði sæta, hann 20, en hún 12 vandarhagga refsingu, borga endurgjald hins stolna, sem eigandi ekki fannst að, til fá-tækrasjóðs Sauðárhrepps, og allan kostnað af málinu, þar á meðal 3 rd. til svaramanns síns í héraði; en þessum dómi skutu bæði þau ákærðu og hlutaðeigandi amtmaður fyrir yfirdóminn.

Eftir því, sem þannig hefir verið tekið fram um alla málavexti, virðist það auðsætt, að úrslit málsins hér við réttinn hljóta að vera komin undir því, hver réttarþýðing geti orðið lögð í afturköllun hinna ákærðu á játningu þeirra um að hafa gjört sig sek í sauðaþjófnaði. Undirdómarinn hefir nú álitid, að þessi afturköllun hinna ákærðu ekki gæti til nokkurra greina komið, er L. 1–15–1 segir með berum orðum, að enginn, sem grunaður er um misverknað, geti tekið aftur þá meðkenningu sína, sem hann gjöri þar að lútandi fyrir réttinum; en þessi ákvörðun laganna er þó bundin því skilyrði, að hlutaðeigandi ekki geti leitt rök að afturköllun játningar sinnar, og yfir höfuð getur hinn grunaði í sakamáli ekki álitizt bundinn við játningu sína, einungis af þeirri ástæðu, að

hann hefir gjört hana, heldur einungis að svo miklu leyti sem hún kemur heim við hið sanna og rétta, og ekki kemur í bága við önnur sönnunarmeðul, sem í málinu eru komin fram. Það er ekki einungis L. 3–16–15, heldur og einkum tilsk. 21. maí 1751 2. gr., sem segir, að í sakamálum sé eigin meðkenning ekki einhlít til þess að hinn grunaði geti álitizt sannur að gefinni sök, enda þótt játningin útvortis sé þvingunarlaus, og þessi skoðun kemur víðar fram í hegningarlögunum.

Pegar nú þessi grundvallarregla er heimfærð uppá mál það, sem hér liggur fyrir, þá ber að athuga, að hinn ákærði Jóhannes Jónsson, eins og að framan er á vikið, fyrst játar upp á sig að hafa stolið veturgamalli kind með höfuðsótt, en kallar síðan þann framburð sinn aftur og játar að hafa stolið annarri veturgamalli kind og lambi, en án þess að gefa neina nákvæmari skýrslu um atvikin við þenna þjófnað, hvorki um, hvar hann hefði tekið kindur þessar, né hver hafi átt þær, né um lit eður önnur einkenni á þeim. Þessi játning hins ákærða er því svo ófullkomin, að hún ein út af fyrir sig, þó hún ekki hefði verið aftur kölluð, naumast hefði getað álitizt lögleg sönnun fyrir afbroti því, er ákærða er gefið að sök. Sama er að segja um játningu hinnar ákærðu Sigríðar Þiðriksdóttur, sem þar á ofan hefir borið á móti, að hafa nokkurn tíma með berum orðum játað stuldinn fyrir réttinum. En auk þess að játning hinna ákærðu um kindapjófnaðinn þannig er næsta ófullkomin, þá hafa þau seinna fyrir réttinum afturkallað þessa játningu sína, og haldið fastlega fram, að þau einasta hafi gefið hana af þeirri ástæðu og þeim hvötum, að geta með henni losast úr varðhaldinu, og þó þess konar afturköllun oft geti verið ósönn, og því varlega til greina takandi, getur það þó hins vegar vel átt sér stað, að hún eigi við

gild rök að styðjast. Það er í þessu máli ekki hægt að segja með neinni vissu, hver innvortis áhrif langt varðhald eins og hér átti sér stað með Jóhannes, og það í einhýsi og ef til vill í myrkri mikinn hluta dagsins – því það var í skammdeginu, að hann sat í varðhaldinu – hafi getað haft á geðsmuni hans; það getur verið satt, að hann með engu móti hafi getað borið þessa einsetu, og heldur viljað játa á sig þjófnaði, sem hann ekki var valdur að, en að þjást af einverunni, þar sem hann gat haft vissa von um að losast úr varðhaldinu, undir eins og hann meðgengi. Þegar ennfremur athugast, að líkur þær, sem fengizt hafa gegn hinum ákærðu með þeim mörgu prófum, sem í málinu hafa verið tekin, eru svo þýðingarlitlar, að ekkert verður hvorugumegin á þeim byggt, né af þeim ályktað, – því fyrir ullarpoka þeim, sem fannst í lambhússheyinu á Selhólum, hafa hin ákærðu gjört, að vísu fremur ólíklega, en þó eftir kringumstæðunum ekki heldur algjörlega ósennilega skýrslu – þá er það, eftir álitni réttarins, því fremur áhorfsmál að kasta afturköllun þeirra ákærðu á játningu þeirra um kindaþjófnaðinn sem ósannri, sem þau þó hins vegar hafa staðið við meðkenningu sína um fundinn á kindarræflinum, sem hefir verið virtur á 1 rd., og að hafa fénýtt hann án þess að hafa lýst honum.

Af framan töldum ástæðum verður landsyfirrætturinn að komast að þeirri niðurstöðu í máli þessu, að ekki sé fram komin næg sönnun fyrir því, að hin ákærðu hafi drýgt sauðaðþjófnað þann, sem þau eru grunuð um, og að þess vegna beri að dæma þau sýkn af sóknarans ákærum, að því er framan greindan kindaðþjófnað snertir, en þar á móti ber að dæma þau samkvæmt hegningarlaganna 249. grein fyrir launung þá, sem þau, eftir eigin játningu þeirra, lögðu á þann fundna kindarræfil, í sekt, er renni í landssjóðinn, og

hæfilega virðist ákveðin til 2 rd. r. m. hvort um sig. Þessu samkvæmt ber héraðsréttardóminum að hegningunni til að breyta, en hvað málskostnað og málsvarnarlaun í héraði snertir, að staðfesta; svo borga hin ákærðu og allan af áfrýjun málsins leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóminn 6 rd. til hvors um sig. Hið ídæmda endurgjald til Sauðárhrepps fellur burtu.

Hvað rekstur málsins og meðferð þess í héraði snertir, at-hugast, að málið hefir orðið mjög svo seinfara, þannig er ekkert gjört við málið frá 12. maí til 12. ágúst 1871, en eftir þeim upplýsingum, sem undirdómarinn hefir gefið um orsakirnar til þessa dráttar, getur þó ekki álitizt fullnæg ástæða til að láta hann varða undirdómarann ábyrgðar. Eins og meðferð málsins við undirréttinn þannig vottast að hafa verið vítalaus, þannig vottast og, að sókn og vörn fyrir yfirréttinum hafi verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hin ákærðu, hjónin Jóhannes Jónsson og Sigríður Þið-riksdóttir, eiga hvort fyrir sig að borga tveggja ríkisdala sekt til landssjóðsins, en að öðru leyti eiga þau fyrir sóknarans ákærum í þessu máli sýkn að vera. Svo borga þau allan af málssókninni gegn þeim löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til málaflutningsmannanna við yfirdóminn P. Melsteds og J. Guðmundssonar sex ríkisdali til hvors í mála-flutningslaun.

Þá dæmdu sekt ber að greiða innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 27. maí

dómur

í málinu nr. 45/1871: Jón Benidiktsson

gegn

Sigurði Sveinssyni.

Með landsyfirréttarstefnu 27. nóvembermán. í vetur, er leið, áfrýjar Jón Benidiktsson á Syðrigerðum í Eyjafirði fógetaúrskurði gengnum þar í sýslu 6. júnímán. í fyrra sumar, er gjörði honum að skyldu að víkja frá ábýli sínu, hálfum Ytrigerðum, og hefir hann, er fengið hefir gjafsókn hér við yfirdóminn, látið krefjast þess, að téður fógetaúrskurður verði dæmdur ómerkur eða felldur úr gildi, og að hinir stefndu, fógetinn í Eyjafjarðarsýslu, Stefán Oddsson Thorarensen, og fógetagjörðar-krefjandinn, Sigurður hreppstjóri Sveinsson, verði skyldaðir til in solidum að greiða sér fullar skaðabætur fyrir hrakninga þá og skaða á búi sínu og skapraunir, er hann eftir mati óvilhallra dómkvaddra manna hefir beðið af útburðargjörð þessari, samt allan málskostnað skaðlaust, og þar á meðal hæfileg málsfærslulaun til síns skipaða svaramanns hér við réttinn. Þar á móti hefir hinn stefndi, Sigurður hreppstjóri Sveinsson, krafizt þess: fyrst og fremst, að sökinni verði frávísað og sér tildæmdur kostur og tæring með hæfilegri upphæð, og til vara, að fógetagjörðin verði staðfest og sér tildæmdur hjá áfrýjanda málskostnaður með einhverju nægilegu; en fógetinn hefir eigi látið mæta sín vegna við yfirdóminn, og ber því málið, að því er hann snertir, að dæma eftir hinum fram komnu gögnum og skilríkjum.

Að því nú er frávísunarkröfu hins stefnda Sigurðar hrepp-

stjóra snertir, þá hefir hann eigi leitast við að færa nein rök fyrir henni, enda fær rétturinn eigi heldur séð, að hún hafi nokkuð við að styðjast, og ber því dómur að ganga um aðal-efni málsins.

Mál þetta er þá þannig vaxið, að eigandi hálflendunnar Ytradalsgerðis eða Ytrigerða, Arnór bóndi Árnason á Auðbrekku, hafði með byggingarbréfi 28. maí 1865 byggt áfrýjandanum téða hálfendu í 3 ár eða frá fardögum 1865 og til fardaga 1868, en er þessi 3 ár voru úti, sat áfrýjandinn þar kyrr hin næstu þrjú ár á eftir, óátalið af eiganda, en tók hana heima árlega, í hið minnsta hafði hann samið við eigandann að mega búa kyrr seinasta árið; en með því hann þá hætti að standa í skilum með eftirgjaldið, sagði eigandinn honum, er hann vildi taka heima um haustið 1870, að um það mætti fyrst semja, er hann greiddi sér það er ógildið væri af jarð-arafgjaldinu, og 17. maí 1871 gaf hann hinum stefnda, Sigurði hreppstjóra í umboð að koma áfrýjandanum frá hálf-landunni og byggja hana aftur þeim, er gildið gæti eftir hana og staðið í öllum lögskilum. Hreppstjórnir í Saurbæjarhreppi, þar sem áfrýjandinn er hreplægur og hefir þegið sveitarstyrk, áttu nú fund við hinn stefnda Sigurð Sveinsson, sem er hreppstjóri í Öngulsstaðahreppi, bæði út af þessu sem og öðru málefni til, er snerti báða þessa hreppa, og samdist þar svo milli þeirra, að hreppstjórnir í Saurbæjarhreppi hétu því bréflega, að áfrýjandinn skyldi góðviljuglega fara burtu þá í fardögum, og undir gjörð þessa skrifaði áfrýjandinn, að hann væri henni samþykkur. En er til þess kom, þverneitaði hann að standa upp og bað þá Sigurður fúgetann að bera hann út, og fékk þannig áfrýjandann til að fara burtu af hálflandunni, eftir að fúgetinn hafði fellt fyrr greindan úrskurð.

Eins og að framan er sagt, var ábúðarréttur áfrýjandans á hálflendunni Ytradalsgerði frá upphafi bundinn við vissan áratíma, svo að hann að þeim tíma liðnum var skyldur að fara burtu af jörðinni, án þess að nokkurrar uppsagnar eður útbyggingar þyrfti með af eigandans hálfu, og þó að áfrýjandinn þrjú ár hvert eftir annað fengi samþykki eigandans til að halda ábúðinni eitt ár enn, þá er það auðsært, að þessi lenging ábúðarréttarins smátt og smátt ekki gjörir neina breytingu á réttarástandinu, en að áfrýjandinn, sem ekki hefir fengið samþykki eigandans til að halda ábúðinni fardagaárið 1871–72, var skyldur til að flytja burtu af jörðinni í fardögum 1871 án nokkurrar formlegrar aðvörunar eður útbyggingar. Hinn áfrýjaði fógetaúrskurð ber því að staðfesta, og áfrýjandanum að greiða hinum stefnda, Sigurði hreppstjóra Sveinssyni, 15 rd. í málskostnað, en um málskostnað til fógétans getur eigi verið að ræða, þar hann hvorki hefir mætt né látið mæta við yfirdóminn. Laun til hins skipaða svaramanns við yfirdóminn, er ákveðast til 10 rd., ber að greiða úr opinberum sjóði.

Að því leyti málið hefir verið gjafsóknarmál hér við réttinn, vottast, að flutningur þess hefir verið lögmætur.

Þar eð hreppstjórnarnir í Saurbæjarhrepp undir málinu hafa gefið vottorð um, að áfrýjandinn eigi hafi þegið þar neinn sveitarstyrk, sem er gagnstætt öðru vottorði frá hlutaðeigandi sýslumanni, geymist hinu opinbera réttur gagnvart téðum hreppstjórum útaf þessu atriði.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn áfrýjaði fógetaúrskurður á óraskaður að standa. Áfrýjandanum Jóni Benidiktssyni ber að greiða hinum stefnda Sigurði hreppstjóra Sveinssyni 15 rd. í málskostnað.

Í laun til hins skipaða svaramanns áfrýjandans, Jóns málaflutningsmanns Guðmundssonar, greiðist 10 rd. úr opinberum sjóði.

Hinu opinbera geymist réttur gegn hreppstjórunum í Saurbæjarhreppi, M. Ólafssyni og Þ. Thorlacius, út af vottorði því, er að framan er nefnt.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 27. maí

dómur

í málinu nr. 4/1872: Sveitarstjórnin í Borgarhreppi

gegn

Guðríði Árnadóttur og hreppstjóranum í Hraunhreppi.

Með stefnu dagsettri 29. febrúarmán. þ. á. hefir sveitarstjórnin í Borgarhreppi í Mýrasýslu, að fenginni gjafsókn, áfrýjað til yfirdómsins skiptagjörningi sýslumannsins í téðri sýslu á dánarbúi Ólafs Sigurðssonar á Rafnkellsstöðum, er fram fór 10. októbermán. f. á. að Hjarðarholti, og krafizt, að téður skiptagjörningur verði dæmdur ómerkur, og skiptaráðandinn skyldaður til að taka skiptin fyrir að nýju til löglegrar meðferðar, þannig að krafa Borgarhrepps í búið geti orðið til fullra greina tekin. Hinir stefndu hafa aftur á móti hvorki mætt né látið mæta af sinni hendi, og ber því að dæma málið eftir hinum fram lögðu skjölum og skilríkjum.

Skjöl málsins bera með sér, að eftir að eftirlátnir munir fyrir nefnds Ólafs Sigurðssonar höfðu verið uppskrifaðir og

virtir og því næst seldir við opinbert uppboð fyrir 164 rd. 86 sk., var skiptafundur haldinn í búinu 10. októbermán. f. á., og varð það þá augljóst, að tekjur búsins engan veginn hrukku fyrir skuldum þeim, sem lýst var eftir í búinu, en innköllun til skuldaheimtumanna hins framliðna hafði ekki verið gefin út. Búinu var skipt sama dag á þann hátt, að eftir að bóúð var að leggja út fyrir uppboðskostnaði, útfararkostnaði, skiptakostnaði m. fl., voru þremur skuldaheimtumönnum lagðar út kröfur þeirra fullt út, en hinum fjórða, Guðríði Árnadóttur, sveitarómaga á Hraunhreppi, er hlutaðeigandi hreppstjóri taldi eiga hjá búinu óborgað kaup í 21 ár að upphæð 157 rd. 48 sk., var útlagt það sem eftir var, eða 105 rd. 38 sk., upp í kröfu sína. Eftir að skiptum þessum þannig var lokið, kom sveitarstjórnin í Borgarhrepp fram með kröfu í oft nefnt bú, að upphæð 214 rd. 8 sk., er sveitarstjórnin telur, að Ólafur Sigurðsson hafi skuldað téðum hreppi upp í meðlag með tveimur óskilgetnum börnum hans, sem hafa verið fram flutt á kostnað hreppsins, og ber nefnd sveitarstjórn fram, að henni hafi verið ókunnugt um andlát Ólafs fyrr en skiptin voru um garð gengin, og þar sem engin innköllun hafði verið út gefin til skuldaheimtumanna búsins, álitur margnefnd sveitarstjórn, að hún eigi fulla heimtingu á að fá kröfu sína borna fram fyrir skiptaréttinum, svo að gildi hennar verði prófað þar til jafns við kröfu Guðríðar Árnadóttur.

Þess ber fyrirfram að geta, að áfrýjandinn ekki hefir stefnt öðrum af skuldaheimtumönnum dánarbúsins fyrir yfirdóminn en Guðríði Árnadóttur, svo að hér getur aðeins komið til álíta, hvort skiptin eigi að dæmast ómerk að því leyti, sem téðri Guðríði eru útlagðir upp í kröfu hennar þeir 105 rd. 38 sk., sem afgangs voru, þegar bóúð var að fullnægja hinum

skuldaheimtumönnum búsins, er gefið höfðu sig fram, en að öðru leyti hljóta skiptin að standa óhöggud af áfrýjun þeirri, sem hér liggur fyrir. Í þessu efni hlýtur yfirdómurinn að aðhyllast þá skoðun, að skiptaráðandinn hefði átt að gefa út innköllun til skuldaheimtumanna búsins, þegar það varð augljóst, að tekjur búsins ekki mundu hrökkva fyrir skuldum þess, því að það liggur í hlutarins eðli, að í búum þeim, þar sem erfingjarnir nota sér beneficium inventarii, og skuldaheimtumennirnir þess vegna aðeins hafa aðgang að munum búsins, hlýtur skiptaráðandinn, áður en hann geti skipt, að innkalla skuldaheimtumenn búsins, til þess að komast að raun um, hverjir þeir eru, og hversu mikið hverjum beri. Þetta er líka með berum orðum fyrirskipað í L. 5–14–32 smbr. tilsk. 4. marz 1690, tilsk. 19. ágúst 1735 og tilsk. 8. apríl 1768, og að innkallanir til skuldaheimtumanna séu nauðsynlegar í slíkum búum, sést ennfreður ljóslega á tilsk. 4. janúar 1861, sem mælir svo fyrir í 4. grein, að í dánarbúum þeim, sem þar um ræðir, megi því aðeins sleppa hverskonar innköllun, að erfingjarnir eða þeir, sem búið er í hendur selt, taki upp á sig skuldir búsins, þær er seinna kynnu að koma fram, en þessa skilyrðis er eigi gætt í dánarbússkiptum þeim, er hér liggja fyrir.

Samkvæmt þessu fær yfirdómurinn ekki betur séð en að það atriði, að skiptaráðandinn eigi gaf út innköllun til skuldaheimtumannanna í dánarbúi þessu, hljóti að gjöra skiptagjörninginn ógildan, og ber því að dæma hann, að því leyti sem honum er áfrýjað, ómerkan, og skiptaráðandinn að skyldast til að taka búið fyrir að nýju, þannig að sveitarstjórn Borgarhrepps gefist færi á að bera upp kröfu sína í búinu og að fá hana prófaða gagnvart skuldakröfu hinnar stefndu Guðríðar Árnadóttur. Laun hins skipaða talsmanns áfrýjand-

ans, er ákveðast til 10 rd., borgist honum úr opinberum sjóði.

Að því leyti sem málið hefir verið gjafsóknarmál, vottast, að það hér fyrir réttinum hefir verið flutt forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera:

Skiptagjörningur sýslumannsins í Mýrasýslu á dánarbúi Ólafs Sigurðssonar á Rafnkellsstöðum á, að því leyti sem honum er áfrýjað, ómerkur að vera, og ber skiptaráðandanum að taka skiptin fyrir að nýju, þannig að sveitarsjóði Borgarhrepps gefist færi á að lýsa kröfu sinni í búinu. Hinum skipaða talsmanni áfrýjandans, Páli málaflutningsmanni Melsted, bera í málsfærslulaun 10 rd., er borgist honum úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 27. maí

dómur

í málinu nr. 9/1872: Hið opinbera

gegn

Magnúsi Gíslasyni.

Með dómi, upp kveðnum fyrir lögreglurétti Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu 4. marzmán. þ. á., er Magnús bókbíndari Gíslason í Stykkishólmi dæmdur fyrir að hafa skotið sel á Breiðafirði í 1 rd. sekt til fátækra sjóðs Helgafellssveitar sem og til að borga allan kostnað af málinu, og er þar að auki ákveðið í dóminum, að téður sjóður skuli eignast sel þann,

er kærði skaut. Hefir hinn kærði unað við dóm þenna, en viðkomandi amtmaður skotið honum til yfirdómsins.

Lagabrot hins kærða er í því fölgandi, að hann 24. janúar-mán. þ. á. skaut látur- eður vöðukóp á Breiðafirði við Mið-leiðarsker, er liggur fyrir innan Hvítubjarnarey og sunnan Hrappsey, hvergi nær landi en svo sem hálfa viku sjávar. Auk þess skaut hann þar utar á sundinu tvö skot á hnýsur, en náði hvorugri, og voru öll þessi skot skotin meira en hálfa mílu frá öllum lögnum og látrum.

Undirdómarinn hefir réttilega álitandi, að kærði með þessu tiltæki sínu hafi brotið á móti opnu bréfi 22. marz 1855 smbr. tilsk. 20. júní 1849, en hins vegar getur yfirdómurinn ekki fallizt á þá skoðun undirdómarans, að hegningin fyrir þetta lagabrot eigi aðeins að metast eftir 5. grein, en ekki eftir 15. grein í síðastnefndri tilskipun. Í 5. grein tilskipunar 20. júní 1849 er sem sé mælt fyrir um, að enginn megi í leyfisleysi drepa eður veiða dýr eður fugla þar sem annar á veiði, og er það komið undir veiðareiganda sjálfum, hvort hann vill átelja slíka ólöglega veiði til sekta m. m. eftir téðri grein, eður eigi; aftur eru í 11. til 17. grein settar ýmsar ákvarðanir, er miða til að friða eggver og selveiði, og af því að hlunnindi þessi eru svo mikils varðandi, eru sumpart lagðar meiri sektir við brotum gegn þessum ákvörðunum en við brotum gegn 5. grein, sumpart ákveðið, að með öll slík brot skuli fara sem opinber lögreglumál. Þannig er í 15. grein tilskipunarinnar bannað að skjóta landsel og útsel á fjörðum eða víkum, þar sem látur eru eða lagnir, nær en hálfa mílu frá látrum eða lögnum, og lögð við sama sekt sem í 5. grein við leyfislausri veiði á annars landi, og þar að auki 2 rd. sekt fyrir hvert skot; en af því að þetta bann gegn byssuskotum á sel, sem gildir um allt land, hefir eigi þókt

nægilegt til að tryggja selveiðina á Breiðafirði, hefir það, að því er Breiðafjörð snertir, verið víðkað þannig með opnu bréfi 22. marz 1855, að öll byssuskot á sel eru bönnuð á téðum firði fyrir innan línu frá Bjargtöngum að Öndverðarnesi, og lagðar við sektir eftir 5., 15. og 16. grein í tilsk. 20. júní 1849. Það virðist þannig auðsært, að öll brot gegn opnu bréfi frá 22. marz 1855 eigi að straffast eftir 15. grein tilskipunar 20. júní 1849, það er að segja, með þeirri sekt, sem ákveðin er í 5. grein tilskipunarinnar og þar á ofan með 2 rd. sekt fyrir hvert skot, án þess að það komi til greina, hvort skotið er nær en hálfa mílu frá látrum eða lögnum, eður fjær, ef það aðeins er innan þeirra takmarka, sem til eru tekin í opna bréfinu.

Samkvæmt þessu ber að dæma hinn kærða í sekt eftir 5. grein tilskipunar 20. júní 1849, er virðist hæfilega metin af undirdómaranum til 1 rd., og þar á ofan í 2 rd. sekt fyrir skotið, og renna sektir þessar í sveitarsjóð Helgafellssveitar, er sömuleiðis eignast kóp þann, er skotinn var. Svo ber hinum kærða og að greiða allan af máli þessu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns hér við réttinn með 4 rd. til hvors um sig.

Meðferð málsins í héraði og sókn og vörn þess fyrir yfirdóminum hefir verið vítalaus.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn kærði Magnús Gíslason á að borga 3 rd. sekt, er renni í sveitarsjóð Helgafellssveitar. Að öðru leyti á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Hinn kærði borgi allan af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns hér við réttinn,

málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 4 rd. til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 15. júlí

dómur

í málinu nr. 42/1872: Prestarnir að Skinnastöðum og Múla
geg n

Halldóri prófasti Jónssyni m. fl.

(Hæstaréttardómur bls. 340)

Mál þetta er risið útaf hval, er árið 1862 rak á Sævarlandi í Þistilfirði í Þingeyjarsýslu, en jörð þá eiga Múla kirkja og Skinnastaða kirkja, þannig að Múla kirkja á 2 hluti hennar, en Skinnastaða kirkja einn. Jafnskjótt og hvalurinn var rekinn, tók presturinn á Svalbarði, Vigfús Sigurðsson, til að láta skera hann, í umboði Halldórs prófasts Jónssonar á Hofi, er hefir keypt reka þá þar nyrðra og eystra, er Skálholts kirkja fyrrum átti, en meðal rekaitaka þessara telur hann að sé $\frac{3}{4}$ partar af því, er rekur á fjöru jarðarinnar Sævarlands. En er farið var að skera hvalinn, lét Halldór prófastur Björnsson á Sauðanesi mæta í hvalfjörunni, og gjörði í umboði prestsins í Múla, Benedikts Kristjánssonar, tilkall til háls hvalsins og enn fremur í umboði eiganda Hóla kirkju í Hjaltadal, prófasts Benedikts Vigfússonar til fjórða hluta hans, og loksins, er búið var að skera meira en hálfan hvalinn, kom maður frá prestinum á Skinnastöðum, Hjörleifi Guttormssyni, og tók undir sig það, er eftir var óskorið

af hvalnum, því Hjörleifur prestur eignaði Skinnastaða kirkju eftir máldaga hennar hálfan hvalinn, og gjörði þar að auki í umboði Hóla kirkju eiganda tilkall til $\frac{3}{8}$ parts úr honum. Benidikt prestur Kristjánsson höfðaði nú bæði fyrir sjálfs síns hönd og í umboði Hjörleifs prests Guttormssonar mál móti þeim Halldóri prófasti Jónssyni og erfingjum Benidikts prófasts Vigfússonar (er þá var dáinn) og heimtaði allan hvalinn dæmdan eign Múla og Skinnastaða kirkna, og að þeir yrðu skyldaðir til að endurgjalda sér og Hjörleifi presti það, er þeir hefðu upp borið af hvalnum, en 10. desbr. f. á. var af sýslumanninum í Þingeyjarsýslu og meðdómsmönnum hvalurinn dæmdur af þeim, og Benidikt prestur Kristjánsson skyldaður til að endurgjalda Halldóri prófasti 70 rd. 24 sk. og eigendum Hóla kirkju 23 rd. 40 sk., og Hjörleifur prestur Guttormsson eins skyldaður til að lúka Halldóri prófasti 128 rd. 24 sk. og eigendum Hóla kirkju 42 rd. 72 sk., allt með 4% vöxtum frá sáttaumleitunardegi, og unz féð væri greitt – því þeir Halldór prófastur og eigendur Hóla kirkju höfðu gagnstefnt málinu – en málskostnaður var látinn falla niður. Þessum dómi hafa nú þeir Benidikt prestur Kristjánsson og Hjörleifur prestur Guttormsson áfrýjað fyrir yfirdóminn og eins hafa hinir gagnstefnt honum. Aðaláfrýjendurnir hafa hér fyrir réttinum krafizt þess: fyrst og fremst að gagnáfrýjendurnir verði skyldaðir til pro rata að endurgjalda sér andvirði þess af hvalnum, er þeir tóku til sín auk 4% rentu af þeirri upphæð frá sáttaidegi til gjalddaga, og til vara, að þeir, aðaláfrýjendurnir, verði dæmdir fríir fyrir að svara endurgjaldi því, er undirrætturinn hefir dæmt þá í, og að gagnáfrýjendurnir, hvor krafan sem yrði ofan á, yrðu dæmdir til að borga sér málskostnað fyrir báðum réttum skaðlaust, eða með einhverju nægilegu. Þar á móti hafa

gagnáfrýjendurnir hér fyrir réttinum krafizt þess, að héraðs-dómurinn yrði staðfestur, þó þannig, að endurgjald það, er þeim er dæmt hjá aðaláfrýjendunum, yrði hækkað, eins og þeir nákvæmar hafa tekið fram m. m.

Að því nú er snertir gögn og sannanir aðaláfrýjendanna og gagnáfrýjendanna, sem komið hafa fram í málinu, eru þau einkum þessi:

1. fyrir Múla kirkju og Skinnastaða kirkju.

- a. Sannað eftirrit Gísla biskups Magnússonar af máldagabók Auðuns biskups frá 1318, Péturs biskups frá 1394 og Ólafs biskups Rögnvaldssonar frá 1461 og 1466. Í öllum þessum máldögum, er allir eiga eftir erindisbréfi biskupanna hér á landi frá 1. júlí 1746, að skoðast sem gild og áreiðanleg heimildarskjöl fyrir eignum og ítökum kirknanna í Hólabiskupsdæmi, stendur með berum orðum, að kirkjan í Múla eigi hálfan Sævarlands reka, og það er engin ástæða til, eins og undirdómarinn hefir gjört, að leggja þá takmörkun í orðið „reki“, að það eigi að skiljast hér aðeins um viðarreka, því til þess bendir ekkert orð í máldögunum, en orðið „reki“ táknar, þegar, eins og hér, ekkert orð, er hjá stendur, takmarkar það, sérhvern reka og þá einnig hvala. Þess ber annars að geta, að af máldagabókum þessum eru frumritin ekki lengur til við biskupsdæmið, heldur aðeins eftirrit af þeim, er staðfest eru af tveim alkunnum embættismönnum, og eftir þessu eftirriti er hið framlagða eftirrit sjálf-sagt tekið;
- b. Útdráttareftirrit af sömu máldagabókum, og seinni Hólabiskupa vísitáti, staðfest af Helga biskupi Thorder-sen, og fara þær í líka stefnu;

- c. Kálfskinsbréf, sem er gjört 1563 af 3 prestum, sem, eins og kunnugt er, allir voru uppi um þær mundir, og hafa verið 3 hangandi innsigli fyrir þessu eftirriti, en 2 þeirra eru nú frá dottin, en af hinu þriðja, eða því í miðjunni, er nokkur hluti eftir, og stendur á því íon, eða nafn þess prestsins, sem í miðjunni er nefndur. Bréf þetta er með öllu í því formi, er slík vitnisburðarbréf höfðu á þeim tímum, og hefir því, sem slíkt, alla hina sömu opinbera tiltrú, sem eftirrit staðfest af notariús publicus nú hafa, svo engin ástæða er til að rengja það. Á bréf þetta er ritaður máldagi Múla kirkju, er nefndir prestar segja, að sé samhljóða 3 Hóla dómkirkju förgömlum máldögum – þ. e. 3 mjög gömlum máldaga-bréfum, er geymd hafa verið hjá biskupunum á Hólum, og sem sjálfsagt hafa verið gjörð af þeim – þó nú (þ. e. á þeirra tímum) sé nokkur umskipti orðin á jörðum Múla kirkju, en þó ekki á hólum, landi eða rekum. Um leið og bréf þetta því er staðfest eftirrit af fyrr téðum máldögum, inniheldur það vitnisburð sjálfra prestanna um, að Múla kirkja á dögum þeirra hafi haldið þeim ítökum, sem nefnd eru í máldögunum, en í bréfi þessu segir í 9. línu, að Múla kirkju fylgi hálfur Sævarlands reki;
- d. Pappírshandrit, og er þar á 2 fyrstu blaðsíðunum skrifaður á máldagi Skinnastaða kirkju upp úr máldagabók, er þá var á Grenjaðarstöðum. Eftirrit þetta er með gamalli settaskrift og útgefið af Bjarna presti Gamlasyni 1624, er þá var prestur á Grenjaðarstað; síðan hefir verið skrifað á 3. blaðsíðu bréfsins ný staðfesting á því, að eftirrit þetta sé samhljóða áminnstri máldagabók; hafa þetta þá staðfest 4 menn, og þar af 2 prestar, og annar af þeim

Guðmundur Bjarnason, er þá var prestur á Grenjaðarstað. En á seinustu blaðsíðunni er vitnisburður 2 presta, er verið höfðu á Skinnastöðum, og sem minna sýnist í varið, þar sem þeir snerta réttindi kirkju þeirra, Skinna- staða kirkju. Þetta vitnisburðarbréf prestanna Bjarna Gamlasonar og Guðmundar Bjarnasonar virðist þýðing- armikið, þar sem það er gefið af prestum eftir bók, er lá við embætti þeirra, og sem þar hefir orðið að vera í tíð Sigurðar prests Jónssonar, eða þá skrifuð af honum, þar Bjarni Gamlason var þar næsti prestur eftir hann, en áreiðanlegleiki Sigurðar prests um kirknaeignir var svo mikill, að registur það, er hann hefir skráð um eignir þeirra, er staðfest af konungi, eins og máldagar hinna eldri biskupa. En í eftirriti þessu af máldagabók þessari stendur, að Skinnastaða kirkja eigi þriðjung í Sævar- landi í Þistilfirði, en hálfan reka við Múla kirkju bæði hvals og viðar.

2. fyrir Hóla kirkju og Skálholts kirkju.

- a. Útskriftir af rekaskrá Hólastaðar frá 1374, staðfest bæði af Helga biskupi Thordersen og Péttri biskupi Péturs- syni. Í útskriftum þessum er talinn meðal reka Hóla- staðar, „reki frá þúfu til steins í viðjarvík fjórðungur og áttungur í hvalreka“ (þ. e. hval) „hvort sem er fluttur eða rekinn“, og einmitt á þessu rekamarki er hinn um- þrætti hvalur eftir þeim upplýsingum, sem í því tilliti eru komnar fram, rekinn;
- b. Afskrift af máldögum Vilkins biskups, staðfest af Helga biskupi Thordersen, en þar í segir: „þessa reka og hval- vonir á staðurinn í Skálholti, þrjá hluti í Þistilfirði frá steini þeim, er stendur í víðari víkur ósi og til Svalbarð- araróss“ o. s. frv.

Hvað rekaskrár Hóla og Skálholts kirkna snertir, er við þær að athuga, að þessar skrár hafa eigi öðlazzt konunglega staðfestingu, sem rétt og áreiðanleg heimildarskjöl, og svo er vel aðgætandi, að hlutaðeigandi biskupar í fyrndinni breyttu oft til með eignir dómkirknanna með sölu, maka-skiptum og þess konar, og kom við það fram á stundum nokkur ósamhljóðun milli hinna yngri og eldri máldaga og heimildarskjala dómkirknanna, eins og skjöl þessi votta, og hvað afskriftina af Vilkins máldaga snertir, er við hana að athuga, að frumritið er ekki lengur til, né heldur nein sönnuð eða staðfest afskrift af þessum máldaga, og þótt afskrift sú, sem liggur við biskupsdæmið gæti álitizt að hafa fidem publicam, ber hið framlagða eftirrit þó með sér, að það er ekki tekið af sjálfum Vilkins máldaga, heldur af rekaskrá Skálholts kirkju, sem rituð hefir verið aftan við Vilkins máldaga í bók þeirri, sem liggur við biskupsdæmið, en hún er ekki partur úr Vilkins máldaga, þó hún standi í sömu bók, og eins er um eftirritið af vitnisburðum þeim, er þar finnast fyrir aftan eftir Ögmund prest Jónsson frá 1614 og Magnús Óblauðsson frá 1597, að í þeim er engin sönnun fólgin, því í hinum fyrra vitnisburði segir aðeins, að umboðsmenn Skálholts kirkju hefðu í hans (síra Ögmundar) og föður hans minni eignað kirkjunni þær ítökur, er á rekaskránni standi, en hinn síðari (Magnús), að hann hafi aldrei heyrt né vitað af Hólakirkju formönnum á talið vera eða móti mælt þessum ítökum, en hvorugur þessi vitnisburður tekur það fram eða staðhæfir, að þessar ítölur (svo) hafi verið notaðar af Skálholts biskupum í heild sinni.

Eftir því sem nú er talið fær rétturinn eigi betur séð en að gögn þau og skilríki, sem aðaláfrýjendurnir hafa borið fram fyrir hinum umþrætta rekarétti séu áreiðanlegri og merkari

en gagnáfrýjendanna, einkum þegar þar við bætist það verulega atriði, að jörðin Sævarland, á hverrar rekamarki hvalinn quæstionis bar upp, er eign Múla og Skinnastaða kirkna, sem því eiga samkvæmt Jónsbókar Rekabálki 1. kap. allan reka bæði viðar og hvala fyrir því landi, nema með lögum sé frá komið, og fyrir því skortir hér löglega sönnun, og loks má geta þess atriðis, að árið 1810 bar upp hval á þessu hér um rædda rekamarki, sem þáverandi prestar á Múla og Skinnastöðum eftir framburði aðaláfrýjendanna átölulaust tóku til sín og fénýttu fyrir kirkjur þeirra, og er þessu atriði ekki hrundið. Aðaláfrýjendurnar ber því að dæma sýkna fyrir kröfum gagnáfrýjendanna, og gagnáfrýjendurnir að skyldast til að endurgjalda aðaláfrýjendunum það sem þeir hafa tekið undir sig af hvalnum, en eftir því sem segir í undirréttardómnum – og því hafa aðaláfrýjendurnir ekki móti mælt – hefir Vigfús prestur Sigurðsson fyrir hönd Halldórs prófasts Jónssonar upp borið úr hvalverðinu 59 rd. 52 sk., Hjörleifur prestur 171 rd. og Benidikt prestur í Múla 93 rd. 64 sk.; hefur því hvalurinn allur átt að hafa hlaupið 324 rd. 20 sk., hvar af síra Benidikt í Múla bera 162 rd. 10 sk., og síra Hjörleifi jafnmikið; og þar eð hinn síðar nefndi hefir upp borið meira en honum bar, eiga þeir 59 rd. 52 sk., er gagnáfrýjandanum Halldóri prófasti Jónssyni ber að lúka, að ganga til aðaláfrýjandans síra Benedikts Kristjánssonar í Múla. Málskostnaður fyrir báðum réttum virðist eiga að falla niður. Málaflutningsmönnunum málspartanna við yfirdóminn, er báðir hafa þegið þar gjafsókn, ber úr opinberum sjóði fyrir flutning málsins 15 rd. hvorum fyrir sig og málsfærslumanni erfingja síra Benedikts á Hólum við undirréttinn 8 rd.

Meðferð málsins í héraði hefir verið forsvaranleg og málsfærslan við yfirdóminn lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Aðaláfrýjendurnir í máli þessu, prestarnir Benidikt Kristjánsson og Hjörleifur Guttormsson, eiga fyrir kröfum og kærum gagnáfrýjandanna, Halldórs prófasts Jónssonar og erfingja Benidikts prófasts Vigfússonar, sýknir að vera, og ber gagnáfrýjandanum Halldóri prófasti Jónssyni að greiða aðaláfrýjandanum Benidikt presti Kristjánssyni 59 rd. 52 sk. með 4% vöxtum frá sáttaumleitunardegi unz það er galdið. Hinum skipuðu málsfærslumönnum málspartanna við yfirdóminn, málaflutningsmönnum Páli Melsted og Jóni Guðmundssyni, og svaramanni erfingja Benidikts prófasts Vigfússonar við undirréttinn Erlendi Gottskálkssyni bera hinum fyrr nefndu 15 rd. hvorum og hinum síðast nefnda 8 rd. fyrir flutning málsins, er greiðist þeim úr opinberum sjóði.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna eftir lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 15. júlí

dómur

í málinu nr. 44/1871: Oddg. Stephensen departementsdirektör

gegn

amtmanni Havstein.

Með dómi gengnum fyrir aukarétti Eyjafjarðarsýslu 17. september 1870 í máli, er Oddgeir Stephensen departementsdirektör hafði höfðað gegn fyrrum amtmanni í Norð-

ur- og austuramtinu Havstein út af ærumeiðandi ummælum og sakargiftum, er amtmaður Havstein hafði viðhaft um hann í ýmsum embættisbréfum til stjórnarinnar, er Havstein amtmaður dæmdur í 20 rd. sekt til hlutaðeigandi fátækra-sjóðs, og hin átöldu ærumeiðandi ummæli hans og sakargift-ir um stefnandann dæmd dauð og marklaus, en málskost-naður látinn falla niður og hinum skipaða talsmanni stefn-andans dæmdir 15 rd. í málsfærslulaun úr opinberum sjóði. Þessum dómi hefir departementsdirektör Oddgeir Stephen-sen áfrýjað til yfirdómsins með stefnu dagsettri 27. nóvem-bermán. f. á., að fenginni uppreisn og gjafsókn, og krafizt þess: að héraðsdómurinn verði þyngdur að hegningunni til, að hinn stefndi verði dæmdur til að greiða allan af sókn og rekstri þessa máls fyrir héraðsréttinum leiddan kostnað skaðlaust, eða þá að minnsta kosti allan þann hluta þessa kostnaðar, er leitt hefir af dvöl setudómarans og hins skip-aða sækjanda þar innan héraðs við sókn og rekstur málsins frá 22. ágúst til 18. september incl. ásamt málsfærslulaun-um sækjanda fyrir undirrétti, og að hann verði enn fremur dæmdur til að greiða allan af áfrýjun málsins leiðandi kostnað. Aftur á móti hefir stefndi, eftir að hafa gagnáfrýjað fyrr nefndum héraðsréttardómi krafizt, *fyrst og fremst*: að málinu verði vísað frá yfirdóminum, eða þá, að héraðsdóm-urinn og úrskurður sama réttar 2. og 5. september 1870 verði dæmdir ómerkir, og að annað hvort verði málinu vísað frá héraðsréttinum eða stefnda veittur nægur frestur eftir kröfu hans, og að meiðyrði stefnda fyrir undirréttinum og skírskotun hans til 6–21–2 og einkum til 6–21–7 verði gjörð að álitum og dæmd dauð og marklaus; en *til vara*: að gagn-áfrýjandinn verði dæmdur sýkn af kærðu aðalsækjanda, og aðalsækjandi skyldaður til að greiða honum kostnað málsins

með hæfilegri upphæð, og *in omnem eventum*: að málskostnaður verði látinn falla niður.

Hvað þá aðalkröfu gagnáfrýjandans snertir, að máli þessu verði vísað frá yfirdóminum fyrir þá sök, að héraðsréttargjörðirnar eru gefnar út af ólöglærðum manni, þá getur yfirdómurinn ekki tekið þessi mótmæli til greina, þar sem maður sá, er gefið hefir undirréttargjörðirnar út, er skipaður til þess af hlutaðeigandi amtmanni, og þannig hefir fengið löggilding þá, er útheimtist til að framkvæma slíkt réttarstarf.

Kröfu sína um, að undirréttardómurinn verði dæmdur ómerkur og málinu vísað frá undirréttinum, hefir undirdómurinn (svo, á að vera gagnáfrýjandinn) byggt í fyrsta lagi á því, að hinn setti dómari hafi ekki haft lögfulla heimild til að sitja réttinn og dæma málið, þar eð hann ekki hafi verið skipaður til þessa af hlutaðeigandi háyfirvaldi; en þar sem dómsmálastjórnin hafði falið stiptamtmani á hendur að skipa setudómara í mál þetta, af því að hlutaðeigandi amtmaður sem málspartur ekki gat gjört það, hlýtur skikkun stiptamtmanns að vera lögfull heimild fyrir setudómarann til að sitja réttinn og dæma málið. Hina aðra ástæðu, er gagnáfrýjandinn hefir byggt þessa kröfu sína á, og sem er sú, að, þar sem aðaláfrýjandanum ekki hafi verið boðið að höfða mál móti gagnáfrýjandanum út af meiðyrðum hans um aðaláfrýjandann, þá hefði sættaumleitun átt að fara fram, áður en málið var höfðað, getur yfirdómurinn ekki heldur fallizt á, því þegar embættismönnum, eins og hér hefir átt sér stað, er borið á brýn ranglæti í embættisrekstri þeirra, eru þeir samkvæmt tilsk. 27. september 1799 10. grein, hverju ekki er breytt með seinni lögum, skyldir til að hrinda slíkum áburði með dómi, og þarf því engin sættaumleitun að fara fram í

málum þeim, er embættismenn höfða í þessu skyni smbr. tilsk. 20. janúar 1797 15. gr. og kansallíumburðarbréf 24. desember 1799. Þar sem gagnáfrýjandinn í þriðja lagi hefir farið því fram, að aðaláfrýjandinn, með því að skírskota til 6–21–2 og 7, hafi ætlað til, að ákvörðuninni í þessum laga- greinum um þriggja marka sekt yrði beitt við sig, og að mál- ið því samkvæmt NL. 1–2–9 sé höfðað á röngu varnarþingi, þá skal yfirdómurinn hér aðeins taka það fram, að DL. 6–21 er alveg úr lögum numinn með tilsk. 25. júní 1869. Í fjórða lagi hefir gagnáfrýjandinn byggt þessa kröfu sína á því, að þar eð ummæli þau um aðaláfrýjandann, sem hér eru sakar- efni, einungis eru fram komin í embættisbréfum gagnáfrýj- andans sem yfirvalds, verði þau ekki gjörð að álitum, nema embættisathafnir hans í þeim atriðum, er bréfin ræða um, jafnframt séu gjörðar að álitum, en að þannig lagað málefni, er snertir embættisathafnir, heyri ekki undir dómstólana. En yfirdómurinn fær ekki séð, að ummæli gagnáfrýjandans um aðaláfrýjandann, þau er mál þetta er risið af, standi í neinu sambandi við embætti hins fyrrnefnda, heldur er hér aðeins umtalsmál um, hvort og að hve miklu leyti þessi ummæli séu ærumeiðandi fyrir aðaláfrýjandann, en það atriði hlýtur beinlínis að heyra undir dómstólana, án þess að það komi til greina, hvort ummælin eru komin fram í embættisbréfum eða á annan hátt.

Þar sem gagnáfrýjandinn loks hefir krafizt, að úrskurður héraðsréttarins 5. september 1870 um, að gagnáfrýjandan- um ekki geti veitzt frestur til að ná sáttum við málsaðilann sjálfan, eða ef slík sátt ekki kæmist á, þá missiris frestur til að fá þingsvitni tekin, verði dæmdur ómerkur og gagn- áfrýjandanum veittur nægur frestur eftir kröfu hans, fær yfirdómurinn ekki betur séð, en að téður úrskurður sé á næg-

um rökum byggður, sér í lagi þar sem atriði það, er gagnáfrýjandinn ætlaði sér að leita upplýsingar um með þingsvitnum, virðist vera þessu máli alveg óviðkomandi.

Aðalkröfur gagnáfrýjandans lútandi að hinni formlegu hlið málsins verða þannig ekki teknar til greina, og ber því að dæma málið að aðalefninu til.

Eins og að framan er á vikið, er mál þetta risið út af því, að gagnáfrýjandinn hafði í ýmsum bréfum sínum til stjórnarinnar á árunum 1868–69, meðan hann var amtmaður í Norður- og austuramtinu, viðhaft ýmisleg ummæli um aðaláfrýjandann, sem þá var og enn er direktör fyrir hinni íslenzku stjórnardeild í Kaupmannahöfn, er aðaláfrýjandinn áleit meðandi fyrir æru sína, sér í lagi sem embættismanns í hans stöðu, og hefir hann lagt fram fyrir undirréttinum staðfesta útdrætti úr nokkrum af bréfum þessum, sem stíluð eru eða send, sumpart til dómsmálastjórnarinnar, sumpart til utanríkisstjórnarinnar, sumpart til reikningastjórnardeildarinnar og sumpart til hinnar íslenzku stjórnardeildar, og hefir gagnáfrýjandinn ekki borið á móti, að hann hafi ritað bréf þessi. Ummæli þau um aðaláfrýjandann, og sakargiftir þær gegn honum sem embættismanni, er sér í lagi hljóta að koma til greina í þessu efni, eru svolátandi:

....„de ærede Herrer i det islandske Departement, der saa kraftigen understøtte deres Slægtning, Byfoged paa Akureyri og Sysselmand i Öfjords Syssel i hans Insubordination og oppositionelle Bestræbelser imod Undertegnede hans Superiör“... (sjá bréf til hinnar íslenzku stjórnardeildar 14. júlí 1868, sent reikningastjórnardeildinni);...

....„det islandske Departement under Justitsministeriet, der altfor længe har souteneret Sysselmand Thorarensen i

hans lovlöse Færd“... (sjá bréf til utanríkisstjórnarinnar 16. okt.br. 1868);...

...„en Fremgangsmaade af en underordnet Embedsmand, der vistnok ikke vilde taales i noget andet Land end Island under Etatsraad Stephensens Auspicier som Direktør for det islandske Departement under Justitsministeriet“... (sjá bréf til dómsmálastjórnarinnar 31. október 1868);

...„men da dette mit Forslag af den mig gennem min Embedstid som Amtmand lidet velsindede Direktør for det islandske Departement formeentlig er lagt paa Hylden som andre af mig gjorde Forslag til Islands Tarv“... „Dernæst maatte det være mig tilladt at fremhæve, hvor uhyre vanskelig og besværlig min Stilling som Amtmand maa være, naar det islandske Departements Direktør, der staaer i Venskabs- og Slægtskabs-Forhold til saa mange Personer her i Landet, fører privat Brevvexling med flere af disse om mit Embedsforhold, vistnok ikke paa nogen for mig smigrende Maade“... „Kunde der indtræde en Forandring i Henseende til det islandske Departements Personale, og Direktørposten navnlig overdrages til en retskaffen dansk Mand, der ikke ledes af personlige og Familie-Interesser, vilde Statskassens Tarv, hvad dette Amt angaaer, blive fremmet paa en mere tilfredsstillende Maade“... (sjá bréf til sama 9. nóvbr. 1868);

...„ligesom det ikke kan andet end forringe Befolkningens skyldige Respekt for det danske Justitsministerium, at en slig Embedsmand tolereres, ja endog nyder Medhold og Beskyttelse hos det islandske Departements saavel overordnede som underordnede Personale, hvilket navnlig i de senere Aar paa en næsten uhørt Maade har yttret sig“... (sjá bréf til sama 16. nóvember 1868);

...„den Fordærvelse, der er ham overgaaet ved det af mig paapegede Patronat“... (sjá bréf til sama 26. febr. 1869);

...„hvilken uhörte Fremgangsmaade, der kun kan tænkes fremkaldt ved det fordærvelige Patronat, Sysselmand Thorarensen navnlig i de senere Aar har nydt hos sine Slægtninge i det islandske Departement, for enhver Anden maatte medføre et ikke ringe Ansvar“... (sjá bréf til sama s. d.);

...„de mange Krænkelser, som Etatsraad Stephensens, naturligviis krybende i Skjul under den ministerielle Kaabe, har forvoldt mig paa Embedsbanen“...„til Fordeel for en Person, som jeg aldeles ikke kan ansee for min Superiör“... (sjá bréf til sama 28. maí 1869).

Yfirdómurinn hlýtur nú að vera undirdómaranum samdóma um það, að hinir tilgreindu kaflar úr bréfum gagnáfrýjandans til stjórnarinnar hafi inni að halda ærumeiðandi ummæli og sakargiftir um aðaláfrýjandann, þar sem dróttað er að honum rangsleitni í embættisfærslu hans og honum er borið á brýn, að hann í embættisstjórn sinni fari eftir eigin hagsmunum („personlige Interesser“), vináttu, óvináttu og frændsemi, og þessar ærumeiðandi sakargiftir eru svo skýlausar og svo oft ítrekaðar, að sú afsökun gagnáfrýjandans, að í hinum framlögðu köflum úr bréfum hans finnist ekki animus injuriandi, heldur aðeins vandlætis kapp embættis síns og sjálfsvörn, alls eigi getur komið til greina, eins og gagnáfrýjandinn heldur ekki hefir leitazt við að sanna, að þær væru á neinum rökum byggðar. Aftur á móti getur yfirdómurinn ekki fallizt á þá skoðun undirdómarans, að ábyrgð sú, er gagnáfrýjandinn með þessu hefir bakað sér, eigi eingöngu að metast eftir 219. grein í hegningarlögum 25. júní 1869, heldur virðist það auðsætt, að sakargiftirnar eftir eðli sínu og eftir því, hvernig þær eru komnar fram, eiga undir

217. og 218. grein téðra laga, og finnst hegningin þá að at-
huguðum öllum málavöxtum hæfilega metin til 100 rd. fjár-
sektar, er renni í landssjóðinn, jafnframt og hin átöldu um-
mæli og sakargiftir eiga dauð og ómerk að vera. Þar að auki
ber gagnáfrýjandanum að greiða allan af máli þessu löglega
leiðandi kostnað, eins og þó það ekki hefði verið gjafsókn-
armál, þar á meðal málsfærslulaun til hins skipaða tals-
manns aðaláfrýjandans fyrir undir- og yfirrétti, er virðast
hæfilega metin til 30 rd.

Þar sem gagnáfrýjandinn hefir krafizt, að meiðyrði stefn-
anda fyrir undirréttinum og skírskotun hans til 6—21—2 og 7
verði gjörð að álitum og dæmd dauð og ómerk, þá hefir
gagnáfrýjandinn alls eigi tilgreint, hvaða orð það eru, sem
hann álitur ærumeiðandi, og hins vegar virðist ekki ástæða
til að dæma skírskotun aðaláfrýjandans til 6—21—2 og 7
ómerka, þar sem hann aðeins hefir ætlazt til að hliðsjón yrði
höfð af þessum lagagreinum við úrslit málsins. Þessi krafa
gagnáfrýjandans verður því ekki tekin til greina.

Meðferð málsins í héraði og sókn þess fyrir yfirdóminum
hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Gagnáfrýjandinn, fyrrverandi amtmaður J. P. Havstein, á
að borga 100 rd. sekt til landssjóðsins og eiga þau að framan
tilgreindu ummæli hans og sakargiftir um aðaláfrýjandann,
departementsdirektör Oddgeir Stephensen, ómerk að vera.
Svo ber gagnáfrýjandanum og að borga allan af máli þessu
löglega leiðandi kostnað eins og það ekki hefði verið gjaf-
sóknarmál, þar á meðal málsfærslulaun til hins skipaða tals-
manns aðaláfrýjandans fyrir undir- og yfirrétti, málaflutn-
ingsmanns Jóns Guðmundssonar með 30 rd. r. m.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 15. júlí
dómur
í málinu nr. 10/1872: Réttvísing
gegn
Magnúsi Magnússyni m. fl.

Par eð ábúendur þeirra jarða, er liggja í framanverðum Öxnadal í Eyjafjarðarsýslu oft verða fyrir ágangi á engjum sínum af stóði því, sem Skagfirðingar eiga, og sem á sumrum gengur á Öxnadalshéiði, er liggur vestanvert við dalinn, tóku þeir bændurnir á Gili og Bakkaseli, fremstu bæjum í Öxnadalnum, Magnús Magnússon og Jónas Sigurðsson, sumarið 1870 sig saman um að hrinda af sér þessum ágangi, og þann 4. september ofanefnt ár, smalaði Magnús með tilhjálp Jónasar sonar Jónasar Sigurðssonar, sem léði honum son sinn til aðstoðar, stóðinu úr Skagafirðinum, sem komið var inn á land þeirra, og fóru þeir svo á stað með það, og var svo ráð fyrir gjört milli Magnúsar og Jónasar Sigurðssonar, að stóð þetta skyldi rekið norður á Víkingsdal á Hörgárdalsheiði, afrétt Skagfirðinga, en þangað liggur leið um Grjófárdal á Öxnadalshéiði og yfir skarð nokkurt í fjallinu, sem skilur heiðarnar. Þessa leið héldu þeir ákærðu Magnús og Jónas með stóðið, en þegar kom að skarðinu, sem liggur, eins og nú var sagt, niður í Víkingsdalinn, fóru þeir ekki rétta leið og komust í ógöngur en klöngruðust þó einhvern veginn yfir skarðið með stóðið eða hrossin (stóðmerar,

trippi og folöld) og komust með þau ofan í hraunkvos, sem var þakin snjó og urð og sem engin grastó var í, og skildu hrossin þar eftir á snjófönn, og segist Magnús, sem einn réði rekstrinum, hafa ætlað til, að hrossin drægju sig þaðan norður og vestur á Hörgárdalsheiði eða Víkingsdalinn; en kvosinni hafa Skagfirðingar lýst svo, að hún sé girt stórgrýtisurð á alla vegu og snarbrött á þrjá vegu, en skoðunarmenn þeir, sem undirdómarinn tók með sér og nefndi til að skoða eða ganga á staðinn, segja svo frá landslaginu, að það sé ómögulegt að koma hestum til baka, þegar yfir skarðið sé komið, en ekki ómögulegt að koma hesti þaðan, sem hrossin voru skilin eftir, niður á Hörgárdalsheiði eða Víkingsdal. Þegar Magnús og Jónas voru búnir að koma hrossunum niður í þessa hraunkvos, sneru þeir heimleiðis og skiptu sér ekkert um hrossin framar, né grennsluðust eftir því, hvort þau hefðu komizt upp úr kvosinni niður á heiðina fyrir neðan; en þegar ekkert spurðist til þeirra, tekur Magnús hér um bil mánuði seinna eftir áskorun Jónasar Sigurðssonar sig til að grennslast eftir því, hvað um hrossin hefði orðið og ganga á staðinn, og sér hann þá, að hrossin hafa ekki komizt út úr kvosinni, en eru soltin í hel í kvosinni, nema hvað 4 eða 5 af þeim þó enn eru með lífsmarki; verður honum þá bilt við og snýr heimleiðis. Á heimleiðinni mætir hann Gísla Guðmundssyni á Fremrikotum, er var að leita að hrossunum, og sem spurði Magnús, hvort hann vissi nokkuð til þeirra, en Magnús neitaði því, og þegar hann var kominn heim, talaði hann ekki við neinn um, hvers hann hefði orðið var, nema við þá feðga Jónas Sigurðsson og Jónas son hans, meðrekstrarmann sinn; en litlu seinna fundu Skagfirðingar hrossin tilsagnarlaust, og töldu þeir 26 hross í kvosinni, sem þau höfðu verið rekin í, öll dauð nema 5, sem ennþá var lífs-

mark með, en komin nær dauða af hor og hungri, og var þeim strax stytur aldur; eina hryssu fundu þeir hangandi á urðhrauni sundurrifna, er álitid var, að hún hefði lent á, er hún hefði hrapað, eða verið hrint fram af. Hrossin hafa verið metin á 397 rd., og hafa eigendur krafizt svofelldra skaðabóta hjá hlutaðeigendum.

Út af þessu var síðan höfðuð lögsókn gegn þeim Magnúsi, Jónasi Jónassyni og Jónasi Sigurðssyni og urðu þau úrslit með dómi sýslumannsins í Eyjafjarðarsýslu frá 11. ágúst f. á., að Magnús var dæmdur í 20 rd. sekt til landssjóðsins og til að borga helming af þeim í málssókninni gegn honum löglega leiðandi kostnaði, en þeir Jónas Sigurðsson og Jónas sonur hans dæmdir sýknir, þó svo að þeir greiði hálfan málskostnað móts við Magnús og þar að auki málsvarnarlauð til svaramanns síns í héraði in solidum með 6 rd. r. m., en skaðabótakröfu hlutaðeiganda var frávísað, og hefir hlutaðeigandi amtmaður og allir hinir dómfelldu skotið málinu til yfirdómsins.

Hvað þá fyrst ákærða Jónas Sigurðsson snertir, er ekki annað komið fram um hann, en að hann hafi verið Magnúsi Magnússyni á Gili samráða í því, að þeir skyldu reka hrossin, sem hér ræðir um, af höndum sér, og helzt á Víkingsdal og Hörgárdal, afrétt Skagfirðinga, og að hann hafi léð Magnúsi, sem rekstrinum átti að ráða, son sinn Jónas til aðstoðar; en með því Jónasi Sigurðssyni var heimilt að reka eða láta reka hrossin af sér, er þau gengu í heimildarleysi í landi hans og gjörðu þar usla, en engan þátt átti að því hvernig hrossin voru rekin, eða hvar við þau var skilið, hefir hann ekki gjört sig sekan í neinu lagabroti, og ber því að dæma hann frían af sóknarans ákærum í máli þessu. Viðvíkjandi Jónasi Jónassyni er það upplýst og sannað, að hann

fór að skipun föður síns Jónasar Sigurðssonar með Magnúsi til að reka hrossin á Víkingsdal, en að hann réði engu um það, hvert hrossin voru rekin eða hvar við þau var skilið, eins og hann ekki heldur fór alla leið niður í kvos þá, þar sem hrossin urðu hungurmorða, og því ekki gat séð þá hættu, sem þeim var búin. Hann getur því ekki álitizt að hafa bakað sér lagalega ábyrgð, og ber því einnig að dæma hann sýknan af sóknarans ákærum í þessu máli.

Um ákærða Magnús Magnússon er það sannað, að hann réði einn öllu um rekstur hrossanna á Víkingsdal, sem honum að öllu leyti var heimilt, ef að hann að öðru leyti hefði hagað rekstrinum forsvaranlega, en það verður með engu móti álitíð, að hann hafi svo gjört. Hann hefir að vísu viljað láta það heita orðið af tilviljun að svo fór sem fór, er hann hafi farið villt í skarðinu, sem liggur frá Öxnadalsheiðinni inn á Víkingsdalinn upp úr Grjótárdalnum, og það gengur nærri sannindum, að hann hafi rétt að mæla um þessa villu; en það liggur hins vegar beint fyrir, að hann, undir eins og hann sá, að hann var kominn út af réttum vegi og í þær ógöngur, að hrossunum, sem hann var að reka, var bersýnilegur háski búinn, hefði átt að hverfa aftur með þau; en það er langt frá því, að hann gjöri það, heldur klöngrast hann yfir skarðið með þau um ófæru, þar sem hrossunum ekki var stætt, og kemst með þau niður í urðarkvos, sem hulin var snjó og stórgrýti, og hvorki varð komizt fram úr né aftur, og þar sem engin grastó eða björg var fyrir hrossin, skilur hrossin þar eftir á snjófönn, og ber því við að hann hafi ætlazt til að þau björguðu sér þaðan á grös niður á heiðina, en játar þó jafnframt, að hann hafi ekkert gætt að því, hvort hrossin mundu geta komizt upp úr kvosinni, þar sem þau að öðrum kosti hlutu að verða hungurmorða. Hann vitjar heldur

ekki um hrossin framar, og veit því ekkert, hvað um þau er orðið, þar sem þó er hugsandi, að þeim hefði orðið bjargað úr þeirri seltu, sem hann hafði rekið þau í, ef hann hefði í tíma vitjað um þau, og séð hvernig komið var. Þetta gjörir hann þá fyrst að hér um bil mánuði liðnum frá því að hann hafði skilið við hrossin í kvosinni, en þá er svo langt frá, að hann gjöri neitt til að hjálpa þeim, sem enn lifðu, eða að stytta kvalir þeirra, að hann jafnvel þrætir við leitarman Skagfirðinga, sem hann hittir á heimleiðinni, fyrir að vita neitt til hrossanna. Af öllu því, sem þannig er komið fram í málinu, virðist það auðsætt, að ákærði Magnús Magnússon hafi hlotið að sjá fram á, að hrossin aldrei mundu af sjálfsdádum komast burtu úr seltu þeirri, er hann þannig var búinn að koma þeim í, en að þau mundu drepast þar úr hungri eftir langar kvalir, og að ákærði hafi séð þetta fyrir styrkist enn fremur af því, að hann á heimleiðinni bað meðrekstrarman sinn að segja ekki frá, hvert þeir hefðu rekið hrossin eins og hann seinna bað hann, af því í óefni var komið, að segja, að þeir hefðu skilið við hrossin þar sem þeim væri óhætt. Yfirdómurinn fær því ekki betur séð, en að ákærði, Magnús Magnússon, með þessu athæfi sínu hafi orðið brotlegur í grimmdarfullri og miskunnarlausri meðferð á skepnum, og að hann þess vegna ekki geti umflúið þá hegningu, sem 299. grein hegningarlaganna 25. júní 1869 leggur við slíkum ódrengskap og harðýðgi, og virðist hegningin þá hæfilega metin til 100 rd. fésektar, er renni í landssjóðinn.

Hvað skaðabætur fyrir hin dauðu hross snertir, hefir undirdómarinn frávísað kröfunni um þær, af þeirri ástæðu, að Magnús hafi þann 26. október 1870 gefið hlutaðeigendum skuldabréf með veði í eigum sínum og þar eð þessa skuldabréfs ekki sé getið af eigendum hrossanna fyrir auka-

rétti Skagafjarðarsýslu þann 5. desember f. á., þegar þeir kröfðust skaðabótanna, heyri skaðabótakrafan undir sættanefnd; en þar sem skuldabréf þetta ekki er komið fram í réttargjörðunum, og því ekki verður séð, hvernig það er lagað, né heldur hvort hlutaðeigendur vissu af tilveru þess 5. desember 1870, þegar þeir kröfðust skaðabótanna, er næst að halda, að það hafi aldrei komið nema í hendur dómarans, og átt ef til vill að koma í staðinn fyrir sequestration til tryggingar fyrir skaðabótum, ef til þess kæmi, að ákærði yrði dæmdur til að borga þær, og virðist því ekkert geta verið því til fyrirstöðu að dæma hlutaðeigandi eigendum þær af þeim heimtuðu skaðabætur með þeirri upphæð, sem þeir hafa krafizt, og gegn hverri engin mótmæli eru komin fram, og ber þannig að dæma hinn ákærða Magnús Magnússon til að greiða þessar skaðabætur réttum hlutaðeigendum með alls 397 rd. r. m.

Hvað málskostnað snertir, ber Magnúsi Magnússyni að borga hann, þar í inniföldum málsfærslulaunum til sóknara og svaramanns við yfirréttinn 8 rd. til hvors þeirra um sig, að tveim þriðjungum, en einn þriðjungur þessa kostnaðar og þar á meðal málsvarnarlaun til hins skipaða svaramanns hinna ákærðu Jónasar Sigurðssonar og Jónasar Jónassonar fyrir undirréttinum 6 rd. virðist eiga að borgast úr opinberum sjóði.

Rekstur og meðferð málsins fyrir undirréttinum hefir verið slík, að hún ekki getur valdið ábyrgð. Við landsyfirréttinn hefir sókn og vörn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinir ákærðu Jónas Sigurðsson og Jónas Jónasson eiga fyrir sóknarans ákærum í máli þessu sýknir að vera. Ákærði

Magnús Magnússon á að borga 100 rd. sekt til landssjóðsins og þar að auki skaðabætur til réttra eigenda hinna horföllnu hrossa 397 rd. r. m. Svo borgar hann og þann af málinu löglega leiðandi kostnað og þar á meðal laun til sóknara og svaramanns við landsyfirréttinn, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 8 rd. til hvors um sig, að tveim þriðjungum, en þriðjungur þessa kostnaðar og þar á meðal laun til svaramanns Jónasar Sigurðssonar og Jónasar Jónassonar í héraði, Jóns Ólafssonar í Spónsgerði, 6 rd., borgist úr opinberum sjóði.

Ídæmd útgjöld að greiða innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 15. júlí

dómur

í málinu nr. 12/1872: Hið opinbera

gegn

Jóni Eggertssyni og Ingibjörgu Bjarnadóttur.

Með því að ekki verður séð af réttargjörðunum í máli þessu, sem höfðað er sem opinbert lögreglumál án þess að nein stefna eða fyrirkall sé birt hinum kærðu, að dómarrinn hafi tilkynnt þeim, að dómur mundi ganga í málinu og jafnframt skorað á þá að koma fram með allt það, er þeim gæti orðið til málsbóta, og hinum kærðu þannig ekki heldur hefir gefizt kostur á að leysa sig samkvæmt ákvörðun tilsk. 24. jan. 1838 10. gr. undan málssókn með því góðviljuglega að greiða sekt þá, er amtmaður álitu nægilega, ber að dæma

undirrættarins dóm í málinu ómerkan og að vísa því heim aftur í hérað til nýrrar og löglegri meðferðar.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur sýslumannsins í Snæfellsnes- og Hnappadals-sýslu, upp kveðinn fyrir lögreglurétti téðrar sýslu 3. janúarmán. 1872 yfir hinum ákærðu Jóni Eggertssyni og Ingibjörgu Bjarnadóttur á ómerkur að vera og vísast málinu heim aftur í hérað til nýrrar og löglegri meðferðar.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 15. júlí

dómur

í málinu nr. 13/1872: Réttvísín

gegn

fyrirverandi assessor Benedikt Sveinssyni.

(Hæstaréttardómur bls. 321)

Í sök þessari, sem í héraði er dæmd með aukaréttardómi Gullbringu- og Kjósarsýslu, uppkveðnum 18. marz þ. á., er fyrirverandi assessor í hinum íslenska landsyfírrétti Benidikt Sveinsson, sem aldrei hefir áður sætt hegningu af því opinbera, eftir fyrirlagi Stípt- og Suðuramtsins í bréfi þess frá 7. s. m., ákærður í réttvísinnar nafni fyrir í ritlingi, sem hann út gaf í vetur og auglýsingu í blaðinu Þjóðólfi, 24. árgangs 17. og 18. númeri, útkomnu 9. dag nefnds mánaðar, hafði á boðstólum fyrir almenning með fyrirsögn: „Fullnaðardómur hins íslenska landsyfírrættar í málinu Bened. assessor Sveinsson á Elliðavatni móti kaupmanni H. Th. A. Thom-

sen í Reykjavík um vatnsveitingar og laxveiði í Elliðaánum m. fl., uppkveðinn 18. d. septembermánaðar 1871, gefinn út með inngangs hugleiðingum og athugasemdum eftir Benedikt yfirdómara Sveinsson á Elliðavatni“ – með ærumeiðandi og særandi orðum og ummælum um dómendurna í landsyfirréttinum, og einkum með því í niðurlagi ritlingsins að segja um dómstjórnann etatsráð Th. Jónasson og assessor Magnús Stephensen, að þeir annað hvort af fávizku, óforsvaranlegu skeytingarleysi, eða ásettu ráði, hafi gengið fram hjá, snúið við og umhverft atriðum þess umtalaða máls hans með ósannindum í því sögulega, rangfærslum í því lagalega og afgangum í því réttarfarslega, að hafa brotið móti hegningarlaganna 102. gr., og er honum með nefndum aukaréttardómi gjört að borga 100 rd. fjársekt til landssjóðsins og allan af sökinni leiðandi kostnað. Dómi þessum er áfrýjað eftir ósk dómfellda og einnig af þess opinbera hálfu.

Hvað eðli sakarinnar snertir, hefir bæði ákærði sjálfur í vörn hans í héraði og talsmaður hans hér fyrir réttinum farið því fram, að hið opinbera sé ekki réttur sóknaraðili sakarinnar, eða eigi neina sök á þessu á hendur ákærða eftir 102. grein hegningarlaganna, bæði af því, að sú umkærða breytni hans gæti hvorki beinlínis heimfærzt undir orð þeirrar lagagreinar, né eftir eðli sínu analogice heimfærzt undir hana, þar sem ámæli hans gegn viðkomandi dómendum væri framsett í prentuðu riti og byggt á vísindalegum rannsóknum og ástæðum; að meiðyrði þau, sem honum eru gefin að sök, séu beinlínis og eingöngu dregin af og studd við þau af honum í ritlingnum tilgreindu atvik og viðburði (data og facta), svo um saknæmi þeirra verði ekki dæmt nema með að rannsaka og meta þann í ritinu átalda landsyfirréttardóm, sem lægri dómendum ekki sé fært; að ekki sé tilgangurinn með

nefndri grein hegningarlaganna að vernda dómendur og aðra embættismenn fyrir slíkum árásum, heldur eigi þeir að hrinda þeim sjálfir af sér, og eigi því einir sök á þar sem svo sé ástatt; hafa þeir því heimtað, að ákærði verði dæmdur sýkn fyrir heimildarlausri sókn hins opinbera í sökinni.

Enda þótt því verði ekki neitað, að niðurlagsgreinin í hinni ákærðu ritgjörð, hvernar niðurlag er tekið upp og auglýst er í blaðinu Þjóðólfi, innihaldi ærumeiðandi sakargift, sérstaklega persónulega gegn meirihluta eða 2 dómendum réttarins, er fellur undir 13. kapítula hinna nýju hegningarlaga, og sem því út af fyrir sig hefði mátt áteljast af hinum tveimur nafngreindu dómendum sjálfum, verður rétturinn að því teknu til greina, að ritgjörðin, eftir því hvernig málið er höfðað, ekki hér getur komizt til mats eða álita, eftir 225. grein hegningarlaganna – að komast að sömu niðurstöðu, sem héraðsdómarinn, að niðurlag greinarinnar innihaldi meiðandi áburð gegn landsyfirréttinum í heild sinni sem dómstól og þeim mönnum, sem hann er skipaður, út af þeim verkum, er rétturinn hefir fyrirtekið er þeir gegndu embætti sínu, og með því hér er um brot að gjöra móti friðhelgi embættismanna eða dómara útaf gjörðum þeirra, að því leyti sakargiftina áhrærir, er í þessu tilfelli einungis á að liggja undir prófan æðri réttar, virðist ákærða, eftir hinum nýju hegningarlögum 102. gr., metin hæfilega sekt með 100 rd. r. m., sem greiðist til landssjóðsins. Það leiðir af því, að málið er höfðað af hálfu hins opinbera, að síðargjörð réttarkrafa sóknarans um, að hin ákærðu orð verði dæmd dauð og marklaus, ekki geta tekizt til greina, enda er það og ljóst, að úr því hin meiðandi orð sæta sektum er og numin burt þýðing þeirra gagnvart þeim áreittu, sem meðlimum yfirréttarins.

Það leiðir ennfremur af sakfelli ákærða, að honum verður að gjörast að borga allan af áfrýjun sakarinnar beinlínis fljótandi kostnað og þar á meðal málsfærslulaun til hins skipaða sóknara og talsmanns hans í sökinni, procuratoranna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar, sem þykja hæfilega metin 6 rd. til hvors þeirra.

Rekstur sakarinnar í héraði og málsfærslan hér fyrir réttinum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn áfrýjaði undirréttardómur á óraskaður að standa. Svo ber og ákærða að borga allan af áfrýjun sakarinnar leiðandi kostnað, og þar á meðal í málsfærslulaun til yfirréttarmálsfærslumannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar 6 rd. til hvors. Þá ídæmdu fjársekt ber að greiða innan 8 vikna eftir löglega birtingu þessa dóms, og honum að fullnægja undir aðför að lögum.

Á. Thorsteinson
settur

Árið 1872, þann 22. júlí

dómur
í málinu nr. 11/1872: Réttvísinn
gegn

Stefáni Stefánssyni.

Það er með eigin játningu hins dómfellda Stefáns Stefánssonar og með skýrslum þeim, sem í málinu eru komnar fram, löglega sannað, að hann, sem er kominn langt yfir

lögaldur sakamanna, og eigi hefir áður verið dæmdur eða ákærður fyrir nokkurt lagabrot, hafi í fyrrihaust um réttir dregið í rétt lamb, sem hann áleit, að móðir hans Guðrún Guðmundsdóttir í Enniskoti, hvar hún er húskona hjá þessum syni sínum, ætti, og rekið það svo heim til móður sinnar, sem aftur fékk honum það upp í skuldaskipti þeirra. Lambið var með yfirmarki Guðrúnar, blaðstýft framan vinstra, nema hvað það vantaði tvær fjaðrir, sína á hvort eyra, en hann þóttist hafa fundið eitthvert bris á öðru eyranu. Það er sannað, að móður ákærða vantaði eitt lamb af fjalli, en það kom fram nokkru seinna, og varð með því ljóst, að móðir hans hafði ekki átt lambið, sem hann hafði dregið henni og breytt markinu á, og gaf þetta tilefni til lögsóknar gegn honum, og var honum með dómi sýslumannsins í Húnavatnssýslu 26. marz seinastl. dæmd 8 vandarhagga refsing og gjört að greiða allan af lögsókninni gegn honum leiðandi kostnað. Þessum dómi hefir hinn ákærði skotið til yfirdómsins.

Lamb það, sem hér ræðir um, og sem ákærði dróg úr safni að mörgum viðstöddum á Tittlingastöðum, og rak þaðan heim til sín, markaði hann að tveim mönnum, öðrum þeirra af öðrum bæ, áhorfandi, og að öðru leyti fór hann ekkert dult með mörkunina, svo það virtist ekki betur en að hann hafi verið in bona fide eða sannfærður um, að móðir hans ætti lambið, og að það hefði mismarkazt eða undirbenjunum verið gleymt, þegar það var markað um vorið, og að svo hafi verið styrkist mjög svo við það atriði, að ákærði er einfaldur maður og fljótfær, en hefir að öðru leyti góða vitnisburði fyrir hegðun sína, og þó framburður hans væri upphaflega hvikull og að sumu leyti ósannur, t. a. m. að hann hefði hornskellt lambið um vorið, áður en það var rekið á fjall,

sem hann þó seinna tók aftur, og játaði, að hann hefði gjört um haustið, og þó hann ekki þegar í stað lýsti lambinu, þegar móðir hans var búin að heimta sitt rétta lamb, virðist þetta atriði þó ekki geta felld hann til hegningar, því það er svo að sjá, eins og rannsókn út af lambinu hafi byrjað rétt á eftir að hið rétta lamb var komið fram, og svo fer það nærri líkindum, að það hafi verið af hugsunarleysi eða hræðslu og uppburðaleysi, að hann ekki lýsti lambinu, en ekki af neinum ásetningi að draga það undir sig á ólöglegan hátt, eins og vöflur þær, er voru á honum fyrir réttinum, virðast sprottnar af sömu rót.

Landsyfirrétturinn finnur það því áhorfsmál að dæma ákærða í hegningu og ber hann því að dæma sýknan af sóknarans ákærum þó þannig að hann borgi þann af lögsókninni gegn honum leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirréttinn 5 rd. til hvors þeirra um sig og til svaramanns síns í héraði 2 rd. í málsflutningslaun.

Málið hefir í héraði verið rekið forsvaranlega og sókn og vörn við landsyfirréttinn verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Stefán Stefánsson á fyrir sóknarans ákærum í máli þessu sýkn að vera, þó borgar hann allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns við landsyfirréttinn, organista P. Guðjohnsens og málaflutningsmanns Jóns Guðmundssonar, 5 rd. til hvors þeirra um sig og til svaramanns síns í héraði, stúdents Björns Ólsens, 2 rd. í málsfærslulaun.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 23. september

dómur

í málinu nr. 15/1872: Guðrún Guðmundsdóttir

gegn

Magnúsi Guðmundssyni.

Með landsyfirréttarstefnu frá 24. júlí seinastliðins áfrýjar ógift stúlka Guðrún Guðmundsdóttir í Reykjavík bæjarþingsdómi Reykjavíkur kaupstaðar frá 29. maí næst á undan, er dæmir hinn stefnda Magnús hringjara Guðmundsson, sem stefnandinn hefir kennt sveinbarn það, er hún ól þann 11. apríl í vor, sem leið, og í skírinni hlaut nafnið Guðmundur, en við hvers faðerni hinn stefndi ekki vildi kannast, til að synja eftir löglegan undirbúning með eiði fyrir að hafa átt holdlegt samræði við stefnandann Guðrúnu Guðmundsdóttur eftir þann 2. júní f. á. á þeim tíma að hann geti verið faðir að téðu barni, en vinni hann ekki þenna eið, eigi hann að borga hæfilegt meðlag með barninu eftir ákvörðun yfirvaldsins þangað til það er komið af lögaldri ómaga, og enn fremur að borga stefnandanum 2 rd. í máls kostnað.

Samkvæmt þessum dómi tók hinn stefndi Magnús Guðmundsson þann 3. júlí næst á eftir út stefnu til áfrýjandans Guðrúnar Guðmundsdóttur til þess að hlýða á, að hann ynni þann honum dæmda synjunareið, en áður en að eiðnum kæmi, bauð Magnús áfrýjandanum fleiri sáttaboð, sem hún ekki gat gengið að, um leið og hún mótmælti eiðnum, bæði af því, að eiðsstefnan væri tekin of seint út og sökum tilboða þeirra, er innstefndi hafði gjört henni. Hinn stefndi krafðist þess þar á móti, að hann fengi að vinna eiðinn, en með úr-

skurði, sem bæjarfógetinn kvað þegar upp, neitaði hann hinum stefnda um að mega vinna synjunareiðinn af þeirri ástæðu, að tilboð þau, sem hann hefði gjört í réttinum, innihéldu viðurkenningu hans um skyldu hans til að gefa með barni áfrýjandans, og svo væri amtmaður og búinn að ákveða þann 24. júní næst á undan meðlagið með barninu af hendi hins stefnda. Hinn stefndi lét við svo búið standa, en áfrýjandinn skaut málinu til yfirdómsins með þeirri réttarkröfu, að hún fái að vinna eið að því, að Magnús sé faðir að hinu umgetna barni hennar, og að hann verði sem slíkur dæmdur til að borga meðlag með því frá fæðingu þess, og þangað til það sé komið á lögaldur, og enn fremur hæfilegan málskostnað. Hinn stefndi hefir þar á móti krafizt við landsyfirréttninn, að annað hvort verði málinu frá vísað eða úrskurðinum frá 11. júlí hrundið og breytt á þá leið, að honum verði leyft að vinna þann honum upphaflega dæmda synjunareið, og svo dæmdur málskostnaður við báða rétti með 12 rd. eða annarri upphæð, sem réttinum finnst hæfileg.

Hvað frávísunarkröfu hins stefnda snertir, sem á því er byggð, að honum hefir ekki verið birtur undirréttardómurinn, ber þess að geta, að auk þess að frávísunarkrafa þessi er í sjálfri sér þýðingarlaus, þá liggur fyrir í skjölum málsins lögleg sönnun fyrir því, að honum hafi verið birtur dómurinn af hinum skipuðu stefnuvottum persónulega á lögheimili hans þann 31. maí þ. á. eða 2 dögum eftir að dómurinn hafði verið upp kveðinn, og hvað því næst snertir úrskurðinn frá 11. júlí síðastl., sem neitar hinum stefnda um synjunareiðinn, þá verður krafa hans um breytingu þessa úrskurðar ekki tekin til greina af þeirri ástæðu, að hinn stefndi ekki hefir áfrýjað úrskurðinum til breytingar. Sökum þessarar forsómunar hins stefnda, ekki að áfrýja téðum úrskurði, verður

ekki hjá því komizt, að taka réttarkröfu áfrýjandans til greina, þannig að henni veitist réttur til að vinna eið að því, að hinn stefndi sé faðir að barni því, er hún fæddi 11. apríl þ. á. og skírt var Guðmundur, og vinni hún slíkan eið, beri hinum stefnda að borga hæfilegt meðlag með nefndu barni eftir ákvörðun yfirvaldsins frá fæðingu þess þangað til það er komið af ómagaaldri, sem og að borga áfrýjandanum málskostnað fyrir báðum réttum með 5 rd.; en vinni hún ekki eiðinn, á hinn stefndi að vera sýkn af kröfum áfrýjandans í máli þessu, og hún að borga honum málskostnað fyrir báðum réttum með 5 rd.

Því dæmist rétt að vera:

Ef áfrýjandinn Guðrún Guðmundsdóttir eftir löglegan undirbúning vinnur á varnarþingi sínu eið að því, að hinn stefndi, Magnús Guðmundsson í Félagsgarði, sé faðir að sveinbarni því, sem hún ól þann 11. apríl þ. á., og í skírninni hlaut nafnið Guðmundur, á hinn stefndi að borga henni árlegt meðlag með barninu eftir yfirvaldsins ákvörðun frá því það fæddist og þangað til það er komið af ómagaaldri, sem og að borga áfrýjandanum málskostnað fyrir báðum réttum með 5 rd., en falli áfrýjandinn Guðrún Guðmundsdóttir á eiðnum, á hinn stefndi fyrir kærnum og kröfum hennar í þessu máli sýkn að vera, og hún að borga málskostnað fyrir báðum réttum með 5 rd.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1872, þann 14. október

dómur

í málinu nr. 17/1872: Hið opinbera
gegn

Jóni Ólafssyni.

(Hæstaréttardómur bls. 322)

Með dómi upp kveðnum fyrir aukarétti Gullbringu- og Kjósarsýslu 4. júlímán. þ. á. er Jón Ólafsson, þá til heimilis á Elliðavatni, dæmdur fyrir brot á tilskipun 27. september 1799 15. og 16. grein í 100 rd. sekt og til að greiða allan kostnað af málinu, og er þar að auki ákveðið í dóminum, að rit það, er gefið hafði tilefni til lögsóknarinnar, skuli gjörast upptækt. Þessum dómi hefir hlutaðeigandi amtmaður eftir ósk hins ákærða áfrýjað til yfirdómsins.

Með játningu hins ákærða og öðrum upplýstum atvikum er það löglega sannað, að hann í sumar sem leið hafi sem forstöðumaður prentsmiðju nokkurrar, sem stofnuð er á Elliðavatni og er eign fyrrverandi yfirdómara Benedikts Sveinsonar, og sem ákærði þá þykist hafa haft á leigu, prentað ritling nokkurn með titlinum „Smávegis 1 & 2 1872“, án þess að fengið væri neitt konunglegt leyfi til prentunar í téðri prentsmiðju samkvæmt tilsk. 27. septbr. 1799 15. grein. Undirdómarinn hefir, að áliti yfirdómsins, réttilega heimfært ákvörðunina í 16. gr. nýnefndrar tilskipunar upp á þetta tiltæki hins ákærða, og ber því að staðfesta undirréttardóminn, eins og hinum ákærða einnig ber að greiða allan af áfrýjun sakarinnar leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns við yfirdóminn 5 rd. til hvors.

Þar sem hinn ákærði hefir fyrir undirréttinum haft þau ummæli um undirréttarstefnuna, að hún væri löglaus og vitlaus, ber honum fyrir slík ósæmileg ummæli að greiða 2 rd. sekt til hlutaðeigandi fátækra sjóðs.

Meðferð málsins í héraði og sókn og vörn þess fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Ákærði greiði þar að auki 2 rd. sekt til Seltjarnarness fátækra sjóðs fyrir ósæmilegan ritmáta og enn fremur allan af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til hins skipaða sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar, 5 rd. til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 4. nóvember

dómur

í málinu nr. 19/1872: Réttvísín

gegn

Þorgrími Laxdahl.

Með dómi upp kveðnum fyrir aukarétti Gullbringu- og Kjósarsýslu 20. septembermán. þ. á. er hinn ákærði Þorgrímur eða Þórðgrímur Laxdahl dæmdur fyrir svik og fyrir að hafa án leyfis undirskrifað annars manns nafn í 27 vand-

arhagga refsingu og til að borga í skaðabætur til verzlunarfulltrúa Þ. Egilssonar 24 rd. 64 sk. ásamt öllum af málinu löglega leiðandi kostnaði þar á meðal 4 rd. í málsvarnarlaun til svaramanns síns í héraði. Hefir bæði hinn ákærði sjálfur og hlutaðeigandi amtmaður fyrir hönd hins opinbera áfrýjað þessum dómi til yfirdómsins.

Þar sem hinn ákærði, sem er langt yfir lögaldur sakamanna og aldrei fyrr hefur verið dæmdur né ákærður fyrir neitt afbrot, undir máli þessu er sakaður og dæmdur fyrir svik, þá eru atvik þau, er þar að liggja, svo vaxin, að hann 1. ágústmán. þ. á. keypti gráan hest 13 vetra gamlan af Jóni bónda Þorsteinssyni á Króki í Flóanum í Árnessýslu fyrir 16 specíur, og var svo um samið, að ákærði skyldi borga helm-ing kaupverðsins til Þ. Egilssonar verzlunarstjóra í Hafnarfirði, en hinn helminginn í septembermánuði í peningum; þar að auki var áskilið, að ákærði skyldi frá Arnarbæli í Ölfusi senda Jóni Þorsteinssyni skuldabréf fyrir hestverðinu. Þegar ákærði kom hér til bæjarins, seldi hann hestinn fyrir 20 specíur. Að vísu hefir ákærði ekki uppfyllt neinn af skilmálum þeim, sem hann þannig undirgekkst um borgun hestverðsins, en þar sem hann var settur í varðhald sama daginn sem hann kom hér til bæjarins austanað, og hins vegar ekki eru fram komnar neinar sannanir eða nægar líkur fyrir því, að hann aldrei hafi ætlað sér að borga hestverðið smbr. 253. grein hinna almennu hegningarlaga, ber að dæma hann sýknan af sóknarans ákærum að þessu leyti.

Aftur á móti er það löglega sannað bæði með eigin játningu hins ákærða og öðrum upplýstum atvikum, að hann 17. júnímán. þ. á. hafi í Hafnarfirði skrifað ávísun undir handsöluðu nafni Höskuldar Jónssonar á Hrauni í Grindavík til

verzlunarstjóra Þ. Egilssonar, án þess að hafa fengið neitt leyfi hjá hlutaðeiganda til að rita nafn hans undir slíka ávísun. Í ávísun þessari, sem er dagsett á Hrauni 15. júní 1872, er téður verzlunarstjóri beðinn um að hjálpa Höskuldi um 25 rd. handa ákærða, og fékk ákærði þá þegar út á ávísunina ýmislegt, er nam 24 rd. 64 sk. Að vísu hefir ákærði haldið því fastlega fram, að hann hafi haft leyfi frá Höskuldi til að taka út í reikning hans hjá einhverjum kaupmanni, án þess að upphæðin væri alveg ákveðin, en þar sem Höskuldur hefir borið fyrir réttinum og lagt eið út á, að hann hafi ekki gefið ákærða neitt slíkt leyfi, verður þessi framburður hans ekki tekinn til greina, eins og sú sögusögn ákærða, að hann hafi sagt verzlunarstjóra Þ. Egilssyni, að hann hafi sjálfur skrifað ávísunina, ekki verður tekin trúanleg gegn eiðfestum framburði téðs verzlunarstjóra. Loks virðist það atvik, að ákærði hafði skrifað nafn sitt á ávísunina neðan undir nafni Höskuldar Jónssonar ekki geta komið til greina honum til málsbóta. Þetta afbrot hins ákærða hefir undirdómarinn heimfært undir 270. gr. i. f. smbr. við 273. grein í hinum almennu hegningarlögum, en þar sem yfirdómurinn ekki fær séð, að neinir þeir bersýnilegir gallar séu á ávísun þeirri, er hér ræðir um, að ákvörðunin í 273. gr. hegningarlaganna geti átt við um hana, ber að ákveða hegningu þá, sem ákærði hefir unnið til, samkvæmt 270. gr., og virðist hún þá að athuguðum öllum málavöxtum hæfilega metin til 6x5 daga fangelsis við vatn og brauð, er samkvæmt 307. gr. hegningarlaganna smbr. tilsk. 24. janúar 1838 4. gr. b afplánast með 20 vandarhöggum. Að því er snertir skaðabætur til verzlunarstjóra Þ. Egilssonar og málskostnað í héraði, ber að staðfesta dóm undirrættarins, eins og hinum ákærða einnig ber að greiða allan af áfrýjun málsins leiðandi kostnað, þar á meðal

laun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum 5 rd. til hvors um sig.

Meðferð málsins í héraði og sókn og vörn þess fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði Þorgrímur eða Þórðgrímur Grímsson Laxdahl á fyrir fölsun á annars manns nafni að hýðast 20 vandarhöggum, en að öðru leyti á hann að vera sýkn af ákærum sóknarans í þessu máli. Hvað skaðabætur og málskostnað í héraði snertir, á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Ákærði borgi allan af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 5 rd. til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 11. nóvember

úrskurður

í málinu nr. 18/1872: organisti P. Guðjohnsen

gegn

Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni.

Með stefnu dagsettri 30. septembermán. þ. á. hefir organisti P. Guðjohnsen sem umboðsmaður N. Jörgensens gestgjafa áfrýjað til yfirdómsins uppboðsréttargjörð Reykjavíkur kaupstaðar á húsinu no. 2 ltra B í Aðalstræti, er fram fór

23. s. m. eftir beiðni Jóns málaflutningsmanns Guðmundssonar í umboði W. Askams. Hinn stefndi Jón málaflutningsmaður Guðmundsson, sem mætti í yfirdóminum bæði sjálfs sín vegna og fyrir hönd kaupandans Halldórs snikkara Halldórssonar, er áfrýjunarstefnan einnig var birt, hefir borið upp þau mótmæli gegn téðri stefnu, að hún hafi komið fram í réttinum breytt frá því, sem hún var, þegar hún var gefin út, þar sem Halldóri Halldórssyni ekki hafi verið stefnt í stefnu þeirri, sem gefin var út af réttinum, heldur hafi nafni hans verið bætt inn í hana síðar, en áður en stefnuvottunum var fengin hún til birtingar. Af þessari ástæðu hefir hinn stefndi Jón málaflutningsmaður Guðmundsson krafizt, að stefnunni verði frá vísað, og að áfrýjandinn verði dæmdur til að borga bæði sér og hinum öðrum stefnda kost og tæringu, en verði frávísunarkrafan ekki tekin til greina, hefir hann áskilið sér hálfis mánaðar frest til andsvara.

Yfirdómurinn fær nú ekki séð, að það atvik, að nafni uppboðskaupandans hefir verið bætt inn í áfrýjunarstefnu þá, er hér liggur fyrir, eftir að hún var gefin út af yfirdóminum – en því atviki hefir áfrýjandinn ekki mótmælt – geti haft nein áhrif á gildi stefnunnar, að því er snertir uppboðskrefjandann, eða geti gjört stefnuna í heild hennar ómerka, og verður því krafa hins stefnda Jóns málaflutningsmanns Guðmundssonar, að málinu af þessari ástæðu verði algjörlega frávísað, ekki tekin til greina, heldur ber að veita honum hálfis mánaðar frest til frekari andsvara.

Því úrskurðast:

Hin framkomna frávísunarkrafa verður ekki tekin til greina, en hinum stefnda veitist hálfis mánaðar frestur til frekari andsvara.

Th. Jónassen

Árið 1872, þann 16. desember

dómur

í málinu nr. 18/1872: organisti P. Guðjohnsen

gegn

Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni.

Mál þetta er þannig undir komið, að gestgjafi N. Jørgensen í Reykjavík seldi í sumar, er leið, enskum kaupmanni, sem þá var hér staddur, að nafni W. Askam, veitingahús sitt no. 2ltr. A og B í Aðalstræti með tilheyrandi útihúsum og vörubirgðum m. fl. fyrir 12.000 rd. r. m., eins og bréf þar um gjört vottar. Af kaupverðinu borgaði kaupandi helming þess, en gaf seljanda veðbréf fyrir hinu ógoldna í eigninni með fyrsta veðrétti, en 11. septbr. næst á eftir heimtaði hinn stefndi Jón málaflutningsmaður Guðmundsson í umboði Askams uppboð á húsinu ltra B, er hann hafði keypt með sjálfu íbúðarhúsinu, og fór uppboðið fram 23. s. m., og varð Halldór snikkari Halldórsson hæstbjóðandi að húsinu með 200 rd. r. m. og fékk hamarshögg fyrir húsinu fyrir téða upphæð.

Þessari uppboðsgjörð hefir nú organisti P. Guðjohnsen áfrýjað í umboði N. Jørgensens til yfirdómsins með stefnu frá 30. septbr. þ. á. með þeirri réttarkröfu, að uppboðsgjörðin verði dæmd ómerk, og sér dæmdir 10 rd. í málskostnað, en hinn stefndi Jón málaflutningsmaður Guðmundsson hefir þar á móti heimtað, að uppboðsgjörðin verði staðfest og sér dæmdur málskostnaður skaðlaust hjá áfrýjanda, og hann sektaður fyrir ástæðulausa og í alla staði ólögmæta málsýfingu; svo hefir og kaupandi hússins, Halldór snikkari Halldórsson mætt undir málinu og krafizt þess, að eignarréttur

sinn verði viðurkenndur, og sér dæmdur málskostnaður og skaðabætur hjá aðalmálspartinum eða áfrýjanda.

Hvað þá fyrst uppboðsgjörðina sjálfa snertir, virðist það auðsært, að kaupandi ekki getur álitizt að hafa haft heimild til að selja, eins og hann hér gjörði, nokkurn hluta úr veð-eigninni til að rífast niður, er slík sala hlaut að rýra að tiltölu tryggingu þá, sem hann var búinn að gefa seljanda, gestgjafa Jørgensen, fyrir því, sem ógildið var af kaupverðinu, og hlýtur því uppboðsgjörðin, sem farin er fram að veðhafanda fornspurðum, að dæmast ómerk, og hinn stefndi uppboðs-krefjandi að skyldast til að borga áfrýjandanum málskostnað með 10 rd. r. m.

Hvað þvínæst réttarkröfu Halldórs Halldórssonar snertir, getur hún ekki komið til greina af þeirri ástæðu, að yfir-dómsstefnan að hans leyti er ólögmæt, þar sem nafn hans ekki stóð í stefnu þeirri, sem gefin er út af dómsmálaskrifara réttarins, heldur er því bætt inn í á eftir, og verður því að frávíska áfrýjunarstefnunni að því er til hans kemur, en þar sem hann ekki þekkti galla þann, sem þannig var á stefnu þeirri, sem honum var birt, og hvar í honum var stefnt til að mæta í málinu til að þola dóm til ógildingar uppboðsgjörðarinnar sem og til málskostnaðar útláta, og hann því hafði fulla ástæðu til að mæta, ber að dæma honum kost og tæringu hjá áfrýjandanum, er þykir hæfilega metin til 2 rd. r. m.

Því dæmist rétt að vera:

Að því snertir Halldór snikkara Halldórsson frávísast áfrýjunarstefnunni, en að öðru leyti á uppboðsgjörðin frá 23. septbr. þ. á. á húsinu no. 2ltra B í Reykjavíkur bæjar Aðalstræti ómerk að vera. Hinn stefndi Jón málaflutnings-maður Guðmundsson borgi fyrir hönd W. Askams áfrýjand-

anum, organista Guðjohnsen 10 rd. í málskostnað, en áfrýjandinn aftur Halldóri snikkara Halldórssyni 2 rd. í kost og tæringu.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1873, þann 17. marz

d ó m u r

í málinu nr. 24/1872: Eyjólfur Oddsson

g e g n

Valgerði Hjaltested.

Tildrög máls þessa eru þau, að 1. júní 1869 gjörðu þeir Magnús sál. Hjaltested, gullsmiður hér í bænum, og Eyjólfur Oddsson frá Sámstöðum í Rangárvallasýslu með sér samning þess efnis, að hinn fyrr nefndi skuldbatt sig til að taka hinn síðar nefnda til kennslu í gull- og silfursmíði, láta honum í té fæði, húsnæði og þjónustu, ekki láta hann ganga í aðra vinnu en þá, sem komi við iðn hans, nema eftir samkomulagi, og að gjöra hann fullnuma á 3 árum, svo að hann gæti fengið sveinsbréf. Aftur á móti skuldbatt Eyjólfur Oddsson sig til að greiða Magnúsi Hjaltested 80 rd. í kennslukaup, og skyldi þeim lokið, áður en kennslutíminn væri á enda; sömuleiðis undirgekkst hann að fara í kaupavinnu á sumrin, ef húsbónda hans kæmi það betur. Samkvæmt þessum samningi réðst Eyjólfur þá þegar til Hjaltesteds, og fór í kaupavinnu sumurin 1869 og 1870, og skilaði kennara sínum sumarkaupi sínu fyrir bæði þau sumur.

Sumarið 1871 fór Eyjólfur einnig í kaupavinnu, en þegar

hann kom aftur úr henni, var Magnús Hjaltested dæinn; lét Eyjólfur þá aðeins 4 fjórðunga smjörs af sumarkaupi sínu af hendi við ekkju Magnúsar, og með því hún ekki gat haldið iðn manns síns áfram, samdist svo með þeim, að hún leigði Eyjólfvi smiðju manns síns með öllum áhöldum, og veitti honum að nokkru leyti fæði, allt fyrir 7 rd. 80 sk. um mánuðinn, og seinna um veturinn, 1. febrúar 1872, skuldbatt Eyjólfur sig með áritun á ofan nefndan samning frá 1. júní 1869 til að efna loforð sitt og skuldbindingu við meistara sinn gagnvart ekkju hans, Valgerði Jónsdóttur, eftir samkomulagi eður óvilhallra manna mati. Eftir að Eyjólfur var orðinn sveinn um miðsvetrarleytið 1872, krafðist Valgerður Hjaltested borgunar á því, er hún taldi sig eiga hjá honum samkvæmt áminnztum samningum, en það var samtals 128 rd. 32 sk., sem sé: kennslukaup 80 rd.; kaup fyrir 5 vikur sumarið 1871, 2 fjórðungar smjörs um vikuna, metið til peninga 33 rd. 32 sk.; og enn fremur 15 rd., er ógoldnir væru af fæðis kaupinu fyrir veturinn 1871–72. Þegar Eyjólfur ekki vildi kannast við þessar skuldakröfur, hélt Valgerður Hjaltested málinu eftir árangurslausa sáttatilraun til dóms og laga, og var dómur upp kveðinn í því 5. desembermán. f.á. fyrir bæjarþingsrétti Reykjavíkur kaupstaðar með þeim úrslitum, að Eyjólfur Oddsson ætti að greiða Valgerði Hjaltested 110 rd. 53 rd. (svo, á að vera sk.) og 10 rd. í málskostnað, svo voru og ýms af málspörtunum viðhöfð ótilhlýðileg orð, er samt ekki eru tilgreind, dæmd dauð og marklaus.

Þessum dómi hefir Eyjólfur Oddsson áfrýjað til yfirdómsins með stefnu dagsettri 23. desbr. f.á., og hefir hann krafizt, að verða dæmdur sýkn af öllum kærum og kröfum mótpartsins, að sér verði dæmdur málskostnaður fyrir báðum réttum með 25 rd., og að umboðsmaður stefnandans fyr-

ir undirréttinum verði sektaður fyrir ýms meiðyrði um sig í sóknarskjöllum hans. Aftur á móti hefir Valgerður Hjaltested krafizt, að dómur undirréttarins verði staðfestur og sér dæmdir 10 rd. í málskostnað fyrir yfirdóminum.

Áfrýjandinn hefir fyrst og fremst byggt réttarkröfu sína á því, að eftir samningi hans við Magnús sál. Hjaltested hafi hann alls eigi verið skyldur að láta sumarkaup sitt af hendi við hann, heldur hafi það verið sín eign; þar sem hann því hafi látið Magnús og ekkju hans fá samtals 38 fjórðunga smjörs, þá sé allt, sem hin stefnda krefji hann um, margbargað frá sinni hendi; þar að auki hefir hann haldið því fram, að þar sem hann ekki var orðinn fullveðja, þegar hann gjörði samninginn við Magnús, né heldur þegar hann endurnýjaði skuldbindingu sína við ekkjuna, þá sé hann ekki skyldur að uppfylla þessar skuldbindingar að því leyti er kennslukaupið snertir. Þann skilning áfrýjandans á samningi hans við Magnús Hjaltested, að áfrýjandinn hafi sjálfur átt sumarkaup sitt, getur yfirdómurinn ekki aðhyllzt, því eins og það er auðsært, að Magnús átti allan arðinn af vinnu áfrýjandans þann hluta kennslutímans, sem áfrýjandinn vann hjá honum, þannig virðist það liggja næst að álíta, að Magnús ætti einnig arðinn af vinnu áfrýjandans þann tímann, sem áfrýjandinn skuldbatt sig til að vinna annars staðar, úr því hið gagnstæða ekki er tekið fram með berum orðum, og að áfrýjandinn sjálfur hafi skilið samninginn á þenna hátt, er augljóst bæði af því, að hann skilaði húsbónda sínum kaupi sínu fyrir sumurin 1869 og 1870 og að nokkru leyti fyrir sumarið 1871, og af bréfi, er hann skrifaði hinni stefndu 7 maí 1872 (no. 14 í undirréttargjörðunum). Þar sem það hins vegar verður að álítast viðurkennt, að áfrýjandinn sé fæddur 8. október 1848, og að hann þannig hafi verið ófull-

veðja, þegar kennslusamningurinn gjörðist, og eins þegar hann endurnýjaði skuldbindingar sínar við hina stefndu- en hvorugt þetta skjal er undirskrifað né samþykkt á annan hátt af fjárhaldsmanni áfrýjandans- þá verður áfrýjandinn samkvæmt DL. 3-17-34 smbr. tilsk. 21. desbr. 1831 I, 1 b ekki að lögum skyldaður til að uppfylla kennslusamninginn, að því er snertir skuldbindinguna um að borga 80 rd. í kennslukaup, og ber því að dæma áfrýjandann sýknan af kærum hinnar stefndu að þessu leyti. Að hin stefnda, eins og segir í undirréttardóminum, hljóti að eiga fullkominn aðgang að áfrýjandanum til skaðabóta fyrir það, að samningurinn, að því leyti gjald á 80 rd. snertir, ekki gat staðið, fær yfirdómurinn ekki séð, því sé áfrýjandinn ekki að lögum skyldur að greiða téða upphæð, þá liggja ekki nein samningsrof fyrir, þó hann neiti að borga hana, og þá heldur ekki neitt slíkt athæfi, er skuldbindi til skaðabóta.

Eins og að framan er sagt, verður yfirdómurinn að skilja kennslusamninginn frá 1. júní 1869 á þann hátt, að arðurinn af sumarvinnu áfrýjandans hafi átt að renna til húsbónda hans, og á þetta ekki aðeins við um sumarkaupið 1869 og 1870, heldur einnig um sumarkaupið 1871, því að það var samkvæmt skuldbindingu þeirri, er hann hafði undirgengizt í kennslusamningnum, að hann fór í kaupavinnu það sumar, og eins og áfrýjandinn hefir haldið því fram í málsfærslu sinni, að hin stefnda hafi verið bundin við samninginn, eftir að maður hennar dó, þannig hlýtur hann sjálfur að hafa verið bundinn við hann, þangað til það varð augljóst, að hin stefnda ekki gat uppfyllt hann, en það kom fyrst fram eftir að áfrýjandinn var kominn úr kaupavinnunni, enda upphófu þau þá samninginn eftir samkomulagi. Þar eð áfrýjandinn ekki hefir sérstaklega mótmælt þeirri upphæð, er hin stefnda

telur ólokna af sumarkaupinu 1871, né heldur því, að af fæðis kaupi og húsaleigu veturinn 1871–72 séu eftir 15 rd., er hann ekki beinlínis hafi borgað, ber að dæma hann til að borga þessar kröfur með samtals 48 rd. 32 sk.; en þar sem áfrýjandinn hefir tekið það fram, að hann hafi sjálfur orðið að útvega sér hest með reiðtygjum og nesti til ferðarinnar í kaupavinnu sumarið 1871, og að hann hafi sagt til dreng fyrir hina stefndu veturinn 1871–72, og telur sig eiga endurgjald fyrir þetta, eða vill láta það ganga upp á móti hinni síðastnefndu kröfu hinnar stefndu, þá ber þess að geta, að áfrýjandinn ekki hefir komið fram með neina ákveðna kröfu í þessu efni, enda hefði hann orðið að framfylgja slíkri kröfu með lögmætri gagnsókn, til þess að hún yrði tekin til greina.

Málskostnaður fyrir báðum réttum virðist eftir málavöxtum eiga að falla niður.

Þar sem áfrýjandinn hefir krafizt, að þessi ummæli, er málsfærslumaður hinnar stefndu fyrir undirréttinum, organisti P. Guðjohnsen hefir viðhaft um hann í sóknarskjölum sínum: „Breytni hins stefnda í öllu þessu máli frá upphafi til enda lýsir slíku hugarfari, sem ekki nema einstök varmenni mundu vilja vera kunn að“; „hann hefir ekki borið neitt annað fyrir sig en exceptionem minorennitatis, sem hver ærlegur maður... ekki getur annað en blygðast sín fyrir“; „þetta mál allt er risið af auðvirðilegri hræðslu lítillfjörlegrar sálar fyrir skildingsútlátunum“; „vörninni ... byggðri á ... auðvirðilegum lagakrókum“ – verði dæmd dauð og marklaus og málsfærslumaðurinn sektaður fyrir þau, virðist ástæða til að taka þessa kröfu áfrýjandans til greina, þannig að organisti Guðjohnsen sektist fyrir ósæmilegan ritmáta um 5 rd. til fátækra sjóðs Reykjavíkur kaupstaðar. Hins vegar hefir talsmaður áfrýjandans fyrir undirréttinum, Páll gullsmiður Eyj-

ólfsson, og áfrýjandinn sjálfur fyrir yfirdóminum farið svo ósæmilegum og ótilhlýðilegum ummælum um mótpartinn, og áfrýjandinn sérstaklega um undirréttardóminn, að slíkt hlýtur að varða þá ábyrgðar, og ber því einnig að dæma þá hvorn um sig í 5 rd. sekt til áður nefnds sjóðs fyrir ósæmilegan ritmáta.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjandanum, Eyjólfí gullsmíðssveini Oddssyni ber að greiða hinni stefndu, ekkjunni Valgerði Hjaltested, 48 rd. 32 sk., en að öðru leyti að vera sýkn af kröfum hennar í þessu máli. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður. Þau hér að framan tilgreindu, af talsmanni hinnar stefndu fyrir undirréttinum, organista P. Guðjohnsen, viðhöfðu ummæli um áfrýjandann eiga dauð og ómerk að vera. Fyrir ósæmilegan ritmáta gjaldi þeir organisti P. Guðjohnsen, Páll gullsmiður Eyjólfsson og Eyjólfur Oddsson 5 rd. hver um sig til fátækra sjóðs Reykjavíkur kaupstaðar.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lölegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónssen.

Árið 1873, þann 17. marz

d ó m u r

í málinu nr. 4/1873: Hið opinbera

g e g n

Gottsveini Jónssyni.

Með eigin játningu hins kærða, Gottsveins Jónssonar, bónda á Bakkakoti í Álptaneshreppi, og öðrum upplýstum

atvikum er það löglega sannað, að hann í desembermánuði árið sem leið, þegar menn þeir, er skipaðir voru af hlutað-eigandi yfirvaldi til að skoða allt fé í hreppnum, komu til hans til að skoða fé hans, bannaði þeim að skoða fé hans, án þess þó að hafa neitt ofbeldi eður hótanir í frammi við þá. Hinn kærði hefir ekki fært sér annað til afsökunar en að hann hafi haldið, að skoðunarmennirnir hefðu undanfarið ár leynt kláða, er að hans ætlun hafi verið í fé hans. Fyrir þetta til-tæki er hinn kærði með dómi, upp kveðnum fyrir lögreglu-rétti Gullbringu- og Kjósarsýslu 18. janúarmán. þ.á. dæmd-ur í 10 rd. sekt til landssjóðsins og til að borga allan kostnað af lögsókninni gegn honum; hefir hinn kærði áfrýjað þessum dómi til landsyfirdómsins.

Þar eð yfirdómurinn verður að álíta, að undirdómarinn hafi réttilega heimfært þetta brot hins kærða undir 101. og 99. grein í hinum almennu hegningarlögum, og að hegning-in sé hæfilega metin af undirdómaranum til 10 rd. sektar eft-ir téðum lagagreinum, ber að staðfesta dóm undirréttarins. Svo ber hinum kærða og að greiða allan af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum með 4 rd. til hvors þeirra um sig.

Meðferð málsins í héraði og sókn og vörn þess fyrir yfir-dóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Ákærði Gott-sveinn Jónsson borgi allan af áfrýjun málsins löglega leið-andi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna

Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar 4 rd. til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 31. marz

d ó m u r

í málinu nr. 6/1873: Hið opinbera

g e g n

Vigfúsi Hannessyni og Vilhjálmi Sigurðssyni.

Þar eð mál það, sem hér liggur fyrir og dæmt er við lög-reglurétt Gullbringu- og Kjósarsýslu þann 23. janúar þ.á. út af því, að hinir ákærðu Vigfús Hannesson og Vilhjálmur Sigurðsson í Rosmhvalanesshreppi hvar fiskiveiðarmenn höfðu á næstliðnu hausti tekið sig saman um ekki að viðhafa ýsulóðir á haustvertíðinni, höfðu tekið upp ýsulóðir fyrir 3 utansveitarmönnum, sem ekki höfðu gengið í þetta félag, flutt lóðirnar í land og enda skemmt þær, ekki virðist, eins og það liggur fyrir, vera þess eðlis, að það samkvæmt saka-laganna 298. gr. hefði átt að höfðast og dæmast sem opinbert mál, þar sem hér ekki virðist liggja fyrir brot gegn opinberri ró og friði, heldur að vera privat eðlis, sem hlutaðeigendur verða sjálfir að átelja, ber að dæma hina ákærðu sýkna af ákærum hins opinbera og þann af málssókninni leidda kostnað, þar á meðal laun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum 5 rd. til hvors þeirra um sig að greiða úr opinberum sjóði.

Málið hefir í héraði verið rekið með tilbærilegum hraða og sókn og vörn þess fyrir yfirdóminum verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinir kærðu Vigfús Hannesson og Vilhjálmur Sigurðsson eiga af ákærum hins opinbera í þessu máli sýknir að vera. Málskostnaður fyrir báðum réttum, þar á meðal málsfærslulaun til hins skipaða sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 5 rd. til hvors um sig, borgist úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 15. apríl

d ó m u r

í málinu nr. 16/1872: Stafafellskirkja

g e g n

eigendum Uppsala og Smirlabjarga.

Eftir fenginni uppreisn og gjafsókn áfrýjar presturinn að Stafafelli í Lóni, Bjarni Sveinsson, dómi gegnum fyrir aukarétti Skaptafellssýslu að Uppsölum þann 3 júní 1871 í máli milli Stafafells kirkju og Halls bónda Pálssonar annars vegar og eigenda jarðanna Uppsala og Smirlabjarga hins vegar út af rekafjöru, er nefndir menn álíta að heyri undir jörðina Skálafell, sem að tveim þriðju pörtum er eign Stafafells kirkju, en að þriðjungi eign ofanefnds Halls Pálssonar. En með því téðum undirréttardómi aðeins er áfrýjað fyrir hönd Stafafells kirkju, en ekki jafnframt af hendi Halls Pálssonar,

þar sem þó báðir þessir eigendur Skálafellsins í sameiningu höfðuðu málið í héraði, getur enginn dómur gengið í málinu við landsyfírréttinn, eins og það liggur hér fyrir og ber því ex officio að vísa því frá yfirdóminum.

Laun talsmanna málspartanna fyrir yfirdóminum, hvar málið hefir verið beneficerað á báðar hliðar, ákveðast til 10 rd. fyrir hvorn þeirra um sig, og borgist þeim úr opinberum sjóði. Sókn og vörn málsins fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Máli þessu vísast frá yfirdóminum. Hinum skipuðu talsmönnum málspartanna fyrir yfirdóminum, málaflutningsmönnum Páli Melsted og Jóni Guðmundssyni bera fyrir flutning málsins 10 rd. hvorum fyrir sig, er borgist þeim úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 15. apríl

d ó m u r

í málinu nr. 20/1872: Eiríkur Ólafsson

g e g n

Ragnheiði Jónsdóttur.

Mál þetta er risið út af því, að Ragnheiður Jónsdóttir, ógift vinnukona á Hlíð undir Eyjafjöllum, fyrir hlutaðeigandi presti lýsti Eirík bónda Ólafsson á Brúnum föður að barni, er hún ól 1. júlímán. 1871, og sem í skírninni hlaut nafnið Ólafur. Þar eð hinn lýsti barnsfaðir ekki vildi gangast við

faðerninu, en bar fram, að barnsmóðirin áður hefði sagt, að annar nafngreindur maður væri faðir að barninu, höfðaði hún mál gegn hinum lýsta föður, og var dómur kveðinn upp í því fyrir lögreglurétti Rangárvallasýslu að Velli 17. september mán. f.á. með þeim úrslitum, að ef Eiríkur Ólafsson eftir undangengna löglega stefnu og annan löglegan undirbúning á varnarþingi sínu fyrir dómi synjaði með eiði fyrir að hafa haft holdlegt samræði við Ragnheiði á þeim tíma, að það barn gæti þó verið getið, sem hún ól 1. júlí 1871 og skírt var Ólafur, ætti hann að vera sýkn af barnsfaðernislýsingu hennar; en ynni hann ekki þann eið, skyldi hann vera skyldur til að borga til uppfósturs og framfæris nefnds barns frá fæðingu þess þar til það er orðið fullra 14 ára það fjártillag, sem hlutaðeigandi amtmaður nákvæmar ákveður. Málskostnaður var látinn falla niður.

Þessum dómi hefir Eiríkur Ólafsson áfrýjað til yfirdómsins með stefnu dagsettri 2. nóvember f.á., og hefir hann krafizt að verða frífundinn af kærum og kröfum hinnar stefndu og að fá málskostnað endurgoldinn fyrir báðum réttum skaðlaust eða með einhverju nægilegu; aftur á móti hefir hin stefnda, sem hefir fengið gjafsókn hér fyrir réttinum, krafizt, að pólitíréttardómurinn verði staðfestur og áfrýjandinn dæmdur til að borga allan málskostnað fyrir báðum réttum.

Þess ber fyrir fram að geta, að þar sem áfrýjandinn hefir krafizt að verða frífundinn af þeirri ástæðu, að málið sé ekki nægilega upplýst af undirdómaranum, þá gæti sú ástæða, þó hún væri á rökum byggð, eigi leitt til frífinningar, heldur til þess, að undirréttardómurinn væri dæmdur ómerkur, og málinu vísað heim aftur í hérað, en þessa hefir ekki verið krafizt hér við réttinn. Hvað málefnið sjálft snertir, þá

byggir áfrýjandinn kröfu sína um að verða dæmdur sýkn af kærú hinnar stefndu sér í lagi á því, að hin stefnda bæði skömmu áður en hún ól barnið og eins skömmu eftir fæðinguna hafi sagt, að annar nafngreindur maður væri faðir að barni hennar; en eins og þetta atriði ekki er nægilega sannað gegn neitun hinnar stefndu, þannig virðist það ekki geta haft nein áhrif á úrslit þessa máls, því að samkvæmt hinum gildandi lögum smbr. grundvallarregluna í konungsbréfi 30. nóvember 1759, er skylda þess, sem lýstur er faðir að barni, til að synja fyrir faðernið með eiði, ekki bundin því skilyrði, að barnsmóðirin sé hrein af öðrum karlmönnum. Geti hinn lýsti barnsfaðir ekki með eiði synjað fyrir þann mögulegleika, að hann geti verið faðir að barninu, þá getur hann ekki sloppið hjá að greiða meðlag með því, og barnsfaðernislýsingin einsaman, án þess að hún þurfi að vera studd af neinum rökum eða líkum, er samkvæmt L. 6-13-5 og 1-14-6 smbr. plakat 28. maí 1825 næg til þess, að hinn lýsti faðir verður að hrinda henni af sér með synjunar-eiði, eða að öðrum kosti að skyldast til að kosta uppfóstur barnsins að sínum hluta. Þar sem nú hin stefnda bæði fyrir hlutaðeigandi presti og eins fyrir réttinum eindregið hefir lýst áfrýjandann föður að barni því, er hún ól 1. júlí 1871, þá hlýtur áfrýjandinn að skyldast til að greiða það meðlag með barninu, sem yfirvaldið ákveður, nema hann með eiði synji fyrir, að hann hafi haft holdlegt samræði við hina stefndu á þeim tíma, að hann geti verið faðir að barni hennar, og ber því að staðfesta undirréttarins dóm í málinu. Að því leyti sem hin stefnda hefir krafizt, að áfrýjandinn verði skyldaður til að greiða henni málskostnað fyrir undirréttinum, þá verður undirréttardóminum ekki breytt að þessu leyti, þar sem honum ekki er áfrýjað af hendi hinnar stefndu. Málsfærslu

laun hins skipaða talsmanns hinnar stefndu hér fyrir réttinum, sem ákveðast til 8 rd., borgist úr opinberum sjóði, ef áfrýjandinn vinnur hinn áminnsta synjunareið, en að öðrum kosti af áfrýjandanum.

Að því leyti sem málið hefir verið flutt með gjafsókn hér fyrir réttinum, hefir flutningur þess verið lögmætur.

Því dæmist rétt að vera:

Undirrættarins dómur á óraskaður að standa. Hinum skipaða talsmanni hinnar stefndu hér fyrir réttinum, Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni bera 8 rd. í málsfærslulaun, er greiðist úr opinberum sjóði, svo framarlega sem áfrýjandinn Eiríkur Ólafsson vinnur þann í undirrættardóminum ákveðna synjunareið, en að öðrum kosti af áfrýjandanum.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 28. apríl

d ó m u r

í málinu nr. 2/1873: Páll Eyjólfsson gullsmiður

g e g n

konsúl M. Smith.

Mál þetta er svo vaxið, að 4. ágúst f.á. falaði konsúll M. Smith gullsmið Pál Eyjólfsson til að ferðast með enskum sjóliðsforingjum frá herskipinu Valorous til Geysis, og tókst Páll Eyjólfsson á hendur að útvega fylgdarmenn, hesta og áhöld til ferðarinnar. Þegar Páll daginn eftir var búinn að fá

allt, sem þurfti til ferðarinnar, og hann tilkynnti konsúl Smith, að nú væri allt undirbúið frá sinni hendi, lét Smith hann vita, að ekkert yrði af ferðinni. Heimtaði Páll þá skaðabætur fyrir atvinnumissi fyrir sig og menn þá, er hann hafði ráðið til ferðarinnar og sömuleiðis borgun fyrir hesta og áhöld, er hann sumpart átti sjálfur, sumpart hafði leigt til ferðarinnar, og þess vegna ekki varð leigt í aðra ferð, sem gjörð var um sama leyti. Þar eð ekki gat samizt með þeim um upphæð skaðabótanna, höfðaði Páll Eyjólfsson, eftir undangengna árangurslausa sáttatilraun, mál gegn konsúl Smith út af þessu tilefni, og féll dómur í því máli fyrir auka-rétti Reykjavíkur kaupstaðar 7. nóvember f.á. með þeim úrslitum, að konsúl Smith bæri að greiða Páli gullsmið Eyjólfssyni eftir óvilhallra manna mati, er rétturinn til þess útnefndi, endurgjald, sem þó ekki mætti fara fram úr 99 rd. 72 sk., fyrir ferð þá, er Páll tókst á hendur og undirbjó og sömuleiðis málskostnað með 5 rd.

Þessum dómi hefir Páll Eyjólfsson áfrýjað til yfirdómsins með stefnu dags. 23. janúar þ.á. og krafizt, að konsúl Smith verði dæmdur til að greiða sér 99 rd. 72 sk. og málskostnað fyrir báðum réttum, eða til vara, að undirrættardómurinn verði staðfestur, og sér dæmdur hæfilegur málskostnaður fyrir yfirréttinum. Konsúll Smith, sem hefir gagnáfrýjað undirrættardóminum, hefir aftur á móti krafizt, að verða frífundinn af kærur og kröfum aðaláfrýjandans, og að sér verði dæmdur málskostnaður fyrir báðum réttum með einhverju nægilegu.

Þar sem aðaláfrýjandinn fyrst og fremst hefir krafizt, að gagnáfrýjunarstefnu hins stefnda verði vísað frá yfirdóminum fyrir þá sök, að hún sé tekin út af manni, sem ekki hefir haft neina fullmakt til að mæta fyrir hans hönd í málinu, þá

hefir talsmaður hins stefnda, sem að minnsta kosti þegar hann fyrst mætti í málinu var verzlunarfulltrúi hins stefnda, sem er erlendis, lagt fram, áður er málið var tekið upp til dóms, notaríaliter staðfesta fullmakt frá hinum stefnda til að gæta réttar hans undir áfrýjun málsins, og verður þessi frá-vísunarkrafa því ekki tekin til greina.

Hvað málefnið sjálft snertir, þá byggir aðaláfrýjandinn, eins og að framan er á vikið, skaðabótakröfu sína á samningsrofum við sig af gagnáfrýjandans hendi, og verður það því aðalatriði málsins, hvort samningur hafi verið á kominn milli málspartanna um, að aðaláfrýjandinn skyldi fara ferð þá, er hér ræðir um. Gagnáfrýjandinn hefir að vísu neitað því, að hann hafi gjört neinn reglulegan samning um þetta efni við aðaláfrýjandann, en hins vegar hefir hann játað, að hann hafi falað aðaláfrýjandann til ferðarinnar, og að aðaláfrýjandinn hafi léðst til hennar. Í þessari játningu áfrýjandans virðist nú að álitu yfirdómsins að liggja, að gagnáfrýjandinn hafi gjört aðaláfrýjandanum tilboð um að takast hina áminnstu ferð á hendur og að útvega það sem til hennar þyrfti, og að aðaláfrýjandinn hafi gengið að þessu tilboði, og þar sem þannig virðist hafa fram farið milli málspartanna allt það, sem útheimtist til samnings, sem sé tilboð annars vegar og móttaka þessa tilboðs hins vegar, þá verður neitun gagnáfrýjandans gegn því, að hann hafi samið við aðaláfrýjandann um að takast ferðina á hendur, ekki tekin gild. Með því að aðaláfrýjandinn þannig virðist hafa haft fulla ástæðu til að reiða sig á, að hann yrði látinn fara hina umræddu ferð, og til að undirbúa það sem frá hans hálfu þyrfti með til að uppfylla samning hans við gagnáfrýjandann, en gagnáfrýjandinn án lögmætra orsaka hefir kippt samningnum upp, hlýtur aðaláfrýjandinn að eiga heimting á að fá endurgoldið tjón það og

atvinnumissi, sem hann hefir beðið af því, að ferðin fóst fyrir. Að því er snertir upphæð þessa endurgjalds, hefir aðaláfrýjandinn fyrir undirréttinum framlagt reikning, þar sem hann telur, að sér beri 99 rd. 72 sk. í skaðabætur, en með því að gagnáfrýjandinn hefir mótmælt þessum reikningi, og hann að öðru leyti ekki virðist svo úr garði gjörður, að hann verði lagður til grundvallar við ákvörðun skaðabótanna, þá virðist réttast, að upphæð skaðabótanna sé látin vera komin undir óvilhallra manna mati, eins og í undirdóminum er ákveðið, og ber því að staðfesta undirréttardóminn, að því er snertir skaðabótakröfu áfrýjandans. Málskostnaður fyrir báðum réttum virðist eftir málavöxtum eiga að falla niður. Þar sem aðaláfrýjandinn hefir krafizt, að gagnáfrýjandinn verði sektaður fyrir ótilhlýðilegan drátt og málalengingu, þá fær yfirdómurinn ekki séð, að neinn slíkur dráttur á málinu hafi átt sér stað frá gagnáfrýjandans hendi, er geti valdið honum ábyrgðar.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á að því er snertir skaðabótakröfu aðaláfrýjandans óraskaður að standa. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 5. maí

d ó m u r

í málinu nr. 23/1873: Ásgeir kaupmaður Ásgeirsson

g e g n

stjórnendum lækna sjóðsins.

Ásgeir kaupmaður Ásgeirsson hefir skotið til yfirdómsins dómi gengnum í Ísafjarðar kaupstað 26. septbr. 1872, er gjörir honum að skyldu sem eiganda og útgjörðarmanni skonnortunnar Sigríðar að segja til aflaupphæðar af téðu skipi fyrir spítalaárið frá 12. maí 1869 til 12. maí 1870 undir 1 rd. sekt fyrir hvern dag, sem hann óhlýðnast dóminum frá hans lögbirtingu að telja, og sömuleiðis að ljúka spítalagjald af hinni tilgreindu aflaupphæð samkvæmt tilskipun 10. ágúst 1868, samt allan af málinu löglega leiðandi kostnað skaðlaust og 8 rd. í málskostnað til svaramanns stiptsyfirvaldanna fyrir undirdóminum, er gengizt höfðu fyrir því lækna sjóðsins vegna, að málið yrði höfðað, og að lækna sjóðurinn þar til fengi gjafsókn. Áfrýjandinn hefir nú gjört þá aðalréttarkröfu: að héraðsdómurinn verði dæmdur ómerkur eða þá felldur úr gildi, en hann dæmdur sýkn fyrir kærnum og kröfum lækna sjóðsins, og enn fremur að sér verði dæmdur frá mótpartinum sakir ástæðulausrar kæru hans og málshöfðunar allur málskostnaður fyrir báðum réttum skaðlaust eða þá að minnsta kosti 50 rd. r.m.. En til vara hefir hann krafizt þess, að skonnertskipið Sigríður verði undanþegið frá, að af fiskiafla þess frá 12. maí 1869 til 12. maí 1870 skuli greiða spítalagjald samkvæmt tilskipun 10. ágúst 1868, og að lækna sjóðurinn verði skyldaður til að greiða sér málskostnað fyrir yfirdóminum skaðlaust eða þá með þeirri upphæð, er hæfa þykir. Stjórnendur lækna sjóðsins hafa,

þótt löglega stefndir, þar á móti eigi látið mæta hér fyrir yfirdóminum, og ber því að dæma málið eftir hinum framkomnu skjölum og skilríkjum.

Áfrýjandinn hefir lagt fram fyrir undirréttnum vottorð frá bæjarfógetanum á Ísafirði um, að tilsk. 10. ágúst 1868 um breytingu á gjaldi spítalahlutanna hafi ekki verið þinglesin á Ísafirði fyrr en 25. ágúst 1869, og þar eð téð tilskipun ekki getur hafa náð þar lagagildi fyrr en búíð var að þinglýsa henni, getur áfrýjandinn heldur ekki skyldast til að greiða spítalagjald eftir henni fyrir tímabilið frá 12. maí til 25. ágúst 1869, og þar sem áfrýjandinn enn fremur hefir lagt fram vottorð, sem ekki hefir verið á móti mælt, um að skip það, sem spítalagjalds hér er krafizt af, hafi ekki verið á fiskiveiðum á tímabilinu frá 25. ágúst 1869 til 12. maí 1870, og þannig ekkert aflað á því tímabili, ber að dæma áfrýjandann sýknan af kærur og kröfum hinna stefndu í þessu máli. Málskostnaður fyrir báðum réttum virðist eiga að falla niður. Hinum skipaða talsmanni hinna stefndu fyrir undirréttnum bera 8 rd. í málsfærslulaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Að því leyti sem málið hefir verið flutt með gjafsókn fyrir undirréttnum, vottast, að flutningur þess hefir verið lögmætur.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjandinn Ásgeir kaupmaður Ásgeirsson á fyrir kærur og kröfum lækna sjóðsins í þessu máli sýkn að vera. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður. Hinum skipaða talsmanni hinna stefndu fyrir undirréttnum, kandídat Halldóri Melsted, bera 8 rd. í málsfærslulaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 5. maí

d ó m u r

í málinu nr. 1/1873: Hallgrímur Tómasson

g e g n

Sigfúsi Jónssyni.

Með landsyfirréttarstefnu frá 22. janúar þ.á. áfrýjar Hallgrímur hreppstjóri Tómasson á Grund dómi upp kveðnum fyrir aukarétti Eyjafjarðarsýslu 1. ágústmán. næst á undan í máli, sem hann fyrir eigin og sameignarmanna sinna hönd hefir höfðað gegn Sigfúsi bónda Jónssyni á Syðrigerðum út af ógoldnu álagi að upphæð 24 rd. frá ábúð hans á Ölvesgerði fardagaárið 1870–71, hvert álag hinn stefndi við undirréttinn er dæmdur frí við að borga, og hefir áfrýjandinn því krafizt þess, að hinn ofan nefndi aukaréttardómur verði felldur úr gildi, og hinn stefndi dæmdur til að borga honum álagið á Ölvesgerði með hinni tilgreindu fullu upphæð, svo og málskostnað fyrir báðum réttum skaðlaust eða að minnsta kosti með 40 rd.

Hinn stefndi hefir þar á móti gjört þá réttarkröfu, að hann verði frídæmdur af kærum og kröfum áfrýjanda, og þessum gjört að skyldu að borga málskostnað fyrir báðum réttum með einhverju nægilegu, svo og hæfileg málsvarnarlaun til hins skipaða málsfærslumanns hans við yfirréttinn.

Fullmaktarbréf það, sem finnst í undirréttargjörðunum bls. 9, dagsett 20. apríl 1872, ber með sér, að eigendur að Ölvesgerði, sem álagið heimta, eru 4, nl. Hallgrímur Tómasson, H.E. Thorlacíus, Álfheiður Thorlacíus og Þorsteinn Thorlacíus, og þeir höfða líka allir í sameiningu málið fyrir undirréttinum, en aðeins 2 af sækjendunum Hallgrímur

Tómasson og Hallgrímur Thorlacíus lögðu málið til sættumleitunar (sjá undirréttargjörðirnar bls. 3), en þar á móti hvorki Álfheiður né Þorsteinn Thorlacíus, og þau gátu því ekki að sínu leyti fengið dóm í málinu við undirréttinn. Þar eð það enn fremur ekki sést af réttargjörðunum, í hverju hlutfalli þau Álfheiður og Þorsteinn eiga Ölvesgerði móts við Hallgrím Tómasson og Hallgrím Thorlacíus, og því heldur ekki, hvað þeim kynni að bera móts við þá úr álaginu, sem hér er ágreiningsefnið, leiðir þar af, að ekki verður komizt hjá að dæma undirréttarins dóm í þessu máli ex officio ómerkan, og að vísa málinu frá undirréttinum. Málskostnaður við báða rétti falli niður. Hinum skipaða málsfærslumanni hins stefnda við yfirdóminn bera 8 rd. í málsfærslulaun, sem borgist úr opinberum sjóði.

Flutningur málsins hér við réttinn hefir, að því leyti sem það er gjafsóknarmál, verið vítalaus.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur í máli þessu á ómerkur að vera, og vísast málinu frá undirréttinum. Talsmanni hins stefnda við yfirdóminn, málaflutningsmanni Pál Melsted, bera 8 rd. í málsfærslulaun, sem borgist úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 12. maí

d ó m u r

í málinu nr. 7/1873: Réttvísín

g e g n

Vigfúsi Guðrúnarsyni.

(Hæstaréttardómur bls. 327)

Með eigin játningu hins ákærða Vigfúsar Guðrúnarsonar eða Hanssonar á Steingrímsbúð í Rífi og öðrum upplýsingum, sem fram eru komnar í málinu, er það löglega sannað, að hinn ákærði, sem kominn er langt yfir lögaldur sakamanna, hafi nóttina milli þess 17. og 18. september 1870 brotízt inn í spelahjall á bænum Munaðarhóli í Neshreppi ytri í Snæfellsnessýslu, með þeim hætti að hann braut tvo spela í hjallinum og smaug svo inn um opið og stal þar 3 skyrtum, 1 kventreyju, 1 nærbuxum, 2 pilsum, 5 eða 6 lykkjum af hákarli og 2 löngustykkjum, sem til samans er metið 6 rd. 72 sk., og er munum þessum að mestu leyti skilað aftur eigandanum Elíasi bónda Kjernesteð á Munaðarhóli, sem hefir fallið frá endurgjaldi fyrir hið óskilaða, svo hér er ekki um iðgjöld að ræða. Fyrir þetta afbrot er ákærði dæmdur fyrir aukarétti Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu 10. ágústmán. f.á. í 3 ára betrunarhúsvinnu skv. hegningarlaganna 233. grein 2. lið.

Hinn ákærði er áður dæmdur, fyrst með aukaréttardómi Reykjavíkur kaupstaðar frá 6. október 1846 í 2x5 daga fangelsi við vatn og brauð fyrir þjófnað framinn í fyrsta sinn, og þar næst með landsyfirréttardómi frá 3. október 1853 fyrir þjófnað framinn í annað sinn í 2x27 vandarhagga refsingu og til að vera háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 16 mánuði; en þar sem hinum síðar nefnda dómi er fullnægt 15.

marz 1854, og þannig eru liðin meira en 10 ár frá því, að ákærði hefir tekið út hegninguna eftir honum, og þangað til hann drýgði afbrot það, sem þetta mál er risið af, þá verður ákærði nú samkvæmt hegningarlaganna 62. grein smbr. 309. gr. ekki dæmdur fyrir ítrekaðan þjófnað, heldur ber að dæma hann eftir hegningarlaganna 231. gr. 4. tölulið smbr. 58. grein, og virðist hegning hans þá hæfilega metin til 1 árs hegningarvinnu, sem samkvæmt tilsk. 24. janúar 1838 4. gr. a afplánast með 40 vandarhöggum, og að vera háður lög-reglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 1 ár. Svo ber ákærða að borga allan af málssókninni gegn honum löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum 6 rd. til hvors um sig og til svaramanns síns í héraði 2 rd. í málsfærslulaun.

Á meðferð og rekstri málsins í héraði hefir staðið mjög svo lengi, sem að nokkru leyti réttlætist af útvegum þeirra nauðsynlegu upplýsinga, sem undirdómarinn hefir þurft að útvega úr ýmsum áttum; þar á móti er sá dráttur, sem orðinn er á afgreiðslu undirréttardómsins til birtingar frá 10. ágúst til nóvbr. f.á. ekki réttlættur, en þar sem ákærði ekki sat í varðhaldi, og það ekki heldur sést af réttargjörðunum, hvenær dómurinn hafi verið sendur stefnuvottunum til birtingar, virðist ekki full ástæða til að láta þennan drátt varða undirdómarann ábyrgðar. Þess ber einnig að geta, að undirdómarinn ekki hefir útvegað og lagt fram dóma þá, sem áður hafa gengið yfir hinn ákærða, hvað eð hann þó hefði átt að gjöra. Sókn og vörn málsins fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði Vigfús Guðrúnarson eða Hansson á að sæta 40 vandarhagga refsingu og vera háður lögreglustjórnarinnar

sérlegri gæzlu í 1 ár, svo borgi hann og allan af lögsókninni gegn honum löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds 6 rd. til hvors þeirra um sig og til svaramanns síns í héraði, amtsskrifara Guðmundur Pálssonar 2 rd..

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 3. júní

d ó m u r

í málinu nr. 5/1873: Eyjólfur og Guðmundur Eyjólfssynir
g e g n

faktor P. Levinsen.

Með gestaréttardómi Gullbringu- og Kjósarsýslu 30. ágústmán. f.á. er hinn stefndi faktor Levinsen frífundinn fyrir kæru áfrýjendanna, Eyjólf og Guðmundar Eyjólfssona á Grímslæk í Ölfusi í máli, er þeir höfðu höfðað gegn honum, sem fyrirverandi verzlunarstjóra þeirra Henderson, Anderson & Co. við verzlun þeirra hér í bænum, út af skuld, er faðir áfrýjendanna samkvæmt afreikningi útgefnum 1. janúar 1868, átti hjá téðri verzlun, að upphæð 47 rd. 62 sk., en málskostnaður látinn falla niður. Þessum dómi hafa ofan nefndir bræður áfrýjað til yfirdómsins með stefnu dags. 28. febrúar þ.á., og krafizt, að hinn stefndi verði skyldaður til að borga þeim áminnsta upphæð með 4% vöxtum frá 8. ágúst f.á. og málskostnað skaðlaust eða með einhverju

nægilegu, en hins vegar hefir hinn stefndi krafizt, að hann verði dæmdur sýkn af kærnum og kröfum áfrýjendanna, og að sér verði dæmdur hæfilegur málskostnaður.

Eins og hinn stefndi, sem eftir því sem hann mótmæla-laust hefir borið fram fyrir undirréttinum, ekki hafði lengur neitt umboð á hendi frá þeim Henderson, Anderson & Co., þegar mál þetta var höfðað, ekki getur álitizt frá upphafi að hafa tekizt neina persónulega skuldbindingu á herðar til að borga skuld téðs verzlunarfélags til föður áfrýjendanna, þó hann sem verzlunarstjóri félagsins gæfi út afreikning þann, sem að ofan er áminnst, þannig er engin sönnun komin fram af hendi áfrýjendanna fyrir því, að hann seinna hafi undirgengizt eða á annan hátt orðið skuldbundinn til sjálfur að borga téða skuld, og sér í lagi verður engin slík skuldbinding leidd út af bréfi hins stefnda frá 1. júlí 1871 (no. 5 í undirréttargjörðunum), því þar hefir hinn stefndi aðeins lofað, að „gjöre Anstalter for, at Eyjólfur á Grimslæk kan faae sit Tilgodehavende udbetalt“, en í því loforði liggur engin skuldbinding til að borga skuldina úr sínum eigin sjóði. Samkvæmt þessu ber því að staðfesta undirréttarins dóm í málinu, og ber áfrýjendunum að borga hinum stefnda málskostnað fyrir yfirdóminum með 5 rd.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Áfrýjendurnir Eyjólfur og Guðmundur Eyjólfssynir borgi hinum stefnda faktor Levinsen málskostnað fyrir yfirdóminum með 5 rd.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 16. júní

d ó m u r

í málinu nr. 9/1873: Réttvísín

g e g n

Benjamín Björnssyni m.fl.

Með eigin játningu hinna ákærðu Benjamíns Björnssonar, Guðmundar Björnssonar og Helga Sveinssonar er það löglega sannað, að þeir kvöld eitt nálega hálfum mánuði fyrir síðastliðin jól tóku sig saman um að stela netakúlum úr hjalli Þorvaldar Ólafssonar í Hafnarfirði, og frömdu þeir þjófnaðinn á þann hátt, að Benjamín eða Guðmundur reif op á grundvöllinn undir hjallinum, og skreið Guðmundur þar inn um, tók netakúlurnar, sem voru úr gleri með viðjum utanum og kosta 24 sk. hver, og rétti hinum, er á meðan stóðu fyrir utan. Hjallur sá, sem þannig var stolið úr, er læstur spela-hjallur og ekki áfastur við neitt annað hús, og er grundvöllurinn undir honum hlaðinn upp úr hraungrjóti, sem hægt er að taka burtu og hlaða upp aftur. Hve margar netakúlur þær voru, sem hinir ákærðu stálu, hefir ekki orðið nægilega upplýst, en það má hafa fyrir satt, að þær ekki hafi verið færri en 10 og ekki fleiri en 21. Nokkrar af kúlunum seldu hinir ákærðu, og keyptu fyrir andvirðið tóbak og brennivín, er þeir neyttu í sameiningu. Fyrir þetta afbrot eru hinir ákærðu dæmdir fyrir aukarétti Gullbringu- og Kjósarsýslu 29. marz þ.á., Benjamín í 20 vandarhagga refsingu og Guðmundur og Helgi í 15 vandarhagga refsingu hvor, svo eru þeir og dæmdir til að borga Þorvaldi Ólafssyni 3 rd. í skaðabætur og allan af málssókninni gegn þeim löglega leiðandi

kostnað. Þessum dómi er af hálfu hins opinbera áfrýjað til yfirdómsins.

Hinn ákærði Benjamín Björnsson er áður dæmdur fyrir þjófnað með aukaréttardómi Gullbringu- og Kjósarsýslu 25. nóvbr. 1857 í 5 rd. sekt, og aftur með aukaréttardómi sömu sýslu 4. desbr. 1869 í 15 vandarhagga refsingu fyrir þjófnað framinn í fyrsta sinn. Samkvæmt 309. grein hegningarlaganna ber því nú að dæma þennan ákærða fyrir þjófnað framinn í annað sinn, og virðist þá hegning sú, sem hann hefir verðskuldað, hæfilega ákveðin samkvæmt 232. gr. 2. lið og 55. gr. hegningarlaganna til 1 árs hegningarvinnu, sem eftir 307 gr. téðra laga og tilsk. 24. janúar 1838 4. gr.a, afplánast með 40 vandarhagga refsingu og að vera háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 1 ár.

Hegningu þeirra Guðmundar Björnssonar og Helga Sveinssonar, sem báðir eru komnir yfir lögaldur sakamanna og ekki hafa áður verið straffaðir né ákærðir fyrir neitt lagabrot ber að ákveða samkvæmt 231. gr. 4. tölulið smbr. 55. gr. hegningarlaganna, og virðist hún þá hæfilega metin fyrir hvorn þeirra um sig til 8 mánaða hegningarvinnu, er samkvæmt 307. gr. téðra laga og tilsk. 24. janúar 1838 4. gr.a afplánast með 27 vandarhöggum, svo ber þeim og að vera háðir lögreglustjórnarinnr sérlegri gæzlu í 8 mánuði.

Allan af máli þessu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum 6 rd. til hvors um sig, ber hinum ákærðu öllum þrem að greiða in solidum, þó þannig að Guðmundur Björnsson borgi einn saman kostnaðinn af varðhaldi sínu. Að því er snertir iðgjöld hins stolna, þá hefir sá, sem frá var stolið, borið, að hann hafi misst 20 eða 21 netakúlu, og af þeim hef-

ir hann aftur fengið 8, en þar sem ekki liggur fyrir bein játning af hendi hinna ákærðu um, að þeir hafi stolið fleiri kúlum en 10, verða þeir ekki dæmdir til að borga meiri iðgjöld en 48 sk., er greiðist af þeim in solidum.

Rekstur og meðferð málsins í héraði hefir verið vítalaus, og sókn og vörn þess fyrir yfirdóminum forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Benjamín Björnsson á að hýðast 40 vandarhöggum og vera háður lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 1 ár. Hinir ákærðu Guðmundur Björnsson og Helgi Sveinson eiga að hýðast 27 vandarhöggum hvor um sig, og að vera háðir lögreglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 8 mánuði. Hinir ákærðu borgi allir sem einn og einn sem allir allan af máli þessu löglega leiðandi kostnað þar á meðal málsfærslulaun til hins skipaða sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 6 rd. til hvors um sig, þó þannig að ákærði Guðmundur Björnsson borgi einn kostnaðinn af varðhaldi sínu. Sömuleiðis borgi hinir ákærðu Þorvaldi Ólafssyni 48 sk. allir sem einn og einn sem allir.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 16. júní

ú r s k u r ð u r

í málinu nr. 8/1873: P.C. Knudtzon & Sön

g e g n

Beneficiarius að Görðum.

Þar eð yfirdómurinn verður að álíta, að undirdómsgjörðir þær, sem lagðar eru fram af áfrýjandanum í málinu, séu í löggildu formi, verður frávísunarkrafa hins stefnda ekki tekin til greina, en þar á móti veitist honum hálfs mánaðar frestur til andsvara í málinu sjálfu.

Þ v í ú r s k u r ð a s t :

Frávísunarkrafa hins stefnda verður ekki tekin til greina, en þar á móti veitist honum hálfs mánaðar frestur til andsvara í málinu sjálfu.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 21. júlí

d ó m u r

í málinu nr. 10/1873: Dómhildur Jónsdóttir

g e g n

umboðsmanni Gullbringu- og Kjósarsýslu jarða.

Eftir því, sem fram er komið í máli þessu, þá virðist það svo vaxið, að um vorið 1863 hafi Jón Bjarnason, maður áfrýjandans Dómhildar Jónsdóttur, beðið amtmanninn í suður-umdæminu um leyfi að mega stofna nýbýli á eyðijörðinni Vilborgarkoti í Mosfellssveit; hafi þá amtmaður skipað

sýslumanninum í Gullbringu- og Kjósarsýslum, þar sem nefnd eyðijörð lá, að gjöra áreið á staðinn til upplýsingar um takmörkin milli Vilborgarkots lands og næstu jarða, Hólms og Helliskots og Miðdals. Þessa áreiðargjörð framkvæmdi og sýslumaður 21. júlí s.á., en þar voru aðeins viðstaddir fyrir utan sýslumanninn eigendur Helliskots og Miðdals, og eins ábúandinn á Hólmi og hreppstjórinn í Mosfellssveit, þar á móti var eigi viðstaddur nefndur Jón Bjarnason, virðist hann og eigi hafa verið þar til kvaddur. Það sem nefndir menn sögðu um landamerki Vilborgarkots virðist mjög ógreinilegt, er meðfram kann að koma til af því, að áreiðargjörðin öll er bókuð á dönsku máli, er þeir varla munu hafa skilið; eftir því sem þar stendur, eiga þeir og að hafa sagt, að Vilborgarkotsland hefði í ómunatið verið notað frá Hólmi og Helliskoti til slæгна og mótags; það mundi rýra Hólmsland, ef þar yrði sett aftur byggð, en þó mundi við hið nýja jarðamat eigi hafa verið haft tillit til þessara afnota af Vilborgarkotslandi, er Hólmur var matinn til dýrleika. Amtmaður skipaði nú sýslumanni að gjöra nýja áreið á landið, því Jón Bjarnason væri farinn að yrkja það og byggja þar kot, en auðséð væri, að Vilborgarkot yrði að vera afbýli en ekki nýbýli; eftir tilsk. 15. apríl 1776 væri slík áreiðargjörð nauðsynleg bæði til að ákveða afgangið og land það, er þessu koti ætti að fylgja. Sýslumaður gjörði þá aftur áreið á landið með 4 tilkvöddum mönnum til að mæla út land handa Jóni Bjarnasyni úr Vilborgarkotslandi, og mætti þar oftnefndur Jón Bjarnason og eins eigandi Helliskots. Mennirnir úthlutuðu nú landi til handa Jóni með ummerkjum, og möttu það 8 hdr. að dýrleika, 4 hdr. frá Hólmi og 4 hdr. frá Helliskoti, og landskuld 2 vættir, aðra til Hólms, en hina til Helliskots.

Sýslumaðurinn, sem og var umboðsmaður kongsjarðanna í Kjósar- og Gullbringusýslu – en ein af þeim jörðum er Hólmur – áskildi sér rétt til að gefa út byggingarbréf Jóni, en eigandi Helliskots til að koma sér saman við hann um afgjaldið að sínum hluta; en Jón Bjarnason kvaðst álíta, að sér bæri réttur til þess að heimta landið sér útmælt með nýbýlis rétti eftir tilsk. 15. apríl 1776, og mótmælti því, að Hólmur hefði torfristu í landi því, er sér væri útvísað, hvað eð sýslumaðurinn hafði áskilið. Amtmaður bar nú málið undir dómsmálastjórnarherrann og skýrði frá, að Jón Bjarnason hefði krafizt sér landið útlagt sem nýbýli til óðals og eignar, en hann áleti, að það ætti að skoðast sem afbýli frá Hólmi og Helliskoti, og á þessa skoðun amtmanns féllst dómsmálaráðherrann. Jón Bjarnason skeytti samt þessu ekki neitt, byggði á sinn eigin kostnað bæ á landinu og borgaði ekkert eftir; leið svo og beið, unz umboðsmaður kongsjarðanna í Gullbringu- og Kjósarsýslu 15. febr. 1872 kallaði Jón Bjarnason fyrir sáttanefnd og heimtaði, að hann gyldi sér í 6 ára landskuld af kotinu, eða frá fardögum 1863 til fardaga 1869, 28 rd. 12 sk. Á meðan á málinu stóð, dó Jón Bjarnason, og var því þá haldið áfram gegn ekkju hans, Dómhildi Jónsdóttur, en auk þess sem hún heimtaði sig dæmda sýkna af ákærum umboðsmannsins í málinu, gagnstefndi hún honum og krafðist, að Vilborgarkot væri sér dæmt til óðals og eignar; en með dómi Gullbringu- og Kjósarsýslu 11. apríl þ.á. var af settum dómara í málinu, kansellíráði A. Thorsteinson uppkveðinn sá dómur, að gagnstefnunni var vísað frá réttinum, en Dómhildur dæmd til að greiða áminnsta 28 rd. 12 sk.; málsfærslumönnum partanna, er báðir höfðu fengið gjafsókn, voru dæmdir 5 rd. í málsfærslulaun hvorum úr opinberum sjóði.

Þessum dómi hefir nú Dómhildur skotið til yfirdómsins að fenginni gjafsókn og krafizt þar, að hún verði dæmd sýkn fyrir öllum kærum og kröfum mótpartsins í málinu, en umboðssjóðurinn dæmdur til að greiða allan málskostnað fyrir báðum réttum skaðlaust og þar á meðal hæfileg laun til hins skipaða svaramanns hennar við yfirdóminn samt skaðabætur eftir óvilhallra manna mati. Hér við yfirdóminn getur þannig undirréttardómurinn eigi komið til rannsaks hvað gagnstefnuna snertir, og verður því hér aðalspurningin sú, hvort Dómhildur eigi að lúka hina umræddu landskuld eða eigi; en til þess að geta heimtað slíka landskuld af henni, útkrefðist, að sannað væri, að nokkur hluti af landi því, er manni hennar var útvísað til byggingar, væri konungs eign, en þetta hefir alls eigi verið sannað undir málinu. Slík sönnun innihelst eigi í hinum framlögðu amtsbréfum, og þó Vilborgarkotsland hafi verið notað að meira eða minna leyti frá Hólmi, meðan það lá í eyði, þá sannast eigi þar með, að nokkur hluti þess hafi legið undir Hólm (sjá tilskipun 15. apríl 1776 2. gr.) eins og líka ráða er af áreiðargjörð þeirri, er fyrr var nefnd, að þegar Hólmur nú seinast var matinn til dýrleiks, var eigi haft tillit til afnota þeirra, er hann þá hafði af Vilborgarkotslandi; þvert á móti virðist hið gagnstæða sannað, að Vilborgarkot hafi verið sérskild jörð til forna, en sem legið hefir í eyði í ómunatíð, unz Jón Bjarnason byggði sér þar bæ og tók landið til yrkingar. Umboðssjóðnum virðist því ekkert eignartilkall geta borið til nefndrar jarðar. Eigi verður heldur álitíð, að Jón Bjarnason hafi skuldbundið sig til að greiða áminnst gjald, er undirdómarinn þó virðist að hafa álitíð, því hann mælti með berum orðum móti því við útvisunargjörðina, að hann væri skoðaður sem leiguliði, heldur bæri sér eftir tilsk. 15. apríl 1776 landið með nýbýlismanna-

rétti. Að vísu virðist hann eigi hafa fengið slíka útvísun á landinu, sem tilsk. 15. apríl 1776 hljóðar um, en slíkt atriði getur þó eigi gefið hinu opinbera rétt gegn honum til að heimta gjaldið, því hér á landi á eigi konungur það land, er enginn finnst eigandi að, heldur er það land almenningur, og fylgir þeim reglum, er þar um gilda.

Af fyrr téðum ástæðum ber þannig að dæma áfrýjandann Dómhildi Jónsdóttur, sýkna fyrir kröfum og kærum mót-partsins í þessu máli, en hvað málskostnað í héraði snertir ber að staðfesta undirréttardóminn. Málsfærslulaun hins skipaða svaramanns áfrýjandans fyrir yfirdóminum, er ákvarðast til 10 rd., greiðist úr opinberum sjóði.

Meðferð málsins fyrir undirréttinum hefir verið vítalaus, því að vísu hefir undirdómarinn haft spursmál eitt til úrskurðar í 11 vikur eða frá 24. október 1872 til 11. janúar 1873, en hins vegar hefir hann réttlætt þenna drátt með embættisannríki sínu, og virðist því eigi næg ástæða til að láta þetta varða hann ábyrgðar, einkum þar hvorugur málspartanna hefir krafizt þess. Flutningur málsins fyrir yfirdóminum hefir verið löglegur.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjandinn, Dómhildur Jónsdóttir, á fyrir kröfum og kærum umboðsmannsins yfir konungsjörðum í Gullbringu- og Kjósar sýslum í þessu máli sýkn að vera. Hvað málskostnað í héraði snertir á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Málsfærslulaun hins skipaða svaramanns áfrýjandans við yfirdóminn, málaflutningsmanns Jóns Guðmundssonar, 10 rd. borgist úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 1. september

d ó m u r

í málinu nr. 12/1873: Réttvísín

g e g n

Margrétu Gunnlaugsdóttur.

Með aukaréttardómi Gullbringu- og Kjósarsýslu gengnum 31. maí þ.á. er hin ákærða Margrét Gunnlaugsdóttir, sem komin er langt yfir lögaldur í sakamálum, dæmd til að hýðast 15 vandarhöggum fyrir þjófnað framinn í fyrsta sinn, samt til að lúka allan af málinu löglega leiðandi kostnað, og hefir hún skotið dómi þessum til yfirdómsins. Það, sem hin ákærða hefir stolið, nemur mjög litlu verði, liðlegum 2 rd., og hafa eigendurnir fengið það aftur. Hegningin fyrir þetta afbrot, sem undirdómarinn réttilega hefir heimfært undir 230. grein í hinum almennu hegningarlögum, virðist hæfilega ákveðin til 5 daga fangelsis við vatn og brauð, er eftir sömu laga 307. grein smbr. við tilsk. 24. janúar 1838 4. gr. afplánast með 10 vandarhagga refsingu. Að öðru leyti ber að staðfesta dóm undirréttarins. Svo ber og hinni ákærðu að borga í málaflutningslaun til sóknara og svaramanns við yfirdóminn 5 rd. til hvors um sig. Meðferð og rekstur málsins í héraði hefir verið forsvanleg og málsfærslan fyrir yfirdóminum lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hin ákærða Margrét Gunnlaugsdóttir á að hýðast 10 vandarhöggum. Að öðru leyti á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Svo ber hinni ákærðu og að borga allan af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað, þar á meðal máls-

færslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar, 5 rd. til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 1. september

d ó m u r

í málinu nr. 16/1873: Réttvísín

g e n

Nikulási Guðmundssyni.

Mál þetta er svo vaxið, að Niss Petersen bóndi á Njálstöðum í Húnavatnssýslu kærði í bréfi dagsettu 1. febrúar 1871 fyrir sýslumanni þeim, er þá var þar, að Nikulás Guðmundsson á Gunnsteinsstöðum hefði veturinn 1869 framvísað í Hofsósi falskt bréf (svo) undir sínu nafni og fengið úttekið eftir því í verzluninni þar nálægt 6 rd. virði í sinn reikning. Í máli þessu var síðan fyrst tekið próf 21. ágúst s.á. af sýslumanni þeim, er þar var þá settur í sýslunni og framlagt bréf það, er Nikulás átti að hafa framvísað í Hofsósi, og er það frá Niss til systur hans Mettu, er var bústýra hjá verzlunarstjóra þar, Jakobsen. Í bréfi þessu biður Niss systur sína að útvega sér 6 pund af silunganetagarni, og eftir því sem vitni hafa borið, sem leidd hafa verið í Skagafjarðarsýslu, voru þessi 6 pund send Niss með Nikulási. Eftir að ýms próf höfðu verið tekin í málinu, var Nikulási stefnt til að þola hegningardóm „fyrir svik framin undir annars

manns nafni“ og óhlýðni gegn yfirvaldi sínu, og hann dæmdur með aukaréttardómi Húnavatnssýslu 14. júní f.á. til að hyðast 40 vandarhöggum og vera háður sérlegri gæzlu lögreglustjórnarinnar í 1 ár, sömuleiðis til að greiða Niss Petersen í iðgjöld 6 rd. og allan af málinu löglega leiðandi kostnað. Þar á meðal til svaramanns síns 2 rd., en þessum dómi hefir Nikulás skotið til yfirdómsins.

Hvað nú þá grein af ákærunni snertir, að Nikulás hafi framið svik undir annars manns nafni, þá hefir hann stöðugt með öllu borið á móti því, að hann hafi gjört það, og það er ekkert það atvik komið fram í málinu, er sanni, að hann hafi skrifað hið umrædda bréf, eins og það eigi heldur er nema sögusögn Mettu einnar, að hún hafi fengið bréfið með honum. Að vísu hafa fleiri vitni borið, að hinn áminnsti netapráður hafi verið sendur Niss með Nikulási, en eins og Nikulás hefir alveg borið á móti þessu, svo verður og að dæma vitnaleiðslu þessa með öllu ómerka, þar sem hvorki Nikulás var til staðar né neinn settur fyrir hans hönd til að gæta réttar hans, er eiðfesting vitna þessara fór fram, svo vitnaleiðsla þessi getur ekki komið honum til neins skaða, og ber því að dæma hann sýknan af þessum pósti kærunnar.

Hvað hinn annan pósti kærunnar snertir, að Nikulás hafi sýnt yfirvaldi sínu óhlýðni, þá á þetta að vera þar í fólgið, að hann hafi strokið burtu af heimili dómarans þar sem honum hafði verið skipað að vera kyrrum, og eins strokið norður í Skagafjarðarsýslu, meðan á málinu stóð, og þar að auki brúkað ótilhlýðileg orð og þrjózku fyrir réttinum, þótt þeirra sé eigið getið í prófunum. En eins og ótilhlýðileg orð eru annað en óhlýðni gegn yfirvaldi, svo getur og yfirdómurinn eigi dæmt um saknæmi þeirra orða, er hann eigi veit, hver

verið hafa. Þrjózka sú, er hinn ákærði á að hafa sýnt dómáranum, virðist eftir prófunum að vera þar í fólgin, *sumpart* að hann eitt skipti engu vildi svara dómáranum; en ákærði var þá veikur, og lá í rúminu þegar dómárin vildi yfirheyra hann, og virðist því slík undanfærsla hans þegar af þeirri ástæðu vítalaus, *sumpart*, að hann stökk í burtu frá einu þinghaldinu til þess að forða sér við að verða bundinn. En eins og það eigi getur numið við lög, þó fangar, meðan á málinu stendur, strjúki úr varðhaldi, eða þó sakbornir menn hlaupi undan, er þeir óttast fyrir að verða bundnir, svo er og það aðgætaði með Nikulás, að hann eftir fleiri vitna framburði var um þessar mundir oft svo sinnisveikur, að hann eigi hafði fulla stjórn á gjörðum sínum, og lá tímum saman rúmfastur; þó hann því undir slíkum kringumstæðum brytist út úr fangelsi sínu, þar sem hann um hávetur hafði verið settur inn í útihús, og stryki burtu til Skagafjarðar, þá virðist eigi slíkt geta numið við lög. Hinn ákærða ber þannig að dæma sýknan af sóknarans ákæru í máli þessu, en þó þannig, að hann greiði allan af því löglega leiðandi kostnað og þar á meðal 5 rd. til sóknara og svaramanns við yfirdóminn hvors um sig í málsfærslulaun, og til svaramanns síns í héraði 2 rd..

Meðferð málsins í héraði hefir verið vítalaus og flutningur þess við yfirdóminn lögmætur.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Nikulás Guðmundsson á af sóknarans ákærum í máli þessu sýkn að vera. Þó ber honum að greiða allan af því löglega leiðandi kostnað og þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóminn málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds 5 rd. til hvors og til svara-

manns síns í héraði Páls stúdents Vídalíns 2 rd. í málsfærslulaun.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 22. september

d ó m u r

í málinu nr. 13/1873: Réttvísín

g e g n

Halldóri Jakobssyni og Eyjólfí Runólfssyni m.fl.

Sumarið 1868 10 maímán. fannst hvalur rekinn á Fellsfjöru í Austur-Skaptafellssýslu, sem þá var eign síra Þorsteins Einarssonar á Kálfafellsstað að helmingi, en tveggja búenda þar í sýslunni að helmingi.

Létu eigendurnir þegar skera hvalinn og skiptu honum á milli sín, en sömu dagana, sem hvalinn rak, barst sýslumanni Skaptfellinga, er þá var á þingaferð þar eystra, bréf frá kapítainlieutenant Hammer, formanni á hvalveiðaskipinu Thómasi Roys, hvar í Hammer fór því fram, að hvalurinn sem rekið hefði á Fellsfjöru, væri skotinn af sér, og krafðist skotmannshluts af hvalnum, en gaf jafnframt þurfsandi mönnum í Borgarhafnarhreppi þenna hluta sinn. Sýslumaður tilkynnti hlutaðeigandi hreppstjóra þá þegar innihald téðs bréfs, og lagði fyrir hann að gjöra þær ráðstafanir, sem með þyrftu í þessu efni, en þetta bréf sýslumanns barst ekki til hreppstjórans, fyrr en eftir að hvalurinn var skorinn og honum skipt, enda var hreppstjóri þá veikur, svo að hann

ekki gat að því sinni fylgt fram tilkallinu til skotmannshluts fyrir hönd þurfandi hreppsbúa sinna. Í september mánuði næst á eftir fannst ómarkað skeyti á þeim stöðvum, þar sem hvalinn hafði rekið um vorið, og með því að megn grunur var um, að sams konar skeyti hefði fundizt í téðum hval, áður en hann var skorinn, og að því hefði verið komið undan, bauð amtmaðurinn í suðuramtinu sýslumanni að rannsaka málefni þetta, og upplýstist þá þegar við fyrstu prófin í málinu, sem byrjuðu 19. maí 1869, að skutull hefði fundizt í oft nefndum hval með kaðli í, að Eyjólfur bóndi Runólfsson á Reynivöllum hefði skorinn (svo) skutulinn úr hvalnum, og að Halldór bóndi Jakobsson á Hestgerði hefði borið hann út í sjó. Þar eð framburður þessara manna og ýmsra annara vakti grun um, að presturinn síra Þorsteinn Einarsson hefði verið hvatamaður til þess, að skeytinu var komið undan, var rannsókninni haldið áfram eftir fyrirlagi amtsins, og var henni ekki lokið fyrr en í júnímánuði 1871. Í septembermánuði sama ár dó presturinn síra Þorsteinn Einarsson, en í maímánuði næsta ár var mál höfðað í réttvísinnar nafni gegn þeim Halldóri Jakobssyni og Eyjólf Runólfsyni út af hluttöku í vítaverðri meðferð á skothval og skeyti í honum, og var ekkju síra Þorsteins sömuleiðis stefnt búsins vegna til að þola dóm til málskostnaðar útláta og annars sem af breytni manns hennar í þessu efni gæti leitt. Féll dómur í því máli fyrir aukarétti Skaptafellssýslna að Kirkjubæjar-klaustri 10. júní 1872 með þeim úrslitum, að hinir ákærðu Halldór Jakobsson og Eyjólfur Runólfsson ættu, hinn fyrr nefndi fyrir sóknarans ákærum og hinn síðar nefndi fyrir ákærum réttvísinnar í sök þessari sýknir að vera, en að allur af málinu löglega leiðandi kostnaður skyldi greiðast af dánar-búi Þorsteins prests Einarssonar. Þessum dómi hefir hlut-

aðeigandi amtmaður skotið til yfirdómsins fyrir hönd hins opinbera.

Þess ber fyrir fram að geta, að þar sem Þorsteinn prestur Einarsson var dáinn, áður en mál væri höfðað gegn honum út af grunaðri hlutdeild í broti því, sem mál þetta er risið af, fellur niður rannsókn um það, hvort hann hafi verið brotlegur í slíkri hlutdeild eður eigi, og þá getur ekki heldur verið umtalsmál um að dæma bú hans til málskostnaðar útláta, því síður sem engin sönnun er komin fram gegn honum, en einungis grunsemi, og hann aldrei borinn saman við þá menn, sem hafa vitnað, að hann hafi verið hvatamaður að því að kasta skeytinu í burtu. Hvað þar næst snertir hinn ákærða Halldór Jakobsson, þá er það löglega sannað með játningu sjálfs hans og öðrum skilríkjum, að hann hafi tekið skeyti það, er fannst í hinum umrædda hval og borið það út í sjó í þeim tilgangi, að leyna því, að hvalurinn væri skothvalur, og þannig að gjöra þeim, sem skeytið átti, ómögulegt að sanna rétt sinn til skotmannshluts í hvalnum. Þetta brot hins ákærða virðist eiga að heimfæra undir 259 grein í hinum almennu hegningarlögum, og virðist hegningin þá hæfilega metin til 20 rd. sektar, er renni í landssjóðinn. Um hinn ákærða Eyjólf Runólfsson er aftur á móti aðeins sannað, að hann hafi skorið skeytið úr hvalnum, en hann hefir stöðugt borið á móti, að hann hafi gjört það í neinum sviksamlegum tilgangi, eða að hann hafi átt neinn þátt í, að skeytinu var fleygt í sjóinn, og ber því að dæma hann sýknan af ákærum sóknarans í þessu máli. Allur af málinu löglega leiðandi kostnaður, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svara-manns fyrir yfirdóminum, 8 rd. til hvors um sig, greiðist að einum þriðjungi af hinum ákærða Halldóri Jakobssyni en að tveim þriðjungum úr opinberum sjóði.

Að því er snertir rekstur og meðferð málsins í héraði, þá hefir að vísu staðið mjög lengi á rannsóknarprófunum, frá 19. maí 1869 til 6. júní 1871, og aftur liðið næstum því ár frá því að þeim var lokið og þangað til málið var höfðað, eins og líka öll rannsóknin virðist vera rekin mjög svo óhönduglega frá prófdómarans hálfu, en eftir þeim upplýsingum, sem undirdómarinn hefir gefið til að réttlæta þennan drátt, virðist ekki vera fullnæg ástæða til að láta hann né meðferð málsins yfir höfuð varða undirdómarann ábyrgðar. Fyrir yfirdóminum hefir sókn og vörn málsins verið lögmat.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði Eyjólfur Runólfsson á fyrir sóknarans ákærum í máli þessu sýkn að vera. Ákærði Halldór Jakobsson á að borga 20 rd. sekt til landssjóðsins, svo ber honum og að borga allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 8 rd. til hvors um sig, að einum þriðjungi, en tveir þriðjungar téðs kostnaðar lúkist úr opinberum sjóði.

Hið ídæmda að greiða innan 8 vikna frá lögbirtingu dóms þessa undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 22. september

d ó m u r

í málinu nr. 8/1873: P.C. Knudtzon & Sön

g e g n

Beneficiarius að Görðum, síra Þórarni Böðvarssyni.

(Hæstaréttardómur bls. 338)

Með landsyfirréttarstefnu frá 21. apríl þ.á. áfrýjar verzlunarhúsið P.C. Knudtzon & Sön í Kaupmannahöfn auka-réttardómi Gullbringu- og Kjósarsýslu frá 7. s.m. í máli, sem beneficiarius til Garða prestakalls á Álptanesi, Þórarinn prófastur Böðvarsson, hafði í héraði höfðað gegn téðu verzlunarhúsi, út af því, að það, sem eigandi að jörðinni Akurgerði, sem fyrrum hafði verið eign Garða kirkju, en sem borgmeisteri Hans Nansen í Kaupmannahöfn árið 1677, þá hann átti verzlun í Hafnarfirði, hafði fengið til kaupstaðar-stæðis í makaskiptum fyrir hálfa jörðina Rauðkollsstaði í Hnappadalssýslu 8 hdr. að dýrleika með 2 kúgildum og 60 álna landskuld – tæki sér rýmri afnot af jörðinni Akurgerði en réttur hans stæði til. Með undirréttarins dómi í málinu uppkveðnum 7. apríl þ.á. af hlutaðeigandi meðdómsmönnum – því dómariinn var á annari skoðun og lagði fram ágreiningsatkvæði – er áfrýjandinn dæmdur til að láta laust og sleppa úr sínum umráðum til handa staðar og kirkju að Görðum, sem eiganda réttum, eignarhalds til afgangds og umráða á allri þeirri lóð Hafnarfjarðar byggðar, sem þeir hafa slegið handhafa rétti á og afgangd tekið af, fyrir utan það svæði, sem á þeim framlagða afstöðuuppdraetti er afmarkað með rauðu striki, sem er dokka, kálgarður, túnblettur og verzlunarhúsastæði P.C. Knudtzons og J.Th. Christensens og

húsastæði Árna smiðs Hildibrandssonar með öllu því svæði, sem þar er á milli; svo er hann og dæmdur til að skila aftur og greiða sækjanda að fullu og öllu þá lóðartolla og afgangi, hverju nafni, sem nefnast, sem þeir hafa uppborið af því landi í Hafnarfirði, sem er kringum hið tiltekna svæði, frá sættakærudegi, þangað til staðar- og kirkjuhaldarinn að Görðum hefir tekið landið til fullkominna umráða og afnota; málskostnaður er látinn falla niður, en málsfærslumanni hins stefnda eru dæmdir 6 rd. úr opinberum sjóði í málsfærslulaun.

Við landsyfirrættinn hefir áfrýjandinn gjört þá réttarkröfu, að hann verði dæmdur sýkn af kærum og kröfum hins stefnda, og stefndi dæmdur til að borga sér málskostnað með einhverju nægilegu ekki undir 25 rd.; hinn stefndi hefir ekki áfrýjað undirrættardóminum að sínu leyti, en þar sem krafa hans hér fyrir réttinum þó fer fram á, að honum verði dæmdur meiri réttur gagnvart áfrýjandanum en gjört er í undirrættardóminum, þá getur réttarkrafa hans þegar af þessari ástæðu ekki komið til greina, að því leyti sem hún fer út yfir staðfesting undirrættardómsins.

Hinn stefndi byggir sér í lagi kröfu sína á því, að áfrýjandanum ekki geti borið önnur umráð yfir landi því, sem Hafnarfjarðarkaupstaður stendur á, en þau, sem eignarréttur hans til hjáleigunnar Akurgerðis heimili honum, en þar sem Akurgerði sé forn hjáleiga úr Garða staðar og kirkju landi, þá hafi það aldrei átt neitt óskipt land nema sjálft túnið, er fyrir löngu sé komið í mól af sjávangangi; áfrýjandinn hafi því ekki að réttu nein eignarumráð yfir annari lóð í Hafnarfirði en hinu forna túnstæði Akurgerðis; öll þau hús, tún, kálgarðar m.fl., sem liggi þar fyrir utan, séu í Garðakirkju landi, og öll gjöld og tollar af þeim hafi því óréttilega

verið greiddir til eigenda hins forna Akurgerðis, en beri að réttu undir beneficiárius að Görðum. – Það sem nú fyrst kemur til greina í þessu efni er það, að eigendur verzlunarhúsa þeirra, sem áður voru kongsverzlunarhús, en nú eru eign áfrýjandans, ávallt hafa komið fram sem eigendur allrar þeirrar lóðar, sem Hafnarfjörður stendur á, tekið tolla og afgjöld af tómthúsum, túnum, kálgörðum o.s.frv. og framkvæmt önnur eignarumráð, án þess að nein mótmæli hafi komið fram af hendi prestanna á Görðum eða annarra. Þar sem því hinn núverandi prestur að Görðum vill vinna þessi eignarumráð undir stað sinn og kirkju frá hinum núverandi eiganda téðra verzlunarhúsa, þá verður presturinn að sanna, að þessi eignarumráð séu óheimil eiganda verzlunarhúsanna, en rétturinn fær ekki séð, að hinum stefnda hafi tekizt að færa slíka sönnun. Þó að það yrði álitð, að áfrýjandinn ekki að réttu ætti nein eignarumráð yfir annarri lóð í Hafnarfirði en hinu forna túnstæði Akurgerðis, þá vantar alla sönnun fyrir, að túnstæðið hafi ekki náð yfir stærra svæði en það, sem táknað er með rauðu striki á hinum framlagða uppdrætti; þvert á móti virðist þessi markalína vera dregin alveg af handahófi og hefir ekkert við að styðjast in actis. Ef að hið forna túnstæði þannig ætti að ráða, svo áfrýjandinn ætti lóðina undir öllum húsum m.fl., sem eru á því svæði, en ekki frekara, þá hefði hinn stefndi átt að sanna, hver hús, tún o.s.frv. í Hafnarfirði lögju fyrir utan þetta svæði, og þannig fyrir utan eignarumráð áfrýjandans, en um það eru engar áreiðanlegar upplýsingar komnar fram frá hendi hins stefnda, er lagðar yrðu til grundvallar fyrir úrslitum þessarar spurningar. En rétturinn getur nú ekki einu sinni aðhyllt þá skoðun, að Akurgerði hafi ekki átt neitt land annað en túnið, og í því efni bera skjöl málsins með sér, að Akurgerði stöð-

ugt hefir verið skoðuð sem jörð í venjulegum skilningi með túni og úthaga; þannig viðurkennir presturinn að Görðum við áreiðargjörðina 1790, sem fór fram á Akurgerði, að téðri jörðu beri tiltölulegur hluti úr Garða kirkju óskiptu landi, eins og henni hafi borið að fornu, og enn skýrara er það tekið fram í stiptamtsbréfum 19. apríl 1792 og 30. júní 1794 (no. 15 í undirréttargjörðunum), að Akurgerði þá hafi verið álitin jörð út af fyrir sig – en um jörð gat ekki skipt máli, ef ekki var nema um einsamalt túnið að ræða, er þá var eyðilagt og komið í mól af sjávangangi – og eftir skýrum orðum stiptamtsins átti þá að afhenda Bjarna kaupmanni Sívertsen, er þá gekk að verzluninni á Akurgerði, auk verzlunarhúsanna, er þar stóðu einnig, sjálfa jörðina Akurgerði, smbr. orðin í bréfi stiptamtsins: „...Huse og Inventarier overleveres Kjöbmand Sivertsen“ ... Jorden „Akurgerði overleveres ligeledes Kjöbmand Bjarni Sivertsen som Leilænding til Lættelse mod 4 Rd. aarlig Leie efter en over Husene og Jordens Beskaffenhed tagende Synsforretning“. Þessi skoðunargjörð er að vísu ekki komin fram undir málinu, en téð stiptamtsbréf sanna, að Akurgerði, þegar skoðunargjörðin fór fram, var talið jörð, er átti meira land en lóð þá, er verzlunarhúsin stóðu á, og meira land en túnið, sem ekki lengur var til. Þar sem hinn stefndi enn fremur hefir tekið fram, að það atvik, að Akurgerði 1794 var leigt fyrir 4 rd. árlega leigu og seinna selt fyrir 60 rd., sýni, að Akurgerði hafi ekki getað átt neitt land utantúns, þá verður ekkert byggt á þessu atriði, þar sem það er alkunnugt, að jarðir um þær mundir voru í mjög lágu verði, þannig voru t.a.m. stólsjarðirnar almennt seldar fyrir 4 rd. hundraðið. Þegar Akurgerði þannig hlýtur að álítast að hafa sem jörð átt land utantúns, og ekkert liggur fyrir um það, hvað mikið það land hafi verið, né heldur um það, hvað

mikil afnot Akurgerðis eigandi hafi haft og hafi af útlandinu, sem liggur í óskiptu landi, getur enginn dómur gengið um það, hvort eða að hve miklu leyti eigandi Akurgerðis hafi gengið of nærri rétti Garðakirkju, þó hann hafi byggt eða leyft að byggja hús, rækta túnbletti o.s.frv. fyrir utan hið forna túnstæði Akurgerðis, því hús þessi og tún geta legið innan þess svæðis, sem Akurgerði ber, og það verður að álítast svo, meðan engar upplýsingar eru komnar fram um það, að áfrýjandinn hafi notað meira úr hinu óskipta landi en Akurgerði upprunalega bar að tiltölu við Garðakirkju, né heldur neinar upplýsingar um það, hver af þessum húsum og túnum séu í óskiptu landi, og hver á hinu forna túnstæði.

Áfrýjandinn hlýtur því að dæmast sýkn af kærum og kröfum hins stefnda í þessu máli. Málskostnaður fyrir báðum réttum virðist eftir málavöxtum eiga að falla niður. Málsfærslulaun þau, sem talsmanni hins stefnda fyrir undirréttinum eru dæmd í undirréttardóminum, samþykkjast, en fyrir yfirdóminum falla málsfærslulaun hans eftir þessum úrslitum málsins niður. Málið hefir sem gjafsóknarmál verið flutt forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjandinn, verzlunarhúsið P.C. Knudtson & Sön, á af ákærum hins stefnda, beneficiarius að Görðum, Þórarins prófasts Böðvarssonar, í máli þessu sýkn að vera. Talsmanni hins stefnda fyrir undirréttinum, Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni bera 6 rd. í málsfærslulaun, er greiðist úr opinberum sjóði. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 22. september

d ó m u r

í málinu nr. 19/1873: Benedikt Sveinsson á Elliðavatni

g e g n

yfirdómara Magnúsi Stephensen

Með réttarstefnu dagsettri 23. f.m. skaut fyrrum yfirdómari Benedikt Sveinsson á Elliðavatni til yfirdómsins úrskurði uppkveðnum á aukapingi Kjósar- og Gullbringusýslu 31. maí þ.á. og dómi uppkveðnum á inu sama þingi 9. júlí næst á eftir í máli, er yfirdómari Magnús Stephensen hafði höfðað í mót honum út af meiðyrðum í prentaðri ritgjörð með yfirskrift: „Fullnaðardómur ins íslenzka landsyfirréttar í málinu: Benedikt assessor Sveinsson í mót kaupmanni H.Th.A. Thomsen í Reykjavík um vatnsveitingar og laxveiði í Elliða-ánum m.fl.“

Málið var samkvæmt stefnunni tekið fyrir í yfirdóminum 8. þ.m., en stefnandi mætti þá eigi fyrir réttinum og enginn fyrir hans hönd, en þar í mót gaf sig þar fram yfirréttarmálsfærslumaður Páll Melsted sem skipaður málsfærslumaður fyrir inn stefnda yfirdómara Magnús Stephensen, er fengið hefir gjafsókn í málinu, og krafðist þess að sér yrði dæmdur kostur og tæring.

Þar eð stefnandi þannig eigi hefir framfylgt dómsstefnu þeirri, er hann hefir úttekið hjá dómsmálaskrifara réttarins, og sem ætla má, að hafi verið birt inum stefnda, ber samkvæmt tilsk. 3. júní 1796 5. grein að vísa máli þessu frá yfirdóminum og dæma stefnandann til að greiða inum skipaða málsfærslumanni ins stefnda, yfirréttarmálsfærslumanni P.

Melsted 5 rdl. í kost og tæringu. In skipaða málsfærsla hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Máli þessu vísast frá yfirdóminum. Stefndanda, fyrrum yfirdómara Benedikt Sveinssyni, ber að greiða inum skipaða málsfærslumanni ins stefnda yfirréttarmálsfærslumanni Páli Melsted kost og tæringu með fimm ríkisdöllum, sem gjaldist innan átta vikna frá löglegri birtingu þessa dóms undir aðför að lögum.

Bergur Thorberg.
settur

Árið 1873, þann 22. september

d ó m u r

í málinu nr. 18/1873: Benedikt Sveinsson á Elliðavatni
g e g n
yfirdómara Th. Jónassen.

Forsendur dómsins eru efnislega og að breyttu nafni hins stefnda hinar sömu og í næsta dómi á undan. Óþarft er því að prenta dóminn, nema dómsorðið.

Því dæmist rétt að vera:

Máli þessu vísast frá yfirdóminum. Áfrýjanda fyrrum yfirdómara Benedikt Sveinssyni ber að greiða inum skipaða málsfærslumanni ins stefnda, yfirréttarmálsfærslumanni P. Melsted, fimm ríkisdali í kost og tæringu, sem gjaldist innan átta vikna frá löglegri birtingu þessa dóms undir aðför að lögum.

Bergur Thorberg
settur

Árið 1873, þann 13. október

ú r s k u r ð u r

í málinu nr. 23/1873: Réttvísni

g e g n

Nikulási Guðmundssyni.

Samkvæmt hegningarvottorði sýslumannsins í Húnavatnssýslu dagsettu 4. júlí þ.á. er hinn ákærði Nikulás Guðmundsson dæmdur fyrir aukarétti téðrar sýslu þann 23. janúar 1861 í 20 vandarhagga refsingu fyrir þjófnað og ólöglega meðferð á fundu fé, en þar á móti vantar vottorð hlutaðeigandi sýslumanns um, hvenær hinn ákærði hafi úttekið þessa hegningu, sem þó er nauðsynlegt samkvæmt 62. gr. 2. lið í hegningarlögunum 25. júní 1869 til þess að skorið verði úr því, hvort nú eigi að dæma hinn ákærða sem fyrir þjófnað í fyrsta sinn framinn eður fyrir ítrekaðan þjófnað.

Áður en dómur geti gengið í máli þessu fyrir yfirdóminum, ber því undirdómaranum að útvega vottorð um, hvenær hinn ákærði hafi úttekið hegningu þá, sem hann var dæmdur í með framan nefndum aukaréttardómi.

Þ v í ú r s k u r ð a s t :

Undirdómaranum ber að útvega hið áminnsta vottorð svo fljótt sem verða má.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 27. október

d ó m u r

í málinu nr. 15/1873: Miklaholtskirkja

g e g n

Arnarstapaumboði.

Þar eð ekki verður séð af undirréttargjörðunum í máli þessu, sem dæmt er í héraði af sýslumanninum í Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu með tilkvöddum meðdómsmönnum, að undirdómarinn samkvæmt NL. 1-7-1 og 5 hafi tekið meðdómsmennina í eið, ber ex officio að dæma héraðsréttarins dóm ómerkkan, en þar sem hvorugur málspartanna hefir krafist þess, verður málinu ekki vísað heim aftur í hérað til nýrrar og löglegri dómsáleggingar. Málsfærslumönnum málspartanna hér fyrir réttinum bera 8 rd. hvorum fyrir sig í málsfærslulaun, er lúkist þeim úr opinberum sjóði.

Málið hefir verið rekið með tilbærilegum hraða fyrir undirréttinum, og fyrir yfirdóminum hefir flutningur þess verið lögmætur.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur í máli þessu á ómerkur að vera. Hinum skipuðu talsmönnum málspartanna, málaflutningsmönnum Páli Melsted og Jóni Guðmundssyni, borgist 8 rd. hvorum í málsfærslulaun úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 3. nóvember

d ó m u r

í málinu nr. 20/1873: Eyjólfur Oddsson

g e g n

Valgerði Hjaltested.

Með stefnu dagsettri 1. septbr. þ.á. hefir Eyjólfur gullsmiður Oddsson hér í bænum skotið til yfirdómsins dómi, gengnum við Reykjavíkur bæjarþingsrétt þann 24. júlí s.á., er skyldar ekkjuna Valgerði Hjaltested til að greiða honum 1 rd. 21 sk. af skuld þeirri, er áfrýjandinn hafði kært hana fyrir, og sem samtals var 51 rd. 40 sk.; en svo stóð á skuld þessari, að áfrýjandinn þóttist hafa orðið að kosta sig sjálfur að öllu leyti í og úr kaupavinnu sumarið 1871, þá er hann var hjá hinni stefndu, og sem hann því álitur, að sér beri fullt endurgjald fyrir hjá henni. Kostnaður þessi er samkvæmt reikningi, er hann í því skyni hefir framlagt, talinn 21 rd. 40 sk., auk þessa hafi hann og sagt til dreng í gullsmíðum fyrir téða ekkju frá 1. október 1871 til 14. maí 1872, og geti slík kennsla eigi metist minna en 30 rd..

Nefnd ekkja gagnstefndi nú aftur áfrýjandanum fyrir undirréttinum – eins og hún hefir gjört hér fyrir yfirdóminum – uppá 105 rd. 42 sk., er hún taldi sig eiga hjá honum: 1⁰ fyrir húsa- og smíðjuleigu í 7½ mánuð 30 rd. 2⁰ fyrir smíðafni og annað, sem er uppgangseyrir við silfur- og gullsmíðar m.fl. 19 rd. 42 sk.; 3⁰ borgun fyrir vinnu ofanefnds drengs í 6 daga í þarfir áfrýjandans 6 rd.; 4⁰ skaðabætur fyrir það, að áfrýjandinn hefði tælt nefndan dreng frá sér 50 rd.; en eins og tekið er fram var gagnáfrýjandinn í héraði dæmdur til að greiða aðaláfrýjandanum 1 rd. 21 sk., en að öðru

leyti skyldi hvor þeirra vera sýkn fyrir hins kröfum í máli þessu, og málskostnaður falla niður.

Hér við yfirdóminn hafa hvorutveggju gjört hér um bil sömu réttarkröfur sem við undirrættinn.

Að því nú fyrst og fremst kröfur aðaláfrýjandans snertir, þá hefir gagnáfrýjandinn viðurkennt, að aðaláfrýjandanum bæri af ferðareikningi hans í og úr kaupavinnunni 12 rd. 48 sk., en frekar hefir hann ekki viljað kannast við reikning þennan; en eins og gagnáfrýjandinn þó eigi hefir farið því á flot, að aðaláfrýjandinn hafi fengið neitt fé hjá sér til ferðarinnar, þannig hefir og aðaláfrýjandinn framlagt kvittanir fyrir því að hafa borgað sumt það, er gagnáfrýjandinn hefir neitað að vilja endurgjalda honum, en sem þó virðist að hafa verið nauðsynlegt til ferðarinnar, og með því reikningurinn yfirhöfuð sýnist að vera sanngjarn, hlýtur gagnáfrýjandinn að vera skyldur til að endurgjalda aðaláfrýjandanum þá 21 rd. 40 sk., er reikningurinn hljóðar uppá. Hvað þar næst hina kröfu aðaláfrýjandans áhrærir eða kennslukaup það, er hann telur að sér beri hjá gagnáfrýjandanum, þá hefir gagnáfrýjandinn skýrt svo frá, að húsa- og smiðjuleigan hefðu átt eftir samkomulagi þeirra að mæta kennslukaupinu, og hefir aðaláfrýjandinn eigi heldur með berum orðum borið á móti, að svo hafi verið um samið, en hann hefir framlagt dóm yfirdómsins frá 17. marz þ.á., er dæmir hann til að lúka gagnáfrýjandanum 15 rd., er eftir stæðu ógoldnir fyrir fæði hans og húsaleigu veturinn 1871–72, og sömuleiðis kvittun gagnáfrýjandans fyrir móttöku téðra peninga; en þetta sannar samt eigi, að gagnáfrýjandinn eigi hafi, eftir fyrr nefndu samkomulagi þeirra, látið kennslukaupið koma upp í fæðispeningana og smiðju- og húsaleiguna, og að minnsta kosti hefir aðaláfrýjandinn eigi sýnt, hvernig hann hafi borgað

alla fæðispeninga þá og *alla* húsaleigu þá, er hann skuldaði gagnáfrýjandanum, eða að hann hafi gjört það öðruvísi en að láta kennslukaupið koma upp í hana, að svo miklu leyti sem það hrökk til. Af þessum ástæðum verður aðaláfrýjandanum eigi dæmt hið umrædda kennslukaup.

Að því á hinn bóginn snertir kröfur gagnáfrýjandans, þá verður að álíta, eftir fyrr nefndum dómi yfirdómsins og kvittun gagnáfrýjandans, að aðaláfrýjandinn sé gjörsamlega búinn að borga *húsaleigu* þá, er gagnáfrýjandinn nú kærir hann fyrir, og kemur því sú niðurstaða, sem undirdómarinn hefir komizt að, hvað húsaleiguna snertir, í bága við áður nefndan dóm yfirdómsins, og getur aðaláfrýjandinn því eigi orðið dæmdur til að borga þá 30 rd., sem gagnáfrýjandinn krefst í þessu tilefni. Eigi heldur getur yfirdómurinn álitid það sannað, að aðaláfrýjandinn hafi tælt frá gagnáfrýjandanum piltinn Nikulás Runólfsson, er fyrr er áminnzt, og verða gagnáfrýjandanum því eigi dæmdar neinar skaðabætur fyrir það frá aðaláfrýjandanum. Aftur á móti verður yfirdómurinn að álíta, að aðaláfrýjandanum beri að greiða gagnáfrýjandanum þá 19 rd. 42 sk., er hann hefir reiknað að sér bæri fyrir smíðaefti m.fl., og enn fremur 6 rd. fyrir 6 daga vinnu piltins Nikúlasar Runólfssonar, þar sem aðaláfrýjandinn alls eigi fyrir undirréttinum hefir mótmælt hinum síðar nefnda pósti, og aðeins lauslega hefir mótmælt reikningnum fyrir smíðaefti m.fl. í heild hans sem ósönnuðum, en ekki tilgreint neinar ástæður fyrir þessum mótmælum sínum, né farið neitt inn í né neitað hinum einstöku póstum reikningsins, þótt þeir séu þess eðlis, að hann varð að vita, hvort þau útgjaldaatriði, sem reikningurinn hljóðar um, hefðu átt sér stað, því hann átti sjálfur að hafa tekið við smíðaeftnunum í smíðju gagnáfrýjandans, og Nikulás Runólfsson, sem vann

hjá aðaláfrýjandanum, hefir þar að auki borið og staðfest með eiði, að aðaláfrýjandinn hafi brúkað hin upptöldu smíðaefti eða fullt eins mikið.

Samkvæmt því, sem þannig hefir verið tilgreint, bera aðaláfrýjandanum frá gagnáfrýjandanum 21 rd. 40 sk., en gagnáfrýjandanum aftur frá aðaláfrýjandanum 19 rd. 42 sk. og 6 rd. eða samtals 25 rd. 42 sk.. Aðaláfrýjandanum ber því að greiða gagnáfrýjandanum 4 rd. 2 sk., en að öðru leyti eiga málspartarnir að vera sýknir hvor af annars kærnum í máli þessu. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður.

Því dæmist rétt að vera:

Aðaláfrýjandinn Eyjólfur gullsmiður Oddsson á að borga gagnáfrýjandanum, ekkjunni Valgerði Hjaltested 4 rd. 2 sk., en að öðru leyti eiga þau að vera sýkn hvort af annars kærnum í máli þessu. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður.

Hið dæmda að greiða innan 8 vikna frá löglegri birtingu dóms þessa undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 17. nóvember

d ó m u r

í málinu nr. 21/1873: fyrrum yfirdómari B. Sveinsson á Ell-iðavatni

g e g n

justitiaríusi Þórði Jónassyni.

(Hæstaréttardómur bls. 333)

Mál þetta er risið af því að á öndverðu árinu 1872 kom út frá landsprentsmiðjunni ritlingur með þessari fyrrsögn:

„Fullnaðardómur hins íslenzka landsyfírréttar í málinu Benedikt assessor Sveinsson á Elliðavatni móti kaupmanni H.Th.A. Thomsen í Reykjavík um vatnsveitingar og laxaveiði í Elliðaánum m.fl. (uppkveðinn 18. dag septembermán. 1871), gefinn út með inngangshugleiðingum og athugasemdum eftir Benedikt yfirdómara Sveinsson á Elliðavatni“ – og skömmu síðar birti áfrýjandinn fyrrum yfirdómari Benedikt Sveinsson á Elliðavatni útkomu þessa rits í blaðinu „Þjóðólfi“ 17.–18. tölubl. 9. marz f.á. og lét þar prenta niðurlagið á ritlingi sínum í heild sinni. Tveimur dögum fyrr en þessi auglýsing kom út hafði yfirdómurinn hreyft því í bréfi 7. marz f.á. til stiptamtmannsins, sem þá var, að höfða opinbert mál gegn áfrýjandanum fyrir ærumeiðingar við landsyfirdóminn í ritlingi þeim, er nefndur er, Mál það, er samkvæmt þessu var höfðað gegn áfrýjandanum, hlaut með hæstaréttardómi 27. janúar þ.á. þau úrslit, að áfrýjandinn var dæmdur sýkn af kæru valdstjórnarinnar í máli þessu. Eftir að dómur þessi var orðinn kunnur hér á landi, ritaði landshöfðinginn 3. apríl þ.á. yfirdóminum bréf, og lýsti því yfir, að hann efaðist eigi um, að dómurinn álití sér skylt að hrinda af sér með lögsóknum, er hver dómari gæti höfðað fyrir sig, sakargiftum þeim, er það opinbera mál, sem útkljáð var með hæstaréttardóminum, hafði verið höfðað (út) af.

Hinn stefndi justitiaríus Þórður Jónasson höfðaði þar eftir að fenginni gjafsókn og skipuðum málflutningsmanni, með stefnu dagsettri 15. aprílmán. þ.á. mál það, er hér liggur fyrir, og var í því á aukapíngi Kjósar- og Gullbringusýslu 31. maí þ.á. kveðinn upp úrskurður, en með honum neitaði dómariinn að víkja úr sæti sínu og að taka frávísunarkröfu áfrýjandans á málinu til greina, og 9. júlí s.á. dómur, er

dæmir áfrýjandann til að greiða 100 rd. sekt í landssjóð, og allan af málinu löglega leiðandi kostnað, eins og málið af hálfu hins stefnda hefði eigi verið gjafsóknarmál, þar á meðal laun til hins skipaða talsmanns stefnda, Páls Melsteds, 6 rd. og þar að auki dæmir hin ærumeiðandi ummæli áfrýjandans um hinn stefnda í ritlingi þeim og auglýsingu, er um er getið, ómerk.

Dómi þessum og úrskurði hefur áfrýjandinn nú skotið til yfirdómsins með stefnu dagsettri 11. september þ.á., og hefur hann gert þá aðalréttarkröfu, að úrskurðurinn verði felldur úr gildi og undirréttardómurinn annaðhvort dæmdur ómerkur, og málinu heimvísað, eða þá að málinu verði frávísað undirréttinum; en til vara hefur hann krafist þess, að, undirréttardómurinn verði felldur úr gildi, og hann dæmdur sýkn af kærum og kröfum hins stefnda, eður að málinu verði frávísað undirdóminum og að sér verði tildæmdur hæfilegur málskostnaður fyrir báðum dómum. Hinn stefndi, sem hefur fengið beneficium processus gratuiti og skipaðan málflutningsmann í máli sínu einnig fyrir yfirdómi, hefur þar í mót haldið fram hinum sömu kröfum og þeim, er hafa komið fram í héraði frá hans hendi, og undirdómarinn hefur aðhyllzt, og hefur hann heimtað, að dómur þessi verði staðfestur.

Að því er aðalkröfu áfrýjandans snertir, þá verður yfirdómurinn að fallast á úrskurð þann 31. maí þ.á., er áfrýjandinn hefur tilfært, séu nægjandi; að héraðsdómarinn í öðru máli, er annar sóknaraðili (valdstjórnin) hafði höfðað, hafi dæmt um meiðyrði þau, er hér er spurning um, getur eigi komið til greina, og eins verður eigi tekið tillit til sögusagnar áfrýjandans um, að dómarinn hafi í nefndu máli

breytt niðurlagsorðum í dómi sínum eftir að hann var birtur, eður að hann hafi fyrir nokkrum árum lýst því yfir í bréfi til æðra stjórnvalds, að hann geti eigi unnið saman með áfrýjandanum sem meðdómanda. Hið sama fær yfirdómurinn eigi aðhyllzt rök áfrýjandans fyrir aðalfrávísunarkröfu sinni. Hann hefur hér farið fram á, að ritlingur sá og auglýsing, er mál þetta hefur risið af, sé byggt á gjörðum yfirdómsins, og að enginn annar réttur en hæstiréttur geti dæmt um gjörðir þessar. En þó hæstiréttur einn geti breytt yfirréttardómi eða felld hann úr gildi, er það auðsætt, að hinir lægri dómstólar hafa vald til að dæma um, hvort ummæli þau, er menn hafa um dómendurna í tilefni af dómsgjörðum þeirra, séu ærumeiðandi, og hvort þau geti valdið þeim mönnum, er hafa haft þau um hönd, ábyrgðar.

Þar sem rétturinn þannig eigi getur fallt á aðalréttarkröfu áfrýjandans, kemur varakrafa hans til álita. Að því leyti þessi réttarkrafa einnig lýtur að frávísun málsins, þá verður hún eigi heldur tekin til greina, því að ástæður þær, sem fyrir henni eru tilfærðar, eru sýknarástæður. Í fyrsta lagi hefur áfrýjandinn stutt varakröfu sína með þeirri ástæðu, að mál þetta sé fyrnt samkvæmt því, sem segir í 68.gr. hegningarlaganna. Stefndi hefir álitid, að það mál, er eins og fyrir er sagt var höfðað af hendi valdstjórnarinnar gegn áfrýjandanum, eftir að stefndi ásamt hinum öðrum dómendum í landsyfirréttnum hafði hreyft því við hlutaðeigandi amt mann, að slíkt mál yrði byggt á ummælum þeim um stefnda, er áfrýjandinn er sakaður um í þessu máli, – yrði að koma í veg fyrir, að hin nefnda hegningarlagagrein yrði heimfærð á mál það, er hér liggur fyrir. Þetta getur yfirdómurinn eigi aðhyllzt. Mál það, er hér liggur fyrir, er þess eðlis, að það eigi verður höfðað af öðrum en þeim, er misgjört er við. Það

er risið af afbroti, sem ekki ber að höfða mál út af af hálfu hins opinbera, þó sá æski þess, sem misgjört er við; en slíkt mál verður eftir fyrsta málslið 68. greinar hegningarlaganna fyrnt, ef sóknaraðili lætur líða 1 ár frá því, að hann komst að, hver gjört hafði á hluta hans, án þess að höfða mál út af afbrotinu. Eins og fyrr er sagt, er sannað í þessu máli, að stefndi þegar 7. marz f.á. vissi af viðkomandi ummælum, er hann hefur álitid ærumeiðandi fyrir sig, og það, að hann hafi hreyft því við valdstjórnina, að opinbert mál yrði höfðað gegn áfrýjandanum, getur eigi haft hina sömu þýðingu, sem ef hann hefði höfðað mál út af afbrotinu, enda sést eigi annað, en að það hefði verið stefnda innanhandar, að höfða slíkt mál um leið og valdstjórnin höfðaði mál gegn áfrýjandanum fyrir það brot á móti henni, er hann þótti hafa unnið til refsingar fyrir eftir 12. kap. hegningarlaganna. Þar sem hinn stefndi þannig eigi getur álitizt að hafa höfðað málssóknina í tækan tíma, og málið er þess eðlis, sem nú var sagt, getur það eigi haft neina þýðingu, að mál þetta er höfðað innan þriggja mánaða frá því, er sýknardómur sá, er um er getið, var uppkveðinn í hæstarétti, og verður þessi dómur eigi í öllu tekinn til jafns við ónýtingardóm, er upp hefði verið kveðinn í máli, sem stefndi sjálfur hefði höfðað.

Yfirdómurinn verður því að álíta, að áfrýjandann beri að dæma sýknan af kæru stefnda í þessu máli.

Málskostnaður verður eftir kringumstæðum að falla niður fyrir báðum réttum, og verða eftir úrslitum málsins eigi dæmd hinum skipaða talsmanni ins stefnda, prókúlatori Páli Melsted, nein málflutningslaun. Þar í mót fellst yfirdómurinn á ákvæði héraðsdómsins um málflutningslaun hans í héraði, en þau ber að greiða úr opinberum sjóði. Að því leyti sem mál þetta hefir verið gjafsóknarmál, hefir meðferð þess

við undirréttinn verið vítalaus og flutningur þess fyrir yfirdóminum lögmætur.

Því dæmist rétt að vera:

Áfryjandinn, fyrrum yfirdómari Benedikt Sveinsson, á að vera sýkn af kæru ins stefnda, jústítíariúsar Þórðar Jónas-sonar, í mál þessu. Málskostnaður í héraði og fyrir yfirdómi falli niður. Inum skipaða talsmanni ins stefnda í héraði, prókúrátorí Páli Melsted, greiðist 6 rd. úr opinberum sjóði.

Bergur Thorberg
settur

Árið 1873, þann 17. nóvember

d ó m u r

í málinu nr. 22/1873: Fyrrum yfirdómari Benedikt Sveinsson á Elliðavatni

g e g n

yfirdómara Magnúsi Stephensen
(Hæstaréttardómur bls. 335)

(Þessi dómur er sama efnis og næsti dómur á undan nálega orði orðs. Þykir ekki ástæða til að prenta hann hér frekar en gert var í hæstaréttartíðindum)

Því dæmist rétt að vera:

Áfryjandinn, fyrrum yfirdómari Benedikt Sveinsson, á að vera sýkn af kæru ins stefnda, yfirdómara Magnúsar Stephensens í máli þessu. Málskostnaður í héraði og fyrir yfirdómi falli niður. Inum skipaða talsmanni ins stefnda í héraði, prókúrátorí Páli Melsted, greiðist 6 rd. úr opinberum sjóði.

Bergur Thorberg
settur

Árið 1873, þann 15. desember

d ó m u r

í málinu nr. 11/1873: Þorsteinn Jónsson og Árni Einarsson

g e g n

sóknarprestinum á Vestmannaeyjum

Með landsyfirrétarstefnu frá 29. maí 1873 áfrýja þeir Þorsteinn hreppstjóri Jónsson og Árni bóndi Einarsson á Vestmannaeyjum dómi sýslumanns Aagaards sama staðar frá 14. desember 1872 í máli milli áfrýjendanna og sóknarprestsins á Vestmannaeyjum, síra Brynjólfs Jónssonar, út af því spursmáli, hvort presti þar beri tíund af hákarli, sem aflast á opnum skipum (róðrarskipum) þar á eyjunum og sér í lagi af sameignarskipi áfrýjendanna, Mýrdælingi. Með dómi undirréttarins eru áfrýjendurnir skyldaðir til að borga sóknarprestinum á Vestmannaeyjum, sem nú er, og hverjum öðrum presti þar eftirleiðis, einn hlut í tíund af öllum þeim hákarli, er þeir afla á ofanefnt skip og öll önnur róðrarskip, er þeir framvegis kunna að hafa til eignar eða umráða þar á eyjunni frá stefnudegi að telja, en þessum dómi hafa áfrýjendurnir stefnt til ómerkingar með eður án heimvísunar, eða þá til að verða felldur úr gildi og algjörlega hrundið, og að þeir verði dæmdir algjörlega sýknir af kærum og kröfum hins stefnda í þessu máli, en aftur á móti hefir hinn stefndi krafizt, að dómur héraðsréttarins verði staðfestur.

Áfrýjendurnir byggja réttarkröfu sína á þeim tveim aðal-
ástæðum að tíund af hákarlaveiði á róðrarskipum, þó veiði þessi frá aldaöðli hafi tíðkast á Vestmannaeyjum, aldrei hafi verið heimtuð né borguð hlutaðeigandi presti, og þar næst,

að hákarlsveiði ekki geti orðið heimfærð, hvað tíundarskylduna af henni snertir, undir fiskitíund þá, sem prestinum á Vestmannaeyjum beri, og honum sé goldin af þorskfiski. Hvað hina fyrr töldu ástæðu snertir, er þess að geta, að beneficiarii ekki geta með vanhirðu sinni að innheimta einhverja tekjugrein, er lögð er til embættis þeirra, svipt eftirmenn sína í kallinu þessari inntekt, og þar af leiðir þá aftur, að þó það, sem þó ekki er, væri fyllilega sannað, að fyrirrennarar hins stefnda í prestsembættinu á Vestmannaeyjum, ekki hefðu gengið eftir tíund af hákarlsafla, sem fengist hefir á róðrarskip á Vestmannaeyjum að undanfögnu, getur það atriði ekki hnekkst tíundarkröfu hins stefnda, sem hér ræðir um, að því leyti sem hún mætti finnast á gildum rökum byggð. – Að því er snertir hina aðra aðalástæðu áfrýjendanna, að hákarlsafla ekki heyri undir fiskiafla, og geti því ekki verið undirorpinn tíundarskyldu, þá verður landsyfirrétturinn að álíta, að hákarlsveiði innibindist í hugmyndinni um fiskiveiði, eða sé ein grein úr henni, og að máldagi kirkjunnar, sem segir, að til prestskaups á Vestmannaeyjum liggi fiskitíund, meini með þeim orðum tíund af öllu fiskifangi, og þá einnig af hákarlsveiði, og styrkist þessi skoðun enn fremur af dómi 7. septbr. 1545, Bessastaðasamþykkt 1. júlí 1555 og alþingisdómi 30. júní 1680.

Eftir því sem þannig er tilgreint, verður landsyfirrétturinn að komast að hinni sömu niðurstöðu og undirrétturinn hefir komist um það, að áfrýjendurnir séu skyldugir til að borga hinum stefnda, eins og hann krefst, frá stefnudegi að telja, einn hlut í tíund af hákarlsafla þeim, sem þeir hafa fengið á sameignarskip sitt Mýrdæling. Málsfærslumanni hins stefnda við landsyfirréttinn bera 10 rd. í málsfærslulaun, er lúkist honum úr opinberum sjóði, en þar á móti falla máls-

færslulaun talsmanns áfrýjendanna eftir þessum úrslitum málsins niður samkvæmt tilsk. 3. júní 1796 42. grein.

Flutningur og rekstur málsins í héraði og sókn og vörn þess fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjendurnir Þorsteinn hreppstjóri Jónsson og Árni bóndi Einarsson á Vestmannaeyjum eiga að borga hinum stefnda, prestinum síra Brynjólfi Jónssyni á Vestmannaeyjum, einn hlut í tíund af hákarlsafla þeim, sem þeir frá stefnudegi í málinu hafa fengið á sameignarskip sitt Mýrdæling. Hinum skipaða talsmanni hins stefnda fyrir yfirdóminum, málaflutningsmanni Páli Melsted, bera 10 rd. í málsfærslulaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 15. desember

d ó m u r

í málinu nr. 17/1873: Skiptaráðandinn í dánarbúi kammer-ráðs S. Schulesens

g e g n

Þorsteini kansellíráði Jónssyni.

Með stefnu dagsettri 16. ágústmán. þ.á. hefir skiptaráðandinn í dánarbúi Sigfúsar kammerráðs Schulesens, að fenginni gjafsókn og uppreist, áfrýjað til yfirdómsins dómi, kveðnum upp fyrir aukarétti Árnessýslu 28. desember f.á. af

sýslumanni H. Clausen sem setudómara; en með téðum dómi var Þorsteinn kansellíráð Jónsson, sýslumaður í Árnessýslu, dæmdur sýkn af kærum nefnds skiptaráðanda í málinu, málskostnaður látinn falla niður, og talsmönnum málspartanna, er báðir höfðu fengið gjafsókn í héraði, dæmdir 8 rd. hvorum í málsfærslulaun úr opinberum sjóði. Hefir stefnandi nú krafizt hér fyrir réttinum, að héraðsdóm-inum verði hrundið og þannig breytt, að Þorsteinn kansellí-ráð Jónsson verði dæmdur til að greiða dánarbúi Schulesens kammerráðs 1239 rd. $3\frac{2}{3}$ sk. með 4% vöxtum frá sáttadegi og til þess að borgun skeður, og til að svara öllum máls-kostnaði, eins og málið væri eigi gjafsóknarmál. Hinn stefndi hefir, að fenginni gjafsókn, gagnáfrýjað téðum dómi og krafizt: fyrst og fremst, að héraðsdómurinn verði dæmd-ur ómerkur, og málinu vísað frá dómi, annað hvort í heild þess eða í nokkrum atriðum; en til vara, að héraðsdómurinn verði staðfestur, og að aðaláfrýjandinn, hvernig sem fer verði dæmdur til að greiða allan málskostnað, eins og þó málið eigi væri gjafsóknarmál.

Frávísunarkröfu sína hefir gagnáfrýjandinn byggt á því, að mál þetta sé res judicata, þar sem skuldaskipti gagnáfrýj-andans við dánarbúi Schulesens séu útkljáð með ráðstöfun-um og aðgjörðum fyrri skiptaráðanda í búinu og sér í lagi með viðurkenningarskjali hins setta skiptaráðanda, sýslu-manns Smiths, dagsettu 12. ágúst 1865; en þessa skoðun gagnáfrýjandans getur yfirdómurinn ekki aðhyllzt, því að þær ráðstafanir og aðgjörðir skiptaréttarins, sem gagnáfrýj-andinn skírskotar til, virðast allar vera þess konar ráðstafan-ir, sem skiptarétturinn sjálfur getur lagað og breytt, þegar honum virðist nýjar upplýsingar eða breyttar kringumstæður gefa tilefni til þess, og að því er snertir hið nefnda viður-

kenningarskjal sér í lagi, þá virðist aðeins geta verið umtalsmál um, að gagnáfrýjandinn geti byggt á því sem kvittun sér til sýknu, að því leyti sem það nær til. Frávísunarkrafa gagnáfrýjandans verður þannig ekki tekin til greina, og ber því að dæma málið í aðalefni þess, sem er þannig vaxið:

Með kaupsamningi, dagsettum 23. ágúst 1861 seldi kammerráð Sigfús sálugi Schulesen, fyrrum sýslumaður í Þingeyjarsýslu, gagnáfrýjandanum, er hafði fengið veitingu fyrir téðri sýslu eftir Schulesen frá fardögum s.á., íbúðarhús sitt á Húsavík með því, sem því fylgdi, fyrir 2103 rd. 70 sk.; skyldi kaupandi greiða helming kaupverðsins innan loka júlímánaðar 1862, en hinn helminginn innan ársloka 1863, og neðan undir samninginn hefir seljandi ritað, að upp í síðara helming kaupverðsins komi þeir 532 rd. af ómyndugra fé, er tilgreindir séu við uppteiknun yfir sýsluskjölin. Gagnáfrýjandinn flutti samt ekki til Húsavíkur, né tók algjört við sýslu sinni fyrr en 9. ágústmán. 1862, og þjónaði Schulesen kammerráð sýslunni fyrir hann til 5. október 1861, en síðan annar maður. Upp í fyrri helming kaupverðsins borgaði gagnáfrýjandinn 1862 í júlímánuði 1000 rd. með ávísun, gefinni út 20. júní s.á. af Grönvold verzlunarstjóra á Vopnafirði til Schous verzlunarstjóra á Húsavík; hljóðaði ávísunin upp á nafn Schulesens, en þegar hún kom til Húsavíkur, var Schulesen dáinn (19. apríl 1862) og bú hans enn ekki tekið til meðferðar af skiptaréttinum; tók því ekkja Schulesens við ávísuninni, og var upphæð hennar skrifuð inn í reikning Schulesens við verzlunina á Húsavík. 18. ágústmán. 1862 var dánarbú Schulesens tekið til skiptameðferðar af gagnáfrýjandanum, og var skiptunum seinna haldið áfram af Smith sýslumanni sem settum skiptaráðanda og síðast af aðaláfrýjandanum, sem nú telur, að dánarbú Schulesens eigi

hjá gagnáfrýjandanum út af áminnstum húsakaupum og öðrum viðskiptum hans við Schulesen árið 1861 samtals 1239 rd. $3\frac{2}{3}$ sk., sem sé:

1. af þeim 1000 rd., sem gagnáfrýjandinn borgaði upp í húsverðið í júlí mánuði 1862, telur aðaláfrýjandi, að einir 168 rd. 82 sk. hafi runnið inn í dánarbúið, hinu hafi ekkjan eytt, og verði því að skoðast sem óborgað
..... 831 rd. 14 sk.
 2. upp í það, sem eftir stóð af húsverðinu, og fyrir seinna keypta muni, samtals 1111 rd. 22. sk. telur aðaláfrýjandi, að gagnáfrýjandi aðeins hafi borgað 966 rd 22 sk., sé því óborgað af þessum hlutanum 145 rd.
 3. borgun til Schulesens fyrir að þjóna Þingeyjarsýslu frá 6. júní til 5. október 1861 162 rd. $85\frac{2}{3}$ sk.
skrifstofukostnaður
fyrir sama tímabil 100 rd. 262 rd. $85\frac{2}{3}$ sk.
-
- alls 1239 rd. $3\frac{2}{3}$ sk.

Til stuðnings þeirri kröfu sinni, sem til er færð undir 1. tölulið hefir aðaláfrýjandinn tekið fram, að þar sem Schulesen var dáinn, þegar hinir fyrstu 1000 rd. voru borgaðir upp í húsverðið, hefðu þeir átt að borgast til skiptaréttarins í dánarbúi hans, en ekki til ekkjunnar; þeir séu því ekki borgaðir réttum hlutaðeiganda, og geti borgunin því ekki álitizt lögmæt, nema að því er snertir 168 rd. 82 sk., er hafa komið búinu til góða. Þessa skoðun aðaláfrýjandans getur yfirdómurinn ekki aðhyllzt, því, auk þess sem það ekki er sannað gegn neitun gagnáfrýjandans, að hann hafi vitað lát Schulesens, þegar hann sendi hina áminnstu ávísun, sem þar á ofan hljóðaði uppá nafn Schulesens og var skrifuð inn í reikning

hans við verzlunina á Húsavík, þá er það, eins og héraðsdómarinn hefir tekið fram, aðalatriðið, að bú Schulesens ekki var tekið til skipta, þegar borgunin fór fram, heldur sat ekkja hans ennþá í óskiptu búi, og hafði því öll umráð þess. Allar skuldir til búsins, sem voru borgaðar til hennar frá því að maður hennar dó, og þangað til búið var tekið til skipta – og þá einnig þeir 1000 rd., sem hér ræðir um – voru því borgaðir réttum hlutaðeiganda, og það getur ekki komið til greina í þessu efni, hvort það, sem þannig var borgað, kom í raun og veru búinu til góða, eða því var eytt, áður en búið var tekið til skipta. Hvort nokkur ólögmætur dráttur hafi orðið á því, að oftnefnt bú var tekið til skipta, er geti valdið hlutaðeigandi skiptaráðanda ábyrgðar, getur hins vegar ekki komið til greina í þessu máli eins og það er höfðað, og ber því að dæma gagnáfrýjandann sýknan af þessum kærupósti.

Eins og vikið er á hér að framan, áttu 532 rd. af síðara helmingi húsverðsins eftir kaupsamningnum að koma upp í ómyndugra fé, er kammerráð Schulesen virðist hafa haft undir höndum sem yfirfjárráðamaður, og sem hann því átti að standa gagnáfrýjandanum, sem eftirmanni sínum í embættinu, skil á, um leið og hann skilaði embættinu af sér. Af þeim 1111 rd. 22 sk., sem ræðir um undir 2. tölulið, stóðu því eftir 579 rd. 22 sk., en eins og skjöl málsins bera með sér, hefir gagnáfrýjandinn borgað skiptaréttinum þessa 579 rd. 22 sk. þann 12. ágúst 1865. Yfirdómurinn verður því að vera héraðsdómaranum samdóma um, að aðaláfrýjandinn hafi einskis að krefja hjá gagnáfrýjandanum út af þessum hluta húsverðsins, því að það virðist vera skiptaréttinum í dánarbúi kammerráðs Schulesens óviðkomandi, hvort gagnáfrýjandinn hefir staðið hlutaðeigandi ómyndugum skil á hinum umræddu 532 rd.; hann tók við þeim og átti að taka við

þeim sem yfirfjárráðamaður, og hlutaðeigandi ómyndugu eða fjárhaldsmenn þeirra og yfirfjárráðamaður eiga einir aðganginn að honum og að honum einum með þá. Það virðist því óþarft að rannsaka, hvort þær upplýsingar séu fullnægjandi, sem til vara eru komnar fram frá gagnáfrýjandans hendi fyrir því, að téð upphæð sé borguð hlutaðeigendum.

Hina þriðju kröfugrein byggir aðaláfrýjandinn á því, að hafi enginn samningur verið gjörður milli gagnáfrýjandans og kammerráðs Schulesens um borgun fyrir það, að hinn síðar nefndi þjónaði Þingeyjarsýslu fyrir hinn fyrr nefnda í 4 mánuði, þá beri honum samkvæmt tilsk. 3. febrúar 1836 hálfar tekjurnar af sýslunni fyrir þetta tímabil og tiltölulegt endurgjald fyrir skrifstofukostnað. Gagnáfrýjandinn hefir aftur á móti skýrt svo frá, að það hafi verið samkomulag milli Schulesens og hans, að Schulesen fengi fyrir að þjóna sýslunni allar aukatekjurnar á því tímabili, sem hann þjónaði, og byggi leigulaust í húsi því, sem hann hafði selt gagnáfrýjandanum, til næstu fardaga. Yfirdómurinn verður nú að komast að sömu niðurstöðu og héraðsdómarinn um það, að aðaláfrýjandinn hafi ekki leitt næg rök að skuldakröfu þeirri, sem hér ræðir um, því hann hefir ekki komið fram með nein- ar sannanir né einu sinni líkur fyrir því, að Schulesen hafi ætlazt til að fá annað endurgjald fyrir þjónustu sína en það, sem aðaláfrýjandinn viðurkennir, að hann hafi fengið, sem sé aukatekjurnar allar og fría íbúð í húsi gagnáfrýjandans, og sér í lagi verður ekkert byggt á tilsk. 3. febrúar 1836 IV í þessu efni, því það lagaboð hefir auðsjáanlega aðeins þann mann fyrir augum, sem þjónar embætti annars manns upp á sína eigin ábyrgð, en af skjölum málsins verður ekki betur séð en að Schulesen hafi skilað sýslunni af sér 24. ágúst 1861, og hafi því þjónað henni upp á ábyrgð gagnáfrýjand-

ans frá þeim tíma, enda á téð lagaboð aðeins við, þegar enginn samningur hefir verið gjörður milli hlutaðeiganda, en nú hefir gagnáfrýjandinn borið fram, að slíkur samningur hafi verið gjörður, og því er ekki mótmælt af aðaláfrýjandanum. Gagnáfrýjandinn verður því einnig að dæmast sýkn af þessum kærupósti.

Samkvæmt því, sem að framan er tilgreint, ber að staðfesta héraðsréttarins dóm í málinu. Málsfærslulaun hins skipaða talsmanns gagnáfrýjandans fyrir yfirdóminum ákveðast til 8 rd. og borgist honum úr opinberum sjóði. Með ferð málsins í héraði og sókn og vörn þess fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Hinum skipuðu talsmönnum málspartanna fyrir undirréttnum, mála flutningsmanni Páli Melsted og adjunkt H. Kr. Friðrikssyni, og talsmanni gagnáfrýjandans fyrir yfirdóminum, málaflutningsmanni Jóni Guðmundssyni, bera 8 rd. hverjum í málsflutningslaun, er borgist þeim úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen.

Árið 1873, þann 22. desember

d ó m u r

í málinu nr. 25/1873: Bæjarstjórn Reykjavíkur kaupstaðar

g e g n

Egli kaupmanni Egilsson.

Með því að skjöl málsins, sérstaklega yfirdómsstefnan, bera með sér, að það er bæjarstjórn Reykjavíkur kaupstaðar,

sem er aðili þessa máls, en maður sá, sem hefir stefnt því til yfirdómsins og mætt þar af hendi bæjarstjórnarinnar, ekki er málaflutningsmaður við yfirdóminn, né hefir lagt fram neina löggildingu til að flytja þetta mál, þá ber samkvæmt tilsk. 19. ágúst 1735 14. og 15. gr., tilsk. 11. júlí 1800 22. gr. og konungsúrskurði 19. marz 1858 að vísa málinu frá yfirdóminum, og ber áfrýjandanum þá einnig að borga hinum stefndu kost og tæringu, sem ákveðst til 5 rd. handa hvorum þeirra.

Því dæmist rétt að vera:

Málinu vísast frá yfirdóminum. Áfrýjandanum, bæjarstjórn Reykjavíkur kaupstaðar ber að greiða stefnda Egli kaupmanni Egilsson og hinum stefnda fógeta, kansellíráði, land- og bæjarfógeta Árna Thorsteinsson 5 rd. hvorum í kost og tæringu innan 8 vikna frá dóms þessa löglegri birtingu undir aðför að lögum.

Th. Jónassen.

Árið 1874, þann 5. janúar

dómur

í málinu nr. 23/1873: Réttvísín

gegn

Nikulási Guðmundssyni.

Með dómi, uppkveðnum fyrir aukarétti Húnavatnssýslu að Geitaskarði 18. júlímán. 1873, er ákærði Nikulás Guðmundsson dæmdur samkvæmt hegningarlaganna 227., 230.–232. og 238. gr. samanbornum við 58., 62., 63., 307.

og 309. gr. og tilsk. 24. janúar 1838 4. gr. í 3x27 vandarhagga refsingu og að vera háður sérlegri gæzlu lögreglustjórnarinnar í 2 ár, sem og til að greiða iðgjöld og skaðabætur til ýmsra manna, sem nafngreindir eru í téðum dómi, samtals 44 rd., og enn fremur til að borga allan kostnað af málinu. Þessum dómi hefir hinn ákærði skotið til yfirdómsins.

Með eigin játningu hins ákærða og öðrum upplýstum atvikum er það löglega sannað, að hann í apríl- og maímánuði 1873 hafi stolið munum þeim, er hér segir:

1. grænlenzkum skinnklæðum, stakk og brókum, er lágu í bleyti fyrir utan pakkhúsdýr á Skagastrandar kaupstað og eru virt 6 rd.;
2. heiltunnu, fullri af söltuðu sauðakjöti, er stóð á opnu svæði hjá búðinni á Skagaströnd ásamt fleiri kjöttunnum; tunnu þessari velti ákærði á næturþeli út í móa fyrir utan túnið, þakti hana þar í leirflagi með hnausum, og flutti seinna nokkuð af kjötinu burt með sér; í tunnunni áttu að vera 22 fj. 8 mk. af kjöti, og er hún virt 20 rd.;
3. hnakk með beizli, reiðgjörð, skinnstakki, færisstúf og hnaktösku, virt alls 5 rd. 16 sk.; þessum munum stal ákærði á næturþeli úr bæjardyrnum á Hofsstöðum, er voru lokaðar að innanverðu með tréloku, á þann hátt að hann seildist með hendinni inn á milli dyrastafs og veggjar, dró frá lokuna, fór síðan inn um dyrnar og lokaði þeim á eftir sér á sama hátt, þegar hann var búinn að fremja þjófnaðinn;
4. eyrtrekt og krana úr sölubúðinni á Hólanesi með þeim hætti, að hann plokkaði burt rúðu úr búðarglugganum, sem er með járngrindum fyrir að innanverðu, seildist síð-

an með hendinni inn um gluggann, og tók trektina og kranann, sem hvorttveggja er virt 80 sk., út um gatið;

5. tálguhníf, stígvélaskálmum og tveim silfurskjöldum af kvensöðli, virt alls 80 sk., úr opnum kofa á hlaðinu á Njálssstöðum.

Allir þessir munir eru komnir til skila, og aftur afhentir eigendunum, nema 24 pd. af saltkjöti því, er ákærði stal á Skagaströnd, og hefir hlutaðeigandi krafizt 6 rd. í iðgjöld og skaðabætur út af þessum stuldi.

Enn fremur er ákærði orðinn uppvis að að hafa tekið 5 hesta í búfjárhögum, sinn í hvert skipti og sinn á hverjum stað og brúkað þá til reiðar og áburðar lengri eður skemmri tíma, allt án vilja og vitundar eigendanna, sem hafa krafizt skaðabóta fyrir brúkunina; alla þessa hesta hefir ákærði gjört torkennilega með því að skera neðan af taglinu og ennis-toppnum á þeim, og einn þeirra hefir hann afmarkað, þó ekki, að því er séð verði af réttarprófunum undir sitt eigið mark, eins og ákærði einnig stöðugt hefir borið fram, að hann ekki hafi ætlað sér að kasta eign sinni á neinn af hestum þessum, heldur aðeins ætlað að brúka þá stuttan tíma.

Loks hefir ákærði gegn betri vitund og í hefndarskyni borið fram, að annar maður hafi fýst sig til að stela framan nefndri kjöttunnu og tekið þátt í þeim þjófnaði með sér, og hefir héraðsdómarinn heimfært þetta tiltæki ákærða undir 227. grein hegningarlaganna, en þar sem þessi logni fram-burður ákærða er gjörður fyrir *rétti*, meðan sakamálsrannsókn gegn sjálfum honum fór fram, virðist honum ekki undir þessu máli verða gefin sök á honum til hegningar smbr. 148. gr. hegningarlaganna, enda nær sakarhöfðunin samkvæmt undirréttarstefnunni aðeins yfir þjófnað og gripdeild.

Ákærði, sem er langt yfir lögaldur sakamanna, er með aukaréttardómi Húnavatnssýslu 23. janúar 1861 dæmdur fyrir þjófnað í 20 vandarhagga refsingu, og er þeim dómi fullnægt 8. marz s. á., eða meir en 10 árum áður en ákærði framdi þjófnað þann, er hér er sakarefni; samkvæmt 62. gr. hegningarlaganna ber því að ákveða hegningu þá, sem ákærði nú hefir bakað sér, eftir 230. og 238. téðra laga, samanbornum við 63. og 58. grein, og virðist hegningin þá hæfilega metin til 6x5 daga fangelsis við vatn og brauð, er samkvæmt 307. gr. hegningarlaganna og tilsk. 24. janúar 1838 4. gr. afplánast með 20 vandarhöggum. Sömuleiðis ber hinum ákærða að greiða allan af málssókninni gegn honum löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóminn 5 rd. til hvors um sig; en að því er snertir skaðabætur þær og iðgjöld, er krafizt hefir verið, þá verða þau ekki dæmd hlutaðeigendum undir þessu máli, þar sem þeirra ekki er getið í héraðsréttarstefnunni.

Meðferð málsins í héraði og sókn og vörn þess fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Ákærði Nikulás Guðmundsson á að hýðast 20 vandarhöggum, svo ber honum og að greiða allan af máli þessu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutnings mannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds, 5 rd. til hvors um sig.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 16. febrúar

dómur

í málinu nr. 29/1873: Bæjarstjórn Reykjavíkur kaupstaðar
gegn

Egli kaupmanni Egilsson.

Þar eð gjörð sú, sem áfrýjandi þessa máls hefir krafizt, að hinn stefndi fógeti framkvæmdi, ekki eftir eðli sínu heyrir undir verkahring fógetans, ber ex officio að dæma hinn áfrýjaða fógetaúrskurð og alla meðferð málsins í héraði ómerkt og að vísa málinu frá fógetaréttinum. Málskostnaður fellur eftir þessum úrslitum málsins niður.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn áfrýjaði fógetaúrskurður og öll meðferð málsins í héraði á ómerkt að vera, og vísast málinu frá fógetaréttinum. Málskostnaður fellur niður.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 23. marz

dómur

í málinu nr. 3/1874: Réttvísín

gegn

Birni Illugasyni.

Með dómi sýslumannsins í Húnavatnssýslu frá 19. marz árið sem leið, er bóndinn Björn Illugason, sem langt er kominn yfir lögaldur sakamanna og aldrei að undanfögnu hefir

sætt ákæru eður dómsáfelli fyrir nokkurt lagabrot, dæmdur út af afmörkun á veturgömlum sauð sem sekur í þjófnaði, og er dómi þessum af hálfu hins opinbera áfrýjað til yfirdómsins.

Mál þetta er þannig vaxið, að hinn ákærði Björn Illugason um fráfærurnar 1872 afmarkaði og markaði undir sitt mark veturgamlan sauð, sem annar maður átti og hefir leitt sig að sem eign sinni. Sauðurinn hafði rekizt ásamt ákærða eigin fé heim í fjárhús hlutaðeiganda í hans fjærveru, en hann kom litlu síðar heim, meðan féð stóð ennþá inni, og gekk hann þá út í fjárhúsið og markaði þau lömb sín og kindur, sem þar voru fyrir ómarkaðar, og þá um leið sauðinn, sem hann ekki vissi hver átti þó hann væri með marki, og datt honum, eins og hann hefir skýrt frá, þetta tiltæki hans þá fyrst í hug, er hann sá sauðinn í húsinu; síðan var fénu og sauðnum með sleppt út í haga, og ákærði sá hann ekki síðan fyrir en á Búrfelli um haustið. Undir rannsókn málsins bar hinn ákærði fastlega á móti því, að hann hefði afmarkað sauðinn, hvort heldur væri af athugaleysi eður af ásetningi, né heldur eignaði hann sér sauðinn, er hann kom fram á uppboðsþingi, sem haldið var á óskilakindum á Búrfelli sama haustið, og leit svo út, eins og hann annaðhvort ekki myndi eða létist ekki muna neitt um afmörkunina; en seinna játaði hann, að hann hefði markað sauðinn undir sitt mark, en verið þá ekki algáður, því hann hafi þá komið úr kaupstaðarferð, en að öðru leyti liggur engin sönnun fyrir um þetta atriði, né heldur getur það eftir kringumstæðunum, þó það væri sannað, haft áhrif á málið, er hann augsjáanlega vissi vel skil gjörða sinna, þó hann kynni að hafa verið nokkuð örari en ella. Undirdómarinn hefir dæmt hinn ákærða eftir 230. gr. hegningarlaganna fyrir einfaldan þjófnað, sem landsyfirrétturinn

eftir atvikum þeim er liggja fyrir, ekki getur aðhyllzt, því sauðurinn, sem metinn er 4 rd. 48 sk., var án hans tilhlutunar kominn saman við hans eigið fé, og hann þekkti ekki eiganann að sauðnum. Brot hins ákærða, sem gefizt hafa góðir vitnisburðir fyrir alla undanfarna hegðun sína, virðist réttilega heimfært undir 250. grein hegningarlaganna, og refsingin hæfilega metin til 20 rd. sektar til landssjóðsins; svo ber honum og að borga allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsvarnarlaun þau, sem ákveðin eru í undirréttardóminum og til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum 6 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun.

Rekstur og meðferð málsins í héraði og sókn og vörn þess fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Björn Illugason á að borga 20 rd. sekt til landssjóðsins. Hvað málskostnað í héraði snertir á undirréttarins dómur óraskaður að standa, svo borgar ákærði og allan af áfrýjun málsins löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns við yfirdóminn, Páls málaflutningsmanns Melsteds og organista P. Guðjohnsens, 6 rd. til hvors um sig í málsfærslulaun.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 20. apríl

úrskurður

í málinu nr. 24/1873: Stafafellskirkja og Hallur Pálsson
 gegn
 eigendum Uppsala og Smirlabjarga.

Talsmaður hinna stefndu í máli þessu hefir skotið því til yfirdómsins, hvort honum ekki virðist tilefni til að vísa málinu ex officio frá dómi af þeim ástæðum: 1°, að eigi hefði fylgt með yfirdómsstefnunni neitt konunglegt leyfisbréf til að áfrýja málinu, þótt fatalia appellationis væru útrunnin, og 2°, væri engin fullgild sönnun komin fram fyrir því, að yfirdómsstefnan hefði verið birt hinum stefndu, enda hefði hann eigi fengið neitt umboð frá þeim til að mæta fyrir þeirra hönd við yfirdóminn.

Að því er snertir hina fyrri ástæðuna, þá er það tekið fram með berum orðum í stefnunni, að konunglegt leyfisbréf sé fengið til áfrýjunarinnar, og það virðist vera nægilegt, því fremur sem hinir stefndu hafa látið mæta af sinni hendi eftir stefnunni, og hvað hina síðari ástæðuna snertir, þá ber áfrýjunarstefnan að vísu ekki með sér, að hún hafi verið birt hlutaðeigendum af stefnuvottunum eður notariús publicus, en þar sem á stefnuna eru rituð vottorð allra hinna stefndu um, að hún sé þeim löglega birt, og þeir hafa látið mæta af sinni hendi hér fyrir réttinum eftir stefnunni, án þess að mótmæla því, að áteiknunin á stefnuna um löglega birtingu hennar sé frá þeirra hendi, þá verður hún að álítask næg sönnun fyrir birtingunni, og það getur alls eigi komið til greina í þessu efni, að talsmaður hinna stefndu ekki hefir neitt sérstaklegt umboð frá þeim til að halda svörum uppi

fyrir þá hér fyrir réttinum, því beiðni hinna stefndu til háyfirvaldsins um fría málssókn og skipaðan talsmann í sambandi við skikkun háyfirvaldsins til málsfærslumannsins hlýtur að hafa sömu þýðingu og sérstaklegt umboð frá hinum stefndu.

Yfirdómurinn getur þannig ekki fundið neitt tilefni til að vísa málinu ex officio frá dómi af þeim ástæðum, sem talsmaður hinna stefndu hefir bent á, en honum veitist þar á móti eftir beiðni hans hálfs mánaðar frestur til andsvara í aðalefni málsins.

Því úrskurðast:

Frávísunarástæður þær, er talsmaður hinna stefndu hefir bent á, verða ekki teknar til greina, en honum veitist þar á móti hálfs mánaðar frestur til andsvara í aðalefni málsins.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 1. júní

dómur

í málinu nr. 26/1873: hreppstjórnir í Helgastaðahrepp

gegn

sóknarprestinum að Grenjaðarstað.

(Hæstaréttardómur bls. 336)

Mál þetta er risið milli hreppstjóranna í Helgastaðahreppi í Þingeyjarsýslu og prestsins á Grenjaðarstað, Magnúsar Jónssonar, út af því, að téðir hreppstjórar álíta, að nefndum presti beri eftir máldögum kirkjunnar þar að halda ár hvert 3

marka ómaga, en hinn stefndi á hinn bóginn álítur, að slík skylda eigi hvíli á sér, því máldagarnir, rétt skildir, heimili hana eigi, og þótt þeir heimiluðu hana, væri hún nú burt fallin, þar eð prestarnir á Grenjaðarstað í langan tíma eigi hafi haldið slíkan ómaga, eins og líka þvílík skylda, er í fyrndinni lá á ýmsum kirkjum á landinu eftir máldögum þeirra, eða á þeim, er þær héldu, fyrir löngu síðan og það þegar sumstaðar við byrjun siðaskiptanna hafi fallið burtu, og þó það nú loksins kynni að mega álíta, að sú skylda hvíldi enn á Grenjaðarstaðar prestum að halda áminnztan ómaga, þá gjöri máldagarnir þeim þó eigi að skyldu að halda hann af Helgastaðahreppi, og hreppstjórunum þar geti því eigi borið neinn réttur til að ákæra sig fyrir það, þó hann eigi hafi haldið ómagann, og einkum á þessari síðustu ástæðu hefir sýslumaðurinn í Þingeyjarsýslu byggt dóm sinn í málinu 12. júlí f. á., er dæmir prestinn sýknan fyrir kærnum og kröfum hreppstjóranna, og svaramönnum beggja málspartanna hvorum fyrir sig 8 rd. í málsfærslulaun úr opinberum sjóði, þar báðir málspartarnir höfðu fengið gjafsókn við undirrættinn.

Þessum dómi hafa nú hreppstjórnarnir í Helgastaðahreppi skotið til yfirdómsins og heimtað, að oft nefndur prestur verði skyldaður til að greiða fátækra sjóði Helgastaðahrepps fyrir þau sjö fardagaárin 1867–1874 ómaga meðlag, að upphæð 144 álnir um árið, eða samtals 1008 álnir, reiknaðar eftir meðalverði hvers árs verðlagsskrár, og til að svara 4% vöxtum um árið af upphæð þessari frá því, er málið var lagt til sátta, og að hann enn fremur verði skyldaður til að halda framvegis frá fardögum 1874 og meðan hann sé prestur í kallinu 3 marka kristfjárómaga eða að öðrum kosti greiða árlega til Helgastaðahrepps 144 álnir eftir meðalverði hvers

árs slíkum ómaga til framfæris, samt að hinn stefndi verði skyldaður til að borga allan málskostnað, eins og málið eigi væri beneficerað af sækjanda hálfu. Þar á móti hefir hinn stefndi krafizt, að undirréttardómurinn verði staðfestur, og áfrýjendurnir dæmdir til að greiða skaðlaust allan málskostnað fyrir báðum réttum. Enn fremur hefir hann álitid það sjálfsagt, að þó málið félli á sig, yrði hann eigi dæmdur nú til að greiða nema 576 álnir á landsvísu eða 144 álnir fyrir hvert ár frá fardögum 1867 til fardaga 1871, því undirréttarstefnan hefði eigi náð yfir lengra tímabili; en með því hér er að ræða um samskonar gjöld, er falla ár hvert, þá verður eigi betur séð en að yfirdómurinn verði að vera bær um að láta dóm sinn einnig hljóða um þau gjöldin, er fallið hafa síðan málið var byrjað í héraði. Þar sem áfrýjandinn hins vegar hefir krafizt, að hinn stefndi verði skyldaður til að halda framvegis frá fardögum 1874 og meðan hann sé prestur í kallinu 3 marka ómaga, eða greiða að öðrum kosti 144 álnir árlega til Helgastaðahrepps, þá ber að vísa þessari kröfu frá yfirdóminum, með því að hún liggur fyrir utan héraðsréttarstefnuna.

Hvað nú þá málið sjálft áhrærir, þá stendur í eftirriti því af hinum löggiltu kirknamáldögum fyrir Hóla biskupsdæmi, er áfrýjendurnir hafa framlagt, og staðfest er af Steingrími biskupi, um Grenjaðarstaðar kirkju: 1° í Auðunnar biskups máldaga: (þ. e. kirkjan á) „reka meður öllum fríðendum á Sandi, er Guðmundur gaf Eyjólfsson, þá er Ísleifur lét stað, þá skal sá hafa Gestafells land er við tekur, og þriggja marka ómaga“; 2° í Péturs biskups máldaga: „Hér skal og vera 3 marka kristfjórómagi og stendur fyrir Geitafell“; 3° Ólafs biskups Rögnvaldssonar máldagi fer hér um öllum sömu orðum og máldagi Péturs biskups; 4° stendur í Sigurðarreg-

istri svo: „á þessu fé (þ. e. Grenjaðarstaðarkirkju) eiga að vera. . . einn 3 marka ómaga“ (þ. e. ómagi). Hinn stefndi hefir nú álitíð, að Auðunnar biskups máldagi ætti að skiljast þannig, að þegar Guðmundur Eyjólfsson gaf Geitafell og reka á Sandi til Grenjaðarstaðar kirkju, hafi hann bundið gjöfina þeim skilmála, að sá, er við tæki (þ. e. Grenjaðarstaðar prestur) skyldi taka við um leið vissum 3 marka ómaga og halda hann, meðan ómaginn lifði, og síðan vera laus, en engan veginn þannig, að þriggja marka ómagi skyldi um aldur og ævi vera á fénu, og þenna skilning sinn byggir hann á því, að Geitafell sé lítið býli og hafi verið hjáleiga frá Grenjaðarstað, og afgangið þaðan sé svo lítið (þ. e. 60 álnir), að menn gætu eigi ímyndað sér, að nokkur hefði farið að gjöra kirkjunni þann fjárskaða, að kasta upp á hana haldi á 3 marka ómaga um aldur og ævi fyrir ekki arðsamari gjöf eða eign. Í því, er Halldór biskup Brynjólfsson hafi látið rita í kirkjustól Grenjaðarstaðar kirkju úr máldögum þeirra Péturs og Ólafs, sé og eigi heldur nokkuð minnzt á þenna 3 marka ómaga, svo óvíst sé, hvort eftirrit það, er áfrýjendurnir hafa fram lagt, sé rétt, og væri það rétt, þá hefðu nefndir biskupar Pétur og Ólafur auðsjáanlega misskilið máldaga Auðunnar biskups. En það er engin ástæða til að vefengja eftirrit áfrýjendanna, sem, eins og fyrr var getið, er staðfest af Steingrími biskupi, og það því síður, sem það eigi er í neinni mótsögn við það, er Halldór biskup hefir látið rita í kirkjustólinn; því bæði er það auðsjáanlega eigi nema útdráttur úr máldögum, og svo hefir hann líka látið sér mest annt um að skrifa inn í kirkjustólinn það úr máldögum, er laut að eignum kirkjunnar, svo prestarnir skyldu vita, hvað kirkjan ætti, og þeir því gætu vakað yfir, að ekkert gengi undan henni. Það er því mjög skiljanlegt, þó hann hafi

sleppt að skrifa það upp úr máldögum þeirra Péturs og Ólafs biskupa, er laut að ómaganum, og það því fremur, sem hann lét skrifa inn í kirkjustólinn það, sem stóð í Auðunnar biskups máldaga og í Sigurðar registri hinu síðara um hann. Ástæður hins stefnda fyrir skilningi hans á Auðunnar biskups máldaga falla og við það, að það er auðséð af máldaganum sjálfum, að Geitafell hefir þá, er hann gjörðist, eigi verið hjáleiga frá Grenjaðarstað, heldur sérskilin jörð, því bæði er hún í byrjun máldagans talin meðal jarða þeirra, er kirkjan átti, en hefði hún verið hjáleiga, hefði eigi þurft að nefna hana fremur en hvern annan part af heimalandinu, sem kirkjan þá átti allt; og svo gat heldur eigi einn (þ. e. Ísleifur) látið kirkjuna fá staðinn, þ. e. allt heimalandið, og annar (þ. e. Guðmundur) þó látið hana fá part af því; það er þannig auðsært, að Geitafell hlýtur að hafa verið á þeim tímum langtum betra býli en það er nú, og það getur þannig ekkert verið á móti því að afgangið af því þá, og rekinn að auki, hafi ár hvert numið meiru en 3 mörkum eða 144 álum. Að skyldan að halda ómagann sé viðvarandi, sýna og gjörla máldagar þeirra Péturs og Ólafs biskupa og Sigurðar registur eins, sem allt er í fullri samstemmu við Auðunnar biskups máldaga, nema hvað hann er greinilegri að því leyti, sem hann segir frá, hvernig þessi skylda með fyrstu sé undir komin. Að vísu er nú aðeins sagt í erindisbréfi biskupanna hér á landi 1. júlí 1746, 16. gr., að allar téðar máldagabækur skuli álítast áreiðanlegar og authentiskar máldagabækur fyrir Hólabiskupsdæmi, og skuli eftir þeim dæma og útkljá allar þrætur um eignir kirkna þar og réttindi þeirra; en úr því þær þannig eiga að gilda um eignir og réttindi kirknanna, verða þær og að gilda um kvaðir þær, er þær segja að liggi á kirknaeignunum, að því leyti slíkar kvaðir geta staðizt með

trúarbrögðum þeim, er nú eru, og eigi miða til að efla páp-
iskan sið.

Það virðist þannig ekki geta haft nein áhrif á úrslit málsins, hvort hinir fyrri prestar á Grenjaðarstað hafi í orði eður verki viðurkennt, að sú skylda lægi á þeim að halda oft nefndan ómaga, eins og áfrýjendurnir hafa staðið fast á, að þeir hafi gjört, eða þó nefndir prestar eigi hafi viðurkennt slíka skyldu, eins og hinn stefndi með ýmsum skjölum hefir viljað sanna, að þeir aldrei hafi gjört, og því síður virðist það geta haft neina þýðingu í þessu máli, þó prestar annars staðar um landið – sem þó er ósannað – hafi vanrækt líkar skyldur, er máldagar kirknanna þar leggja þeim á herðar, því af skyldu vanrækt getur eigi leitt, að skyldan falli burt. Það getur hér og eigi breytt máli, þótt löggjöfin um það, hvernig þurfamönnum skuli sjá borgið, sé nú orðin mjög breytt frá því, sem hún var, þegar Grenjaðarstaðar kirkja fékk Geitafell og hinn nefnda reka, eða þótt hinn stefndi yrði nú að greiða ámóts við aðra hreppsins íbúa til sameiginlegra hreppsparfa ár hvert 144 álnir eða meira; því eftir máldögnum grundvallast skylda prestsins að halda oft nefndan ómaga á afnotum áminnztra kirkjueigna, en alls eigi á löggjöfinni um framfærslu þurfamanna; breyting á þessari löggjöf getur því engin áhrif haft á téða skyldu prestsins, sem er sérstakleg kvöð á brauðinu, en ekkert á skylt við sveitarútsvar. Að vísu er það með öllu satt, að máldagarnir gjöra prestinum eigi að skyldu að taka 3 marka ómaga af Helga-
staðahreppi, heldur verður hann að vera með öllu sjálfráður í því, hvern ómaga hann tekur, en þar sem hinn stefndi eigi hefir sýnt, að hann hafi haldið nokkurn 3 marka kristfjárómaga, síðan hann kom að brauðinu, verða fátækraforstjórnir þar í hreppnum að vera réttbærir og næstir til að skerast

í það, að presturinn gegni þessari skyldu sinni sem og til að ráðstafa fénu frá prestinum fátækum til framfæris samkvæmt máldögunum, úr því hann sjálfur ekki hefir gjört það.

Af öllum fyrr téðum ástæðum ber að dæma hinn stefnda skyldan til að lúka til Helgustaðahrepps fátækra sjóðs fyrir hvert fardagaár frá 1867, þá er hann fyrst kom til Grenjaðarstaðar prestakalls og til fardaga 1874 144 álnir á landsvísu eða í peningum eftir hvers árs verðlagsskrár meðalverði allra meðalverða; þar á móti virðist eftir ásigkomulagi máls þessa eigi næg ástæða til að taka kröfu áfrýjandanna um vöxtu af fé þessu, eins og hún liggur fyrir, til greina. Málskostnaður fyrir báðum réttum virðist eftir málavöxtum eiga að falla niður. Laun þau, er málsfærslumönnum málspartanna eru dæmd við undirréttinn samþykkjast. Svo ber og svaramanni áfrýjandanna við yfirdóminn, er skipaður hefir verið að flytja málið með gjafsókn, 10 rd. fyrir flutning þess úr opinberum sjóði.

Meðferð málsins í héraði hefir í gjafsóknarmáli sem þessu verið nokkuð seinfær, án þess þó virðist ástæða til að láta það varða ábyrgð. Fyrir yfirdóminum hefir flutningur málsins verið forsvaranlegur.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn stefndi Magnús Jónsson, prestur til Grenjaðarstaðar, á að greiða til fátækra sjóðs Helgustaðahrepps fyrir fardagaárin 1867–1874 árlega 144 – hundrað fjörutýgi og fjórar álnir – á landsvísu eða í peningum eftir hvers árs verðlagsskrár meðalverði allra meðalverða. Að öðru leyti frávísað yfirdómsstefnunni. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður. Í málsfærslulaun til svaramanna málspartanna við

undirréttinn, hreppstjóranna Einars Ásmundssonar og Jóns Sigurðssonar, greiðist 8 rd. til hvors um sig og til svaramanns áfrýjandanna við yfirdóminn, málaflutningsmanns Páls Melsteds 10 rd., allt úr opinberum sjóði.

Dóminum ber að fullnægja innan 8 vikna frá lögbirtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 1. júní

dómur

í málinu nr. 27/1873: Hreppstjórinn í Hraunhrepp
gegn
hreppstjóranum í Borgarhrepp.

Með stefnu dagsettri 19. desembermán. f. á. hefir sveitarstjórnin í Hraunhrepp að fenginni gjafsókn áfrýjað til yfirdómsins skiptum á dánarbúi Ólafs Sigurðssonar á Rafnkelsstöðum, leiddum til lykta 30. júní f. á. af skiptaréttinum í Mýra og Borgarfjarðarsýslu, og sér í lagi úrskurði skiptaréttarins, upp kveðnum sama dag, um að krafa sú, er Guðríður Árnadóttir hafði lýst í búinu, að upphæð 157 rd. 48 sk., gæti ekki tekizt til greina. Hefir áfrýjandinn krafizt, principaliter: að téður skiptaréttarúrskurður verði ex officio dæmdur ómerkur og þar á byggður skiptagjörningur hið sama, en skiptunum heimvísað til nýrrar og löglegri meðferðar, en til vara: að hin áfrýjuðu skipti verði felld úr gildi, en að standa skuli við það útlag upp í skuldakröfu Guðríðar Árnadóttur, sem gjörðist innan skiptaréttarins í búi Ólafs Sigurðssonar 10. október 1871. Hinn stefndi, sveitarstjórnin í Borgar-

hrepp, sem einnig hefir fengið gjafsókn hér fyrir réttinum, hefir aftur á móti krafizt, að hinn áfrýjaði skiptaréttarúrskurður og þar á byggð skipti verði staðfest, og að hreppstjórar Hraunhrepps verði skyldaðir til að svara af þeim 102 rd. 4½ sk., sem Borgarhreppi eru útlagðir, rentu 4% frá skiptadegi.

Áfrýjandinn hefir byggt ómerkingarkröfu sína í fyrsta lagi á því, að skiptarétturinn hafi ekki reynt að koma sátt á milli málspartanna, en þá ástæðu vantar alla lagaheimild, því skiptaráðandanum er hvergi í löggjöfinni boðið að reyna sætt um kröfur í dánar- og þrotabúum (smbr. tilsk. 10. júlí 1795 19. gr. b og tilsk. 20. jan. 1797 10 gr. b), en hins vegar ber skiptagjörningurinn með sér, að málspartarnir hafi ekki getað komið sér saman um neinn samning fyrir skiptaréttinum. Hin önnur ástæða áfrýjandans fyrir ómerkingarkröfu hans er sú, að á skiptafundi 16. apríl f. á. var áfrýjandanum veittur 8 vikna frestur til að útvega betri upplýsingar til að sanna kröfu Guðríðar Árnadóttur, en þegar svo næsti skiptafundur var haldinn 30. júní næst á eftir, mætti hvorki áfrýjandinn né hinn stefndi, og felldi skiptarétturinn þá úrskurð um téða skuldakröfu, án þess að hún væri með berum orðum lögð undir úrskurð né tekin upp til úrskurðar. Yfirdómurinn fær samt ekki séð, að þessi aðferð skiptaréttarins geti orsakað, að skiptin eigi að dæmast ómerk, því úr því áfrýjandinn ekki var búinn að koma fram með þær nákvæmari upplýsingar til styrkingar kröfu sinni, sem hann hafði fengið 8 vikna frest til að útvega, áður en fresturinn var liðinn, þá var ekkert tilefni fyrir skiptaráðandann til að halda fleiri skiptafundi út af téðri kröfu, heldur var það nægilegt, eins og hér átti sér stað, að skiptarétturinn, um leið og hann lauk skiptunum, felldi úrskurð um, hvort krafan yrði tekin til

greina eður ekki, en til þess þurfti ekki, að hún formlega væri lögð undir úrskurð eða tekin upp til úrskurðar; heimildin og skyldan fyrir skiptaréttinn til að úrskurða um gildi kröfunnar var fólgin í því, að henni hafði verið lýst fyrir skiptaréttinum, en verið mótmælt af öðrum skuldaheimtumanni. Hin þriðja ástæða áfrýjandans fyrir kröfu sinni um, að skiptin verði dæmd ómerk, sem er sú, að skiptaráðandinn hafi vanrækt skyldu sína að leiðbeina málspörtunum, er að réttarins áliti ekki á neinum rökum byggð, enda hefir hún ekkert við að styðjast in actis.

Þar eð aðalkrafa áfrýjandans þannig ekki verður tekin til greina, ber að dæma málið í aðalefni þess, og skal þess þá fyrir fram getið, að þar sem enginn erfingjanna en aðeins einum skuldaheimtumanni búsins hefir verið stefnt í áfrýjunarstefnunni, getur hér einungis komið til álita, hvort krafa Guðríðar Árnadóttur eigi að takast til greina gagnvart kröfu sveitarstjórnarinnar í Borgarhrepp eður eigi. Krafa Guðríðar Árnadóttur, er virðist hafa dáið 1873, er svo undir komin, að hún var vinnuhjú Ólafs sáluga Sigurðssonar á Rafnkelsstöðum í 21 ár, þangað til hún, eftir sem stefndi segir, árið 1857 fór að Stórahrauni; árið 1862 var byrjað að leggja henni af sveit í Hraunhrepp, og hélzt það við árlega allt til dauða hennar. Þegar Ólafur Sigurðsson andaðist árið 1871 kom fram skuldakrafa frá Guðríði Árnadóttur í bú hans fyrir kaup í þau 21 ár, sem hún hafði verið vinnuhjú hjá honum, að upphæð 157 rd. 48 sk., en þar sem einn af skuldaheimtumönnum, sveitarstjórnin í Borgarhrepp, mótmælti skuldakröfu þessari, úrskurðaði skiptaráðandinn, að hún yrði ekki tekin til greina. Hið einasta, sem skuldakrafa þessi er byggð á, er sögusögn Guðríðar Árnadóttur um, að hún ekkert kaup hafi fengið í öll þau ár, sem hún var hjá

Ólafi, nema lítið eitt af fatnaði, en að svo hafi verið um samið milli hennar og Ólafs, að hún skyldi fylgja fé hans. Yfirdómurinn verður nú að vera skiptaréttinum samdóma um, að þessi sögusögn Guðríðar, sem ekki hefir neinar ýtarlegri upplýsingar við að styðjast, ekki verði tekin til greina, sem nægilegur og löglegur grundvöllur fyrir kröfu hennar, og það því síður, sem það virðist næsta ósennilegt, að skuldakrafan hefði verið látin liggja í þagnargildi í 14 ár, ef hún hefði verið á rökum byggð, og sér í lagi, að sveitarstjórnin í Hraunhrepp hefði umtölulaust í 10 ár lagt Guðríði af sveit, ef svo hefði verið um samið milli hennar og Ólafs Sigurðssonar, að hún ætti að fylgja fé Ólafs. Samkvæmt þessu ber að staðfesta hinn áfrýjaða skiptaréttarúrskurð og skiptaréttargjörninginn, að því leyti sem honum er áfrýjað. Málsfærslulaun hins skipaða talsmanns hins stefnda, sem ákveðast til 10 rd., borgist honum úr opinberum sjóði.

Flutningur málsins fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt-ur.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn áfrýjaði skiptaréttarúrskurður og skiptagjörningur, að því leyti sem honum er áfrýjað, á óraskaður að standa. Hinum skipaða talsmanni hins stefnda, Páli málaflutningsmanni Melsted, bera 10 rd. í málsfærslulaun, er lúkist honum úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 1. júní

dómur

í málinu nr. 4/1874: Valgerður Ólafsdóttir

gegn

Sigurði Einarssyni.

Með stefnu dagsettri 14. marzmán. þ. á. hefir Valgerður Ólafsdóttir í Ráðagerði áfrýjað til yfirdómsins dómi, kveðnum upp fyrir aukarétti Gullbringu- og Kjósarsýslu 20. septbr. f. á., er skyldar Valgerði til að greiða Sigurði Einarssyni í Bollagarðakoti skaðabætur eftir óvilhallra manna mati fyrir tjón það, er hann hefir beðið af því, að Ásmundur vinnumaður Valgerðar yfirgaf skiprúm sitt hjá Sigurði, þó þannig, að bæturnar ekki fari fram yfir 100 rd. Hefir áfrýjandinn krafizt hér fyrir réttinum, að annað hvort verði undirréttarins dómur dæmdur ómerkur eða honum verði þannig breytt, að hún verði frídæmd fyrir kærum og kröfum hins stefnda, Sigurðar Einarssonar, og hann dæmdur til að greiða henni málskostnað fyrir báðum réttum skaðlaust, eða með einhverju nægilegu eftir réttarins mati; hinn stefndi hefir aftur á móti krafizt, að undirréttarins dómur verði staðfestur, og áfrýjandinn verði dæmdur til að borga sér málskostnað með 20 rd.

Þess ber fyrir fram að geta, að þar sem áfrýjandinn ekki hefir tilgreint neina ástæðu fyrir kröfu sinni um, að undirréttardómurinn verði dæmdur ómerkur, þá getur hún eigi komið til greina. Að því er þar næst snertir aðalefni málsins, þá eru tildrög þess svo vaxin, að áfrýjandinn hafði ráðið vinnumann sinn til að róa vetrarvertíðina 1873 hjá hinum stefnda, en skömmu fyrir miðjan aprílmánuð s. á. bar svo

til, að hinn stefndi einn dag reri skipi sínu með skipshöfn föður síns til að bjarga netum hans, sem ekki hafði verið vitjað um nokkra undanfarna daga, en skipshöfn sjálfs hans sat þá í landi; þetta mislíkaði áfrýjandanum, og reri vinnumaður hennar ekki úr því hjá stefnda það sem eftir var vertíðarinnar. Hinn stefndi hefir leitt tvö vitni, sem hafa borið, að vinnumaður áfrýjandans, daginn eftir að hinn stefndi vitjaði um net föður síns, hafi borið burtu skinnklæði sín, án þess að láta stefnda vita af því; hafi stefndi þá á þriðja degi farið til áfrýjandans til að spyrja hana, hvort hún tæki vinnumann sinn alveg burt úr skiprúminu, og hafi hún þá svarað, að vinnumaður sinn skyldi ekki með sínum vilja koma aftur í skiprúmið, áður en orð nokkur, sem viðhöfð hefðu verið út af því, væru aftur tekin. Hins vegar hefir áfrýjandinn leitt tvö vitni að því, að hún, þegar stefndi talaði við hana um skipráðningu vinnumanns hennar, hafi sagt, að það stæði allt frá sinni hendi, en stefndi yrði að taka aftur það sem hann hefði sagt ósatt upp á sig, og hefir annað vitnið þar að auki borið, að áfrýjandinn hafi þá spurt stefnda, hvort hún ekki mætti láta vinnumann sinn róa hjá öðrum formanni daginn eftir, og hafi stefndi þá svarað, að hún mætti láta hann róa, hvar sem hún vildi. Að vísu hefir stefndi hreyft mótmælum gegn því, að vitnisburður hins síðarnefnda vitnis verði tekinn gildur, af því að sér hafi ekki verið stefnt til að vera viðstaddur, þegar hann staðfesti vitnisburð sinn með eiði fyrir aukarétti Rangárvallasýslu, en þar sem hinum stefnda var settur maður til að gæta réttar hans við vitnaleiðsluna, og þingsvitninu ekki hefir sérstaklega verið áfrýjað til ómerkingar, verður það ekki álitnið ógilt fyrir þessa sök.

Með því að vitnisburðir þeir, sem þannig eru fram komnir

af málspartanna hálfu, verða hvorir um sig að álítast jafn gildir, en þeir fara í gagnstæða átt hvorir við aðra, verður ekki álitíð, að hinn stefndi hafi fært fullgilda sönnun fyrir því, að áfrýjandinn hafi tekið vinnumann sinn úr skiprúminu gegn vilja hins stefnda, einkum þar sem það er in confesso milli málspartanna, að stefndi hafi aldrei kallað vinnumann áfrýjandans til róðrar eftir viðtal þeirra, sem þó er siður formanna, eins og það einnig hlýtur að veikja málstað hins stefnda, að hann bæði í sáttakærunni og sóknarskjali sínu fyrir undirréttnum hefir borið fram, að hann hafi orðið að láta skip sitt standa uppi, eftir að vinnumaður áfrýjandans hætti að róa hjá honum, en áfrýjandinn hefir þar á móti sannað, að hann hafi róið skipi sínu eins eftir sem áður. Af framan greindum ástæðum ber að dæma áfrýjandann sýkna af kærnum og kröfum hins stefnda í þessu máli, og virðist málskostnaður fyrir báðum réttum eftir málavöxtum eiga að falla niður.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjandinn Valgerður Ólafsdóttir á af kærnum og kröfum hins stefnda Sigurðar Einarssonar í máli þessu sýkn að vera. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 15. júní

dómur

í málinu nr. 24/1873: Stafafellskirkja og Hallur Pálsson
gegn
eigendum Uppsala og Smirlabjarga.

Með landsyfirréttarstefnu, dagsettri 30. septbr. f. á. og að fenginni uppreisn og gjafsókn, áfrýjar presturinn Bjarni Sveinsson vegna lénskirkju sinnar, Stafafellskirkju, sem eiganda að tveim þriðjungum jarðarinnar Skálafells, og bóndinn Hallur Pálsson, sem eigandi eins þriðjungs í téðri jörðu, dómi gengnum í Skaptafellssýslu 3. júní 1871, er dæmir nefndri jörðu Skálafelli í Eystri-Skaptafellssýslu rekafjöru frá Borgarhafnarfjöru að Uppsala og Smirlabjarga sameiginlegum landamerkjum, sem séu stefnulína úr þúfu á austanverðum Báshólum í austanverðan Hamarinn fyrir vestan Smirlabjargatún, en að öðru leyti eigi eigendur síðarnefndra jarða, hvað fjöruréttindi snertir, fyrir kröfum sækjanda í sökinni sýknir að vera.

Það er auðsært af skjölum málsins, einkum klögununum til sáttanefndarinnar, að eigandi jarðarinnar Uppsala er ekkja Guðrún Bjarnadóttir, en eigendur Smirlabjarga Páll og Jón Benidiktssynir, Einar Þorleifsson og Sigríður Rafnkelsdóttir; eigandi Uppsala er því annar en eigendur Smirlabjarga; eins er fjaran fyrir Uppsala landi allt önnur fjara, en fjaran fyrir Smirlabjarga landi og á ekkert skylt við hana, nema hvað önnur þeirra byrjar, þar sem hin endar. Hér er því auðsjáanlega slengt saman tveim málum, sem ekkert eiga skylt hvort við annað; annað er mál gegn eiganda jarðarinnar Uppsala, út af fjöru fyrir hennar landi, hitt er mál

gegn eigendum jarðarinnar Smirlabjarga út af fjöru þeirrar jarðar. Sökum þessa verður samkvæmt kongsbréfi 3. janúar 1755 ex officio að dæma áminnztan dóm ómerkan og að vísa málinu frá héraðsréttinum. Málskostnaður virðist eftir kringumstæðunum eiga að falla niður. Málsfærslulaun til svaramanna málspartanna, er báðir hafa fengið gjafsókn fyrir yfirdóminum, ákveðast til 10 rd. til hvors og borgist úr opinberum sjóði.

Málsmeðferðin fyrir undirréttnum og flutningur þess fyrir yfirdóminum hefir verið lögmætt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á ómerkur að vera og vísast málinu frá undirréttnum. Svaramönnum málspartanna fyrir yfirdóminum, málaflutningsmönnunum Páli Melsted og Jóni Guðmundssyni bera 10 rd. hvorum í málsfærslulaun, er borgist þeim úr opinberum sjóði. Málskostnaður fyrir báðum réttum falli niður.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 27. júlí

dómur

í málinu nr. 8/1874: Jón og Símon Þorkelssynir
gegn

Einari Jónssyni.

Mál þetta er svo vaxið, að veturinn 1873 rak tvö tré á Gamlaahrauni, annað kantað $5\frac{1}{2}$ alin á lengd og $\frac{1}{2}$ alin á kant, en hitt ókantað 7 ál. á lengd; tré þessi fluttu síðan ábú-

endurnir þar, Jón og Símon Þorkelssynir, er eiga Gamla-hraunið, heim til sín, en 11. júlí í fyrra sumar, kom þangað Einar borgari Jónsson á Skúpstöðum með fjölda manna og tók trén með valdi og í banni þeirra og flutti heim með sér; út af þessu tiltæki kölluðu þeir Þorkelssynir Einar fyrir sátta-nefnd, og er þar eigi gekk saman milli þeirra, höfðuðu þeir mál gegn honum til að fá trén aftur, og bönnuðu honum jafn-framt að fénýta þau, fyrr en dómur væri fallinn í málinu; en með dómi gengnum 20. marzmán. í vetur er leið, að Kiðja bergi í Grímsnesi, var Einar dæmdur sýkn af kærum sækj-andanna, og málskostnaður látinn falla niður. Þessum dómi hafa nú þeir bræður Þorkelssynir stefnt fyrir yfirdóminn með þeirri réttarkröfu, að Einar verði skyldaður undir daglega sekt að flytja aftur heim til þeirra, þeim með öllu fyrirhafn-arlaust og kostnaðarlaust, bæði hin nefndu tré, og jafnframt að greiða hæfilegar bætur til fátækra fyrir yfiringang þann, er hann hafði sýnt þeim; og loksins til að borga þeim máls kostnað fyrir báðum réttum með 40 rd. r. m. Þar á móti hefir Einar hvorki mætt né látið mæta fyrir yfirdóminum og ber því að dæma málið samkvæmt L. 1–4–30, tilsk. 3. júní 1796 2. gr. og tilsk. 15. ágúst 1832 8. gr. eftir hinum fram-lögðu skjölum og skilríkjum.

Undirdómarinn hefir byggt ástæður sínar fyrir sýknu hins stefnda á því, að hann eigi væri réttur málsaðili, en hefði þó haft góða og gilda heimild til að taka og hagnýta sér hin áminnztu tré, þar sem hann hafði framlagt skjal nokkurt frá eiganda jarðarinnar Stórahrauns, er fól honum í hendur eða heimilaði honum að taka trén, er rekið höfðu á Stórahrauns rekamarki. Að vísu sést það á málinu, að það mun vera þræta millum eigenda Stórahrauns og eigenda Gamlahrauns um það, hvorum þeirra beri rekinn fyrir Gamlahrauns landi,

en það atriði liggur fyrir utan þetta mál, og getur því hér enginn dómur gengið um það spursmál; en með því hins vegar engin þræta er um það, að trén hafi rekið á Gamlahrauns fjöru og lögin (Rekab. 1. kap.) segja, að hver maður eigi allan reka fyrir landi sínu nema með lögum sé frá komið, en engin þau skjöl liggja fyrir í málinu, er sýni, að rekinn fyrir Gamlahrauns landi sé orðinn aðgreindur frá landeigninni, eða heyri undir Stórahraun, þá verður eigi séð að hinn stefndi hafi haft nokkra heimild til að taka trén af áfrýjendunum án dóms og laga, og verður hann því að vera skyldur til undir daglega sekt, er ákveðst til 1 rd., að skila áfrýjendunum aftur trjánum, svo ber honum og fyrir yfirgang þann og gjörræði, er hann sýndi áfrýjendunum að greiða samkv. sakalaganna 117. og 31. gr. 10 rd. sekt til landssjóðsins og lúka áfrýjendunum 40 rd. í málskostnað fyrir báðum réttum.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn stefndi Einar borgari Jónsson á að skila aftur áfrýjendunum, Jóni og Símoni Þorkelssonum, hinum umþráttuðu trjám, að viðlagðri 1 rd. sekt fyrir hvern þann dag, er hann óhlýðnast dóminum. Svo ber honum og að greiða 10 rd. sekt til landssjóðsins og til áfrýjendanna 40 rd. í málskostnað fyrir báðum réttum.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 27. júlí

dómur

í málinu nr. 28/1873: Helgi Sigurðsson

gegn

Ragnheiði Eggertsdóttur.

Með stefnu dagsettri 18. desbr. f. á. hefir Helgi Sigurðsson, sóknarprestur að Setbergi, áfrýjað til yfirdómsins úrskurði skiptaréttarins í Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu 12. apríl s. á. og þar á byggðum skiptum 14. ágúst næst á eftir á dánarbúi Sigurðar dannebrogsmanns Helgasonar, er dó á Setbergi 3. október 1870. Með téðum úrskurði er svo ákveðið, að áfrýjandanum skuli útleggjast fjórðungur úr nefndu dánarbúi sem arfur samkvæmt 22. gr. í tilsk. 25. septbr. 1850, en að kröfur hans um gildi gjafabréfs 2. maí 1869 með áteiknun 12. desbr. s. á. verði að öðru leyti ekki teknar til greina, né heldur krafa hans um borgun fyrir ellistyrk veittan nefndum Sigurði Helgasyni, eins og hins vegar krafa ekkjunnar Ragnheiðar Eggertsdóttur um, að búið greiði henni framfærisstyrk, ekki heldur verði tekin til greina. Hefir áfrýjandinn nú krafizt hér fyrir réttinum, principaliter: að fyrr nefndur skiptaréttarúrskurður verði felldur úr gildi, og að eignarráðstöfun Sigurðar sál. Helgasonar 2. maí og 12. desbr. 1869 verði látin óröskuð standa, subsidialiter: að skiptagjörningur 14. ágúst f. á. á dánarbúi Sigurðar Helgasonar verði dæmdur ómerkur og skiptaráðandinn skyldaður til að setja búið í sama ástand, sem það var fyrir skiptin og skipta því að nýju á kostnað sinn. Talsmaður hinnar stefndu, ekkjunnar Ragnheiðar Eggertsdóttur, sem fengið hefir gjafsókn fyrir yfirdóminum, hefir hins vegar krafizt, að aðal-

krafa áfrýjandans ekki verði tekin til greina, en að öðru leyti er réttarkrafa hans samkvæm varakröfu áfrýjandans.

Skjöl málsins bera með sér, að Sigurður dannebrogismaður Helgason giftist í annað sinn 3. nóvbr. 1849 ekkjunni Ragnheiði Eggertsdóttur, og að þau slitu sambúð sinni árið 1857, án þess að skilja að lögum eða að skipta búi sínu með sér, en við giftinguna höfðu þau ákveðið helminga fjárlag með sér; fór Sigurður Helgason þá til sonar síns síra Helga á Setbergi (þá á Jörfa), og var hjá honum til dauðadags. Árið áður en Sigurður dó, gjörði hann 2. maí 1869 þá ráðstöfun eigna sinna, að hann gaf síra Helga syni sínum allar eigur sínar að sér liðnum, og 12. desbr. s. á. ritaði hann á þetta gjafabréf, því til skýringar, að hann með því hefði gefið og afhent Helga syni sínum til fullrar eignar og umráða allar eigur sínar og áskildi sér að eins að njóta af öllum arði eigna þessara eða öðrum eignum síra Helga þess, sem hann með þyrfti sér til framfæris. Samkvæmt þessu gjafabréfi áleit áfrýjandinn sig réttan eiganda að öllum eftirlátnum fjármunum Sigurðar föður síns, en með því að ekkja Sigurðar mótmælti gildi gjafabréfsins og krafðist helmings búsins sem eignar sinnar, og þar að auki þess arfahluta, er henni sem ekkju hans bæri að lögum (tilsk. 25. sept. 1850), var búið tekið til skiptameðferðar. Kom áfrýjandinn þá fram principaliter með þá kröfu, að búið væri framselt sér sem réttum eiganda samkvæmt gjafabréfinu, og til vara, að fjármunir búsins yrðu lagðir sér út sem borgun upp í 1673 rdl., er hann hefði lagt fram föður sínum til framfæris, en, eins og áður er sagt, felldi skiptaráðandinn þann úrskurð, að gjafabréfið yrði að skoðast sem dánargjöf, og gildi þess að metast eftir 22. og 15. gr. í tilsk. 25. septbr. 1850, og hvað framfæris styrk þann snerti, er áfrýjandinn krafðist sér útlagðan, þá

væru ekki nægar sannanir fram komnar fyrir þessari kröfu, svo að hún yrði tekin til greina gegn mótmælum ekkjunnar.

Yfirdómurinn verður nú að vera á sama máli og skiptaráðandinn um það, að eignarráðstöfun Sigurðar Helgasonar 2. maí og 12. desbr. 1869 verði ekki skoðuð sem fullkomnuð gjöf í lifandi lífi, þar sem hann hafði áskilið sér að njóta arðsins af eignum sínum meðan hann lifði, og geti því ekki svipt ekkju hans rétti hennar til helmings búsins sem sinnar eignar og til arfs eftir hann samkvæmt 15. gr. tilsk. 25. septbr. 1850, og eins verður yfirdómurinn að vera skiptaráðandanum samdóma um það, að krafa áfrýjandans um endurgjald fyrir framfærisstyrk sé ekki nægilega upplýst, enda hefir þeirri kröfu ekki verið fylgt fram hér fyrir réttinum. Hinn áfrýjaða skiptaréttarúrskurð ber því að staðfesta að því leyti sem honum er áfrýjað; en að því er snertir skiptagjörninginn sjálfan, þá hefir skiptaráðandinn í fyrsta lagi ekki lagt áfrýjandanum út fjórðungsgjöf þá, er hann hafði úrskurðað að honum bæri úr búinu; í öðru lagi hefir ekki skiptagjörningurinn inni að halda neitt skilríki fyrir því, hvort hin stefnda ekkja hafi ekki í sínum vörzlum fjármuni, tilheyrandi búinu, er þá hefðu átt að takast með inn undir skiptin, og loks hefir arður sá af fasteignum búsins, sem fallið hefir til frá dánardegi Sigurðar Helgasonar og þangað til skiptin fóru fram, ekki verið tekinn með meðal tekna búsins. Þessir gallar á hinum áfrýjaða skiptagjörningi eru svo verulegir, að það verður ekki komizt hjá að dæma hann ómerkan og að skylda skiptaráðandann til að taka búið til nýrra og löglegri skipta. Málskostnaður virðist eftir málavöxtum eiga að falla niður og laun hins skipaða talsmanns hinnar stefndu, sem ákveðast til 10 rdl., að borgast úr opinberum sjóði.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn áfrýjaði skiptaréttarúrskurður á óraskaður að standa, en hinn áfrýjaði skiptagjörningur ómerkur að vera, og ber skiptaréttinum að setja búið í sama ástand og það var fyrir þann 14. ágúst f. á. og síðan að taka það til nýrra og löglegrí skipta. Málskostnaður falli niður. Hinum skipaða talsmanni hinnar stefndu, Páli málaflutningsmanni Melsted, bera 10 rdl. í málsfærslulaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 31. ágúst

dómur

í málinu nr. 11/1874: Réttvísín

gegn

Jóni Gíslasyni.

(Hæstaréttardómur bls. 335)

Mál þetta er þannig vaxið, að í fyrra vor, um það leyti er lömb voru mörkuð, var hinn ákærði, Jón Gíslason, bóndi í Fremra-Hundadal í Dalasýslu í ferðalögum og laus við heimili sitt, og bað því vinnumann sinn að marka fyrir sig lömb sín, en hann bað aftur sambýlismann Jóns, Pétur Brandsson, að marka þau, og markaði Pétur þau flestöll; en nokkur þeirra þó annar sambýlismaður Jóns, Halldór Þorgilsson. Aftur seinna, er lömbin voru gelt, og eins þar eftir, þegar borið var lýsi í þau, áður en þau voru rekin á fjall, gætti Jón að marki á þeim, og hreinsaði upp markið á sumum þeirra; á einu lambinu var markið svo illa gjört, að Jóni og Pétri kom saman um að marka það undir mark bónda

nokkurs þar í sveitinni. Um haustið, er lömb komu af fjalli, tók Jón aftur til að skýra upp markið á nokkrum lömbunum, fann hann þá og 4 lömb, er voru með laukréttu marki hans á vinstra eyra, en á þrem þeirra var ekkert mark á hægri eyranu; en á hinu fjórða var hægri eyrað mýétið ofan til miðs, en lítil hvílt ofan í eyrað. Mark ákærða er sýlt bæði eyru og tveir bitar framan vinstra. Hann tók nú öll þessi fjögur lömb og markaði sýlingu á hægri eyrað á þeim, því eftir því sem hann hefir frá skýrt, hugsaði hann, að gleymzt hefði um vorið að marka sýlinguna. Þetta gjörði hann allt í fleiri manna viðurvist og án þess að fara í neina launkofa með það. – Þegar nú ákærði var búinn að þessu, og seinna fór að telja lömb sín, fann hann, að þau voru orðin fleiri en að hann gæti átt þau öll; á þessu hafði hann orð við heimilisfólk sitt og aðra út í frá, og taldist honum sem hann væri búinn að heimta 3 lömbum of margt. Hann hugsaði því, að einhver mundi eiga sammerkt við sig, og fór að grennslast eftir því á fleirum stöðum, hver það mundi vera, eins og hann loks gat uppgötvað, að bóndinn Ögmundur á Fjarðahorni í Hrútafirði átti heilt hægri en sýlt vinstra og tvo bita framan undir. Ákærða hafði minnt, að hann hefði um vorið rekið 45 lömb á fjall, og eftir því hefði hann átt að hafa ofheimt 3 lömb, því lömbin voru alls orðin 48; en hann sannfærðist nú af heimilisfólki sínu um það, að hann hefði aðeins rekið 44 lömb á fjall, svo að lömbin sem hann ekki átti, voru 4. Ákærði tók sér þegar ferð á hendur til Ögmundar og skýrði honum frá allri sögunni, nema hvað hann sagði honum, að lömbin, er hann hefði markað undir mark sitt, eða markað sýlingu á hægri eyrað, hefðu verið 3, og setti Ögmundi sjálfðæmi, hvernig hann skyldi bæta honum þetta; varð það þá út úr, að ákærði skyldi senda Ögmundi þrjú lömb, en að skilnaði tók Jón upp

hjá sér specíu og tróð henni uppá Ögmund, og sagði, að það væri í þakklætisskyni fyrir það, hve mannúðlega honum hefði farizt við sig. Ögmundur sagði honum þá, að hann skyldi aðeins senda sér 2 lömb; ákærði svaraði, að hann sæi, hvað lömbin yrðu mörg; fór Jón síðan heim til sín og sendi þegar 3 lömb af stað til Ögmundar, en á leiðinni stöðvaði hreppstjórinn lömbin, og skýrði sýslumanni frá þessari ískyggilegu soramerkingu ákærða. Sýslumaður fór þegar að rannsaka málið, bað ákærði þá vinnumann sinn að bera, að lömbin, er hann hefði markað undir mark sitt, en aðrir hefðu átt, hefðu aðeins verið 3, og þetta bar vinnumaðurinn í fyrstu, en breytti aftur seinna af sjálfsdáðum þeim framburði sínum, áður en hann staðfesti hann með eiði. Fyrir þetta var nú sakamál höfðað gegn ákærða, bæði fyrir þjófnað og fyrir það að hann hefði fengið vinnumann sinn til að bera falskan vitnisburð fyrir rétti; eins var sakamál höfðað gegn vinnumanninum fyrir það, að hann hefði borið falskan vitnisburð fyrir rétti. En áður en dómur féll í málinu, dó vinnumaðurinn, svo málinu var sleppt, hvað hann snerti, en yfir ákærða Jóni Gíslasyni var af sýslumanninum í Dalasýslu 28. júlí f. á. kveðinn upp svo látandi dómur, að hann skyldi hýðast 20 vandarhöggum fyrir að hafa fengið vinnumann sinn til að bera falskan vitnisburð, en að öðru leyti vera sýkn af réttvísinnar ákærum í málinu; svo skyldi hann og greiða allan af málinu löglega leiðandi kostnað og þar á meðal 4 rd. til svaramanns síns.

Þegar nú gætt er að því, hvernig til hefir gengið með soramerkingu áminnztra 4 lamba, þá virðist allt lúta að því, að ákærði engan veginn hafi ætlað að draga sér þau, eftir að hann var orðinn þess áskynja, að hann átti þau ekki, og þó hann segði Ögmundi, að hann aðeins hefði soramerkt 3

lömb hans, þá ætlaði hann þar fyrir eigi að draga sér fjórða lambið, heldur borgaði honum það fullu verði; að hann sagði honum skakkt um lambatöluna, kveðst hann hafa gjört til að komast ekki í missögli við sjálfan sig, af því hann áður hafði sagt öðrum, að lömbin væru ekki nema 3, þar hann í fyrstu stóð í þeirri meiningu, og er engin ástæða til að véfengja þessa hans sögusögn. Ákærða ber því að dæma sýknan fyrir því að hafa gjört sig sekan í þjófnaði með áminnztum gjörðum sínum.

Að því leyti hitt kæruatriðið snertir, að hann hafi fengið vinnumann sinn til að bera falskan vitnisburð fyrir rétti, þá virðist eftir því sem á stóð, og áður hefir verið skýrt frá, sem honum samkvæmt hegningarlögunum 25. júní 1869 148. og 53. gr. eigi verði hegnt fyrir þetta, og ber því að dæma hann einnig sýknan fyrir þessari ákæru; þó ber honum að borga málskostnað fyrir báðum réttum, þar á meðal laun til talsmanns síns í héraði, sem ákveðin eru í undirréttdóminum og til sóknara og svaramanns við yfirdóminn 6 rd. til hvors.

Meðferð málsins í héraði og sókn og vörn þess fyrir yfirdóminum hefir verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn ákærði Jón Gíslason á fyrir sóknarans ákærum í máli þessu sýkn að vera. Þó ber honum að borga allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til svaramanns síns í héraði, Helga Johnsonar, 4 rd., og til sóknar- og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Páls Melsteds og Jóns Guðmundssonar 6 rd. til hvors í málsfærslulaun.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 31. ágúst

dómur

í málinu nr. 14/1874: Réttvísinn

gegn

Jóni Jónssyni.

Í máli þessu, hvar í Jón Jónsson frá Odda í Norðurmúlasýslu er með dómi téðrar sýslu 13. nóvbr. 1873 dæmdur fyrir töku á 2 pd. af mislitri haustull til að lúka 5 rd. sekt til landssjóðsins og málskostnaðar útláta, vantar á dómsgjörðirnar vottorð stefnuvottanna um það, að dómurinn hafi verið birtur hinum ákærða, og hvort hann hafi unað við hann eða ekki; eins hefir ekki amtmaður ritað þar á neina stefnu til yfirdómsins; þar á móti hefir undirdómarinn ritað á dómsgjörðirnar, að dómurinn hafi verið birtur ákærða, og hann unað við hann, og hafi dómsgjörðirnar síðan verið sendar amtmanni, en hann hafi aftur skrifað sér 4. apríl þ. á., að hann hefði verið búinn að útbúa dómritið með áfrýjunarstefnu, en það hefði brunnið í eldsvoða á Friðriksgáfu, hefði hann því skipað sér að gefa út nýtt dómrit og rita á það áfrýjunarstefnu til landsyfirréttarins og láta birta hana fyrir dómfellda; og samkvæmt þessari skipun amtmanns hefir undirdómarinn stefnt málinu fyrir yfirdóminn og látið birta þá stefnu fyrir hinum ákærða.

Þar eð nú stefnan til yfirdómsins, eins og hér er sagt, er gefin út af undirdómaranum eftir boði amtmanns, en amtmaður ekki hefir heimild til að fela neinum öðrum þetta embættisverk, leiðir þar af, að stefnan í máli þessu hlýtur að álítast ógild, og þó stefnan hefði verið lögmæt, er birting hennar þó langt frá því að vera það, sjá tilsk. 3. júní 1796

20. gr. og Canc. Circ. 25. janúar 1817, því stefnuvottarnir hafa einungis vottað, að stefnan væri löglega birt, sem þeir ekki eru bærir að dæma um, en af áteiknun þeirra um birtinguna sést ekki, fyrir hverjum eða hvar birtingin hafi farið fram, né heldur hvort þeir nokkurn tíma hafi aflagt stefnu vottaeið og loks vantar innsigli þeirra undir birtingarvottorðið. Af framan töldum ástæðum ber því að frávísa stefnunni í máli þessu.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjunarstefnu undirdómarans fyrir hönd hins opinbera í máli þessu frávísast.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 14. september

dómur

í málinu nr. 9/1874: N. Jørgensen

gegn

W. Askam.

Með stefnu dagsettri 16. júnímán. þ. á. hefir fyrrverandi gestgjafi í Reykjavík N. Jørgensen áfrýjað til yfirdómsins fógetagjörð, er fram fór fyrir fógetarétti Reykjavíkur kaupstaðar 15. s. m.; en með téðri fógetagjörð er áfrýjandanum lögð út með fjárnámi húseignin no. 2 A og B í Aðalstræti hér í bænum, með áhöldum m. m. til fullnustu á sætt milli áfrýjandans og W. Askams, kaupmanns á Færeyjum, fyrir gestarétti Reykjavíkur 24. júlí 1873. Hefir áfrýjandinn krafizt, að hin uppástefnda fógetagjörð verði staðfest,

þannig, að sér verði álitid heimilt að viðhafðri löglegri meðferð að taka sérhvað það, er fógetagjörðin útleggur honum, og að öðru leyti allt það, er af honum sé áður selt rekvísítus, upp í skuld hans til áfrýjandans. Hinn stefndi, fyrr nefndur W. Askam, hefir gagnaáfrýjað téðri fógetagjörð með gagnstefnu 1. júlí þ. á., og með framhaldsgagnstefnu 6. s. m. hefir hann enn fremur áfrýjað fógetagjörð Reykjavíkur fógetaaréttar 4. s. m., með hverri aðaláfrýjandinn er settur inn í framan nefnda eign sem veð til umráða samkvæmt veðsetningu 22. júlí 1872, og hefir gagnáfrýjandinn krafizt, að hinir áfrýjuðu fógetaúrskurðir og fógetagjörðir í heild sinni með tilheyrandi virðingargjörð frá 13. og 15. júní og 4. júlí þ. á. verði ónýttir og úr gildi felldir, og að aðaláfrýjandinn verði dæmdur til að greiða gagnáfrýjandanum 3000–4000 rd. skaðabætur eftir mati réttarins samt allan málskostnað fyrir báðum réttum skaðlaust, eða með einhverju nægilegu.

Maður sá, sem mætt hefir af hendi gagnáfrýjandans fyrir yfirdóminum í máli þessu, er ekki málsfærslumaður við yfirdóminn, en hann hefir lagt fram löggilding útgefna frá skrifstofu landshöfðingjans yfir Íslandi 4. júlí þ. á. og undirskrifaða: „fyrir hönd landshöfðingjans, Jón Jónsson“. Eins og kunnugt er, var landshöfðinginn á embættisferð fyrir norðan land, þegar löggilding þessi var gefin út, en samkvæmt erindisbréfi landshöfðingjans 29. júní 1872 21. grein á jústítíaríus í yfirdóminum að takast á hendur störf landshöfðingjans í fjärvist hans eða forföllum. Löggilding þessi er þannig gefin út af manni, sem ekki hafði myndugleika til að gefa hana út, og verður hún því ekki tekin til greina. Að vísu hefir landshöfðinginn 18. júlí þ. á. ritað á oftnefnda löggilding: „eftir beiðni herra B. Sveinssonar staðfestist að framan ritaða löggilding“; en þess ber að geta, að þessi stað-

festing er rituð á löggildinguna, eftir að búið var að leggja hana fram fyrir réttinum, meðan talsmaður gagnáfrýjandans hafði hana að láni frá réttinum, og þannig ekkert átti með að breyta henni eða láta breyta í neinu. Þar sem nú staðfesting-aráritun þessi enn fremur aldrei hefir verið lögð fram fyrir réttinn, og talsmaður gagnáfrýjandans heldur aldrei hefir getið hennar né skírskotað til hennar hvorki í varnar- og gagnsóknarskjölum sínum eða til bókar, verður hún heldur ekki tekin til greina í þessu máli.

Með því að talsmaður gagnáfrýjandans þannig, eins og áður er sagt, ekki er málsfærslumaður við yfirdóminn, og hann ekki heldur hefir lagt fram lögmæta löggilding til að flytja málið, ber samkvæmt tilskipun 19. ágúst 1735 14. og 15. gr., tilsk. 11. júlí 1800 22. gr. og konungsúrskurði 19. marz 1858 að álíta, sem gagnáfrýjandinn ekki hafi mætt, og þess vegna ex officio að frávísa gagnáfrýjunarstefnum hans, og að staðfesta hina áfrýjuðu fógetagjörð frá 15. júní þ. á. Þar sem aðaláfrýjandinn ekki hefir krafizt málskostnaðar í málsútlistunarskjali sínu, fellur málskostnaður niður.

Því dæmist rétt að vera:

Hin áfrýjaða fógetagjörð frá 15. júní þ. á. á öröskuð að standa. Gagnstefnum gagnáfrýjandans W. Askams vísast frá yfirdóminum. Málskostnaður fellur niður.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 21. september

dómur

í málinu nr. 12/1874: H. Th. A. Thomsen kaupmaður
gegn

Árna Jónssyni og Magnúsi Benidiktssyni á Breiðholti.

Með dómi upp kveðnum fyrir pólitírétti Gullbringu- og Kjósarsýslu 5. júnímán. þ. á. eru þeir Árni Jónsson og Magnús Benidiktsson, bændur á Breiðholti, dæmdir fyrir óheimila laxveiði í Elliðaánum til að lúka 5 rd. sekt hvor til fátækra sjóðs Seltjarnarnesshrepps, og til að borga sækjandanum H. Th. A. Thomsen kaupmanni málskostnað in solidum með 5 rd., en gagnsókn þeirra frávísað. Þessum dómi áfrýjuðu nefndir bændur með stefnu dagsettri 23. júnímán. þ. á. til landsyfirrættarins, og átti stefnan að falla í rétt 13. septbr. 1875, en til að sporna við slíkum drætti á málinu gagnáfrýjaði Thomsen kaupmaður téðum dómi til staðfestingar með yfirdómsstefnu dagsettri 14. júlí þ. á. og féll sú stefna í rétt 7. þ. m. Þar eð nú gagnáfrýjunarstefna þessi er löglega birt bæði hinum stefndu málspörtum og undirdómaranum, sem hefir lýst því yfir, að hann gjöri sig ánægðan með stefnufrest þann, sem hann hefir fengið, og hinir stefndu hvorki hafa mætt né mæta látið eftir stefnunni, ber samkvæmt kröfu gagnáfrýjandans að staðfesta hinn áfrýjaða pólitírættardóm, og að dæma hina stefndu in solidum til að greiða málskostnað fyrir yfirdóminum með 15 rd.

Því dæmist rétt að vera:

Hinn áfrýjaði pólitírættardómur á óraskaður að standa.
Hinir stefndu Árni Jónsson og Magnús Benidiktsson greiði

gagnáfrýjandanum, H. Th. A. Thomsen kaupmanni, 15 rd. í málskostnað fyrir yfirdóminum in solidum.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 5. október

dómur

í málinu nr. 5/1874: Sigurður sýslumaður Sverrisson sem umboðsmaður Strandasýslu jarða

gegn

Ásgeiri sjálfseignarbónda Einarssyni sem eiganda Þingeyra kirkju.

Með landsyfirréttarstefnu frá 28. apríl þ. á., hefir umboðsmaður Strandasýslu umboðsjarða, Sigurður sýslumaður Sverrisson, að fenginni gjafsókn, áfrýjað aukaréttardómi téðrar sýslu, upp kveðnum 8. janúar næst á undan af Lárusi sýslumanni Blöndal sem setudómara, í máli, sem Ásgeir Einarsson sjálfseignarbóndi á Þingeyrum hefur höfðað vegna Þingeyra kirkju, sem hann er eigandi að, til að fá kirkjunni dæmdan fjórðung úr 5 hvölum, sem í júnímánuði 1866 sáust kvíaðir í ísvök fram undan Eyjum, einni af umboðsjörðum Strandasýslu, og voru unnir þar. Við héraðsréttinn fékk hinn stefndi, Ásgeir bóndi Einarsson, dóm fyrir kröfu sinni að því er snertir 4 af hvölunum, en málskostnaður var látinn falla niður. Við landsyfirréttinn hefir hinn stefndi hvorki mætt né látið mæta af sinni hendi og ber því að dæma málið samkvæmt L. 1–4–30, tilsk. 3. júní 1796

2. gr. og tilsk. 15. ágúst 1832 8. gr. eftir hinum framlögðu skjölum og skilríkjum.

Hinn stefndi byggir réttarkröfu sína til fjórðungs úr hvölunum á Sigurðar registri, sem hefir öðlalt konunglega staðfestingu, sömuleiðis á rekaskrá Þingeyra klausturs, lögfestum m. m., svo og á rentukammerbréfi 29. ágúst 1835, að því leyti sem það heimilar Þingeyra kirkju rekaítök Þingeyra klausturs þar vestra, þar á meðal rekaítak á Eyjum, og sérstaklega heldur hinn stefndi því fram, að hvalirnir hafi allir verið rekahvalir. Hins vegar byggir áfrýjandinn réttarkröfu sína um frífinningu fyrst á því, sem segir í Sigurðar registri, að Þingeyra klaustur eigi „að eyjum fjórðung í hval“ (í rekaskrá Þingeyra klausturs stendur „að eyjum inn“), og vill þar með sanna að rekaítak kirkjunnar nái ekki nema að nokkru leyti til reka fyrir landi jarðarinnar Eyja, heldur aðeins að eyjum þeim, er liggja fram undan bænum, og því ekki að því sundi, þar sem hvalirnir voru unnir; en þessa skoðun getur yfirdómurinn ekki aðhyllt, því eftir máli voru hljóta orðin „að eyjum“, ef þau eiga að geta haft nokkra meiningu í sér fólgni, að þýða hið sama og á Eyjum eða fyrir landi jarðarinnar Eyja, því klaustrið átti engan reka á ströndinni fyrir norðan Eyjaland, sem miðað yrði frá, svo að rekamörkin yrðu alveg óákveðin á þann veginn. Yfirdómurinn verður því að vera undirdómaranum samdóma um, að þessi mótbára áfrýjandans verði ekki tekin til greina. Þar sem áfrýjandinn í öðru lagi byggir réttarkröfu sína á því, að hvalirnir hafi ekki verið rekahvalir, þá segir í Jb. Rekabálk II. kap., að rekamaður eigi hvali þá alla, sem kvikir hlaupa á land, nema menn valdi, en að landeigandi eigi hvali þá alla, er fyrir mönnum hlaupa á land; en hér fundust hvalirnir kvíðir í ísvök framundan jörðinni Eyjum, og þar fóru menn að

þeim og járnúðu þá alla, þar sem þeir voru lausir í vökinni, nema hvað einn var lítið eitt fastur á grunni, þegar hann fyrst var járnaður, og það var fyrst eftir að búið var að járna hvalina alla, sem náðust, að þeir hlupu upp á grynningar við eyjarnar, hvar þeir þó aðeins festust lítið eitt, og að þeir voru unnir til fulls. Það virðist því auðsært, að hefði ekki verið farið að hvölunum í vökinni, og þeir verið særðir þar, þá hefðu þeir aldrei náðst, heldur komizt burtu, þegar ísinn litlu síðar leysti í sundur, því orsökina til að hvalirnir urðu unnir til fulls á grynningunum, þar sem þeir aðeins lítið eitt voru fastir, er augsjáanlega sú, að þeir voru orðnir, eins og áfrýjandinn kemst að orði, særðir, eltir og aðkrepptir af manna völdum, enda komst sá eini hvalurinn, sem ekki hafði verið særður, áður en hann kom upp á grynningarnar, á flot aftur og undan. Rétturinn fær því ekki séð, að hér sé um rekahvali að ræða, og þar af leiðir aftur, að hinn stefndi, sem rekamaður, ekki getur átt tilkall til neins hluta úr hvölunum, og að þess vegna ber að dæma áfrýjandann sýknan af kröfum hins stefnda í máli þessu. Málskostnaður virðist eftir málavöxtum eiga að falla niður. Talsmanni áfrýjandans hér við réttinn bera 12. rd. í málsfærslulaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Að því leyti sem mál þetta er gjafsóknarmál vottast, að það hefir verið rekið forsvaranlega í héraði, og að flutningur þess við yfirdóminn hefir verið lögmætur.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjandinn, Sigurður sýslumaður Sverrisson sem umboðsmaður Strandasýslu jarða, á fyrir kærum og kröfum Ásgeirs sjálfseignarbónda Einarssonar sem eiganda Þingeyra kirkju í þessu máli sýkn að vera. Málskostnaður falli niður.

Hinum skipaða talsmanni áfrýjandans Páli málaflutningsmanni Melsted bera 12 rd. í málsfærslulaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 2. nóvember

dómur

í málinu nr. 1/1874: Jóhann Frímann Sigvaldason m. fl.

gegn

hreppstjóranum í Bólstaðarhlíðarhrepp, Sigurði Sigurðssyni á Æsustöðum.

Með stefnu dagsettri 13. febrúarmán. þ. á. hafa bændurnir Guðmundur Jónsson í Mörk, Jónas Jónsson í Hvammi, Jóhann Frímann Sigvaldason í Mjóadal, Eyjólfur Jónsson í Kálfárdal og Stefán Einarsson í Vatnshlíð áfrýjað til landsyfirréttarins dómi, kveðnum upp fyrir pólitírétti Húnavatns-sýslu 16. ágústmán. f. á. í máli, er hreppstjórinn í Bólstaðarhlíðarhrepp, Sigurður Sigurðsson á Æsustöðum, hafði höfðað gegn nefndum bændum útaf því, að þeir ekki höfðu hlýðnast boðum hreppstjórans um fjallskil á Eyvindarstaðahéiði haustið 1872. Með téðum dómi eru áfrýjendurnir hver um sig dæmdir til að greiða 2 rd. til hlutaðeigandi fátækra sjóðs og málskostnað in solidum með 20 rd., og þar að auki er talsmaður áfrýjendanna fyrir undirréttinum, Jóhann Frímann Sigvaldason, dæmdur til að borga 2 rd. sekt til hins íslenzka dómsmálasjóðs og hinum stefnda 3 rd. í kost og tæringu, en að öðru leyti eru áfrýjendurnir dæmdir sýknir af kröfum hins stefnda.

Áfrýjendurnir hafa hér fyrir réttinum fyrst og fremst farið því fram, að undirréttdómurinn verði dæmdur ómerkur og málinu vísað heim aftur í hérað, og hafa þeir byggt þá kröfu sína á því, að undirdómarinn hafi ekki einasta brugðizt þeirri skyldu sinni að leiðbeina þeim, heldur jafnvel fyrirmunað þeim að koma fram með þær upplýsingar og röksemdir, er þeir álitu að gætu styrkt málstað þeirra, og hafa áfrýjendurnir í því efni sér í lagi tekið það fram, er nú skal greina: Við réttarhald í málinu 29. apríl f. á. veitti dómarinn áfrýjendunum frest til 13. maí næst á eftir til að leiða vitni um atriði, er dómarinn sjálfur áleit að gæti haft þýðingu í málinu, og án þess að hinn stefndi mótmælti frestinum; en þegar talsmaður áfrýjendanna síðast nefndan dag mætti með vitni sín fyrir réttinum, mótmælti hinn stefndi, að vitnaleiðslan færi fram, af því að áfrýjendurnir hefðu áður haft nægilegan frest til vitnaleiðslu í málinu, og krafðist, að málið væri dæmt í því ástandi, sem það þá var. Þó að nú dómarinn væri búinn að veita áfrýjendunum hinn umgetna frest, einmitt til þessa augnamiðs, tekur hann málið upp til úrskurðar eða dóms, og 24. júnímán. eða fullum 6 vikum seinna, úrskurðar hann á skrifstofu sinni, að áfrýjendunum skuli veitast sennilegur frestur til hinnar sömu vitnaleiðslu, og 30. s. m. er haldið nýtt réttarhald á öðrum bæ, hvar málspörtunum er birtur þessi úrskurður, og áfrýjendunum veittur viku frestur til oftnefndrar vitnaleiðslu. Þegar talsmaður áfrýjendanna þar næst 7. júlí mætir enn á ný fyrir réttinum með sín tvö vitni, yfirheyrir dómarinn annað vitnið, en neitar að taka það í eið, af því að mótparturinn taki vitnisburð þess gildan án eiðs, og hitt vitnið neitaði dómarinn, að því er virðist ex officio, alveg að yfirheyra, af því það væri óþarfi og til málalengingar. Þennan sama réttardag fékk hinn stefndi viku frest til vitna-

leiðslu og andsvara, og 14. s. m. lét hann yfirheyra tvö vitni og lagði fram alllangt framhaldssóknarskjal; en þegar talsmaður áfrýjendanna biður um frest til að svara því, sem þannig var fram komið af hendi mótpartsins, neitar dómariinn honum um frestinn sem óþarfan og til málalengingar, þar sem málið virtist vera eða mega vera orðið svo ljóst, að uppkveða mætti í því fullnaðardóm, en tekur málið upp til dóms og dæmir talsmann áfrýjendanna, eins og fyrr segir, fyrir óþarfan drátt á málinu orsakaðan við réttarhöldin 13. maí og 7. júlí í 2 rd. sekt og í kost og tæringu til mótpartsins.

Auk þess sem að það, sem áfrýjendurnir þannig hafa tekið fram um meðferð málsins í héraði, virðist gefa nægar ástæður til að dæma hinn áfrýjaða dóm ómerkan, fær yfirdómariinn ekki betur séð en að hér eigi sér stað *cumulatio inepta* samkvæmt konungsbréfum 20. septbr. 1754 og 3. janúar 1755. Af kæruskjali hins stefnda til undirdómarans og af vörn hans hér fyrir réttinum verður ekki betur séð en að hann hafi ætlað til, að málið yrði höfðað sem opinbert pólitímál fyrir óhlýðni gegn yfirvaldsins fyrirskipunum, en dómariinn hefir snúið því upp í privat pólitímál, þó að engin lagaheimild virðist vera til að höfða slíkt mál sem privat pólitímál. Eins og málið þannig er höfðað og rekið, er aðalefni þess það, hvort áfrýjendurnir séu skyldir að leigja menn til gangna og fjallskila á Eyvindarstaðaheiði, þó þeir ekki noti hana til uppreksturs; en hér er ekki um neina skyldu að ræða, er hvíli á áfrýjendunum í sameiningu, heldur aðeins um *sams konar* skyldu, er hvíli á hverjum þeirra fyrir sig, og skylda hvers einstaks þeirra í þessu efni stendur því ekki í neinu slíku innbyrðis (materiel) sambandi við skyldu hinna, sem samkvæmt áður nefndum kónigsbréfum er skilyrði fyrir að höfða málið gegn þeim öllum í sameiningu. Þetta sést

ljósast af réttarkröfum þeim, er hinn stefndi hefir gjört fyrir undirréttnum, sem sé, að áfrýjendurnir verði dæmdir til að borga sveitarsjóðnum fjallskil haustið 1872 eftir óvilhallra manna mati, eða, eftir sem hverjum bar til að leggja, 8 rd. fyrir hvern mann, er vantaði í fyrri, og 5 rd. fyrir hvern mann, er vantaði í seinni göngur, og enn fremur hver um sig í óhlýðnisbætur; því það virðist augljóst, að þó einhver bóndi í sveitinni þyki skyldur að borga sveitarsjóðnum skaðabætur fyrir vanrækt í tilliti til fjallskila, þá er það honum óviðkomandi, þótt sama sé um fleiri bændur í sömu sveitinni; hið einasta sameiginlega er, að þeir allir, en þó sinn í hverju lagi, hafa sýnt vanrækt í tilliti til sams konar skyldu; en slíkt er ekki heimild fyrir málasamsteypu. Þegar því farið er með mál þetta sem einkamál, hljóta að verða úr því eins mörg sérstök mál, eins og þeir eru margir, sem álítast skyldir að gjöra fjallskilin, en forsóma það.

Samkvæmt öllu því, sem að framan er til fært, ber ex officio að dæma hinn áfrýjaða dóm ómerkan, og að vísa málinu frá undirréttnum. Undirdómaranum, sem stefnt er til fullrar lagaábyrgðar og til málskostnaðar útláta, ber að greiða áfrýjendunum málskostnað fyrir báðum réttum með 40 rd. Málsfærslulaun hins skipaða talsmanns hins stefnda hér fyrir réttinum, sem ákveðast til 12 rd., borgist honum úr opinberum sjóði.

Að því leyti sem málið er gjafsóknarmál, hefir flutningur þess hér fyrir réttinum verið lögmætur.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur undirréttarins og öll meðferð málsins í héraði á ómerkt að vera, og vísast málinu frá undirréttnum. Undirdómaranum, Bjarna sýslumanni Magnússyni, ber að greiða

áfrýjendunum 40 rd. í málskostnað fyrir báðum réttum. Málsfærslumanni hins stefnda fyrir yfirdóminum, Jóni málaflutningsmanni Guðmundssyni, bera 12 rd. í málsfærslulaun, er borgist honum úr opinberum sjóði.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 16. nóvember

dómur

í málinu nr. 13/1874: Bæjarstjórn Akureyrar kaupstaðar
gegn
fátækra stjórn Hrafnagils hrepps.

Stefna sú, sem áfrýjandinn hefir lagt fram hér fyrir réttinum ber ekki með sér neitt vottorð, hvorki frá stefnuvottunum né notarius publicus um, að hún sé birt hinum stefndu á löglegan hátt, en á hana er aðeins ritað: „mér löglega birt. Kr. Kristjánsson“, ásamt vottorði hlutaðeigandi sýslumanns um, að hreppstjóri K. Kristjánsson á Espihóli sé einasti hreppstjóri og fátækra stjórn í Hrafnagilshrepp. Þar eð nú engin sönnun er komin fram fyrir því, að þessi áteiknun á stefnuna um löglega birtingu hennar sé frá hendi hins stefnda, og því engin sönnun fyrir að hún sé birt honum, en hann hvorki hefir mætt né mæta látið hér fyrir réttinum eftir stefnunni, ber að vísa málinu frá yfirdóminum.

Því dæmist rétt að vera:

Málinu vísast frá yfirdóminum.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 23. nóvember

úrskurður

í málinu nr. 17/1874: Jón Jónsson vegna hinnar íslensku
samlagsverzlunar í Bergen

gegn

Egli kaupmanni Egilsson.

Áfrýjandi máls þessa hefir beðið um 3 vikna frest til að koma fram með málsútlistun sína og réttarkröfur, og þessari beiðni til réttlætningar hefir hann lagt fram vottorð frá undirdómaranum um, að hann hafi beðið um undirréttargjörðirnar sama dag sem dómur var kveðinn upp í málinu fyrir undirréttinum, og annað vottorð frá sama um, að dómsgjörðirnar hafi ekki verið fullbúnar þann dag, sem yfirdómsstefnan féll í rétt. Hinn stefndi hefir mótmælt því, að áfrýjandanum veitist hinn umbeðni frestur, og heimtað málinu frávísað, en þar sem áfrýjandinn hefir lagt fram fullkomin skilríki fyrir því, að hann hafi beðið um undirréttargjörðirnar í tækan tíma, en ekki verið búinn að fá þær, þegar stefnan átti að falla í rétt, hefir hann lögmæta heimting á að fá hæfilegan frest til að koma fram með málsútlistun sína og réttarkröfur, og verða því mótmæli hins stefnda ekki tekin til greina. Þar sem hinn stefndi í annan stað hefir mótmælt því, að talsmaður áfrýjandans hefði umboð til að mæta í þessu máli, með því hann hvorki hefði lagt fram neina fullmakt frá þeim manni, sem hefir tekið út áfrýjunarstefnuna, né fullmakt frá samlagsverzluninni í Bergen til þess manns, sem tók út stefnuna, þá fær yfirdómurinn ekki séð, að talsmaður áfrýjandans sé skyldur að sanna umboð sitt í máli þessu fyrr en um leið og hann kemur fram með málsútlistun sína og leggur fram

undirréttargjörðirnar, því fremur sem hann er skipaður málaflutningsmaður hér við réttinn, eins og rétturinn hins vegar ekki á þessu stigi málsins getur dæmt um, hvort sá maður, sem tekið hefir út áfrýjunarstefnuna, er dominus litis eða aðeins umboðsmaður nefnds verzlunarfélags. Krafa hins stefnda um, að málinu af þessari ástæðu verði vísað frá réttinum, verður því heldur ekki að svo komnu tekin til greina.

Því úrskurðast:

Áfrýjandanum veitist hinn umbeðni 3 vikna frestur.

Th. Jónassen

Árið 1874, þann 21. desember

dómur

í málinu nr. 18/1874: Réttvísín

gegn

Jóni, Hermanni og Jósep Hermannssonum.

Haustið 1871 rak hval liðuglega tvítugan milli skurða vestur á Ströndum í Ísafjarðarsýslu, á Reykjafjarðar reka; hinir ákærðu bræður Jón Valgeir, Hermann og Jósep Hermannssynir, er þá allir áttu heima í Reykjarfirði, fundu fyrstir hvalinn, festu hann lögfestum og sendu þegar til eigaanda hvalsins, til að láta hann vita hvalrekann; en annar kjálkinn á hvalnum var laus að mestu við skrokkinn, og hékk hvalspilda við hann. Áður en nokkur kom á hvalfjöruna, skáru þeir bræður spilduna burtu, og þar að auki meira af hvalnum aftur á móts við blástursholið, þetta báru þeir upp í urð svo sem 100 faðma þar frá, og dysjuðu það þar;

voru þetta 20 átjánfjórðunga vættir, en heim báru þeir aðeins lítið eitt til einnar soðningar, er þeir borðuðu þegar. Þá er umboðsmaður eiganda og almenningur var kominn á hvalfjöruna, sögðu þeir bræður, er þeir voru aðspurðir, umboðsmanni eigandans og öðrum, þar á meðal hreppstjóranum frá þessum tiltektum sínum og buðu eigandanum sjálfðæmi. Það er álitid, að fyrr téðar 20 vættir hafi svo skemmst við að vera í kösinni, að eigandinn hafi við það beðið 20 rd. skaða, því þær seldust ekki meira en 20 tólf fjórðunga vættir, en hver þeirra var seld á 2 rd. Fyrir þetta eru hinir ákærðu dæmdir af sýslumanninum í Ísafjarðarsýslu 8. oktbr. 1872 til að hýðast hver um sig 10 vandarhöggum, greiða in solidum hlutaðeigendum 20 rd. í skaðabætur og lúka allan af málinu löglega leiðandi kostnað; en dómi þessum hafa bæði hinir ákærðu og hlutaðeigandi amtmáður fyrir hönd hins opinbera skotið til yfirdómsins.

Eins og mál þetta liggur fyrir, er það mjög illa upplýst, og prófin svo ógreinilega orðuð, að sumstaðar verður að geta sér til meiningarinnar í þeim. Enginn er yfirheyrður nema þeir ákærðu, því skýrsla sú, sem tekin var í málinu á manntalsþinginu í Grunnavíkur hrepp 26. ágúst 1872 er þýðingarlaus. Þrátt fyrir þessa miklu galla á meðferð málsins í héraði, virðist þó mega komast hjá því að vísa málinu heim aftur til nýrra og ítarlegri upplýsinga, þar sem það að líkindum mundi verða árangurslítið, þar eð málið er búið að standa svo lengi yfir, enda fyrir liggur skýlaus játning hinna ákærðu um afbrot þeirra, sem ekki er neitt tilefni til að véfengja. Undirdómarinn hefir réttilega heimfært afbrot hinna ákærðu, sem allir eru komnir yfir lögaldur sakamanna, og ekki hefir áður verið refsað fyrir neitt lagabrot, undir 230. gr. hegningarlaganna, og virðist hegningin með hliðsjón af,

að þeir strax meðgengu brot sitt áður en rannsókn var hafin, hæfilega metin til 5 daga fangelsis við vatn og brauð, er samkvæmt 307. gr. hegningarlaganna og tilsk. 24. janúar 1838 4. gr. b afplánast með 10 vandarhöggum. Svo ber þeim og að borga allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal málsfærslulaun til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum 5 rd. til hvers; en að því er snertir skaðabætur þær, er þeim í undirréttardóminum er gjört að lúka, geta þær ekki komið til greina undir þessu máli, þar sem þeirra ekki er krafizt, enda er óljóst eftir prófunum, hverjum skaðabæturnar bera.

Á máli þessu hefir orðið mikill dráttur í héraði, en undir-dómarinn virðist hafa réttlætt hann, svo að eigi beri að draga hann til ábyrgðar þar fyrir. Fyrir yfirdóminum hefir sókn og vörn málsins verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Hinir ákærðu Jón Valgeir, Hermann og Jósep Hermanns-synir eiga hver um sig að hýðast 10 vandarhöggum; svo borgi þeir og in solidum allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara og svaramanns fyrir yfirdóminum, málaflutningsmannanna Jóns Guðmundssonar og Páls Melsteds 5 rd. til hvors í málsfærslulaun.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Th. Jónassen

Hæstaréttardómar í íslenskum málum

1872

29. janúar.

Réttvísinn
gegn

Oddi Halldórssyni, Kristínu Sigurðardóttur, eiginkonu hans, og Ólafi Ólafssyni.

Dæma ber Odd Halldórsson fyrir háttsemi þá, sem lýst er í hinum áfrýjaða dómi – en hann sætti einnig refsingu með dómi 6. október 1870 samkvæmt 230. gr. hinna íslensku hegningarlaga – sumpart skv. 232. gr. 1. og 2. lið sömu laga, sumpart skv. 65. gr. smbr. við 230., 231. og 250. gr. í tengslum við tilsk. 24. janúar 1838, 4. gr. Refsing hans þykir hæfilega ákveðin í dómi Landsyfirréttarins 3x27 vandarhögg og að auki, eins og réttilega er dæmt, sæti hann lög-reglustjórnarinnar sérlegri gæzlu í 2 ár.

Ákærða Kristín Sigurðardóttir getur eftir gögnum málsins aðeins talizt sek í eftirfarandi hlutdeild í nokkrum þeim brotum, sem hinn fyrrnefndi ákærði er dæmdur sekur um. Á hún að sæta refsingu samkvæmt 240. og 250. gr., sbr. 56. gr. hegningarlaganna, og þykir refsing hennar hæfilega ákveðin fangelsi við vatn og brauð í 2x5 daga.

Ákærða Ólaf Ólafsson ber að dæma sekan um brot, er

varða við 230. og 240. gr. hegningarlaganna. Þykir refsing hans hæfilega ákveðin í dómi yfirréttarins fangelsi við vatn og brauð 3x5 daga.

Staðfesta ber ákvæði hins áfrýjaða dóms um sakarkostnað, þó þannig að Kristín Sigurðardóttir taki aðeins þátt í iðgjaldagreiðslu til J(óns) Einarssonar og að Ólafur Ólafsson svari til $\frac{1}{6}$ af sakarkostnaði, en hin ákærðu tvö beri $\frac{5}{6}$ hans óskipt.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur Landsyfirréttarins á að vera óraskaður, þó svo að refsing ákærðu Kristínar Sigurðardóttur verði 2x5 daga fangelsi við vatn og brauð, og tekur hún eingöngu þátt í greiðslu iðgjalda til J(óns) Einarssonar, og að Ólafur Ólafsson greiði eingöngu $\frac{1}{6}$ hluta sakarkostnaðar, en hin ákærðu tvö, Oddur Halldórsson og Kristín Sigurðardóttir, greiði $\frac{5}{6}$ hluta kostnaðarins óskipt. Buntzen etazráði og Levinsen lögmanni ber 20 rd. hvorum fyrir flutning málsins fyrir Hæstarétti, sem hin ákærðu greiði í fyrrgreindum hlutföllum.

(HRT XV, bls. 626, landsyfirréttardómurinn bls. 105 að framan.)

1872

12. apríl.

Réttvísín

gegn

Jónasi Ólafssyni.

Dæma ber ákærða fyrir atferli það, sem lýst er í hinum áfrýjaða dómi og fólgið er í þjófnaði 2 potta af rúg að verð-

mæti 8 sk. úr læstri útbyggingu, sem hann komst inn í með lykli, er hann aflaði sér ófrómlega, samkvæmt 237. gr. hegningarlaganna frá 25. júní 1869 svo sem þessi háttsemi er í eðli sínu, og fyrir önnur þau þjófnaðarbrot, sem hann er sekur um, samkvæmt 230. gr. sömu laga. Refsingin þykir samkvæmt greindum ákvæðum, sbr. 307. gr., hæfilega ákveðin 15 vandarhögg. Staðfesta ber dóminn varðandi sakarkostnað og sekt þá, sem héraðsdómaranum er dæmd, og ber ákærða einnig að greiða verjanda sínum fyrir héraðsdómi 2 rd.

Því dæmist rétt að vera:

Jónas Ólafsson sæti 15 vandarhagga refsingu. Dómur Landsyfirréttarins á að vera óraskaður um sakarkostnað og sekt þá, sem héraðsdómaranum er þar dæmd, en ákærða ber að auki að greiða verjanda sínum fyrir héraðsdómi, Magnúsi Árnasyni hreppstjóra, 2 rd. í málflutningslaun. Þá greiði hann enn fremur lögmönnunum Levinsen og Henrichsen málflutningslaun fyrir Hæstarétti, 10 rd. hvorum.

(HRT XVI, bls. 84, dómur Landsyfirréttarins bls. 83.)

1873

27. janúar.

Réttvísinn
gegn

Benedikt Sveinssyni.

Ákærði setti fram ummæli þau, sem honum eru gefin að sök í máli þessu, og beinast að hinum íslenska Landsyfirdómi eða einstökum dómurum hans, að nokkru í prentaðri

ritgerð og að nokkru í blaðagrein. Hér er eigi um að ræða slíka persónulega áreitni, sem telja verður, að almenn hegningarlög frá 25. júní 1869 102. gr. taki til. Atferli ákærða í þessu efni ber því að dæma eftir 21. kap. í greindum hegningarlögum, en eftir 225. gr. þeirra á sá, sem misboðið er við, einn sókn slíkrar sakar. Af þessu leiðir, að sýkna ber ákærða af ákæru réttvísinnar, og skal sakarkostnaður goldinn af almannafé.

Því dæmist rétt að vera:

Benedikt Sveinsson skal vera sýkn í máli þessu af saksókn réttvísinnar. Málskostnaður skal goldinn af almannafé, og telst með þeim kostnaði málflutningslaun þau, er greinir í dómi Landsyfirdómsins, svo og málflutningslaun fyrir Hæstarétti, til Levinsens lögmanns og Búntzens etatzráðs 10 rd. til hvors.

(HRT XVI, bls. 629, dómur Landsyfirréttarins, bls. 185.)

1873

3. febrúar.

Hið opinbera
gegn
Jóni Ólafssyni.

Fallast ber á, að ákærði er dæmdur til að greiða 100 rd. sekt í viðkomandi fátækra sjóð vegna atferlis þess, sem lýst er í hinum áfrýjaða dómi og felur í sér brot á tilsk. 27. september 1799, 16. gr., sbr. 15. gr., sbr. við tilsk. 24. janúar 1838, 3. gr. Staðfesta ber dóm Landsyfirréttarins um sekt þá, sem ákærði er dæmdur í fyrir ósæmilegan rithátt, svo og

ákvæði dómsins um sakarkostnað, þó svo að hann á enn fremur að greiða samkvæmt tilsk. 23. desember 1735, 2. gr., 2 rd. sekt til dómsmálasjóðsins.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur Landsyfirréttarins á að vera óraskaður, þó svo að ákærði á enn fremur að greiða 2 rd. sekt til dómsmálasjóðsins. Ákærði greiði í málflutningslaun fyrir Hæstarétti lög-mönnunum Brock og Hindenburg 10 rd. hvorum.

(HRT XVI, bls. 644, dómur Landsyfirréttarins, bls. 194.)

1874

19. júní.

Sóknarprestur S. B. Sívertsen

gegn

hreppstjóranum í Hvalfjarðarstrandarhreppi.

Samkvæmt gögnum málsins taldi fátækrastrjórinn í Rosm-hvalaneshreppi á sínum tíma, að sá framfærslustyrkur, að fjárhæð 20 rd., sem Helga Jónsdóttir hefði þegið eftir að hún vorið 1860 settist að í hreppnum, væri jafnaður með því, að hún, sem þegar frá vorinu 1861 bjó hjá verðandi eiginmanni sínum, tókst frá þeim tíma á hendur að framfæra föður sinn aldraðan, sem áður var á framfæri hreppsins. Með vísan til þessa er ekki ástæða til að ætla, að umræddur fátækrastryrkur til hennar hafi eigi verið jafnaður, þegar hún hinn 14. nóvember 1861 gekk í hjúskap við Hannes Bjarnason. Að því er næst varðar þann sveitarstyrk, sem greindur er í hinum áfrýj-aða dómi, og Gnúpverjahreppur veitti henni árin 1858 til 1860, að fjárhæð 88 rd. 12 sk., skal tekið fram, að telja

verður, að fátækrastrjórnin í Rosmhvalaneshreppi hafi í bréfaskiptum sínum árið 1858 látið í ljós við fátækrastrjórn Gnúpverjahrepps að hún [þ. e. Helga, innskot útg.] yrði send til heimasveitar sinnar, ef hún þyrfti á fátækrastryrk að halda, svo að framfæra mætti hana þar, og hafi þá andmælt því að greiða neitt til framfærslu hennar, meðan hún dveldist í Gnúpverjahreppi. Þegar nú er litið til þess, að samkvæmt upplýsingum þeim, er liggja fyrir Hæstarétti og að nokkru er aflað eftir uppsögu dóms Landsyfirrættarins, verður að telja, að Helga Jónsdóttir hafi ekki við heimkomu sína verið flutt sveitarflutningi frá Gnúpverjahreppi með þeim hætti, sem greinir í reglugerð 8. janúar 1834, 8. gr., að hún hafi neitað því við hreppstjóra, að hún hafi þegið sveitarstyrk í Gnúpverjahreppi og hinu sama gegnir gagnvart áfrýjanda, áður en hjónavígslan var framkvæmd og að hvorki fyrir heimkomu hennar né í þau 1½ ár sem liðu eftir það fram til þess að hjónavígslan fór fram hafði borizt frá síðastgreindum hreppi tilkynning um, að hún hefði notið sveitarstyrks þar, – þá verður ekki talið, að áfrýjandi verði sakaður um slíka vanrækslu, að baki honum fébótaskyldu, þótt hann hafi ekki aflað sér fyrir hjónavígsluna löggildra upplýsinga um framangreint efni, og er tekið fram í þessu sambandi, að ekki var nærlæg ástæða til að ætla, að með hjónavígslunni yrði framfærslusveit Hannesar Bjarnasonar bökuð nein framfærslubyrði með því að telja verður, að hann, sem hafði tekið sér búsetu á bæ einum í hreppnum, hafi verið dugmikill maður og ekki efnalaus, sem með framhaldandi búsetu í hreppnum myndi hafa unnið sér framfærslurétt.

Með vísan til framanritaðs ber að taka kröfu áfrýjandans um sýknu til greina, jafn vel þótt talið yrði, að orsakatengsl

hafi verið milli embættisathafnar áfrýjanda, sem að er fundið, og þess sveitarstyrks, sem kröfur stefnda í málinu stafa frá.

Málkostnaður fyrir öllum dómstigum fellur niður, og málflutningslaun til málflutningsmanna þeirra, sem skipaðir hafa verið til að flytja málið fyrir lægri réttum og til skipaðs lögmanns áfrýjanda fyrir Hæstarétti, greiðist af hinu opinbera.

Því dæmist rétt að vera:

Áfrýjandi á að vera sýkn af kröfum stefnda í máli þessu. Málkostnaður fyrir öllum dómstigum fellur niður. Stefndi greiði 1 rd. til dómsmálasjóðsins. Cand. juris [Skúla] Magnússyni og [Péttri] Guðjohnsen organista fyrir lægri réttum og Levinsen lögmanni fyrir Hæstarétti ber í málflutningslaun hinum fyrrnefndu 8 rd. hvorum og hinum síðarnefnda 60 rd., og ber að greiða þau laun af hinu opinbera.

(HRT XVIII, bls. 159, dómur Landsyfirréttarins, bls. 86.)

1875

5. janúar.

Umboðsmaður jarða Munkapverárklosturs

Eggert O. Gunnarsson

gegn

Sigurjóni Magnússyni.

Tilvísun í 12. gr. byggingarbréfs þess, sem um er fjallað í hinum áfrýjaða dómi, til konungsbréfs 11. apríl 1781, 9. gr. – en ákvæði þess um, að útburðargerð skuli framkvæma án áfrýjunar, er afnumið með tilsk. 11. júlí

1800, 10. gr. – verður nánast að skýra svo, að afla verði útbyggingardóms þegar útbygging fer fram vegna vanefndar á að fullnægja skilmálum byggingarbréfsins og andmæli eru höfð uppi gegn útbyggingu, þannig að eigi sé unnt fyrir en þá að bera hann (ábúanda) út með fyrrgreindri aðferð, og þessi skilningur styrkist af öðru efni byggingarbréfsins, einkum 5. gr. þess. Af þessum sökum var áfrýjanda óheimilt með slíkri útburðargerð, sem fram fór hinn 7. júní 1870 án fyrirfarandi efnisdóms, að svipta stefnda afnotum og umráðum jarðar þeirrar, er hann sat. Það verður því að fallast á, að í yfirréttardóminum er fógétagerðin samkvæmt kröfu stefnda dæmd ómerk og stefnda dæmdar skaðabætur fyrir það tjón, sem hann hefir beðið með gjörðinni.

Með vísun til þessa ber að staðfesta dóminn, þó svo að rétt þykir, að málskostnaður fyrir yfirréttinum falli niður, og málflutningslaun til skipaðs málflutningsmanns áfrýjanda þar verður að fella niður, enda óheimilt að lögum að dæma þau. Málskostnaður fyrir Hæstarétti á eftir atvikum að falla niður.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur Landsyfírréttarins á að vera óraskaður, þó svo að málskostnaður fyrir yfirréttinum falli niður og einnig þau þar dæmdu málflutningslaun til [Péturs] Guðjohnsens organista. Málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður. Áfrýjandi greiði 2 krónur til dómsmálasjóðsins.

(HRT XVIII, bls. 493, sbr. dómasafn Landsyfírréttarins I. bindi [1875–1880], bls. 57, dómur Landsyfírréttarins bls. 48.)

1875

3. febrúar.

Réttvísinn

gegn

Vigfúsi Guðrúnarsyni eða Hanssyni.

Fyrir afbrot það, sem ákærði er sannur að sök um og frá er skýrt í hinum áfrýjaða dómi, er hann réttilega sakfelldur samkvæmt 231. gr. 4. tl. hegningarlaga 25. júní 1869, og virðist hegning hans eftir þeim lagastað, sbr. við tilsk. 28. febrúar 1874, sem fellir að nokkru leyti úr gildi 307. gr. greindra hegningarlaga, hæfilega ákveðin 8 mánaða betrunarhúsvinna. Staðfesta ber dóm Landsyfirréttarins um málskostnað.

Því dæmist rétt að vera:

Vigfús Guðrúnarson eða Hansson á að sæta 8 mánaða betrunarhúsvinnu. Dómur Landsyfirréttarins á að vera óraskaður um málskostnað. Ákærði greiði Levinsen lögmanni og Búntzen etazráði 20 kr. hvorum í málsfærslulaun fyrir Hæstarétti.

(HRT XVIII, bls. 586, sbr. dómasafn Landsyfirréttarins I. bindi, bls. 62, dómur Landsyfirréttarins bls. 222.)

16. febrúar.

Fyrrum yfirdómari Benedikt Sveinsson
 gegn
 kaupmanni H. Th. A. Thomsen.

Samkvæmt upplýsingum, sem fyrir liggja og að nokkru er aflað eftir uppsögu hins áfrýjaða dóms, hefir laxveiði í Elliðaánum, sem um getur í hinum áfrýjaða dómi og afsöluð var stefnda (svo), frá fornu fari verið talin sjálfstæð réttindi, aðgreind frá þeim jörðum, sem liggja að ánni, en þær voru áður eign konungs, og hefir laxveiðin verið seld sérstaklega á leigu síðan um miðja fyrri öld; a. m. k. allt frá greindu tímamarki og þannig einnig á þeim tíma, er konungur seldi einstaklingum árin 1815, 1837 og 1839 þær jarðir, sem nú tilheyra áfrýjandanum, þ. e. Elliðavatn og Helliskot ásamt jörðinni Árbæ, en hann á helming hennar, hefir veiðin verið nytjuð með því að þvergirða árnar og laxakistum hefir verið komið fyrir í girðingunum. Verður ekki talið, að þessar veiðitilfæringar, sem tálma því, að lax gangi lengra upp í ána, hafi áður fyrri og sérstaklega á þeim tíma, er jarðirnar voru seldar, verið í nokkru verulegu frábrugðnar þeim, sem síðar hafa verið við hafðar, og ber að miða við það, að þær a. m. k. allt frá um 1780 hafi við gengizt í báðum kvíslum árinna. Þessir veiðihættir, sem beitt hefir verið af hálfu konungs, verða ekki taldir ganga í berhögg við 56. kap. í Landsleigubálki Jónsbókar, sem geymir bann við þvergirðingum í ám, þar eð þetta ákvæði verður aðeins talið vernda veiðiréttindi þeirra jarða, sem liggja að ánni ofar og sem aðrir menn eiga, en getur ekki átt hér við, þar sem sami aðili var eigandi að öllum jörðum, sem liggja að ánum. Samkvæmt

efni hinna konunglegu afsala fyrir jörðunum er ekki nægilegt tilefni til að ætla, að þau feli í sér afsal á víðtækari réttindum til veiði í ánni fyrir landi þeirra en fylgt hafði jörðunum fram til þessa eða nytjað hafði verið af leiguliðum konungsjarðanna, en slíkt hefði rýrt laxveiðina, sem rekinn var fyrir reikning konungs og leigð var sérstaklega. Telja verður, að laxveiðin hafi verið afhent föður stefnda með afsali 11. desember 1853 í þeirri mynd, sem hún hafði þá verið, og er því ekki unnt að taka til greina kröfu áfrýjandans um, að stefndi verði skyldaður til að nema burt þvergirðingar þær í ánum, sem hann hefir látið gera þar. Með því að áfrýjanda er þannig óheimilt að gera stefnda tálmun í veiði hans í ánni, sem hann á rétt til samkvæmt framansögðu, var bann fógeta frá 3. júlí 1869, sem um er fjallað í hinum áfrýjaða dómi, á rökum reist, en áfrýjandi hafði gefið tilefni til þess með afnotum sínum á árvatninu á þeim tíma, er það var á lagt; eins og gefið er nægilega til kynna í úrskurði fógeta, er bannið þess efnis, að engin veruleg breyting verði gerð á vatnsmagni árinna á tímabilinu frá 1. júní til 30. september ár hvert, svo sem ákveðið er í hinum áfrýjaða dómi.

Samkvæmt framansögðu og eins og málið horfir við fyrir Hæstarétti, gæti aðeins orðið spurning um það, hvort áfrýjandi eigi rétt til bóta vegna banns þess, sem fógeti lagði á, sakir þess að það hefir verið í gildi á tímabilinu 1. október 1869 til 1. júní 1870, en það var eigi fyrr en þann dag, að stefndi takmarkaði kröfu sína um staðfestingu fógetabannsins við greint skemmra tímabil ár hvert. En þótt talið yrði, að með því að hafa ekki óheft umráð yfir vatninu í ánni til áveitna á engjar á þessum tíma, kunni áfrýjandi að hafa beðið tjón, sem þó verður að telja vafasamt ekki sízt með hlið-

sjón af skýrslum áfrýjanda sjálfs um þetta efni og þá sérstaklega um þann tíma, sem áveitingar á engi voru fyrirhugaðar, þá er ekki gerlegt fyrir dóminn að dæma honum skaðabætur vegna þessa, þar eð nauðsynlegar upplýsingar skortir til ákvörðunar bóta, og ekki er heldur nægilegur grundvöllur fyrir því, að bætur verði ákveðnar með mati. Fyrir Hæstarétti hefir stefndi fallið frá kröfu um, að staðfest verði lögregluréttargjörð 9. júlí 1869, er staðfest var með dómi Landsyfírréttarins, en með henni var stíflugarður tekinn burtu, enda neitar áfrýjandi að hafa tekið þátt í gerð hans. Dómi Landsyfírréttarins ber því að breyta um þetta atriði. En að öðru leyti hlýtur Hæstiréttur með vísan til framanritaðs að fallast á málalyktir í dómi Landsyfírréttarins og þá einnig að því er málskostnað varðar, en þó ber að bæta við ákvæði, er greinir í héraðsdómi, um málflutningslaun til [Péturs] Guðjohnsens organista, og ber því með þessum breytingum að staðfesta dóm Landsyfírréttarins. Málskostnaður fyrir Hæstarétti virðist eftir málavöxtum eiga að falla niður.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur Landsyfírréttarins á að vera óraskaður, þó þannig að staðfesting lögregluréttargjörðar 9. júlí 1869 fellur brott, og enn fremur ber að bæta við þóknun til [Péturs] Guðjohnsens organista fyrir flutning málsins í héraði 10 krónur, sem greiðist af hinu opinbera. Málskostnaður í Hæstarétti fellur niður. Áfrýjandi greiði 10 krónur í dómsmálasjóðinn.

(HRT XVIII, bls. 633, sbr. dómasafn Landsyfírréttarins I, bls. 65, dómur Landsyfírréttarins bls. 97).

15. október.

Fjárhagsstjórnarráðið vegna ríkissjóðs

gegen

skiptaráðandanum í Dalasýslu, Lárusi Blöndal sýslumanni,
vegna dánarbús fyrrum setts sýslumanns
Magnúsar Gíslasonar o. fl.

Með því að veðskuldabréfi því, sem um er fjallað í hinum áfrýjaða dómi, er þinglýst 9. maí 1854, og þannig áður en Magnús Gíslason tók við sýslumannsembætti í Dalasýslu sem settur sýslumaður, en ætla verður að það hafi gerzt 1861, hlýtur afleiðingin þegar að verða sú, sbr. tilsk. 30. janúar 1793, 40. gr., að sá hluti af kröfu ríkissjóðs, sem stafar af ógoldnum ríkissjóðstekjum frá því tímabili, sem hann var sýslumaður í greindri sýslu, að fjárhæð 255 rd. 64 sk., getur ekki notið forgangsréttar frammar kröfu stefnda samkvæmt veðskuldabréfinu. Að því er þessu næst varðar kröfu ríkissjóðs vegna tekna af Ísafjarðarsýslu frá fjárhagsárinu 1852–1853, en ætla verður að Magnús Gíslason hafi verið settur sýslumaður þar árið 1852, og þannig áður en veðskuldabréfinu var þinglýst, þá athugast, að setningarbréf hans er ekki meðal gagna málsins og ekki eru tiltækar upplýsingar um nánara efni þess og sérstaklega um það, hvort ríkissjóði er í því áskilinn forgangsréttur fyrir innheimtu ríkissjóðstekna slíkur sem greinir í kammerréttarskipan 18. marz 1720, I. kap., 17. gr. og tilsk. 30. janúar 1793, 40. gr.; og þótt slíkur áskilnaður kynni að vera greindur í setningarbréfinu, þá hlýtur það að leiða af tilsk. 30. janúar 1793, 34. gr., sbr. tilsk. 24. apríl 1833, 2. gr., að þinglesa hefði átt setningarbréfinu, á varnarþingi viðkomandi eignar, til þess að for-

gangsréttur gildi framar greindu veði í fasteign, en samkvæmt upplýsingum málsins hefir það ekki verið gert. Að vísu hefir áfrýjandi fyrir Hæstarétti haldið því fram, að slík þinglýsing hafi ekki verið nauðsynleg í þessu tilviki, með því að Magnús Gíslason hafi í veðbréfi því, sem hér er til umfjöllunar og hann undirritaði, nefnt sig settan sýslumann í Ísafjarðarsýslu og stefndu hafi því hlotið að vita um stöðu hans sem innheimtumanns ríkissjóðstekna. Á þetta verður ekki fallið með áfrýjanda, með því að eigi er leitt í ljós, svo sem greint var, að setningarbréfið hafi geymt ákvæði um forgangsrétt varðandi ríkissjóðstekjur, og ekki er heldur upplýst, að hinir stefndu hafi þekkt til slíks áskilnaðar. Með vísan til þessa hlýtur Hæstiréttur að fallast á málalyktir yfirréttardómsins að svo miklu leyti sem hann samkvæmt áfrýjunarstefnunni kemur til endurskoðunar í Hæstarétti. Dóminn ber því að staðfesta, þó þannig að kveða ber svo á, að málskostnaður fyrir yfirréttinum falli niður, og enn fremur falli brott ákvæði dómsins um málflutningslaun til skipaðs málflutningsmanns áfrýjanda fyrir yfirréttinum, enda er slíkt dómsákvæði eigi heimilt að lögum.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur Landsyfírréttarins á að vera óraskaður, þó þannig að málskostnaður fyrir yfirréttinum falli niður og felld er úr gildi ákvæði dómsins um málflutningslaun til handa [Páli] Melsteð málflutningsmanni.

(HRT XIX, bls. 305, sbr. dómasafn Landsyfírréttarins I, bls. 77, dómur Landsyfírréttarins, bls. 92.)

1876

27. október.

Bórður Jónasson, justitiarius í hinum konunglega
íslenska Landsyfirrétti
gegn
Benedikt Sveinssyni fyrrum yfirdómara.

Svo sem greinir í hinum áfrýjaða dómi, sneri áfrýjandinn þegar er hann fékk vitneskju um ritgerð þá, sem stefndi gaf út, sér ásamt öðrum dómurum Landsyfirréttarins til amtsins með bréfi 7. marz 1872, og var þess óskað, að mál yrði höfðað af réttvísinnar hálfu gegn stefnda vegna ærumeiðandi efnis ritgerðarinnar. Amtið tók þessa ósk til greina, og með því að gera slíkan reka að því að mál yrði höfðað vegna réttarbrots þessa og án tillits til þess að eitt ár leið áður en stefna væri gefin út í héraði vegna máls þessa verður ekki talið, að áfrýjandinn hafi vanrækt að átelja brot þetta innan þess frests, sem til er tekinn í 68. gr. 1. lið í hegningarlögum frá 25. júní 1869; og þar sem áfrýjandinn enn fremur eftir að stefndi var sýknaður í máli því, er réttvísinn höfðaði gegn honum, með dómi Hæstaréttar 27. janúar 1873 – en þau málalok verður að leggja að jöfnu við frávísun málsins – hefir með stefnu 15. apríl s. á., þ. e. innan 3 mánaða frá uppsögu hæstaréttardómsins, höfðað þetta mál, verður refsisökin vegna greindrar ærumeiðingar ekki talin fyrnd samkv. 2. lið í fyrrnefndu ákvæði.

Hin átöldu ummæli eru þess efnis, að þeir tveir dómara yfirréttarins, þ. á m. áfrýjandinn, sem samið hafa dóm yfirréttarins frá 18. september 1871 – en sá dómur var staðfestur að mestu leyti með hæstaréttardómi 16. febrúar 1875 – hafi annaðhvort af fávizku, óforsvaranlegu skeytingarleysi eða

ásettu ráði gengið fram hjá, snúið við og umhverft atriðum þess umtalaða máls hans með ósannindum í því sögulega, rangfærslum í því lagalega og afglöpum í því réttarfarslega. Meiðyrði þessi, sem birt eru í prentuðu riti og endurprentuð í auglýsingu í blaði, og ekki teljast sönnuð með því sem stefndi hefir fært fram í þessu skyni, ber að ómerkja samkvæmt kröfu áfrýjanda, og enn fremur ber að dæma stefnda fyrir atferli sitt í sekt samkvæmt 218. gr. hegningarlaganna, og verður hún ekki dæmd lægri en ákveðið er í héraðsdóm-inum, 200 krónur til landssjóðsins íslenzka, en ekki kemur til álita að dæma hærri sekt, með því að áfrýjandinn gagn-áfrýjaði ekki málinu fyrir yfirréttinn; að auki ber að dæma, að ef stefndi greiðir ekki sektina að fullu, þá sæti hann 40 daga einföldu fangelsi. Enn fremur ber stefnda að greiða allan málskostnað fyrir öllum dómstigum samkvæmt reglunum um gjafsóknarmál.

Því dæmist rétt að vera:

Ofangreind ummæli stefnda um áfrýjanda eiga að vera dauð og ómerk, og ber stefnda að greiða 200 króna sekt til hins íslenzka landssjóðs og sæti 40 daga einföldu fangelsi, ef sektin er ekki að fullu goldin innan 4 vikna frá birtingu hæstaréttardómsins. Í málflutningslaun til P[áls] Melsteðs málflutningsmanns fyrir héraðsdómi og yfirrétti og til málflutningsmanns Klubiens fyrir Hæstarétti greiði stefndi 30 krónur til hins fyrrnefnda og 80 krónur til hins síðarnefnda. Þá greiði hann og þau dómgjöld og ritlaun til skrifara, sem eiga að hafa verið greidd eða greidd verða og endurgjald fyrir stimplun pappírs, sem á að hafa verið notaður eða verður notaður, ef málið að því er áfrýjandann varðar hefði ekki

verið rekið sem gjafsóknarmál. Að lokum borgar stefndi 10 krónur til dómsmálasjóðsins.

(HRT XX, bls. 374, sbr. dómasafn Landsyfirréttarins, I. bd., bls. 164, dómur Landsyfirréttarins bls. 254.)

1876

27. október.

Dómari í hinum konunglega íslenska Landsyfirrétti

Magnús Stephensen

gegn

fyrirum yfirdómara Benedikt Sveinssyni.

(Dómur þessi er orði orðs sama efnis og næsti dómur hér á undan að undanteknu nafni áfrýjanda. Þykir því ekki ástæða til að birta hann hér, enda er hann ekki birtur í hæstaréttartíðindum og aðeins vísað til fyrri dómsins.)

(HRT XX, bls. 379, sbr. dómasafn Landsyfirréttarins I. bd., bls. 172, dómur Landsyfirréttarins, bls. 259.)

1876

27. nóvember.

Réttvísinn

gegn

Jóni Gíslasyni.

Að því leyti sem ákærði er sakaður um þjófnað eða að hafa í heimildarleysi afmarkað nokkur lömb, þá er ekki komin fram gegn synjun hans nægileg sönnun fyrir því, að hann hafi gerzt sekur um neina hegningarverða háttsemi í því efni. Hins vegar hefir ákærði gengizt við því að hann hafi tælt vinnumann sinn til að bera rangt fyrir rétti, eins og

greinir í hinum áfrýjaða dómi, en vinnumaðurinn tók aftur hinn ranga framburð sinn af sjálfsdáðum. Fyrir þetta athæfi ber að sakfella ákærða samkvæmt hegningarlögum 25. júní 1869, 2. lið 147. gr., sbr. við 1. lið 53. gr., og virðist hæfilegt eftir málavöxtum að ákveða hegninguna 5 daga fangelsi við vatn og brauð. Staðfesta ber dóminn um málskostnað.

Því dæmist rétt að vera:

Jón Gíslason á að sæta fangelsi við vatn og brauð í 5 daga, en að öðru leyti á hann að vera sýkn af ákæru í máli þessu. Dómur Landsyfírréttarins á að vera óraskaður um sakarkostnað. Ákærði greiði Hallkjer lögmanni og Búntzen etazráði 30 kr. hvorum í málflutningslaun fyrir Hæstarétti.

(HRT XX, bls. 453, sbr. dómasafn Landsyfírréttarins I. bindi bls. 172, landsyfírréttardómurinn bls. 298.)

1878

25. janúar.

Magnús Jónsson sóknarprestur á Grenjaðarstað
 gegn
 hreppstjórunum í Helgastaðahreppi.

Eins og mál þetta liggur fyrir Hæstarétti, getur ekki komið til álita að rannsaka þar, hvort hinn áfrýjaði dómur sé réttur, að því leyti sem hann annars vegar hefur vísað málinu að nokkru leyti frá Landsyfírréttinum og hins vegar ekki hefur dæmt hinum stefndu vexti af tildæmdri fjárhæð.

Samkvæmt því sem skýrt er frá um það efni í landsyfírréttardóminum, ber að álíta, að máldagar þeir, sem þar er

skírskotað til, sbr. erindisbréf 1. júlí 1746, 16. gr., geymi skyldu fyrir áfrýjandann sem prest á Grenjaðarstað til að halda „3 marka ómaga“, og auk þess verður ráðið af skýrslum þeim, sem fyrir hendi eru, að fyrri prestar í brauðinu, bæði á þessari öld og á fyrri öld, hafi kannazt við þessa skuldbindingu á prestakallinu á þann hátt, að það eitt hljóti að gjöra að verkum, að ekki geti komið til greina, að skuldbindingin sé fallin burtu, af því að henni ekki hafi verið fullnægt um ómuna tíma. Með því að enn fremur verður samkvæmt eðli málsins að skoða téða skuldbindingu svo, sem hún hvíli á áfrýjandanum gagnvart hinu opinbera og sérstaklega gagnvart fátækrastrjórninni yfir höfuð, verður mótbára hans gegn því, að hinir stefndu hafa eftir ráðstöfun amtsins höfðað mál þetta sem fátækrastrjórar í þeim hreppi, þar sem Grenjaðarstaðarkirkja liggur, ekki tekin gild. Af þessum ástæðum, og með því að ekki virðist vera nægilegt tilefni til, eins og málið í heild sinni er vaxið, að ómerkja landsyfirrættardóminn, að því leyti sem hinum stefndu er dæmt hið umrædda árgjald einnig fyrir tímabil, sem hófst eftir að málið var höfðað í héraði, enda hefir þessa ekki verið krafizt. Verður að sitja við niðurstöðu þá, sem Landsyfirrætturinn hefur komizt að, og skal þeirri athugasemd bætt við, að þó að skylda áfrýjandans beinlínis að eins sé fólgin í að taka ómaga til framfæris, þá verður Hæstiréttur, eins og málið liggur fyrir, að vera því samþykkur, að áfrýjandanum er gjört að greiða samsvarandi árgjald fyrir umliðna tímann. Með því að Hæstiréttur einnig fellst á hinar aðrar ákvarðanir í dóminum, ber að staðfesta hann. Málskostnaður fyrir Hæstarétti virðist eftir atvikum eiga að falla niður, og málsfærslulaun þau, er hinum skipaða svaramanni hinna stefndu bera, að greiðast úr opinberum sjóði.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur Landsyfírréttarins á óraskaður að standa. Málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður. Áfrýjandanum ber að greiða 2 krónur til dómsmálasjóðsins. Klubien málaflutningsmanni dæmast í málsfærslulaun fyrir Hæstarétti 150 krónur, er greiðist úr opinberum sjóði.

(HRT ný ritröð 1. árg. bls. 805, sbr. dómasafn Landsyfírréttarins, I. bd., bls. 262, dómur Landsyfírréttarins bls. 277.)

1878

20. febrúar.

Þórarinn prófastur Böðvarsson
 gegn
 firmanu P. C. Knudtzon & Sön.

Samkvæmt flutningi málsins og eftir því sem gögn málsins leiða í ljós, verður að telja, að eigendur jarðarinnar Akurgerðis hafi – með því allt frá byrjun aldarinnar og síðar í sívaxandi mæli að leyfa byggingu húsa, ræktun kálgarða o. s. frv. og með því að krefja um lóðarleigu fyrir þessi landsvæði án andmæla af hálfu forráðamanna Garðakirkju allt til þess að mál þetta var höfðað – haft umráð yfir landi, sem bæði er stærra en það svæði, sem áfrýjandinn hefir fullyrt fyrir yfirréttinum og í aðalkröfu sinni fyrir Hæstarétti, að hafi tilheyrt stefnda sem tún Akurgerðis, og jafn vel út fyrir (landfræðileg) mörk, sem áfrýjandinn í fyrstu varakröfu sinni fyrir Hæstarétti hefir viljað viðurkenna sem tún greindrar jarðar, þ. e. sérstaklega þá lóð, sem liggur í hallanum fyrir neðan hraunbrúnina austur að brú þeirri, sem mörkuð er á framlögðum uppdrætti. Andspænis þessum langvinnu eignarumráðum er ekki unnt að fallast á aðalkröfu né fyrri varakröfu

áfrýjanda, og er hér litið til þess, að það er ekki ljóst af upplýsingum, sem sumpart er aflað eftir að málið kom til Hæstaréttar, hvort ekki hafi legið til Akurgerðis, – þótt það hafi verið hjáleiga frá Garðastað – sérstakt land umfram túnið, þegar Akurgerði var selt Hans Nansen árið 1677 eða síðar er tímar liðu fram hafi verið bætt við það landi allt fram til þess að hin konunglega íslenska verzlun afsalaði Akurgerði Sívertsen kaupmanni árið 1804. Þá er og litið til þess, að mörkin milli lendnanna eru óljós. Til þrautavara [þ. e. síðari varakrafa] krefst áfrýjandi þess, að Garðakirkju og stað verði framar stefndu talin bera eignarréttur að landsvæðum handan þeirrar línu, sem í hinum kröfunum felast, að undanteknum þeim lóðarblettum, sem hinir stefndu voru búnir að úthluta til húsbygginga, kálgarða eða túna og þeir fengu leigugjald af 20 árum áður en sáttakæra var gefin út eða að minnsta kosti þegar hún var gefin út. Þessi krafa verður ekki tekin til greina þegar af þeirri ástæðu, að hún er svo óákveðin. Fallast verður því á, að stefndi er með hinum áfrýjaða dómi sýknaður af kröfum áfrýjanda án þess að til álita komi að leysa úr því, sem áfrýjandi hefir sett fram við meðferð málsins, að mörk þeirra landsvæða, sem tilheyra Akurgerði, verði dregin með línu úr Fiskakletti norður um Víðistaði að Hörðuvöllum og þaðan meðfram læknum til sjávar. Greindan dóm ber því að staðfesta, og er ekkert við ákvæði hans um málskostnað að athuga. Málskostnaður fyrir Hæstarétti á einnig að falla niður.

Því dæmist rétt að vera:

Dómur Landsyfirréttarins á að vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður. Áfrýjandi greiði 2 krónur til dómsmálasjóðsins.

(HRT ný ritröð, 1. árg. bls. 874, sbr. dómasafn Landsyfirréttarins I. bindi, bls. 271, dómur Landsyfirréttarins bls. 242).

1879

18. febrúar.

Halldór prófastur Jónsson

gegn

prestunum á Múla og Skinnastöðum, Benedikt Kristjánssyni og Hjörleifi Guttormssyni.

Þess skal fyrirfram getið, að samkvæmt konungsboði dags. 22. dag janúarmán. 1874 er Hæstarétti heimilað að taka mál þetta til meðferðar og dómsáleggingar, enda þótt upphæð sú, sem málið er um, kunni ekki að nema summa appellabilis, og þótt hinn áfrýjaði dómur, að því leyti sem hann hefur sýknað hina stefndu af kærum og kröfum erfingja Benedikts prófasts Vigfússonar, eiganda Hólakirkju, og ákveðið málaflutningsmanni þeirra í héraði málsfærslulaun, ekki eftir því, sem stefnt er í málinu, liggi undir prófun Hæstaréttar. Það er þannig nú einungis spurning um rétt Skálholts, Múla og Skinnastaða-kirkna til hvalreka á Sævarlandsfjöru í Þistilfirði, sem dómurinn um getur.

Til sönnunar rétti Skálholtskirkju til $\frac{3}{4}$ af hvalreka á nefndri fjöru hefur áfrýjandi fyrir Hæstarétti lagt fram nokkur eftirrit af máldagabók Wilchins biskups fyrir Skálholtsstípti, sem löggilt er með Instrux 1. júlímán. 1746, 16. gr., og þar á meðal eftirrit af handriti því, sem er við biskupsembættið, sem ætla verður að Instrux einkanlega hafi tillit til, með því hin frumritaða máldagabók brann þegar árið 1630. Af skilríkjum þeim, sem lögð hafa verið fram fyrir

Hæstarétti, er ljóst, að rekaskrá Skálholtskirkju hefur verið einn hluti máldagabókarinnar sjálfrar, og með því hin framlögðu eftirrit, sem öll í því tilliti eru samhljóða að því leyti hvalreka snertir, ljóslega eigna Skálholtskirkju $\frac{3}{4}$ hluta hans á svæði því, sem um ræðir í málinu, milli steinsins í Víðarivíkurosi – eða Víðirdalsármynnis – og Svalbarðsár, verður rétturinn að álíta, að stefnandi samkvæmt áðurnefndum ákvörðunum Instrux um sönnunarafl Wilchins máldagabókar hafi fært sönnun, sem í sjálfu sér er nægileg fyrir rétti þeim, er hann hefur eignað sér. Að þessi réttur komi í bága við réttindi þau, sem Múla- og Skinnastaðakirkjum ber samkvæmt fornum skjölum, er ekki nægileg ástæða til að álíta. Að því er snertir Skinnastaðakirkju er einungis skírskotað til pappírshandrits þess, sem nefnt er í dóminum, en það virðist í heild sinni fyrst skráð 1736 eða seinna, og hefur, hvernig sem á það er litið, einungis að geyma eftirrit af máldagabók, sem ekki er meðal hinna löggiltu, og því ekki verður tekin til greina gagnvart löggiltum máldagabókum; og hinar löggiltu máldagabækur, er ræða um réttindi Skinnastaðakirkju, nefna ekki, eins og umgetið handrit, að kirkjan eigi hálfan hval og viðarreka við Sævarland til móts við Múlakirkju.

Að því þar næst snertir Múlakirkju, skal það tekið fram, að þar sem segir í máldagabók Auðunnar biskups, að hún eigi „hálfan Sævarlandsreka og flutning milli áa og fjórðapart af rekhval og flutning. Fyrir utan o. s. frv.“, liggur næst að skilja þetta þannig, að þar sem kirkjan eigi helming af öðrum reka og flutning fyrir Sævarlandi, eigi hún af hvalreka og flutningi milli áanna – og verður að álíta að þær séu framannefndar tvær ár – ekki nema einn fjórða hluta; og eins og þessi skilningur styrkist af kálfskinnsbréfi því frá árinu 1563, sem nefnt er í dóminum, þannig virðist réttast að skilja

á sama veg hin önnur af hendi þessarar kirkju framlögðu skjöl, einkum máldagabók Péturs biskups, þótt þau að nokkru leyti séu ósamhljóða máldaga Auðunnar biskups.

Að vísu myndu hinar nefndu máldagabækur, að svo miklu leyti sem þær eigna Múlakirkju helming annars reka fyrir Sævarlandi, koma í bága við það, sem Wilchins máldagabók segir um rétt Skálholtskirkju, svo framarlega sem skilja ætti þetta, eins og hinir stefndu hafa farið fram á, þannig, að hún eignir Skálholtskirkju þrjá fjórðu hluti af öllum reka og hvalvonum á umgetnu svæði í Þistilfirði; en auk þess, að ekki yrði tekið frekara tillit til þessa í því máli, sem hér er áfrýjað, þar sem að eins um réttinn til hvals er að ræða, og hefur áfrýjandi í því kannast við, að hann einungis eigi tilkall til hans, þá verður það ekki með vissu leitt út úr orðum máldagabókar Wilchins um þetta efni, að kirkjunni beri hluti úr öðru en hval á nefndri rekafjöru, og er ekki rætt um önnur réttindi í setningum þeim, sem næst fara á eptir.

Með því þannig réttur sá til hvalreka fyrir Sævarlandi, er áfrýjandi, sem eigandi rekaréttinda Skálholtskirkju, hefir krafizt, og sem máldagabók Wilchins heimilar, ekki virðist að koma í bága við þann rétt, sem Múla- og Skinnastaðakirkjum ber samkvæmt máldagabókunum, og með því enn fremur vantar sönnun fyrir að réttindi þessi séu hefðuð undan áfrýjanda eða fyrri eigendum, verður að álíta, að áfrýjandi eigi heimtingu á að fá $\frac{3}{4}$ hluti af andvirði hins um þrætta hvals að frádregnum kostnaði, og verður því að skylda hina stefndu samkvæmt útreikningi hans og réttarkröfu fyrir Hæstarétti, sem þeir, að því er snertir nánara inntak þeirra, ekki hafa mótmælt, til að greiða áfrýjanda, Benedikt Kristjánsson prestur 106 kr. 28 aura og Hjörleifur prestur Guttormsson 260 kr. 95 aura með vöxtum af þessum upphæðum

4% á ári frá sáttaumleitunardegi. Rétt virðist, að málskostnaður fyrir undir- og yfirrétti milli áfrýjanda og hinna stefndu, eins og líka málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður. Málsfærslulaun hins skipaða málaflutningsmanns áfrýjanda fyrir yfirréttinum ber að greiða úr opinberum sjóði.

Því dæmist rétt að vera:

Hinir stefndu eiga að greiða áfrýjanda, Benedikt prestur Kristjánsson 106 krónur 28 aura og Hjörleifur prestur Guttormsson 260 krónur 95 aura, báðar upphæðir með vöxtum, 4 af hundraði á ári frá 20. degi septembermán. 1868 þangað til þær eru greiddar. Málskostnaður fyrir öllum réttum falli niður. Til dómsmálasjóðsins greiði hinir stefndu 2 krónur. Málaflutningsmanni Jóni Guðmundssyni ber í málflutningslaun fyrir yfirdómi 30 kr., er greiðist af almannafé.

(HRT ný ritröð, 2. árg., bls. 893, sbr. dómasafn Landsyfirréttarins I. bindi, bls. 346, dómur Landsyfirréttarins, bls. 163).

**Dómarar og dómsmálaritarar
við Landsyfirdóminn, svo og málflutningsmenn
samkvæmt konungsráðgjafi 19. marz 1858¹⁾**

A. Dómsráðgjafar

1. Magnús Stephensen (1762–1833) frá 6. júní 1800 til 17. marz 1833.
2. Ísleifur Einarsson (1765–1836) frá 18. apríl 1834 til 23. júlí 1836.
3. Þórður Sveinbjörnsson (1786–1856) frá 15. september 1836 til 20. febrúar 1856.
4. Þórður Jónasson (1800–1880) frá 31. marz 1856 til 24. maí 1877.
5. Jón Pétursson (1812–1896) frá 7. nóvember 1877 til 16. apríl 1889.
6. Lárus Edvard Sveinbjörnsson (1834–1910) frá 16. apríl 1889 til 30. marz 1908.
7. Kristján Jónsson (1852–1926) frá 30. marz 1908 til 16. marz 1911.
8. Jón Jensson (1855–1915) settur 16. marz 1911 til 25. ágúst 1912.
9. Kristján Jónsson (að nýju) 25. ágúst 1912 til 31. desember 1919.

1) Sjá hér rit dr. Björns Þórðarsonar, Landsyfirdómurinn 1800–1919, Reykjavík 1947, bls. 233–235, en víðar er leitað fanga. Dagsetningar eru miðaðar við útgáfudag bréfs um setningu, skipun og lausn. I. merkir fyrri meðdómari, II. síðari meðdómari.

B. Fyrri og síðari meðdómarar

I. Reglulegir dómarar

1. Benedikt Jónsson Gröndal (1762–1825) I. 6. júní 1800–18. júní 1817.
2. Ísleifur Einarsson II. 6. júní 1800; I. 18. júní 1817–17. apríl 1834.
3. Bjarni Thorarensen (1786–1841) II. 18. júní 1817–22. júní 1820; I. maí 1822–9. ágúst 1833.
4. Bjarni Thorsteinsson (1781–1876) II. 29. september 1820–5. maí 1821. Tók aldrei við embættinu.
5. Ólafur Finsen (1793–1836) I. settur 17. marz 1833; II. skipaður 18. apríl 1834–24. febr. 1836.
6. Þórður Sveinbjörnsson I. 18. apríl 1834–14. september 1836.
7. Þórður Jónasson I. 15. september 1836–30. marz 1856.
8. Jón Johnsen (1806–1881) II. 15. september 1836–5. maí 1848.
9. Kristján Kristjánsson (1806–1882) II. 29. september 1848–10. júlí 1849.
10. Jón Pétursson II. 16. maí 1850; I. 31. marz 1856–6. nóvember 1877.
11. Benedikt Sveinsson (1827–1899) II. 5. maí 1859–19. ágúst 1870 (1. október 1870).
12. Magnús Stephensen (1836–1917) II. settur 19. ágúst 1870, skipaður 13. apríl 1871; I. 7. nóvember 1877–10. apríl 1886.
13. Lárus Edvard Sveinbjörnsson II. 12. apríl 1878; I. 27. júlí 1886–15. apríl 1889.
14. Kristján Jónsson II. 28. júlí 1886; I. 16. apríl 1889–29. marz 1908.
15. Jón Jensson II. settur 30. apríl 1889, skipaður 9. ágúst s. á.; I. settur 31. marz 1908, skipaður 19. nóvember s. á.–25. júní 1915 (settur dómstjóri sjá A, 8).
16. Halldór Daníelsson (1855–1923) II. 19. nóvember 1908; I. 20. september 1915–31. desember 1919.
17. Eggert Briem (1867–1936) II. 20. september 1915–31. desember 1919.

II. Varadómarar

Stephan Stephensen (1767–1820) I. 6. júní 1800–6. júní 1806.

Bjarni Thorarensen 19. marz 1811–18. júní 1817.

Varadómarar skv. lögum nr. 31/1914:

Lárus H. Bjarnason (1866–1934), Einar Arnórsson (1880–1955),

Jón Kristjánsson (1885–1918), Ólafur Lárusson (1885–1961).

III. Settir dómarar um stundarsakir

1. Sigurður Pétursson, fyrrv. sýslumaður (1759–1827) oft á árabílinu 1804–1817.

2. Ólafur M. Stephensen dómsmálaritari (1791–1872) oft á árabílinu 1830–1837.

3. Þórður Guðmundsson sýslumaður (1811–1892) II. 29. september 1846–1. júlí 1847; 1. október 1847–5. júlí 1849; I. 5. júlí 1849–23. september 1850.

4. Vilhjálmur Finsen land- og bæjarfógeti (1823–1892) II. 20. febrúar 1856–5. maí 1859.

5. Árni Thorsteinsson land- og bæjarfógeti (1828–1907) II. 28. júní 1877–30. apríl 1878; I. maí 1886–28. júlí s. á.

6. Eggert Briem skrifstofustjóri II. 31. marz 1908–31. desember s. á.; I. 16. marz 1911–25. marz 1912.

Ýmsir aðrir hafa verið settir dómarar í einstökum málum. Í dómum í XI. bindi bar það við, að allir dómarnir viku sæti, sbr. dómarsafnið, bls. 185, 247, 248, 254, 259.

C. Dómsmálaritarar

Björn Stephensen (1769–1835) 6. júní 1800–17. júní 1835.

Ólafur M. Stephensen varadómsmálaritari launalaust 5. apríl 1826–12. apríl 1834 (17. júní 1835).

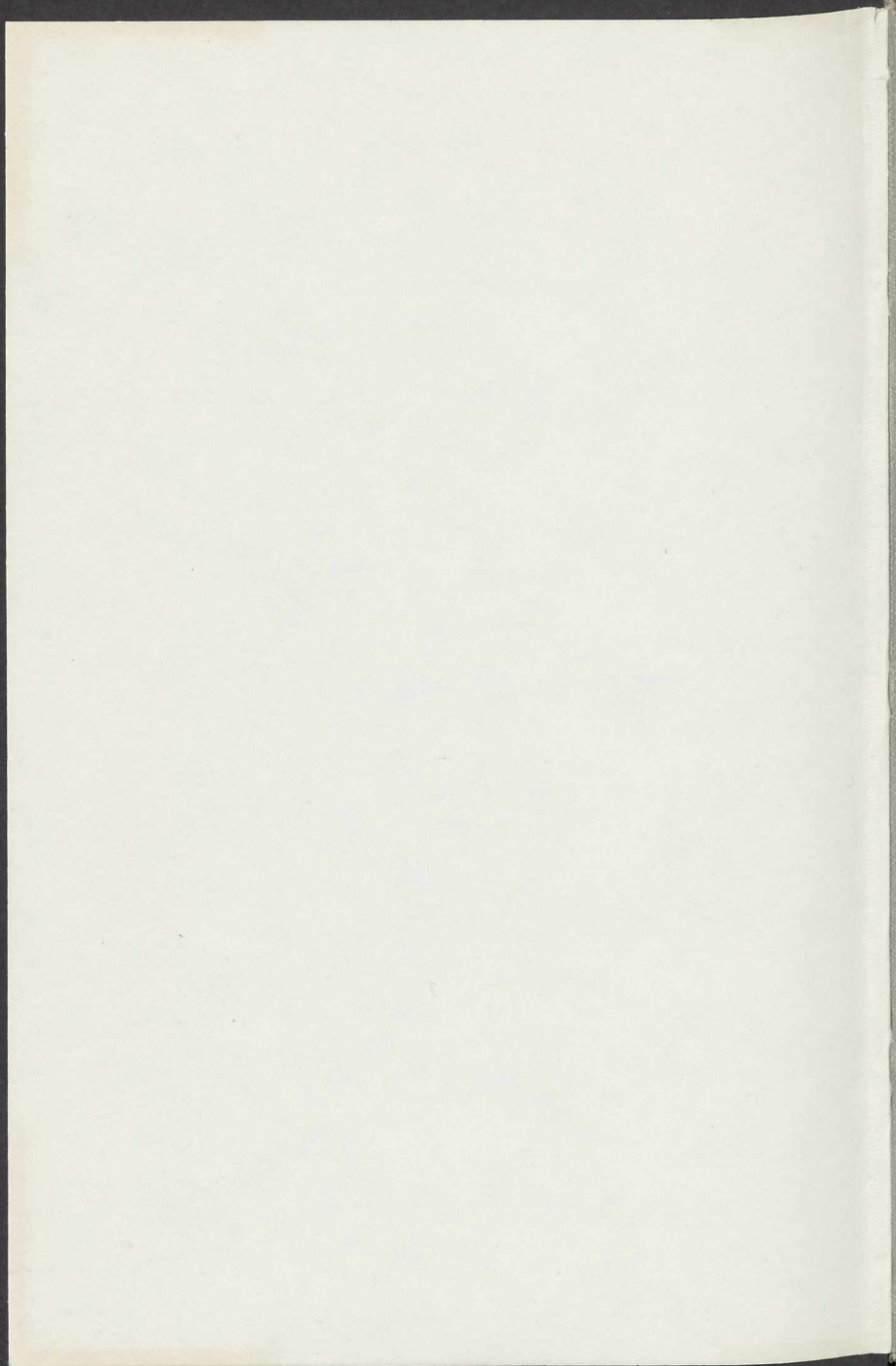
Skv. konungsráðsúrskurði 12. apríl 1834 skyldi dómsmálaritaraembættið sameinast síðara yfirdómaraembættinu við andlát Björns Stephensens.

D. Málflutningsmenn

settir varanlega skv. konungsúrskurði 19. marz 1858 fram til 1874.

1. Jón Guðmundsson (1807–1875) 30. júlí 1858–31. maí 1875.
2. Hermanníus Elías Johnson (1825–1894) 30. júlí 1858–25. maí 1861.
3. Páll Melsted (1812–1910) 21. janúar 1862–6. febrúar 1886.

Lbs Ísl

348.04

Lan

Landsyfirréttardómar og 11 1986

1000204084

